

גמרא סדורה ירושלמי מסכת שקלים

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות
עם רש"י

יצא לאור על ידי עמותת
"וכל בניך לימודי ה"
יד חשון תשע"ד

יום עלייתו לגזי מרומים בטהרה בדרכו לקברי אבות בשעת עלות השחר
של הרב שמואל דן מרצבך זצ"ל הי"ד עש"ק פרשת העקדה תשע"ב

הודעה חשובה

זכות גדולה נפלה בחלקי, להיות שותף בצדדים הטכניים של השתלשלות תורה שבעל פה, לעשות רצון ה' ורצון שליחיו בהמשך תורה שבעל פה ממש רבינו ע"ה עד ימינו.
 אך זוהי כפעם הראשונה שהנני לומד ירושלמי, ואני נעזר בפרשנים ובספרי עזר, ומודה אני להם ובעיקר למהדורת שוטנשטיין, תקלין חדתין, ולרב בלס ראש המפעל הגדול של התלמוד הירושלמי.
 אני משתדל להשתמש בגירסה כפי שהתבררה במהדורת שוטנשטיין ובהערותיה.
 גם בגמרא סדורה על הבבלי, עבודתי היא רק כהצעה ללומדים.
 אין אני מתיימר לקבוע את העריכה, העימוד והניקוד, אלא אך ורק כהצעה בפני הלומדים.
 על אף מאמצי והשקעתי בנלמד, הריני מודיע שלא בררתי ולמדתי מספיק לפני הכנת ה'גמרא סדורה'.
 וכן לא הגעתי כלל להוראה, אך בחסדי ה', בעזרתו ובעזרתכם, התחלנו במלאכה ורבה היא עוד הדרך.
 זכות גדולה היא לנו לכל הלומדים והשותפים לברור ולימוד, בהעמדת מהדורה זו של 'גמרא סדורה'.

דניאל ברק ווינט

[סוגריים מרובעים] – תוספת ציטוטים להבנת הסוגיה. כגון ציטוט מהמשנה בתחילת סוגיה, המשך הציטוט במקום המילה וגו'.
הערות שוליים – הסבר או מקור לשינוי גירסה ממהדורת וילנא. כל התיקונים נעשו רק על פי מהדורת שוטנשטיין.
הערות שוליים – הבאת הפסוק השלם.
החלוקה לסוגיות ומיספורם, והחלוקה לפסקאות – לנוחות הלימוד וכהצעה בלבד.
כתורות לסוגיות ולפסקאות – נעשו כנסיון בתלמוד ירושלמי, בתלמוד הבבלי זה מתבקש להעשות על ידי הלומד.
הגופנים והצבעים – כמו שעשינו בגמרא סדורה על הבבלי: **מקורות שהגמרא מביאה מהתנך**, **מקורות שהגמרא מביאה מהמשניות והברייתות**, הגמרא עצמה, והכוונות.

אשמח מאוד לקבל הערות, הארות ותיקונים.

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetd@neto.net.il

עתניאל ד. הר חברון 90407

כל הזכויות על הטקסט פיסוק והניקוד
 שמורות לרב החפץ בעילום שמו.
 כל הזכויות על החלוקה לסוגיות ופסקאות והעימוד
 שמורות לעמותת "וכל בניך לימודי ה'".

ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד וללא מטרות רווח.

מסכת שקלים פרק א' - "בְּאֶחָד בְּאֶדְר"

1. ב. הלכה א'

זמן העמעת על השקלים

פני מנשה

מתני'

באחד באדר משמיעין על השקלים. ב"ד שולחין בכל ערי ישראל ומכריזין שיביאו שקליהן מפני שבאחד בניסן צריך להביא קרבנות הצבור מתרומה חדשה דכתיב זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה ודריש בגמ' חדש והביא קרבן מתרומה חדשה וילפינן בגי'ש כתיב הכא לחדשי השנה וכתיב החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה מה להלן ניסן אף כאן ניסן לפיכך מקדימין שלשים יום שהוא באחד באדר להכריזו שיהיה להם זמן להביא שקליהם:

ועל הכלאים. מכריזין שימעטו זרע אחר שנתערב בשדה עד שלא ישאר בו רובע הקב לסאה וכדתנן בפ"ב דכלאים כל סאה שיש בו רובע הקב ממין אחר ימעט:

ובחמשה עשר בו קורין את המגילה ברכים. המוקפין חומה מימות יהושע בן נון. ואידי דבעי למיתני לקמן דבט"ו באדר שולחנות יושבים במדינה תני נמי הכא ברישא כל הנהוג באותו היום והלכך לא תני אלא להקורין בט"ו ולא תני הכא להקורין ב"י:

ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות. והשווקים שנתקלקלו בימות החורף ומפני הגשמים בשביל עולי הרגלים. ואית דמפרשי מפני הרוצחים בשגגה שיהיה להם דרך מתוקן לנוס מפני גואל הדם וכדכתיב תכין לך הדרך:

ואת מקוות המים. כדקתני בתוספתא פ"א כל מקום שיש בו ארבעים סאה כשר להקוות עליו. כלומר לפי הצורך להוסיף ולהקוות עליו. ושאיין בו ארבעים סאה ממשיכין לו את אמת המים ומשלימין לו ארבעים סאה כדי שיהא כשר להקוות עליו:

ועושין כל צרכי הרבים. כדמפרש בגמרא דנין דיני ממונות ודיני נפשות וכו' וכלומר שבזמן שהוא נפנין ב"ד לעסוק לדברים אלו לפי עת הצורך:

ומציינין על הקברות. עושין ציון שממחים הסיד ושופכין אותו סביב הקברות שלא יאחילו עליהן הכהנים והעושי טהרות ומפני שבימות הגשמים נימוח ציון הסיד וצריך לחזור ולציינו:

ויוצאין. שלוחי ב"ד אף על הכלאים שאע"פ שכבר הכריזו עליהם באחד באדר אף יוצאין הן על כך ולא היו סומכין על ההכרזה בלבד דשמא נתעצלו הבעלים ולא עקרו אותן והיו השלוחים יוצאין ועוקרין אותן: גמ' ולמה באחד באדר. למה הקדימו כל כך:

כדי וכו'. כדי שיהא להם פנאי שלשים יום ושיביאו את שקליהן בזמן ותיתרום תרומת הלשכה בזמנה להביא קרבנות הצבור מתרומה חדשה באחד בניסן:

ואמר ר' שמואל וכו'. וכדקאמר ר' שמואל תרומת הלשכה בתחלתה היתה באחד בניסן דכתיב ויהי בחדש הראשון וכו'. ותני עלה שביום שהוקם המשכן בו ביום נתרמה תרומת הלשכה והביאו קרבנות הצבור ממנה:

ר' טבי ר' יאשיה וכו'. ס"ל דלא ילפינן מתרומת הלשכה בתחלתה דשאני תחלתה שאי אפשר היה לא להקדים שעדיין לא הוקם המשכן ולא לאחר שמכיון שהוקם המשכן הוצרכו לתרום הלשכה ולהביא קרבנות הצבור שקרבו בו ביום אלא מהכא הוא דילפינן נאמר כאן חדשי זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה ונאמר להלן החדש הזה וגו' לחדשי השנה מה חדשי שנאמר להלן וכו' אף כאן אין מונין אלא מניסן שיהא ניסן ראשון לתרומת הלשכה של חדשי השנה:

אמר ר' יונה שבק ר' טבי ראשה. דהברייתא ולא אמר אלא סופה והרי מסיפא דהברייתא לא שמעינן שיהא ניסן ראש לתרומה לכל חדשי השנה אלא דצריך נמי כדדריש ברישא דהברייתא:

דלא כן כהדא דתני וכו'. וכך הגירסא לקמן בפ"ק דר"ה בהלכה א' דמיתני להא דר' טבי. כלומר וכי לא כן צריך למימר כהדא דתני בספרי דדרשינן הכי וכסדר הכתוב דנפקא לן שפיר הכל:

זאת עולת חדש בחדשו. אי לא כתב אלא חדש בחדשו ללמד שיהא תורם תרומה חדשה בתחלת החדש יכול הייתי אומר תהא תורם בכל חודש וחדש לצורך הקרבנות צבור של אותו חדש בלבד ת"ל בחדשו לחדשי השנה ללמד שבחדש אחד הוא תורם לכל חדשי השנה יכול באיזה חדש שירצה יתרום לכל חדשי השנה נאמר כאן חדשי וכו' והשתא לר' טבי דלא אמר אלא כהך סיפא נאמר כאן וכו' אכתי לא הוה ידעינן דתרומת ניסן תהא לכל חדשי השנה אלא דה"א שהכתוב מלמדינו שיהא ניסן ראש לתרומת חדש בחדשו וכן בכל חדש וחדש שלאחריו יהא תורם לאותו החדש והלכך ע"כ צריך נמי לדרשא דרישא דהברייתא:

משנה

בְּאֶחָד בְּאֶדְר -
מְשַׁמְעִין עַל הַשְּׁקָלִים,
וְעַל הַכֵּלָּאִים.

וּבַחֲמֵשָׁה עָשָׂר בּו -
קוֹרִין אֶת הַמְּגִילָה בְּכַרְכִּים,
וּמְתַקְּנִין אֶת הַדְּרָכִים,
וְאֶת הָרְחוּבוֹת,
וְאֶת מְקוּוֹת הַמַּיִם,
וְעוֹשִׂין כָּל צוֹרְכֵי הָרְבִּים,
וּמְצַיִּינִין אֶת הַקְּבָרוֹת,
וְיוֹצֵאִים אֶף עַל הַכֵּלָּאִים.

גמרא

וְלָמָּה "בְּאֶחָד בְּאֶדְר"?

שאלה

כְּדִי שְׂיִבְיֵאוּ יִשְׂרָאֵל אֶת שְׁקָלֵיהֶן בְּעוֹנֶתָן.

תשובה

וְתִיתְרַם תְּרוּמַת הַלְּשָׁכָה מִן הַחֲדָשָׁה בְּזִמְנָהּ, בְּאֶחָד בְּנִיסָן,

וְמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ רַב יַצְחָק:
תְּרוּמַת הַלְּשָׁכָה - כִּתְחַלְתָּהּ,

פרשנות
[מדוע תרומת הלשכה
בא בניסן]

דְּכָתִיב: "וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּת בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הַהוּקָם הַמִּשְׁכָּן" (שמות מ).

וְתַנִּי עָלֶיהָ:

"בַּיּוֹם שֶׁהוּקָם הַמִּשְׁכָּן,

בּוּ בַיּוֹם נִתְרַמָּה הַתְּרוּמָה".

רַבִּי טָבִי, רַבִּי יֵאֻשִׁיָּה בְּשֵׁם רַב פְּהֵנָּא:

נֶאֱמַר כָּאן: "לְחֲדָשִׁי"², (במדבר כה, יד)

וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן: "לְחֲדָשִׁי"³ (שמות יב, ב),

מֵה "לְחֲדָשִׁי" שֶׁנֶּאֱמַר לְהֵלֵן - אֵין מוֹנִין אֱלָא מְנִיסָן,

אֶף "לְחֲדָשִׁי" שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן - אֵין מוֹנִין אֱלָא מְנִיסָן.

אָמַר רַבִּי יוֹנָה:

קושית
[על רבי טבי]

שְׁבַק רַבִּי טָבִי רֵאשֵׁה דְמִתְנִיתָא וְאָמַר סוּפָה?!

דַּל כֵּן, פְּהֵדָא דְתַנִּי:

"זֹאת עולת חדש בְּחֲדָשׁוֹ" (במדבר כה, יד).

יְכוּל יֵהָא תוֹרֵם בְּכָל חֲדָשׁ וְחֲדָשׁ?

תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "בְּחֲדָשׁוֹ לְחֲדָשִׁי" (הַשָּׁנָה),

בְּחֲדָשׁ אֶחָד הוּא תוֹרֵם לְכָל חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה.

יְכוּל בְּאִיזָה חֲדָשׁ שְׂרִיצָה?

נֶאֱמַר כָּאן: "לְחֲדָשִׁי", וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן: "לְחֲדָשִׁי".

מֵה "לְחֲדָשִׁי" שֶׁנֶּאֱמַר לְהֵלֵן - אֵין מוֹנִין אֱלָא מְנִיסָן,

אֶף "לְחֲדָשִׁי" שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן - אֵין מוֹנִין אֱלָא מְנִיסָן.

¹ וְמַר = ואמר

² זאת עלת חדש בְּחֲדָשׁוֹ לְחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה.

³ הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים - ראשון הוא לְכֶם לְחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה.

פני משה

מהו משמיעין. אם הוא לשון אסיפה כדכתיב וישמע שאול את העם:

מכריזין. ומלשון השמעת קול הוא והיך מה דאת אמר שהיו משמיעין קול להביא שקליהן כדכתיב גבי יואש המלך שציוה על כך כדכתיב ויתנו קול ביהודה ובירושלם להביא לה' משאת משה עבד אלהים על ישראל במדבר:

2. ב. הלכה א'

"משמיעין על העקלים" - פרעו

מהו "משמיעין"?

שאלה

רב הונא אָמר:

תשובה

מכריזין.

היך מה דאת אָמר: "ויתנו קול ביהודה ובירושלם" (דברי הימים ב' כד, ט).

סיוע

3. ב. הלכה א'

השמעת על השקלים והכלאים בשנה מעוברת

פני משה

תמן תנינן. בפ"ק דמגילה וגרסי' שם נמי להא דלקמן:

אף שימוע שקלים וכלאים ביניהן. שלא היו משמיעין עליהן בשנה מעוברת אלא באחד באדר השני:

ר' חלבו וכו' הכל יוצאין בארבעה עשר שהוא זמן קריאתה. ארישא דמתני' דהתם קאי דקתני קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר השני ועלה קאמר ר' חלבו התם לעיל בהלכה א' שאם כבר קראו באדר הראשון אלא מפני שנתעברה השנה אח"כ צריכין לחזור ולקרות באדר השני דבכה"ג הכל יוצאין בקריאת יום י"ד בין העיירות ובין הכרכים המוקפין שהוא זמן קריאתה לכל ומסיים שם לא בא אלא ללמדך שהמצות נוהגות באדר שני כלומר עיקר הטעם שצריכין לחזור ולקרותה באדר השני הזה אף על פי שכבר קראו בראשון מפני כך הוא שלא בא אלא ללמדך שהמצות נוהגות הן באדר שני בשאר שנים המעוברות וכדי לידע זה תיקנו שיחזור ויקראו אף על פי שכבר קראו והואיל וכך הוא הכל יוצאין בחזרת קריאה זו בי"ד שהוא עיקר זמן קריאתה ואינן צריכין לחזור ולקרות כל אחד ואחד בזמנו. הכי גריס להא דר' חלבו בפ"ק דמגילה וכן להא דאבתרא לא בא אלא ללמדך וכו' כמו שהבאתי. ולקמן בהלכה זו דמיייתי נמי להא דר' חלבו אציון דמתני' בטי"ו בו וכו' גריס לא בא אלא ללמדך שכל המצות הנוהגות באדר השני נוהגות באדר הראשון וגירסא זו יותר נכונה היא דפרך לא כן אמר ר' חלבו הכל יוצאין וכו'. והא במתני' קתני בטי"ו בו וכו'. ומשני לא בא ר' חלבו אלא ללמדך כו' ואמתני' קראו באדר הראשון וכו' קאי דמכיון דהמצות נוהגות ג"כ באדר הראשון לפיכך הכל יוצאין בי"ד כשחוזרין וקורין באדר השני. ואיידי דגריס התם להא דר' חלבו מיייתי נמי להא הכא כדרך השי"ס הזה:

אמר ר' יוסה ויאות. השתא מהדר להא דר' סימון דקאמר אף שימוע שקלים וכלאים ביניהן ועלה קאמר ר' יוסה ושפיר הוא כך שהרי כלום אמרו משמיעין על השקלים באחד באדר לא כדי שיביאו שקליהן בזמן שהוא באחד בניסן ושלא יאחר מזה הזמן ואם אומר את באחד באדר הראשון יהיו משמיעין הרי עד כדון יש זמן עוד ששים יום עד אחד בניסן ועיי' כך יתעצלו מלהביא שיאמרו עדיין יש לנו זמן הרבה או שישכחו ונמצא שיבאו לידי איחור זמן הקבוע לכך:

כלום אמרו וכו'. וכן לענין כלאים שכלום אמרו שיוצאין אף על הכלאים בטי"ו בו אף על פי שכבר הכריזו לא הטעם אלא כדי שיהו הצמחין ניכרין ואם לא עקרו הבעלים הכלאים מהן יעקרו השלוחין היוצאין ואם אומר את שיהא זה הכל באדר הראשון הרי עד כדון אינון דקיקין דקין ואינן ניכרין שעדיין לא הגיע בשנה מעוברת לכך והלכך אין זה אלא בא' באדר השני:

ר' חזקיה שאל. אי הכי מעתה נימא דבני בבל שהן רחוקין מירושלים יהו משמיעין על שקליהן מראשו של חדש אדר הראשון שהרי לא עיקר הטעם אלא כדי שיביאו וכו' ותתרום התרומה בזמנה באחד בניסן ומכיון שהן רחוקין צריכין זמן רב לכך והא אנו סתמא תנו באחד באדר משמיעין וקאמרת דבאחד באדר השני הוא ומשמע דאין חילוק בין קרובים לבין רחוקים ואמאי ונימא דבני בבל יהו משמיעין באחד באדר הראשון. ובדפוס אצל שי"ס הבבלי הגיה אחד מראשו של חורף ואיי"צ להגיה"ה זו: התיב ר' עולא קומי ר' מנא. על הא דשאל ר' חזקיה כמסתפק ואומר מעתה בני בבל וכו' והא תנינן לקמן בפ"ג בגי' פרקים בשנה תורמין את הלשכה וכו' וקס"ד דבאלו גי' פרקים היו חלוקין ג"כ לזמן הבאת השקלים של קרובים ושל רחוקים וכדמסיים לקמיה:

א"ל וכו'. כלומר מסקנת דברי ר' עולא הן דא"ל לר' מנא מאי לאו דנימא הכי אילין דקריבין מביאין הן בפרוס הפסח ותורמין אז מאלו הקרובין ואילין דרחיקין וכו' ואילין דרחיקין מנהון עוד בפרוס החג וא"כ מאי מספקא ליה לר' חזקיה הא מהאי מתני' משמע הכי בהדיא:

א"ל ר' מנא. דלא היא שהבאת השקלים להלשכה כולה כאחת היתה באה מהכל מהקרובים ומהרחוקים והיו הכל מגיעין ומביאין ברוב השנים בזמנו אלא שבאלו גי' פרקים היו תורמין הלשכה ומפרישין ממנה להביא קרבנות הצבור וכדי לפרסם הדבר וכדמסיים ואזיל ולמה אמרו וכו' כדי לעשות פומבי לדבר:

הבאת משנה

תמן תנינן:

"קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה,

קורין אותה באדר שני]

"אין בין אדר הראשון לאדר השני,

אלא מקרא מגילה, ומתנות לאביונים" (מגילה ו:).

רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי:

אף שימוע שקלים וכלאים ביניהם.

ממרא פרענית

הלכתית על המשנה

[דף א' ע"ב]

רבי חלבו ורב הונא ורב בשם רבי חייה רבה: הכל יוצאין בארבעה עשר שהוא זמן קרייתתה.

ממרא פרענית

הלכתית על המשנה של המשנה

אמר רבי יוסי:

ויאות!

סיוע מסברת

לרבי"ל

כלום אמרו: "משמיעין על השקלים",

לא כדי שיביאו ישראל את שקליהן בעונתן?

אם אתה אומר באדר ראשון, עד כדון אית בשתא שיתין יומין.

כלום אמרו: "יוצאין אף על הכלאים", לא כדי שיהיו הצמחין ניכרין?!

אם אתה אומר באדר ראשון, עד כדון אינון דקיקין.

שאלה

רבי חזקיה שאל:

מעתה, בני בכל משמיעין על השקלים מראשו של חורף?

כדי שיביאו ישראל שקליהן בעונתן,

ותיתרם תרומת הלשכה מן החדשה בזמנה באחד בניסן.

קשיא

התיב רבי עולא קומי רבי מנא:

והא תנינן:

"בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה:

בפרוס הפסח,

בפרוס העצרת,

בפרוס החג" (ו:).

אמר ליה: נימא אילין דקריבין - בפרוס הפסח.

אילין דרחיקין - בפרוס העצרת.

ואילין דרחיקין מנהון - בפרוס החג!

אמר ליה:

כולה כאחת היא באה.

ולמה אמרו "בשלשה פרקים"?

כדי לעשות פומבי לדבר.

⁴ הגהות הגר"א ועוד לא גורסים כאן את דברי רבי חלבו אלא בעמוד הבא.

⁵ העדפתי לפרש לפי פני משה

⁵ הגהות הגר"א

פני תשה

4. ב: הלכה א'

תרומות למשכן

הן נקרא. אלו המקראות:
ולא נבהת. ומלשון בושה הוא.
במבושיו תרגומיה בבית בהתתיה:
לטובה. לא כתיב אלא כל נדיב לב
הביאו ולרעה כתיב ויתפרקו כל
העם וכן כולם דקחשיב ואזיל:
אכן. כן נמי מצינו:

השכימו השחיתו. כתיב כל
השחתה וכו' וכדכתיב וישכימו
ממחרת וגו' ויקמו לצחק:
על אופי. מנהג:

תני ר' יוסי בן חנינא הדא מתניתא
ועשית כפורת זהב וגו'. כלומר הא
דנתבעין לנדבת משכן ונותנין
לכפרה על עון זה היה וכדדריש
ועשית כפורת וגו' זהו המקרא
הראשון הנאמר בפרשה דכתיב ביה
זהב גבי ועשית וכפורת רמוז על
הכפרה:

שלוש תרומות נאמרו בפרשה
הזאת. ויקחו לי תרומה תקחו את
תרומתי וזאת התרומה אשר
תקחו:

תרומת המשכן למשכן וכו'. לעשות
בה מה שירצו לשאר כלי המשכן:
אף בפרשה הזאת. שנאמר בה
העשיר לא ירבה וגו' נאמר בה ג"כ
שלוש תרומות מחצית השקל תרומה
להי' יתן תרומת הי' לתת את תרומת
הי' וא"כ מהיכא נפקא לך דקרא
דהעשיר לא ירבה על תרומות אדנים
הוא דנאמר:

רבי יהודה בר פאי בשם רבי:

הו נקרא [דף ב' ע"א] ולא נבעת?!

לטובה - "פל נדיב לב" (שמות לה, כב).

לרעה - "ויתפרקו כל העם" וגומר (שמות לב, ג).

לטובה - "ויוצא משה את העם" (שמות יט, יז).

לרעה - "ותקרבון אלי פלגם" (דברים א, כב).

לטובה - "אז ישיר משה ובני ישראל" (שמות טו, א).

לרעה - "ותשא כל העדה" וגו' (במדבר יד, א).

אמר רבי חייא בר אבא:

"אכן השכימו השחיתו" (צפניה ג) - וכל השחתה שהיו עושין, בהשכמה היו עושין אותה.

אמר רבי אבא בר אהא:

אין את יכול לעמוד על אופיא של אומה זו.

נתבעין לעגל - ונותנין,

נתבעין למשכן - ונותנין.

תנא רבי יוסי בן חנינא הדא מתניתא:

"ועשית כפורת זהב טהור" (שמות כה, יז) - יבא זהב של כפורת, ויכפר על זהב של עגל."

רבי חגי בשם רבן שמעון בן גמליאל:

שלוש תרומות נאמרו בפרשה הזאת:

תרומת אדנים,

ותרומת שקלים,

ותרומת המשכן.

"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" וגו' (שמות כה, ב) - זו תרומת אדנים.

"מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" (שמות כה, ב) - זו תרומת שקלים.

"וזאת התרומה אשר תקחו מאתם" (שמות כה, ג-ז) - זו תרומת המשכן.

"תרומת המשכן" - למשכן, מה שירצו יביאו⁶.

"תרומת שקלים" - לקרבן, מה שירצו יביאו⁷, אבל יד כולן שנה.

"תרומת אדנים" - לאדנים, "העשיר לא ירבה והדל לא ימעט" (שמות ל, טו).

אמר רבי אבון:

אף בפרשה הזאת נאמר בה שלש תרומות.

"מחצית השקל תרומה לה' ...

יתן תרומת ה' ...

לתת את תרומת ה'" (שמות ל, יג-טו).

מימרא אגדת

מימרא אגדת

מימרא אגדת

קושליא
על רבי אבא בר
אחא

מימרא אגדת
המפיעת פסוקים

הגמרא מוסיפה
בענין התרומות

מימרא אגדת
[בבאור הפיעה של
העשיר לא ירבה ...]

⁶ הגהות הגר"א

⁷ הגהות הגר"א

פני משה

5. ב: הלכה א'

קיום המצוות באדר ראשון ובאדר שני

"בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ קוֹרִין אֶת הַמְּגִילָה בְּפָרְכִים".

לא כן אמר רבי חֲלָבוֹ, וְרַב הוֹנָא וְרַב בְּשֵׁם רַבִּי חִיָּיה רַבָּה:
הַכֹּל יוֹצֵאִין בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר שֶׁהוּא זְמַן קְרִיאַתָּהּ!

לא בָּא אֱלָא לְלַמְדָּה,
שְׁכַל הַמְּצוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בְּאֶדְרַר שְׁנִי, אֵינָן נוֹהֲגוֹת בְּאֶדְרַר רִאשׁוֹן.

רבי יוסה וְרַבִּי אֶחָא הוּון יְתִבִין,
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה לְרַבִּי אֶחָא:

לֹא מְסַתְבְּרָא לְשַׁעְבֵּר, אֱלָא לְהַבָּא - לא⁸.
וְהָא תְּנִי:

"מְקוֹם שֶׁנֶּהְגּוּ לְקִרְוַתָּהּ שְׁנֵי יָמִים - קוֹרִין אוֹתָהּ שְׁנֵי יָמִים!"

אָמַר לִיה:

אוּף אָנָּא סְבַר כֵּן.

אָמַר רַבִּי מְנָא:

וַיֵּאוֹת, אֵילוֹ בֶן חַמְשָׁה עָשָׂר שְׁקָרְאָה בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר וְלֹא קְרָאָה בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר - שְׂמָא שׁוֹמְעִין לוֹ?!
אִם אָמַרְתָּ כֵּן אַתָּה עוֹקֵר זְמַן פְּרָכִים בְּיַדְךָ.

בט"ו בו וכו'. ופריך לא כן אמר ר' חלבו וכו' הכל יוצאין בי"ד בין עיירות בין כרכים שהוא זמן קריאתה לכל וה"ל פריך במגילה פ"ק והא במתני לא קתני הכי:
לא בא. הא דר' חלבו אלא ללמדך וכו' כלומר דלא קאי אלא אמתני דהתם דלקמן קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה וכו' וכדפרישית לעיל דבכה"ג הכל יוצאין בי"ד הואיל וכבר קראו בראשון וללמד שכל המצות הנוהגות וכו' כדלעיל:

לא מסתברא לשעבר. כלומר לא מסתברא לומר אלא בדיעבד ולפי שנהגות ג"כ באדר הראשון והלכך הואיל וכבר קראו באדר הראשון הכל יוצאין בחזרת הקריאה בארבעה עשר בשני:

אלא לבא. בתמיה וכו' מסתברא לומר להבא ג"כ והיינו אפי' לכתחלה שיהו הכל יוצאין בי"ד והא תני וכו' שני ימים בי"ד ובט"ו קורין:

א"ל אף אנא סבר כן. דלכתחלה לא:

ויאות. דודאי הוא כך שהרי אלו משקראו בארבעה עשר אם חוזרין וקוראין בחמשה עשר שמא אין שומעין לו וכלומר דודאי מקום שנהגו לקרותה שני ימים וכו' דקאמר ה"ק אלו הקוראים בי"ד אם רוצין לחזור ולקרות בט"ו קורין דמה איכפת בכך יקראו ולא יברכו על הקריאה אבל אלו שהוקבע להן ט"ו צריכין לכתחלה לקרות בזמן הקבוע להן ור' חלבו דקאמר הכל יוצאין בי"ד היינו בדיעבד ובגוונא דאמרן שאם כבר קראו בראשון ואח"כ נתעברה השנה:

אם אומר את כן וכו'. כלומר ואם אתה אומר דלעולם אפי' לכתחלה הכל יוצאין אם קראו בי"ד נמצאת אתה עוקר זמן כרכים בידך שהוקבע להם יום ט"ו אלא כדאמרן:

ציטוט ממשנתו

קוליא
על ממת
האמוראים
ממשנתו
תיחץ

הסבר
ממת האמוראים
וקוליא
על ממת
האמוראים

הסכמה
על ההסבר

תיחץ
על קושית רבי יוסה

⁸ הגהות הגר"א

פני תשעה

לא אמר אלא הנהיג. כרשב"ג אבל להלכה לא:
 אבל לענין שטרות וכו'. גרסי' להא בפ"ח דנדרים בהלכה ו' אהא דקתני התם קונם יין שאני טועם עד ראש אדר עד ראש אדר הראשון וכו'. ועלה קאמר אבל לענין שטרות כותבין אדר הראשון ואדר השני ולא שכותבין כך קאמר אלא ה"ק באדר הראשון ובאדר השני בשניהן כותבין אדר וקמ"ל דאדר הראשון אדר הוא קרוי ולא שבט ואף על גב דהראשון הוא התוספת כדמסיק בפ"ק דמגילה:
אלא שכותבין אדר השני תיניין.
 ואדר הראשון כותבין אדר סתם:
כותבין תי"ו. לסימן תיניין ודיו בכך:

6. ב: הלכה א'

מצוות של חודש אדר, באדר ראשון או אדר שני?

["לא בא אלא ללמדך, שכל המצוות הנוהגות באדר שני, אינן נוהגות באדר ראשון"].

ציטוט
 מהסוגיה הקודמת

תנ"י:

הבאת ברייתא

**"דרבן שמעון בן גמליאל אומר:
 מצוות הנוהגות באדר שני - אינן נוהגות בראשון,
 חוץ מהספד ותענית שהן שווין בזה ובזה.**

רבי ברכיה בשם רב, ורבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי:
 הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

מימרא פסיקתית

רב חגא דצפורי אומר:
 הנהיג רבי חנינה בצפורין כהדא דרבן שמעון בן גמליאל.

מימרא פסיקתית
 על פי מקהה שקיה

לא אמר אלא: "הנהיג",
 הא ל'הלכה' - לא!

דחיה

**אבל לענין שטרות,
 כותבין אדר ראשון ואדר שני סתם.
 רבי יהודה אומר:
 אדר ראשון - סתם, אדר שני - תניין".**

המשך הברייתא

7. ג. הלכה א'
פרשנות המשנה

פני משה

מתקניו וכו' אלו הן צרכי רבים וכו'. גרסי' להא בפ"ק דמ"ק והתם הוא דשיך להני דיוקי דמדויק לקמן ולא כבר ציינו וכו' ואגב מייתי נמי הכא כן:
דנין דיני ממונות וכו'. כלומר הואיל ובסוף השנה לחדשים הוא נפנין לכל אלו דקחשיב להו לפי עת הצורך ואם לא היה להן פנאי להתעסק בהן מקודם וכן בימי חול המועד נפנין לדברים כאלו לפי שיש להן פנאי וכדקתני הכי בריש מ"ק:
ומפרקינן את המנועול מעל גבי האימום. מן הדפוס שנתנו עליו אבל אין מחזירין אותו דזה כמלאכה גמורה היא וחלוקה זו על ימי חול המועד קאי:
ומציינין על הקברות. דקחשיב נמי התם:
ופריך ולא כבר ציינו מאדר. כדתנין במתני':
תיפתר שירד שטף של גשמים ושטפו. להציון שציינו באדר וחוזרין ומציינין במועד:
יוצאין אף על הכלאים. דקתני נמי התם ופריך ולא כבר יצאו באדר כדתנין במתני':
תיפתר שהיתה השנה אפילה. מאוחרת ולא היו הצמחין ניכרין באדר ולפיכך יוצאין עליהן במועד שאח"כ:

"ובחמשה עשר בו - ... [מתקניו את הדרכים, ואת הרחובות, ואת מקוות המים, ועושין כל צרכי רבים. ומציינין את הקברות, ויוצאים אף על הכלאים]."

ציטוט ממשנתנו

אלו הן "צרכי הרבים"?

שאלה

דנין דיני ממונות,
ודיני נפשות,
דיני מכות,
ופודין ערכין וחרמים והקדישות,
ומשקין את הסוטה,
ושורפין את הפרה,
ועורפין עגלה ערופה,
ורוצעין עבד עברי,
ומטהרין את המצורע,
ומפרקינן את המנעול מעל גבי האימום, ואין מחזירין אותו.

תשובה
פרשנות המשנה

תמן תנינן:
"משקין בית השלחין ...
ומציינין על הקברות" (מועד קטן ב.).
לא כבר ציינו מאדר!

סתירה
בין משנתנו למשנה
במ"ק

ותיפתר:
שירד שטף של גשמים ושטפו.

תיצה

"יוצאין אף על הכלאים" (מועד קטן ב.).
לא כבר יצאו מאדר!

סתירה
בין משנתנו למשנה
במ"ק

תיפתר:
שהיתה השנה אפילה ואין הצמחין ניכרין.

תיצה

8. ג. הלכה א'
ציון הקברות

פני משה

מנין לציון. מנין לנו רמז מן התורה לציון הקברות. וגרסיי להא נמי לעיל בריש פ"ה דמעשר שני ובפי בתרא דסוטה בהלכה א':
טמא טמא יקרא. מכפל המקרא דרשיי שתהא טומאה קוראה לך כלומר שיהו עושין סימן על הטומאה כדי שיהא מרגיש ופורש ממנה:

ועברו העוברים בארץ. ביחזקאל כתיב שהיה מתנבא לעתיד שיעשו ישראל ציונים על עצמות הפגרים המושלכין ורמזו הוא שלא בא הכתוב אלא להזהיר וללמד שיהו עושין ציון לטומאה וכתוב עס מכאן שמציינין על העצמות אם יש בהן רובע הקב או שהן רוב בנין ורוב מנין שמתמאין באהל כדתנן בפ"ק דאהלות:

אדם מכאן שמציינין על השדרה ועל הגלגולת. כשהן שלמים שמתמאין באהל:
ובנה מלכתא שמציינין ע"ג אבן קבועה. בקרקע כדרך הבנין וכדמסיים ואזיל שאם אתה אומר ע"ג אבן תלושה אף היא הולכת ומתגלגלת למקום אחר ויחזיק טומאה בחנם למקום טהרה ומקום הטומאה יחזיק לטהרה:

אצלו. ולא כתיב עליו מכאן שהציון יהא במקום טהרה ולא על מקום טומאה ממש שלא להפסיד את הטהרות שאם הציון על הטומאה ממש לפעמים אינו מרגיש ובא פתאום על הציון ויטמא הטהרות אשר הוא נושא ולפיכך עושין הציון רחוק קצת מן הטומאה וכשבא אל הציון מרגיש ואינו הולך לשם:

ציון מכאן לציון. כלומר לציון של סיד ששופכין שם ע"ג הקרקע מדלא כתיב ובנה אצלו מצבה:

ומצא. ואם מצא אבן אחת מצויינת בסיד על גבה ואף על פי שאין מקיימין כן שאין עושין בתחילה לסימן על האבן המאהיל עליה טמא לפי שאני אומר מת מצויין וכו'. ושם גריס מת קמצוץ היה נתון תחתיה והיינו הך כלומר שיש שם טומאה קמוצה וטמונה תחתיה ואף על גב שאין עושין ציון על מקום הטומאה ממש היינו אם עושין אותו על פני השדה ומטעמא דלעיל אבל באבן שהוא גבוה מן הקרקע ורואה את הציון מיד כשפוגע בו ואין כאן שום הפסד טהרות חיישינן שמא נתן האבן ע"ג הטומאה ממש וציינן עליה:

היו שתים. אבנים המאהיל עליהן טהור דתלינן משום הטומאה שביניהן עשה הסימן ולפיכך המאהיל ביניהן טמא:

אם היה חורש בנתיים. שהמקום שביניהן הוא נחרש הרי הן כאבנים יחידיות וכו' ומיירי שהיה הסייד שפוך על ראשי האבנים ומרודד לכאן ולכאן ולפיכך תלינן שמחמת החורש הוא שנקלף מן האבנים ונפל ביניהן ולא היה שום טומאה ביניהן ולפיכך ביניהן טהור וסביבותיהן טמא. ואית דגרסיי היה חרש ביניהן שזהו לעד שאין זה ציון להמקום שביניהן אלא בנין הוא דלטומאה עושין ציון בסיד. ובתוספתא דמכלתין פ"ק יש גי' בדפוס מצא אבן אחת מצויינת אף על פי שאין מקיימין המאהיל עליה טהור מצא שתים המאהיל ביניהן טמא על גביהן טהור. וט"ס הוא והג"י הנכונה כמ"ש כאן:

תני. בתוספתא שם:

אין מציינין על הבשר. אם היה כזית בשר מצומצם אין מציינין עליו ולפי שסופו שיתעכל ויחסר:

ולא נמצא מטמא טהרות למפרע. אותן הטהרות שנעשו כשהאהיל מקודם שנתעכל. וכן לגירסת הספר שמא נתעכל הבשר ולא נמצא וכו' כשיחזרו עליו ויראה שעדיין לא נתעכל:

א"ל מוטב שיתקלקלו לשעה. אם לא יציון ואל יתקלקלו בו לעולם שהרי ודאי סופו להתעכל ואם יעשה עליו ציון יטמא אח"כ כל הטהרות על גביו בחנם:

ציוט ממשנתא

שאלה מניין לציון?

תשובה 1

רבי ברכיה, רבי יעקב בר בת יעקב בשם רבי הונאי דברת הונין.
רבי יוסה אמרי לה רבי יעקב בר אחא בשם רבי הונאי דברת הונין.
רבי חזקיה, רבי עוזיאל בריה דרב הונאי דבית הונין בשם רבי הונאי דבית הונין:
"וטמא טמא יקרא" (ויקרא יג) - כְּדִי שֶׁתְּהֵא הַטּוֹמְאָה קוֹרְאָה לְךָ בְּפִיָּה, וְאוֹמְרֵת לְךָ פְּרוּשׁ!

תשובה 2

רבי אילא בשם רבי שמואל בר נחמן:
"ועברו" [דף ג' ע"א] **העוברים בארץ ורואה עצם אדם ובנה אצלו ציון** (יחזקאל לט).
"עצם" - מכאן שמציינין על העצמות.
"אדם" - מיכן שמציינין על השדרה והגלגולת.
"ובנה" - מיכן שמציינין על גבי אבן קבועה.
אם אומר את על גבי אבן תלושה - אף היא הולכת ומטמא במקום אחר!
"אצלו" - למקום טהרה.
"ציון" - מיכן לציון.

הבאת ברייתא

"ומצא אבן אחת מצויינת, אף על פי שאין מקיימין בו, המאהיל עליה - טמא, אני אומר: מת היה נתון תחתיה."

היו שתים, המאהיל עליהן - טהור, וביניהן - טמא, אם היה חורש בינתיים - הרי הן ביחידיות, ביניהן - טהור, ועל גביהן - טמא."⁹

הבאת ברייתא

תני:
"אין מציינין על הבשר, שמא נתעכל הבשר."

קושיא

רבי יוסטא בר שונם בעא קומי רבי מנא:
ולא נמצא מטמא טהרות למפרע?!

תיחא

אמר ליה:
מוטב שיתקלקלו בו לשעה, ואל יתקלקלו בו לעולם.

⁹ לפי הגירסאות שמביא שוטנשטיין

פני משנה

9. ג. הלכה ב'

שליחי בית דין במציאת כלאים בשדות

מתני'

א"ר יהודה בראשונה היו עוקרין את הכלאים ומשליכין לפני בעלי השדות כדי שיתביישו ולהן היו שתי שמחות אחת שהיו מנכשין להן שדותיהן ואחת שהיו נהנין מהן ונותנין לפני בהמתן כדקאמר בגמ' והתקינו שיהיו משליכים אותם על הדרכים. ומשרבו עוברי עבירה אף על פי שהיו עוקרין ומשליכין על הדרכים עדיין היו שמחים שמנכשין להן שדותיהן התקינו שיהיו מפקרין את כל השדה של הזורע כלאים בתוכה והפקר בית דין הפקר כדיליף בגמ':

גמ'

תני אמר ר' יהודה וכו'. כדמפורש במתני': **מנין שהפקר בית דין הפקר כתיב וכל אשר לא יבא וכו'.** גרסינן לכל הסוגיא זו לעיל בריש פרק ה' דפאה אמתני' דראש הפרק גדיש שלא לוקט תחתיו. שאסף את העמרים והגדיש אותן במקום אחד בתוך השדה במקום שעדיין לא לקטו העניים את הלקט. כל הנוגעות בארץ הרי היא של עניים וכדמפרש לקמן שקנסו קנסו אותו חכמים לפי שהגדיש ע"ג הלקט ולפיכך כל השבלים הנוגעות בארץ כלקט דיינינן להו ואפי' הגדיש חטים ע"ג שעורים כל החטים הנוגעים בארץ לעניים ולקמן בסוף הלכה כאן מדייק אם כהפקר גמור היא לענין פטור ממעשר או לא:

יחרם כל רכושו וכו'. משום דרשות ביד ב"ד להפקיר אם עוברין על דבריהן: **מנין שהיא פטורה מן המעשרות.** על כל הפקר ב"ד בעלמא קאי דמנין שהוא כהפקר גמור ופטור מן המעשרות: **שמע לה מן הדא.** ששנינו בפ"ק דסנהדרין והובא בכמה מקומות אין מעברין את השנה בשביעית לפי שמאריכין עליהן איסור שביעית בעבודת קרקע וכיוצא בזה:

ולא במוצאי שביעית. שהיא שנת השמינית כדמפרש טעמא לקמיה: **ואם עיברוה ה"ז מעוברת.** והשתא מדקאמר דבדיעבד ה"ז מעוברת וחדש אחד שהוא מוסיף על השנה לא פטור ממעשרות הוא בתמיה שהרי שנת שביעית אינה נוהגת במעשרות ואם כן החדש שהוא מוסיף בה מפקיעו מהמעשרות אלמא דהפקר ב"ד הפקר גמור הוא ופטור מהמעשרות ולקמן פריך עלה:

עד כדון שביעית. דאיכא נמי טעמא להא דאין מעברין לכתחלה מהאי גופא דאמרן שלא להפקיע מן המעשרות בחדש אחד יותר: **מוצאי שביעית מאי.** טעמא שאין מעברין לכתחלה והרי שמינית חייבת במעשרות: **שלא לרבות באיסור חדש.** לפי שהישן כבר כלה וכשמעברין בשמינית מאריכין עליהם איסור חדש עד אחר העומר:

הדא דאת אמר. שאין מעברין בשביעית: אבל משהתיר רבי להביא ירק מח"ל לארץ. כדאמר' לעיל בפ"ו דשביעית בהלכה ד': **היא שביעית היא של שאר שני שבוע.** הכל שוה ודין אחד להם דהואיל ושכיחי שמביאין מח"ל לארץ אין חילוק ביניהן ומעברין בשביעית:

רבי מנא. מוסיף ואומר הדא דאת אמר לא בשביעית ולא במוצאי שביעית בראשונה הוא שהיו השנים כתיקנן בבישול התבואה והפירות בזמן ואז היו מקפידין בעיבור השנה בשביעית ובמוצאי שביעית מטעמא דאמרן אבל עכשיו שבלאו הכי אין השנים כתיקנן שלפעמים מתאחרין להתבשל התבואה והפירות אין חילוק בין שביעית לבין שאר שני שבוע וכן במוצאי שביעית ומעברין לפי צורך הזמן **וכן תני בברייתא דשל בית ר"ג עיברוה במוצאי שביעית מיד:**

משנה משנה

אמר רבי יהודה:

בראשונה - היו עוקרין ומשליכין לפניהן.
משרבו עוברי עבירה - היו משליכין לדרכים.
התקינו - שיהו מפקרין את כל השדה.

גמרא

"אמר רבי יהודה" כו'.

ציטוט משנתנו

תנ"א:

"אמר רבי יהודה:

בראשונה - היו עוקרין ומשליכין לפניהן והיו שמחים שתי שמחות.
אחת - שהיו מנכשין שדותיהן.
ואחת - שהיו נהנין מן הכלאים.
משרבו עוברי עבירה - היו משליכין על הדרכים.
אף על פי כן היו שמחים.
שהיו מנכשין שדותיהן!
התקינו שיהו מפקרין את כל השדה בולה."

הבאת ברייתא המפרשת את המשנה

ומניין שהפקר בית דין הפקר?

שאלה

דכתיב: [דף ג' ע"ב] **"וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים פעצת השרים והקנים - יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה"** (עזרא י, ח).

תשובה

מניין שהיא פטורה מן המעשרות?

שאלה

רבי יונתן בריה דרב יצחק בר אחא שמע לה מן הדא:
"אין מעברין את השנה לא בשביעית ולא במוצאי שביעית.
ואם עיברוה - הרי זו מעוברת."

תשובה

והודש אחד שהוא מוסיף לא פטור ממעשרות הוא!?

פרשנות הברייתא

עד כדון ניחא **"שביעית"**,

שאלה

"מוצאי שביעית" - מאי?

אמר רבי בון שלא לרבות באיסור 'חדש'.

תשובה

רבי זעירה בשם רבי אלעזר:

הדא דאת אמר - עד שלא התיר רבי להביא ירק מחוצה לארץ לארץ,
אבל משהתיר רבי להביא ירק מחוצה לארץ לארץ - היא "שביעית",
היא של שאר שני שבוע.

פרשנות מצמצמת

¹⁰אמר רבי מנא:

הדא דאת אמר - בראשונה שהיו השנים כתיקנן,
אבל עכשיו שאין השנים כתיקנן - היא "מוצאי שביעית", היא שאר שני שבוע.

פרשנות מצמצמת

תנ"י:

"של בית רבן גמליאל - עיברוה במוצאי שביעית מיד."

סיוע לפרשנות מבריותא

פני משה

אמר ר' אבון אין מן הדא לית ש"מ כלום. אדלעיל קאי ואהא דמייתי ראייה מכאן דהפקר ב"ד פטור מן המעשרות מדקתני ואם עיברוה ה"ז מעוברת ודחי לה ר' אבין דאין מן הדא לית כאן ראייה ולא שמעית מינה כלום דשאני התם לפי שיש לעיבור השנה רמו מן התורה דכתיב שמור את חדש האביב שמרהו לחדש ניסן שיבא בחידושו שיהא החדש הזה בזמן האביב ויהיה בו מן החדש ולפיכך אפי' בשביעית אם עיברוה לצורך מעוברת היא ולעולם בעלמא אין הפקר ב"ד כשאר הפקר להיות פטור מהמעשרות:

והיידא אמרה. ומהיכן שמענו זה דהפקר ב"ד פטור מהמעשר: דא. מכאן מהאי מתני' דפאה שמעינן לה דקתני גדיש וכו' כדפרישית לעיל וקאמר עלה ר' אמי בשם רשב"ל דב"ש היא דס"ל בפ"ו שם הפקר לעניים הפקר גמור הוא אלמא דמשום הפקר ב"ד נגעו בה שחכמים הפקירו ואמרו כל הנוגעות בארץ הרי הן של עניים והוי כשאר הפקר ופטור מהמעשרות:

א"ל רבי יוסי שמענו שהוא פטור ממעשרות. בתמיה וכו' שמענו השתא לדידך שיהא לקט זה כשאר לקט ופטור ממעשרות זה ודאי לא שמענו וכדמסיק ואזיל:

דברי הכל משום קנס וכב"ה וכו'. כלומר עיקר הדין דהאי מתני' שכל הנוגעות בארץ הרי הן של עניים לד"ה היא ובין ב"ש ובין ב"ה מודים בזה וטעמא משום קנס הוא שלא היה לו לעשות גדיש על מקום הלקט של העניים ולעניין מעשרות יכולנא מימר לך דלבי"ש אפשר דס"ל כשאר הפקר דיינין להו דכל שהוא לעניים פטור הוא אבל לב"ה דאמרו בפ"ו שם כל הפקר שאינו אלא לעניים לאו הפקר גמור הוא לפוטרו ממעשרות עד שיופקר אף לעשירים כשמיטה אימא אין הכי נמי כאן דלבי"ה עניים מעשרין ואוכלין לפי שאותן שאינן לקט ממש מתחייבין מדינא במעשרות ומכיון שנתערבו מעשרין את הכל וא"כ אחתי לא שמעינן מידי מהאי מתני' דהפקר ב"ד פטור מן המעשרות:

אמר רבי אבון:

אין מן הדא - לית את שמע מינה כלום!

"שמור את חדש האביב" (דברים טז) - שומריהו שיבוא בחידושו.

והיידא אמר דא?

"גדיש שלא לוקט תחתיו, כל הנוגעות בארץ - הרי הן של עניים" (פאה ה, א).

ואמר רבי אמי בשם רבי שמעון בן לקיש:

דבית שמאי היא,

דאי כבית הלל, עניים מעשרין ואוכלין!

ואמר ליה רבי יוסי:

שמענו שהוא פטור ממעשר דברי הכל,

משום קנסא.

דחית ההוכחה
שרבי זענן הביא
מהבחינהשאלה
השאלה לעיל חוזרת

תשובה

פני משה

מתני'
 בחמשה עשר בו שולחנות יושבין במדינה. בכל ערי ישראל היו החלפנים יושבין שהן מחליפין מחצית השקל לאנשים שמביאין כל אחד ממטבע מדינתו ואינו יודע כמה מהם למחצית השקל והשלחנות אלו היו תובעין בנחת כל מי שיתן להם מקבלין ממנו ומי שלא נתן אין כופין אותו ליתן:

בעשרים וחמשה בו ישבו במקדש. וזהו ירושלים נקרא מקדש וישבו לגבות והתחילו למשכן למי שאינו רוצה ליתן ולוקחין עבטו בעל כרחו ואפי' כסותו:

את מי ממשכנין ליום וכו'. ולאפוקי ממ"ד בהלכה דלקמן דמפרש כל העובר על הפקודים כל דעבר על פקודיא אלא כמ"ד כל דעבר בימא יתן:

אבל לא נשים. דכתיב ונתנו איש כופר נפשו ולא אשה ולא עבדים שאינן משוחררין שאינן חייבין אלא במצות שהנשים חייבות בהן:

וקטנים. אין ממשכנין אותן בשלא הביאו שתי שערות אבל אם הביאו שתי שערות הרי הן כגדולים מבן י"ג ואילך כמו בכל מיני חיובין ועונשין וממשכנין אותם כדאמר בגמ':

שוב אינו פוסק. מליתן בשבילו בכל שנה ושנה עד שיגדיל ויתן על עצמו: **ואין ממשכנין את הכהנים.** אף על פי שתובעין אותן ליתן אם לא נתנו אין ממשכנין אותם מפני דרכי שלום מפני שעבודת הקרבנות עליהם מוטל וחולקין להם כבוד ובגמ' אמרו שכך צריך לשנות במתני' מפני דרך הכבוד ולפיכך אינו חושב התנא בסוף פרק הנוקין לזה בדברים שאמרו שם מפני דרכי שלום:

גמ'
הא לתבוע תובעין. כל אלו שאמרו אין ממשכנין אותן אבל לתבוע אותם שיתנו תובעין ואם נתנו נתנו והא דתנינן לקמן אף על פי שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים אם שקלו מקבלין מידם ומפרש לה התם דדייקין הא תובעין אין תובעין אותן ליתן היינו בקטן שלא הביא שתי שערות וכדלקמיה:

הדא דתימר בשהביא שתי שערות. כלומר וקטן שאמרנו דלתבוע תובעין אותו היינו בקטן שלא הגיע לכלל שנים והוא משנת י"ג ויום אחד והביא שתי שערות דלענין שאר דינים קטן מיקרי ובקטן כגון זה תובעין אותו:

אבל אם לא הביא שתי שערות לא בדא. אמרו שתובעין אותו דמכיון שלא הגיע לכלל שנים ושתי שערות גייכ לא הביא קטן ממש הוא ואפי' לתבוע אין תובעין אותו:

ולמשכן. ולענין למשכנו לעולם בעינן עד שיביא שתי שערות והיינו אפי' כבר הגיע לכלל שנים אכתי לאו גדול מיקרי ועד שיביא שתי שערות שאז הוא גדול לכל עונשין שבתורה ולחיובים וממשכנין אותו עד שיתן:

כיני מתניתא. כן צריך למיתני במתני' אין ממשכנין את הכהנים מפני דרך הכבוד וכדפרישית במתני':

10. ג: הלכה ג'

פרשנות המשנה - דין "קטן" במחצית השקל

משנה

בחמשה עשר בו - שולחנות היו יושבין במדינה. בעשרים וחמשה בו - ישבו במקדש. משישבו במקדש - התחילו למשכן.

את מי ממשכנין?

לזים וישראלים, וגרים ועבדים משוחררים, אבל לא - נשים ועבדים וקטנים.

כל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו - שוב אינו פוסק. אין ממשכנין את הכהנים מפני דרכי שלום.

אמר רבי יהודה:

העיד בן בוכרי ביבנה, כל כהן ששוקל - אינו חוטא.

אמר לו רבן יוחנן בן זכאי:

לא פי, אלא כל כהן שאינו שוקל - חוטא.

אלא שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן: "וכל מנחת כהן פליל תהיה לא תאכל" (ויקרא ו, טז) - הואיל ועומר, ושתי הלחם, ולחם הפנים שלנו הם, היאך נאכליו?

גמרא

ציטוט ממשנתא

"אין ממשכנין את הקטנים".

דיוק

הא לתבוע - תובעין.

פרשנות מצמצמת

הדא דתימר: בשהביא שתי שערות,

אבל אם לא הביא שתי שערות - לא בדא.

ולמשכן, אין ממשכנין אף על פי שהביא שתי שערות¹¹.

פרשנות על המשנה

כיני מתניתא:

"אין ממשכנין את הכהנים, מפני דרך הכבוד".

¹¹ גירסת הדפוס. הגהות הגר"א ותקלין חדתי' גורסים: עד שיהא בן עשרים.

פני משה

מתני' אמר רבי יהודה העיד בן בוכרי ביבנה כל כהן ששוקל אינו חוטא. דס"ל שאינו מחויב כלל לשקול וס"ד אמינא דאינו רשאי לשקול לפי שמתרומת הלשכה היו באין ג"כ העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ויש מהן אכילה לכהנים ומכיוון דכתיב גבי מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל אלו היו נותנין שקליהם לתרומת הלשכה לא היה מותר להם לאכול שירי העומר ושתי הלחם ולחם הפנים קמ"ל דאעפ"כ אינו חוטא. ואית דמפרשי דסד"א דמכיון שאינו חייב לשקול אם שוקל נמצא קרבן צבור קרב משל יחיד קמ"ל שאינו חוטא לפי שמוסר אותו מחצית השקל לצבור לגמרי ולא חיישינן שמא לא ימסור יפה יפה:

לא כי אלא כל כהן שאינו שוקל חוטא. דמיחייב הוא דכתיב כל העובר על הפקודים ודריש ליה כל העובר בים סוף יתן והכל בכלל כהנים לויים וישראל וכדקאמר בגמרי' להאי מ"ד:

לעצמן. להנאתם דכתיב כל מנחת כהן וכו' אבל האי לאו דרשה הוא דדוקא במנחת כהן לבדו הוא דאמר קרא כליל תהיה לא תאכל אבל לא באותה שיש לו שותפות בה עם הצבור וכן הלכה שהכהנים ג"כ חייבים לשקול ותובעין אותן אבל אין ממשכנין אותן כדתנינן במתני' דלעיל:

גמ' טעמא דרבן יוחנן בן זכאי. דאף הכהנים חייבין דכתיב זה יתנו למנן זה י"ב שבטים יתנו ואף הכהנים בכלל שבט לוי הן:

כן משיבין חכמים לר' יהודה. שאמר בשם עדות בן בוכרי וס"ל כוותיה דטעמא שאין הכהן בכלל החיוב משום שהמנחות באין מתרומת הלשכה והאיך יהיו שריים נאכלין לכהנים וכדפרישית במתני' וחכמים משיבין לו דלא היא כשם שמצינו חילוק בין חטאת יחיד שמתה ובין חטאת הצבור שהיא רועה כשאירע איזה פסול ומקריבין אחרת תחתיה לפי שאין חטאת הצבור מתה כך הוא במנחות מנחת יחיד של כהן הוא שקריבה כליל ואין מנחת צבור קריבה כליל והן אלו ששיריהם נאכלין לכהנים ויש לכהן חלק בהן כדאמרן במתני':

וקשיא. על הא דאמרו חטאת צבור אינה מתה ומשיבין כך לר' יהודה וכי משיבין לאדם דבר שאינו מודה בו דהא הכי תנינן לעיל בריש שני שעירי שאין חטאת צבור מתה ר' יהודה אומר תמות ולא משני מידי: והוא מותיב לון תו. וכן מצינו שהשיב להם עוד ר' יהודה דכי לא נדבת יחיד הוא וכלומר דנהי דאמרייתו דלענין מה ששיריים משל מנחת הצבור נאכלין לכהנים לא קשיא דלא נאמר פסוק זה לא תאכל אלא במנחת הכהן לבדו אבל מ"מ הא קשיא דהיאך קרבנות צבור קריבין משל נדבת יחיד דכיון שאין הכהן מחוייב לשקול נדבת יחיד בתרומת הלשכה איכא:

ואינן מתיבין ליה. דהא נמי לא קשיא דמכיון שנמסרה לצבור וכו': כל דעבר בימא יתן ואידך אמר וכו' מ"ד כל דעבר בימא מסייע לרבן יוחנן בן זכאי. דמחייב לשקול ואידך מסייע לבן בוכרי וקמ"ל דבהאי פלוגתא גופה היא דפליגי:

11. ג: הלכה ג'

עיון במחלוקת התנאים רבי יהודה ורבי יוחנן בן זכאי

"אמר רבי יהודה:

העיד [בן בוכרי ביבנה, כל כהן ששוקל - אינו חוטא.

אמר לו רבן יוחנן בן זכאי:

לא כי, אלא כל כהן שאינו שוקל - חוטא.

אלא שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן:

"וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל" (ויקרא ו, טז) -

הואיל ועומר, ושתי הלחם, ולחם הפנים שלנו הם, היאך נאכלין?]

אמר רבי ברכיה:

טעמא דרבן יוחנן בן זכאי:

"זה יתנו" (שמות ל, ג) - י"ב שבטים יתנו.

רבי טובי בשם רב המננא:

פן משיבין חכמים לרבי יהודה,

חטאת יחיד - מתה,

אין חטאת צבור מתה.

מנחת היחיד - קריבה כליל.

ואין מנחת הצבור קריבה כליל!

וקשיא,

משיבין לאדם דבר שאינו מודה בו?!

דתנן:

"שאיין חטאת צבור מתה, רבי יהודה אומר: תמות" (יומא סב.)!

[דף ד' ע"ב]

והוא מותיב לן:

זו - לא נדבת יחיד היא,

ואינן מתיבין ליה, פיון שנמסרה לצבור - פמי שהיא נדבת צבור.

פתיב: "פל העבר על הפקדים"¹² (שמות ל, יד).

רבי יהודה ורבי נחמיה.

חד אמר: פל דעבר בימא - יתן.

וחרנא אמר: פל דעבר על פיקודייה - יתן.

מאן דאמר: "פל דעבר בימא יתן" - מסייע לרבן יוחנן בן זכאי.

מאן דאמר: "כל דעבר על פיקודייה יתן" - מסייע לבן בוכרי.

פרשנות

קשיא

קשיא על

הקשיא

[לא מובא תיז']

בגמרא

תיז'ז

סיוע

¹² כל העבר על-הפקדים מכו עשרים שנה ומעלה יתן תרומת ה'.

12. ג, ב - ד, א הלכה ד'
'קטן' - תובעין ממנו מחצית השקל או לא?

פני משה

משנה

אף על פי שאמרו: "אין ממשננין נשים ועבדים וקטנים".
אבל אם שקלו - מקבלין מידן.

הנכרי והנזירי ששקלו - אין מקבלין מהן.
ואין מקבלין מידן - קיני זבין וקיני זבות וקיני יולדות,
וחטאות ואשמות.

אבל מקבלין מהן - נדרים ונדבות.
זה הכלל:

כל שנידר ונידב - מקבלין מידן.

כל שאין נידר ונידב - אין מקבלין מידן.

וכן הוא מפורש על ידי עזרא,

שאמר: "לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו" (עזרא ד, ג).

דא

ואלו שחייבין בקלבון:

לויים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים,

אבל לא - כהנים ונשים ועבדים וקטנים.

השוקל על יד נהון, על יד האשה, על יד עבד, על יד קטן - פטור.

ואם שקל על ידו ועל יד חבירו - חייב בקלבון אחד.

ורבי מאיר אומר:

שני קולבנות.

הנותן סלע ונוטל שקל - חייב שני קולבנות.

השוקל על יד עני, ועל יד שכינו ועל יד בן עירו - פטור.

ואם הלזום - חייב.

האחין השותפין שחייבין בקלבון - פטורין ממעשר בהמה.

ובשחייבין במעשר בהמה - פטורין מן הקלבון.

וכמה הוא קלבון?

מעה כסף,

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

חצי מעה.

גמרא

"אף על פי שאמרו: [אין ממשננין נשים ועבדים וקטנים]."

אבל אם שקלו - מקבלין מידן].

ציטוט ממשנתנו

הא' לתבוע' - אין תובעין.

קשיא

הכא את אמר: תובעין,

והכא את אמר אין תובעין!

כאן - בשביא שתי שערות.

תיורא

וכאן - בשלא הביא שתי שערות.

מתני'
אף על פי שאמרו וכו' אם שקלו מקבלין מידם. ובגמ' מדייק הכא הא לתבוע אין תובעין אותן ורמי עליה מדיוקא דמתני' דלעיל בהלכה ג' ומשני:

הנכרי והנזירי וכו' ואין מקבלין מידן קיני זבין וכו'. בגמרא מוקי לה דהך סיפא אכותיים קאי דאין זבים וזבות בנכרים דלא נהיגי בהן: זה הכלל כל שהוא נידר ונידב מקבלין מידן. האי אתיא כמ"ד דדריש איש איש לרבות את הנכרים שנודרים נדרים ונדבות כשיראל ואין לי אלא לבנות בית לאלהינו וכלם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים ולמדו מכאן שלבדק הבית אין מקבלין כלל מהם ולא לבדק חומות ירושלים: ואלו חייבין בקלבון. לשון קל בון הוא וזהו דבר מועט שמוסיפין על מחצית השקל לפי שחצי השקלים הכל צריכין להם שיתן כל אחד ואחד חצי שקל שהוא חייב ומפני כך כשהיה אדם הולך אצל השלחני ומצרף השקל בשני חצאין נותן לו תוספת על השקל ואותה התוספת נקראת קלבון ולפיכך שנים שנתנו שקל שלם על שניהם חייבין בקלבון כדקתני לקמן:

וכן הוא מפורש על ידי עזרא. כשרצו הכותיים לסייע אותם ושלחו ואמרו להם נבנה עמכם כי ככם נדרוש לאלהיכם השיבו להם לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו וכלם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים ולמדו מכאן שלבדק הבית אין מקבלין כלל מהם ולא לבדק חומות ירושלים: ואלו חייבין בקלבון. לשון קל בון הוא וזהו דבר מועט שמוסיפין על מחצית השקל לפי שחצי השקלים הכל צריכין להם שיתן כל אחד ואחד חצי שקל שהוא חייב ומפני כך כשהיה אדם הולך אצל השלחני ומצרף השקל בשני חצאין נותן לו תוספת על השקל ואותה התוספת נקראת קלבון ולפיכך שנים שנתנו שקל שלם על שניהם חייבין בקלבון כדקתני לקמן:

אבל לא כהנים וכו'. דמכיון דלאו בני חיובא ניהו להיות ממשכנין אותן על השקלים פטורין הן מקלבון אם שנים מהן נתנו שקל שלם: השוקל על ידי כהן וכו'. שנתן שקל שלם עליו ועל ידי הכהן או עיני אשה וכו' פטור הוא מקלבון ואף על גב דאיהו בר חיובא הוא הואיל ושקל ג"כ בשביל בר פטורא פטור:

על ידו ועל יד חבירו. וזהו כדפרישית שנתן שקל שלם בשבילו ובשביל חבירו שהלווהו חייב בקלבון אחד אבל אם נותן הוא מחצית השקל שקצוב בתורה פטור הוא מן הקלבון דכתיב זה יתנו כזה יתנו ולא יותר:

ר' מאיר אומר נותן שני קלבונות. דס"ל לר"מ הנותן מחצית השקל חייב בקלבון ולפיכך שנים ששקלו שקל שלם חייבין שני קלבונות ואין הלכה כר"מ:

נתן סלע ליטול שקל. שנותן שקל שלם והוא סלע להקדש ושיחשבו לו מחצית השקל שהוא חייב. וליטול שקל כלומר מחצית השקל שהוא שקל הקצוב ממה שיגבה מן האחרים שיחזירו לו מההקדש חייב הוא בשני קלבונות מפני שמה שאמרנו בשקל שקל שלם אינו חייב אלא בקלבון אחד להת"ק היינו כששוקל כולו להקדש כגון שנים ששקלו על שניהם אבל זה שנוטל חצי שקל אחד מן ההקדש נותן הוא שני קלבונות:

השוקל על ידי עני וכו'. כלו' ששקל בשבילו ובשביל העני או שכינו וכו' שנתן להם במתנה פטור מן הקלבון שהרי זה נתן חצי שקל במתנה כדי להרבות בשקלים:

ואם הלזום. שנתן להם בדרך הלואה עד שיחזירו לו אם תשיג ידם הרי זה כשנים ששקלו וחייב בקלבון:

האחין השותפין. כך היא הגי' כאן בכל הספרים ובבכורות פרק ט' הגירסא האחין והשותפין ופירושו האחין שחלקו בכספים שהניח להן אביהן וכן השותפין שנתתפו במעות ועירבום ביחד ועדיין לא נשתנו המעות שלא הוציאום חייבין הן בקלבון ופטורין ממעשר בהמה כגון שחלקו האחים וחזרו ונשתתפו בהמות לגדלם ולפטמן או השותפין שנתתפו בהמה ודרשינן יהיה לך ולא של שותפות:

וכשפטורין הן מקלבון. כגון שלא חלקו בשל אביהם כלום שאז ממון אביהם בחזקתו עומד והרי זה כאב ששקל ע"י בניו וע"י שכניו שפטור הוא מקלבון וחייבין הן במעשר בהמה דדרשינן יכול אפי' קנו מתפיסת הבית של אביהם ת"ל יהיה מ"מ. וכן השותפין כשחייבין במעשר בהמה כגון שנתתפו במעות וקנו בהמות ממעות השותפות חייבין הן במעשר שהרי ברשותן נולדו והרי הן כאיש אחד ופטורין הן מקלבון שהרי נשאו ונתנו במעות השותפות ונשתנה עין המעות:

מעה כסף. אחד מכ"ד בסלע שהסלע ד' דינרין הדינר שש מעה כסף ומשקל המעה ט"ז שערות בינוניות:

וחכ"א חצי מעה. אחד ממ"ח בסלע והלכה כחכמים:

גמ'
הא לתבוע. אותן אינן תובעין מדקתני אם שקלו מקבלין מידן משמע אם שקלו מעצמן אבל אין תובעין אותן ליתן א"כ קשיא דיוקא דמתני' דהכא ודלעיל אהדדי (דהכא) [דלעיל בהלכה ג' דייקנן אין ממשכנין אותן הא לתבוע תובעין והכא דייקנן במתני' הא לתבוע אין תובעין: כאן. מתני' דלעיל בקטן שלא הגיע לכלל שנים וכשהביא שתי שערות דלקטן כה"ג תובעין וכאן במתני' דהכא כשלא הביא שתי שערות וקתני לישנא דמקבלין גם אנשים ועבדים משום קטנים דקחשיב להו בחדא בבא:

פני משה

13. ד, א הלכה ד'

תרומות למקדש - נכרי=כותי?

תיפתר. דהמתני' אתיא כמ"ד הכותי כנכרי הוא לכל דבר: **דאיתפלגון וכו'.** האי פלוגתא גרסי בפ"ז דברכות ובפ"ג דמאיר ובכמה מקומות:

א"ר אלעזר מתניתא בעכו"ם. כלומר לא תידוק דכולא מתני' לא אתיא כרשב"ג דס"ל כישראל הוא לכל דבר דלא היא דרישא דקתני הנכרי והכותי ששקלו אין מקבלין מידן ככ"ע אתיא דהכל מודים שאין מקבלין השקלים אף מהכותים שהן באין להלשכה ונוטלין ממנה ג"כ לבדק הבית ואין להם חלק בזה כמפורש ע"י עזרא אבל הסיפא איכא למימר דבעכו"ם הוא דאיירי הא בכותים לא וכרשב"ג דדינן כישראל לשארי דברים:

ותני. בת"כ כן אדם כי יקריב מכם אדם לרבות את הגרים מכם להוציא את המומרים וכדיהב שם טעמא שהגרים מקבלי ברית הן כישראל יצאו המומרים שאינן בני ברית שהרי הפרו ברית וכה"א זבח רשעים תועבה וא"כ מקבלין מן הכותים דקסבר גרי אמת הן:

מתני' פליגא על ר' אלעזר. קשיא עליה המתני' דהיכי מצית לאוקמי הסיפא בעכו"ם בלבד ולא בכותיים והא קתני אין מקבלין מידם קיני זבין וכו' וכי יש קיני זבין וקיני זבות בעכו"ם והלא אימעטו מזיבה דאינה נוהגת בהן כדרשינן בני ישראל מטמאין בזיבה ואין העכו"ם מטמאין בזיבה ומאי שייכא קינין בהו:

אלא רישא בעכו"ם וסיפא בכותים. כלומר אלא ע"כ דרישא דמייירי בשקלים מייירי בעכו"ם אבל הסיפא קתני זבין וזבות וכו' לא מיתני אלא בכותים בלבד:

והא כיני רישא בעכו"ם וסיפא בכותים. כלומר והרי דלא מצינן לפרש אלא כן דרישא מיתני אף בעכו"ם וסיפא בכותים בלבד ושמעינן דלא כר' אלעזר ומוקמינן מתני' כרבי דס"ל כותים גרי אריות הן ודינן כעכו"ם לכל דבר:

ציטוט ממשנתא

"הנכרי והכותי [ששקלו - אין מקבלין מהו. ואין מקבלין מידן - קיני זבין וקיני זבות וקיני יולדות, וחסאות ואשמות. אבל מקבלין מהו - נדרים ונדבות. זה הכלל: כל שנידר ונידב - מקבלין מידן. כל שאין נידר ונידב - אין מקבלין מידן]."

פרשנות

אמר רבי בא:
תיפתר כמאן דאמר: כותי כנכרי,
דאיתפלגין:
"כותי - כנכרי,
דברי רבי.
רבן שמעון בן גמליאל אומר:
כותי - בישראל לכל דבר".

פרשנות חלקת

אמר רבי לעזר:
מתניתא - כנכרים.
הא בכותים - לא.

סיוע

לרבי לעזר

ותני כן:
"אדם"¹³ (ויקרא א, ב) - לרבות את הגרים,
"מכם" - להוציא את המומרים".

קושיא

על רבי אלעזר ממשנתא

מתניתא פליגא על רבי אלעזר,
"אין מקבלין מידם קיני זבין וזבות קיני יולדות".
וכי יש קיני זבין וזבות כנכרים?!

קושיא

על פרוש המשנה אם נסבחו אחת מרבי לעזר

¹⁴רישא - כנכרים,
וסיפא - בכותים?!

תיחץ

כן הוא,
רישא - כנכרים,
וסיפא - בכותים.

¹³ דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי-יקריב מכם קרבן לה' מן-הבהמה מן-הבקר ומן-הצאן תקריבו את-קרבנכם

¹⁴ גירסת הגר"א

14. ד, א-ב הלכה ד'

קבלת תחומה מן העמים לצורך בדק הבית

פני תש"ה

בתחלה. בתחלת הבנין אין מקבלין מהן כולל לא דבר המסויים כגון אבן או קורה ולא דבר שאינו מסויים דחיישינן לרפיון ידים הן מתכוונין שיהו סומכין עליהן ומתוך כך ירפו ידיהם מן הבנין:

ובסוף מקבלין מהן דבר שאינו מסויים ואין מקבלין מהן דבר מסויים. כצ"ל דדבר מסויים היא להן לתפארת ולזכרון ודבר שאינו מסויים מקבלין מהן בסוף לחזק בדק הבית שכבר נבנה ואין לחוש לרפיון ידים. ואית דמפרשי בתחלה לכתחלה אין מקבלין מהן ובסוף אם קיבלו איצ' להחזיר להן בדבר שאינו מסויים: **מתניתא פליגא על ר' יוחנן.** תוספתא בפ"ק דמכלתין אין מקבלין מהן נדבה להקדש בדק הבית ומדקתני להקדש בדק הבית משמע אפי' כבר נבנה ורוצין לחזק וקתני אין מקבלין: **פתר לה.** ר' יוחנן דבאמת הברייתא מיירי בין בתחלה בין בסוף:

ובלבד דבר מסויים. כצ"ל. אבל דבר שאינו מסויים מקבלין מהן בסוף:

מתני' פליגא על ר"ש בן לקיש. דתנינן בפ"ק דערכין נכרי נערך אבל לא מעריך אם הישראל אומר ערך נכרי זה עלי נותן הוא כערך של הנכרי אבל הנכרי שאמר ערכי עלי או ערך פלוני עלי לא אמר כלום שאינו מעריך דברי ר"מ רבי יהודה אומר מעריך אבל לא נערך וזה וזה מודים שנודרין ונידרין שאם אמר דמי עלי או דמי פלוני עלי נותן כפי נדרו וכן נידר הוא אם הישראל אומר דמי נכרי פלוני עלי והרי הדמים ללשכת בדק הבית הן נופלין וקשיא לר"ל דאמר אין מקבלין מהן כלל לבדק הבית:

פתר לה עולה. לא תימא בנודר הדמים לבדק הבית אלא שנודר שיביא מהן עולה לקרבן וזה מקבלין מהן:

ניחא. דמפרשת נודרים דלעולה קתני: **נידרים עולה.** בתמיה אלא נידרים דקתני ואיכ' ישראל הוא הנודר והיכי מפרשת לה דהרי ישראל מתכוין להדמים שיפלו לבדק הבית והשתא לא דמיא הסיפא להרישא דנודרים בעולה מיירי ונידרים לבדק הבית מיירי והא לא מיתפרשא בחדא גוונא:

לא בשאמר וכו'. כלומר ואי בחדא גוונא מפרשת לה על כרחך לא מצית לפרש אלא בכה"ג שהישראל אמר הרי עלי עולה ושמע העכו"ם ואמר מה שאמר זה עלי ואיכ' נידרים נמי בעולה מיתוקמא ומכל מקום קשיא וכי אינו מביא עמה נסכים ומותר נסכים וכי לא לכלי שרת אינון נופלין כדתנן לקמן בפ"ד ונמצא מביא העכו"ם דבר מסויים וקשיא בין לר"ל ובין לר' יוחנן והא אין מקבלין מהן דבר מסויים לכ"ע:

התיב ר' יוסי בר' בון. על האי קושיא דמדדיק לה מהסיפא נודרין ונידרין דלדידך תיפוק ליה דמצית לדייק מהרישא דתנינן נערכין לר"מ ומעריכין לר' יהודה וכי ערכין לא לבדק הבית אינון הולכין דבהא לא מצית לשנויי דאיירי בעולה ואיכ' היאך מקבלין מהן ועוד דהכלי שרת עושין ג"כ מהלשכה. ועל כרחך דאמרת דמרישא לא מצית לדייק דאיכא למימר דהנכרי לשמים מתכוין ולא לכלי שרת שעושין ג"כ מהלשכה אלא דמאליהן הן באין ופעמים לכלי שרת והשתא היך מה דאת אמר ברישא לשמים הוא מתכוין וכו' כן נמי אף הכא בהסיפא:

מה עביד לה רשב"ל. כלומר מאי טעמא דסבירא ליה שאין מקבלין מהן כלל ידחוק נפשיה להני שינויי דשנינן ומהיכא יליף לה לומר כן:

פתר לה. מהאי קרא לא לכם וגו' דמשמע שאין להם לא חלק ולא זכרון והלכך בין דבר מסויים ובין אינו מסויים לא בתחלה ולא בסוף אין מקבלין מהן דהא מיהת יהיה להם חלק בבנין:

["וכן הוא מפורש על ידי עזרא, שנאמר: [דף ה' ע"א] "לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו" (עזרא ד, ג)."]

ציטוט ממשנתו

אמר רבי יוחנן:

מימרא הלכתית

בתחילה - אין מקבלין מהם לא דבר מסויים, ולא דבר שאינו מסויים, ובסוף - מקבלין מהן דבר שאינו מסויים, ואין מקבלין מהן [דף ה' ע"ב] דבר מסויים.

רבי שמעון בן לקיש אמר:

מימרא חולקת

בין בתחילה בין בסוף - אין מקבלין מהן, לא דבר מסויים ולא דבר שאינו מסויים.

מתניתא פליגי על רבי יוחנן,

קושיא על רבי יוחנן

"אין מקבלין מהן הקדש ונדבה לבדק הבית".

פתר לה:

תיחץ

בין בתחלה בין בסוף - ובלבד דבר מסויים.¹⁵

רבי שמעון בן לקיש אמר:

ציטוט [מפסקה 3]

בין בתחילה ובין בסוף - אין מקבלין מהם לא דבר מסויים ולא דבר שאינו מסויים.

מתניתא פליגי על רבי שמעון בן לקיש,

קושיא על ר"ל ממשנה

דתני:

"הכל שווין, שהו נודרין ונידרין" (ערכין ה:).

פתר לה: עולה.

תיחץ

ניחא "נודרים" - עולה.

קושיא על התיחץ

"נידרין" - עולה?!

אלא:

תיחץ

כשאמר ישראל: 'הרי עלי עולה', ושמע נכרי ואמר: 'מה שאמר זה - עלי'.

ואינו מביא עמו נסכים?!

קושיא על ר"ל על אף התיחץ לעיל

ומותר נסכים, לא לכלי שרת אינון?!

נמצא מביא דבר מסויים!¹⁶

התיב רבי יוסי בי רבי בון:

תיחץ

והא תנינן:

"נערכין ועורכין" (ערכין ה:) - לא לבדק הבית אינון?!

היך מה דאת אמר תמן: לשמים הוא מתכוין, ומאליהן הן באין לבדק הבית, כן את אמר אף הכא: לשמים הוא מתכוין, ומאליהן הן באין לבדק הבית.¹⁷

ד, ב

רבי שמעון בן לקיש פתר לה:

ראיה מקור לשנת רבי שמעון בן לקיש

"לא לכם ולנו לבנות בית לא-להינו" (עזרא ד).

¹⁵ הגהות הגר"א גורס כאן תשובה נוספת - "פתר לה, בתחילה - שאפילו מעותיו, יוליכם לים המלח".

¹⁶ זהו גירסת הדפוס וקרוב העדה, פרושו - והקושיא היא גם על רבי יוחנן והכלי שרת הנקנים הרי הם 'דבר מסויים'.

הגהות הגר"א, הר"ש סירליאו "נמצא מביא דבר שאינו מסויים", פרושו - הקושיא היא על רשב"ל שמותר הנסכים לבדק הבית!

¹⁷ הגהות הגר"א גורס ומאליהן הן באין לכלי שרת

פני משה

ר' סימון שאל. אי נימא מעתה
 דדייקת הכי לקרא אי"כ אין
 מקבלין מהן לשום דבר לא לאמת
 המים לתקנה ולא לחומת העיר וכו'
 שלא יהיה להם לא חלק כלל ולא
 שום זכרון בירושלים מאיזה דבר
 שיהיה:

מימרא הלכתית רבי הִזְקִיָה אָמַר:

רבי סימון שאל:

מעתה, אין מקבלין מהן לאמת המים ולחומות העיר ומגדלותיה,
 על שם שנאמר: "וְלָכֶם אֵין חֶלֶק וְצִדְקָה וְזִכְרוֹן בִּירוּשָׁלַם"¹⁸ (נחמיה ב, כ).

¹⁸ ואשיב אותם דבר ואומר להם אלהי השמים הוא יצליח לנו ואנחנו עבדיו נקום ובנינו ולכם אין-חלק וצדקה וזכרון בירושלם

פני משנה

15. ד, ב הלכה ד'

נתנת הקלון -

תנות סלע למחצית השקל בעדו ובעד חברו

מתניתא דר"מ. אתוספתא קאי שהיה שגורה בפיהם דקתני בתוספתא פ"א אפטורופוס ששקלו על ידי יתומים הרי אלו חייבין בקלון השוקל שקל חייב בקלון דברי ר"מ וחכמים אומרים השוקל שקל פטור מן הקלון וקמ"ל דרישא דהברייתא נמי אליבא דר"מ היא דס"ל אף על פי שאין שקלו תורה שאלו היתומים שיש להן אפטורופוס קטנים הן ואין הקטן חייב בשקל מן התורה אפ"ה קלבנו מן התורה וכלומר כשארי אנשים השוקלים וחייבין בקלון ולפיכך אלו ששקלו בשביל היתומים חייבין בקלון:

סבר ר"מ בנותן שקלו שלם שהוא פטור מן הקלון. בתמיה וכלומר שהש"ס חוזר ומתמה על הא דבעי לאוקמי רישא דהתוספתא נמי כר"מ וכי סבר ר"מ בנותן שקלו שלם והיינו הקצוב עליו מן התורה שהיא מחצית השקל שיהא הוא פטור מן הקלון אדרבה איפכא שמעי' ליה בהמתני' ובסיפא דהתוספתא כדקתני בהדיא לר"מ דהניחא אי הוה ס"ל דבשוקל שקל הקצוב בתורה פטור הוא מקלון וכהחכמי' שפיר איכא למימ' שאלו השוקלים בשביל יתומים קטנים חייבין בקלון וטעמא שאין לנו לפטור מהקלון אלא בשוקל כפי חיובו מן התורה וכדדרשינן מזה יתנו כזה ולא יותר אבל אלו הקטנים שאין שקליהן מן התורה ואין ממשכנין אותן עליהן ראו חכמים לחייבן מיהת בדבר מועט והוא הקלון וחייבין הן בקלון והיינו כדאמרן אף על פי שאין שקלו תורה קלבנו תורה וזה שיד שפיר אליבא דהחכמים וכדאמרן אבל לר"מ הא מכיון דס"ל השוקל שקלו הקצוב בתורה חייב הוא בקלון אימא לך דס"ל דלא מיחייב בקלון אלא בר חיובא דמחייב בשקל הקצוב בתורה אבל אלו שפטורין הן מן התורה אלא שאם שקלו מקבלין מהן פטורין הן מן הקלון:

אמר ר"מ כמין מטבע וכו'. טעמא דר"מ מפרש דס"ל השוקל שקל הקצוב בתורה חייב בקלון ולא דריש זה יתנו כזה ולא יותר משום דלדידיה האי זה יתנו ללמד שכמין מטבע של אש הוציא הקדוש ברוך הוא וכו' ואמר לו זה יתנו כזה יתנו:

ציטוט ממשנתו

"אלו חייבין בקלון: ... [ואם שקל על ידו ועל יד חברו - חייב בקלון אחד. ורבי מאיר אומר: שני קולבנות"]

שאלה

19 מאי טעמא דרבי מאיר?

תשובה

ד"אמר רבי מאיר: בשם ששקלו תורה. כך קלבנו תורה." קסבר רבי מאיר: בנותן שקלו שלם שהוא חייב קלון.

ראיה

דאמר רבי מאיר: "כמין מטבע של אש הוציא הקדוש ברוך הוא מתחת כסא כבודו והראהו למשה, ואמר לו: "זה יתנו" (שמות ל) - כזה יתנו".

פני משה

נתן סלע וכו'

אמר ר' אלעזר. הך סיפא דר"מ היא דסי"ל בשוקל שקל הקצוב בתורה חייב בקלבון וא"כ הכא דנותן הוא סלע להקדש שהוא שני חצאין של שקל הקצוב חייב הוא בשני קלבונו אחד בשביל שקל הקצוב בתורה שהוא נותן להקדש ואחד סלע שהוא נוטל כלומר אחד כפי שקל הקצוב שהוא נוטל בשביל הסלע שנתן ונוטל חציו מן ההקדש ונותן קלבון בשבילו להקדש:

רב אמר. דלא היא אלא הך סיפא דברי הכל היא ואפי' לרבנן לפי שהוא נותן קלבון אחד בשביל שקל שבו שהוא נותן ואחד בשביל השקל שהוא נוטל מן ההקדש:

ואחד לדבר תורה. ושואל הש"ס על דעתיה דרב שלשה קלבונו אינון וכלומר מי נימא דה"ק ועוד קלבון אחד לדבר תורה והיינו בשביל שהוא נותן סלע והוא שני שקלים הקצובין וצריך ליתן קלבון אחד בשביל כך שהוא דבר תורה כשאר השוקלים שקל שלם והוא סלע כגון שנים ששקלו בשביל שניהם דמדינא חייבין הן בקלבון או דנימא דה"ק רב ואחד לדבר תורה לפרושי מילתא דהכל מודים דבכה"ג נותן שני קלבונו אחד בשביל שקל הקצוב ועוד אחד בשביל שהוא נוטל מההקדש כפי שקל הקצוב וטעמא דזה האחד שהוא נותן עוד בשביל שהוא לדבר תורה שבתחלה נתן סלע שלם ומדבר תורה חייב בקלבון ולעולם אינו נותן אלא שני קלבונו:

אתא ר' ירמיה וכו'. וקאמר בשם רב בהדיא דשלשה קלבונו אינון הוא דאמר:

16. ד, ב הלכה ד'

'קלבון' - מי התנא של משנתו?

"נתן סלע ליטול שקל - חייב שני קלבונו".

אמר רבי אלעזר:

דרבי מאיר היא,

דרבי מאיר אמר:

אחד - שקל שהוא נותן,

ואחד - סלע שהוא נוטל.

דתנאי:

"אלו חייבין בקלבונו כו' - קלבון אחד.

ורבי מאיר אמר: שני קלבונו".

ורב אמר דברי הכל היא,

אחד - שקל שהוא נותן,

ואחד - שקל שהוא נוטל.

על דעתיה דרב - שלשה קלבונו אינון.

אתא רבי ירמיה, רבי שמואל בר רב יצחק בשם רב:

שלשה קלבונו אינון,

אחד - שקל שהוא נותן,

ואחד - שקל שהוא נוטל,

ואחד - לדבר תורה.

ציטוט ממשנתו

תשובה

[לשאלה נסתרת:
מי התנא?]

סיוע

תשובה חולקת

[על פסקה 2]

פרשנות

הגמ' בדעת רב
בדעת ר"מ

סיוע לפרשנות

17. ד, ב - ה, א הלכה ד'

שׁוֹתֵפִים בִּישׁוּעָה - לְדִין 'קִלְבוֹן' וְלִדִין 'מַעֲשֵׂר בַּהֵמָה

[הָאֲחִין הַשׁוֹתֵפִין שְׁחִיבֵין בְּקִלְבוֹן - פְּטוּרֵין מִמַּעֲשֵׂר בַּהֵמָה. וְכִשְׁחִיבֵין בְּמַעֲשֵׂר בַּהֵמָה - פְּטוּרֵין מִן הַקִּלְבוֹן].

צִטוֹט מִמְשַׁנְתָּא

פני משה

אמר רבי אלעזר והן שחלקו וכו'. וגרסי' להא בפ"ק דקדושין בהלכ' ו' הא דאמר'י האחין שחלקו וחזרו ונשתתפו בבהמות פטורין הן ממעשר בהמה דוקא שחלקו גדיים כנגד תישיש וכו' כלומר שחלקו בשומא זה כנגד זה לפי שוויהן דבהא ליכא למימר זהו חלקו משעה ראשונה לכך וכשמת אביהן זכה זה בחצי הגדיים והתישיש וזה בחציין שהרי בשומא הוא שחלקו וכקונה זה מזה הוא והלכך הולדות שישנן בשעת חלוקה פטורין ממעשר בהמה משום לקוח והנולדים אח"כ פטורין משום שהן משל שותפות:

אבל אם חלקו גדיים כנגד גדיים וכו'. אמר'י יש ברירה והוברר הדבר שזהו חלקו משעה ראשונה ועדיין יש שם ירושה עליהן וכי חזרו ונשתתפו הדרא לה תפיסת הבית כבראשונה ולא הוי כשל שותפות והולדות שישנן בשעת חלוקה אינן פטורין משום לקוח ולא הנולדים אח"כ פטורין משום שותפות:

ר' יוחנן אומר אפי' חלקו וכו'. דסבירא ליה האחין שחלקו כלקוחות הן ומשום דאין ברירה ובשעת החלוקה כמי שקונין זה מזה הוא ופטורין הן ממעשר בהמה:

כהאי דתנינן תמן. בבכורות פ"ט הלכות פטור כדילפינן מדכתיב בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך וגו' מה בכור בניך אינו בלקוח ומתנה אף שורך וצאנך אינן בלקוח ומתנה ואם חזרו ונשתתפו שותפין הן ופטורין ממעשר בהמה:

האחין והשותפין וכו'. פירושא דמתני' נקיט כשחלקו וחזרו ונשתתפו שאז חייבין בקלבוון כשאר שני אנשים ששקלו שקל שלם ופטורין ממעשר וכשחייבין במעשר וכו' בשלא חלקו וכדפרישית:

ר' ירמיה בעי ולמה לית אנו אמרין פעמים וכו'. ולמה לא חשיב התנא במתני' דמשכחת לה נמי שפעמים חייבין בשתייהן ופעמים פטורין בשתייהן כדמפרש ואזיל:

היך עבידה. כאן שחלקו את הנכסים כולן והכספים וחזרו ונשתתפו ולא חלקו את הבהמה אלא שאחר כך חלקו את הבהמה ואם כן בשעה שעדיין לא חלקו את הבהמה חייבין הן בשתייהן בקלבוון משום דהווי כשאר שותפין ובמעשר בהמה משום דלא חלקו בבהמה והוי מתפוסת הבית:

חלקו את הבהמה. וחזרו ונשתתפו בבהמה ולא חלקו את שאר הנכסים עד לאחר כן נמצא שפטורין מזה ומזה מקלבוון פטורין שהרי עדיין לא חלקו בכספים והוי כאב השוקל על ידי בניו וממעשר בהמה פטורין שהרי חלקו וחזרו ונשתתפו ובהמת השותפין הן:

א"ר מנא דא דאת אמר. בשחלקו את הבהמה ולא חלקו את הנכסים שפטורין מזה ומזה דוקא בשלא היתה הבהמה רוב מכל הירושה שיש להן לחלק אבל אם היתה הבהמה רוב הן הן עיקר הנכסים והולכין אחריהן שמתמא אמר'י הרי הן כחלקו את הכל וחייבין הן בקלבוון:

ר' שמי בעי. על עיקר הדין בחלוקה זו דלעיל דאמר'י בשלא חלקו כלל שחייבין הן במעשר בהמה ופטורין מהקלבוון ואמאי שאם מפני שעשיתן כאדם אחד אצל מעשר בהמה לחומרא את פטורין מן הקלבוון בתמיה דילמא לחומרא דוקא הוא דאמר'י דכאדם אחד הן ועוד דגזירת הכתוב היא כדילפינן מיהיה מכל מקום דכל שהוא מתפוסת הבית חייבין במעשר בהמה אבל לענין קלבוון כשאר שני אנשים ליחשבו וליחייבו בקלבוון:

א"ל. ואהדר ליה ר' אבון לא היא שנייא היא הכא משאר שני אנשים לפי שהוא נותן סלע אחת שלימה משל אביהן בשביל שניהן והרי זה כהאב ששוקל בשבילן שפטור מן הקלבוון:

ופריך מעתה. משכחת לה נמי שאפי' חלקו בכספים וחזרו ונשתתפו שחייבין הן במעשר בהמה מפני שלא חלקו בבהמה ופטורין הן מקלבוון ואפי' שחזרו ונשתתפו בכספים וכגון שנותנין סלע אחת שלימה שהיא משל אביהן שאף על פי שעכשיו היא בשותפות שניהן מכל מקום נימא לקולא כדקאמרת דטעמא דפטורין מקלבוון משום שנותנין סלע אחת שלימה והרי היא כמו שהיתה שלא נשתנית:

ותנינן. והא אנו תנינן לעיל כשחלקו וחזרו ונשתתפו חייבין בקלבוון ופטורין ממעשר בהמה וכגוונא דפרישית לעיל ולדידך משכחת לה נמי אפי' בחלקו וחזרו ונשתתפו שחייבין במעשר בהמה ופטורין מן הקלבוון וכגוונא דאמרן ולא משני מידע:

היא שני אחין היא שני גיסין וכו'. שלא היו לו בנים כ"א בנות היורשות ובעליהן כדן שני אחין שירשו אביהן דמי בהני גווינ דמתני' וקא משמע לן הרבותא לענין דין הקלבוון דלא תימא דוקא בשני אחין שלא חלקו ושוקלין משל אביהן שפטורין מהקלבוון משום דהוי כהאב ששוקל ע"י בניו אבל זה לא היה אביהן דלידמי להו הכי הלכך קאמר דאפי"ה מכיוון שלא חלקו ומירושה אחת הן שוקלין כאיש אחד הן פטורין מן הקלבוון ודין אחין שירשו אביהן להן:

"הָאֲחִים הַשׁוֹתֵפִים"²⁰ שְׁחִיבֵין בְּקִלְבוֹן וּפְטוּרֵין מִמַּעֲשֵׂר בַּהֵמָה - בְּשִׁחְלָקוֹ וְחִזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ.

פרשנות

שְׁחִיבֵין בְּמַעֲשֵׂר בַּהֵמָה וּפְטוּרֵין מִן הַקִּלְבוֹן - בְּשִׁלְא חֲלָקוֹ.

פרשנות

אָמַר רַבִּי לְעֶזְרָא: וְהוּא שְׁחֲלָקוֹ גְּדִיִּים כְּנֶגֶד תֵּיִשִּׁים, וְתֵיִשִּׁים כְּנֶגֶד גְּדִיִּים. אָבֵל אִם חֲלָקוֹ גְּדִיִּים כְּנֶגֶד גְּדִיִּים, וְתֵיִשִּׁים כְּנֶגֶד תֵּיִשִּׁים - הוּא חֲלָקוֹ מִשְׁעָה הָרֵאשׁוֹנָה.

ע"י הבאת מחלוקת על רשא הפרשנות

צד ב'

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲפִילוּ חֲלָקוֹ גְּדִיִּים כְּנֶגֶד גְּדִיִּים, וְתֵיִשִּׁים כְּנֶגֶד תֵּיִשִּׁים - כְּלָקוּחוֹת הֵן, וּפְטוּרֵין מִן הַמַּעֲשֵׂר,

במחלוקת

סיוע

כִּהֵוּא דִּתְנִינָן תַּמּוּן: "הַלְקוּחַ וְשִׁנִּיתוּ לוֹ בְּמַתְנֵהּ - פְּטוּר מִמַּעֲשֵׂר בַּהֵמָה" (בכורות נה, ב).

תוספת למשנה

רַבִּי חִיָּא אָמַר: רַבִּי יִרְמְיָהּ בְּעֵי: וְלָמָּה לִּיתְנָן אֲמַרִּין: 'פְּעָמִים שֶׁהוּן חִיבֵין בְּזָה וּבְזָה', וְפְעָמִים שֶׁהוּן פְּטוּרִים בְּזָה וּבְזָה'.

[ביחס בין הקלבוון למעשר בהמה]

הא,

הֵיךְ עָבִידָא? חֲלָקוֹ הַנְּכָסִים וְלֹא חֲלָקוֹ הַבְּהֵמָה - חִיבֵין בְּזָה וּבְזָה. חֲלָקוֹ הַבְּהֵמָה וְלֹא חֲלָקוֹ אֶת הַנְּכָסִים - פְּטוּרִים מִזָּה וּמִזָּה.

אָמַר רַבִּי מְנָא:

הָדָא דְאֵת אָמַר - בְּשִׁלְא הֵיטָה הַבְּהֵמָה רֹב. אָבֵל אִם הֵיטָה הַבְּהֵמָה רֹב - הוּן הוּן עֵיקַר נְכָסִים.

פרשנות מצמצמת

רַבִּי אֲבִין אָמַר:

רַבִּי שְׁמִי בְּעֵי: מִפְּנֵי שֶׁעֲשִׂיתָן כְּאָדָם אֶחָד אֲצֵל מַעֲשֵׂר בַּהֵמָה, אֵת פּוֹטְרוֹ מִן הַקִּלְבוֹן!?

שאלה על רשא הפרשנות (ספספה 2)

אָמַר לִיה:

לָא שְׁנִיאָא הִיא! שֶׁהוּא נֹתֵן סֵלַע אַחַת שְׁלִימָה.

תשובה

מַעֲתָה אֲפִילוּ חֲלָקוֹ וְחִזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ - פְּטוּרִים מִן הַקִּלְבוֹן. וְתִנְיָן: "חִיבֵין בְּקִלְבוֹן וּפְטוּרֵין מִמַּעֲשֵׂר בַּהֵמָה!"

קוליא

רַבִּי בָּא בְּשֵׁם אָבָא בַר רַב הוּנָא:

הִיא שְׁנֵי [דף ז' ע"ב] אֲחִין שִׁירְשׁוּ אֶת אֲבִיהֶן, הִיא שְׁנֵי גִיסִין שִׁירְשׁוּ אֶת חֲמִיהֶן.

תיחץ ויש מופתשים: מימרא הלכתית

²⁰ תיקון על פי גירסת דפוס אמסטרדם ומשנתנו.

²¹ גירסת הגהות הגר"א

פני משנה

לאיכן היו הקלבונות נופלין.
 תוספתא היא בפ"ק:
לשקלים. דינן כשאר שקלים לענין
 מותרות ולכל הנעשים משקלים
 שבלשכה:
לנדבה. דינן כשופרות נדבה
 וכמפורש לקמן בפ"ו נדבה מה היו
 עושין בה:
ריקועי זהב וכו'. מהקלבונות היו
 עושין:
שולחנין. שהיו יושבין לקבל
 השקלים ומחליפין להם היו נוטלין
 הקלבונות בשכרן ולא נפלו להקדש
 כלל:
ויש אומרים להוצאת דרכים. של
 השלוחין וכיוצא בזה:

18. ה, א הלכה ד'**השימוש ב'קלבונות'**

שאלה
 לאיכן היו הקלבונות נופלין?

תשובה
"רבי מאיר אומר: לשקלים.

רבי לעזר אומר: לנדבה.

רבי שמעון שזורי אומר: ריקועי זהב, וצפוי לבית קודש הקדשים.

בן עזאי אומר: שולחנין היו נוטלין אותן בשכרן.

ויש אומרים: להוצאת דרכים²²."

הדרן עלה פרק באחד באדר

²² ויש הגורסין (ראשונים) 'להוצאת הרבים'.

מסכת שקלים פרק ב' - "מִצְרַפִּין שְׁקָלִים"

19. ה. הלכה א'

זמן העומת על השקלים

פני משה

מתני'

מצרפין שקלים דרכונות. בני העיר שקבצו שקליהן לשלח אותן לירושלים יכולין הן להחליפם בדרכונות והן מטבעות של זהב כדכתיב בעזרא דרכמוני זהב כדי להקל מעליהם משאוי הדרך:

כשם שהיו שופרות במקדש. אצל השלחנים היושבים בירושלים היו תיבות כעין שופר שפיהן צר למעלה והולכין ומרחיבין כדי שלא יוכלו ליטול מהן כלום וכהאי דכתיב ויקח יהודיע הכהן ארון אחד ויקוב חור בדלתו וגוי' וזה היה עומד בעזרה כדכתיב שם. והשופרות שאצל השלחנים היו נותנין בהן ג"כ להשקלים שמביאין להם וכך היו שופרות במדינה בכל ערי ישראל שמקבצים מבני העיר שקליהם ונותנין בהן עד שישלחום:

בני העיר ששלחו את שקליהם. ביד שליח להוליכם לירושלים ונגנבו או שאבדו מידו:

אם נתרמה התרומה וכו'. הדין הוא כך שאם זה השליח שומר שכר היה שחייב בגניבה ואבידה אלא שאבדו ממנו באונס ונגנבו בליסטים מזויין מיירי שהוא פטור בשבועה ואם אירע זה אחר שנתרמה התרומה של הלשכה נשבעין השלוחין להגזברים שנאבדו מהן באונס ובני העיר פטורין לפי שהתורם תורם הוא על הגבוי ועל העתיד לגבות ואם כן ברשות הקדש הן ומה היה להן לבני העיר לעשות הרי לא מסרו אלא לשומר שכר שהוא חייב בגניבה ואבידה ואין האונס מצוי:

ואם לאו. אלא שאירע האונס קודם שנתרמה התרומה ועדיין ברשות בני העיר הן נשבעין השלוחין לפני בני העיר ונפטרין ובני העיר שוקלין שקלים אחרים תחתיהם שהראשונים לא עלו להם. ואם השליח שומר חנם הוא שפטור מגניבה ואבידה אלא שנשבע שלא פשע לעולם הוא נשבע לבני העיר שהן חייבין שלא היה להם למסור אלא לשומר שכר לפיכך הוא נשבע ונפטר ובני העיר צריכין לשקול שקלים אחרים תחתיהן. ואף על גב דקיי"ל אין נשבעין על ההקדשות שבועה זו תקנת חכמים הוא שלא יהיה ההקדש יוצא בלא שבועה כדי שלא יזלזלו בהקדשות לפיכך אפי' אמרו בני העיר הואיל ואנו משלמין שקלינו אין רצונינו שישבע השליח שהוא נאמן לנו אין שומעין להם:

נמצאו. השקלים אחר שנשבע השליח וגבו השקלים שנית או שהחזירום הגנבים אלו ואלו שקלים הן ואין עולין להן לשנה הבאה. אלא הראשונים יפלו לשקלי שנה זו והשניים יפלו לשקלי שנה שעברה. ובגמרא פליגי בה איזה מהן הן הראשונים ואיזה הן השניים:

גמ'

ויעשו אותן מרגליות. יצרף השקלים ויקנה מרגליות שהיא יותר קלה להקל משאוי הדרך:

שמה תזיל המרגלית. דשכיחא שתזיל ואין המקח שוה לעולם ונמצא ההקדש מפסיד כשימכרנה בירושלים אבל דרכמונות טבועין הן ולא זיילי:

כהאי דתנינן תמן. בפ"ח דבכורות חמש סלעים של בן שלשים של עבד חמשים של אונס ומפתה ומאה של מוציא שם רע כולן בשקל הקדש במנה צורי וכולם נפדין בכסף ובשוה כסף חוץ מן השקלים שהן דוקא במטבעות טבועין ומהאי טעמא שמא יוזל השוה כסף ונמצא ההקדש מפסיד וכדאמרין נמי אין פודין בכלים ליתן כלים להקדש בשווין תחת השקלים ואמר ר' שמואל וכו' והכא נמי שמא תזיל המרגלית:

משנה

מצרפין שקלים לדרכונות - מפני משוי הדרך. כשם שהיו שופרות במקדש - כך היו שופרות במדינה.

בני העיר ששלחו את שקליהן ונגנבו או שאבדו:

אם נתרמה התרומה - נשבעין לגיזברין.

ואם לאו - נשבעין לבני העיר,

ובני העיר שוקלין תחתיהן.

נמצאו או שהחזירום הגנבים - אלו ואלו שקלים.

ואין עולין להן לשנה הבאה.

גמרא

ויעשו אותן מרגליות!

שאלה

שָׁמָא תְּזִיל הַמְּרַגְלִיּוֹת,

תשובה

וְנִמְצָא הַהֶקְדָּשׁ מִפְּסִיד.

כִּהֵיִא דְתַנִּינָן תַּמָּן:

ראיה-סיוע

"וְכוֹלֵן נִפְדִּין בְּכֶסֶף וּבְשֹׁה כֶּסֶף, חוץ מן השקלים" (בכורות מט:).

ממשנה

ואין פודין בכלים?

שאלה

ואמר רבי שמואל בר רב יצחק:

תשובה

שָׁמָא יִזְלוּ הַכְּלִים,

וְנִמְצָא הַהֶקְדָּשׁ מִפְּסִיד.

אוף הכא נמי:

שָׁמָא תְּזִיל הַמְּרַגְלִיּוֹת וְנִמְצָא הַהֶקְדָּשׁ מִפְּסִיד.

20. ה. הלכה א'

[בְּשֵׁם שְׁהָיוּ שׁוֹפְרוֹת בְּמִקְדָּשׁ - כִּךְ הָיוּ שׁוֹפְרוֹת בְּמִדְיָנָה].

ציטוט ממשנתנו

מתניתא - בתקלין חדתינ.
אבל בתקלין עתיקין - לא בדא.

פרשנות

ותני כן:

"עתיקין במקדש. ואין עתיקין במדינה".

סיוע
ממשה

[בְּנֵי הָעִיר שֶׁשָּׁלְחוּ אֶת שְׁקִלְהוֹן וְנִגְנְבוּ אוֹ שֶׁאֲבָדוּ].

ציטוט ממשנתנו

מתניתא - בשומר חֵינָם,
אבל בשומר שְׁכָר - לא בדא.

פרשנות

אמר רבי אבא:

ואפילו תימר בשומר שְׁכָר.
"נִגְנְבוּ" - בְּלִסְטִים מְזוּיִין.
"אֲבָדוּ" - שֶׁשָּׁטְבָּעָה סְפִינְתוֹ בְּיָם.

פרשנות חולקת

[אִם נִתְרַמָּה הִתְרוּמָה - נִשְׁבְּעִין לְאִיזְבָּרִין].

אמר רבי יוסי ברבי סימון:

אתיא כמאן דאמר: תורמין על הגבוי ועל העתיד לגבות.
ברם כמאן דאמר: אין תורמין לא על הגבוי ועל העתיד לגבות - לא בדא.

פני משה

מתניתא. דקתני כשם שהיו שופרות במקדש כך היו במדינה היינו בשופרות של תקלין חדתינ שמשל שנה זו אבל בתקלין עתיקין:

לא בדא. אמרו שהיו במדינה: **ותני.** בברייתא כן שאין שופרות של תקלין עתיקין אלא במקדש וכדתנן לקמן בפ"ו שלשה עשר שופרות היו במקדש וכתוב עליהן תקלין חדתינ ותקלין עתיקין וכו':

מתני' בשומר חנם. הא דקתני ונגבו או שאבדו בשהשליח ש"ח מיירי דפטור מגניבה ואבידה ונשבע שלא פשע אבל בשומר שכר לא בדא אמרו שיפטור עצמו בשבועה שהרי חייב הוא בגניבה ואבידה:

אמר ר' אבא ואפי' תימא בשומר שכר. ונגבו דקתני בליסטים מזויין מיירי דגנב מיקרי ואבדו במי שטבעה ספינתו בים מיירי שכן השומר שכר פטור באונסין ונשבע שכדבריו כן הוא:

אתיין כמ"ד וכו'. הא דמחלק במתני' בין נתרמה התרומה או לא וזה כמ"ד תורמין על הגבוי ועל העתיד לגבות והלכך אם נתרמה התרומה נשבעין לגזברין לפי שברשות הקדש הן וכדפרישית במתני' אבל כמ"ד אין תורמין לא על הגבוי ולא על הממושכן כלומר על הגבוי שהוא ע"י משכון שנתן משכון על שקלו וכדתנן בפ"ק ממשכנין על השקלים וזה אינו כגבוי לא בדא אמרו לחלק כן. ופלוגתא היא בתוספתא פ"ב והכי גריס שם תורמין על המשכון ועל הגבוי ועל העתיד לגבות דברי ר"מ ר' יוסי אומר תורמין על המשכון ועל הגבוי אבל לא על העתיד לגבות. וג"ז זו עיקרית וצריך לגרוס הכא נמי כן:

ברם כמאן דאמר תורמין על הגבוי ועל הממושכן אבל לא על העתיד לגבות לא בדא. לפי שאלו ששלחו שקליהן ולא באו אינן בכלל התרומה וא"כ לעולם ברשותן הן שאבדו:

21. ה. הלכה א'

"בְּנֵי הָעִיר שֶׁשְׁלַחוּ אֶת שְׁקָלֵיהֶם [וְנִגְנְבוּ אוֹ שֶׁאֲבָדוּ]:
אִם נִתְרַמָּה הַתְּרוּמָה - נִשְׁבָּעִין לְגִיזְבָּרִין.
וְאִם לֹא - נִשְׁבָּעִין לְבְנֵי הָעִיר,
וּבְנֵי הָעִיר שׁוֹקְלִין תַּחְתֵּיהֶן".

ציטוט ממשנתנו

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר:
דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא.
דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר:
קְדָשִׁים שֶׁהוּא חַיִּב בְּאַחֲרֵיּוֹת - כְּנֻכְסֵי הֵן.

פרשנות

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
דְּבָרֵי הַכֹּל הִיא,
מִשּׁוּם שְׁבוּעַת תְּקֵנָה.

פרשנות חולקת

עַל דַּעְתֵּיהֶן דְּרַבִּי יוֹחָנָן נִיחָא, "נִשְׁבָּעִים לְגִזְבָּרִים,
וְאִם לֹא - נִשְׁבָּעִים לְבְנֵי הָעִיר, וּבְנֵי הָעִיר שׁוֹקְלִים אַחֲרֵים תַּחְתֵּיהֶן",
מִשּׁוּם שְׁבוּעַת תְּקֵנָה.
אָלָּא לְרַבִּי לְעֶזְרָא, "נִשְׁבָּעִים לְבְנֵי הָעִיר" - הֲדָא הִיא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן.
"נִשְׁבָּעִים לְגִזְבָּרִים" - גִּיזְבָּרִים מֵאֵי עֲבִידְתֵּיהוֹן?

קושיא
על רבי אלעזר

נִשְׁבָּעִים לְבְנֵי הָעִיר בְּמַעֲמַד גִּיזְבָּרִים,
כִּי הֵיכִי דְלָא לְחֻשְׁדִּינְהוּ.
אִי נְמִי,
דְלָא נִשְׁוּוּ לְהוּ פּוֹשְׁעִים.

תיחץ

אָף עַל פִּי שְׁקָבְלוּ בְּנֵי הָעִיר לְשִׁלְמָם - אִין הִהָקְדָּשׁ יוֹצֵא בְּלֹא שְׁבוּעָה.

פרשנות
לדברי רבי יוחנן

פני משה

בני העיר וכו'. וקתני נשבעין
והא קי"ל אין נשבעין על
ההקדשות וכדתנן בפי' שבועת
הדיינין ומוקי לה ר' אלעזר
כדרי"ש דס"ל קדשים שהוא
חייב באחריותו כנכסיו הן
ונשבעין עליהן כדקאמר התם
והכא נמי חייבין בני העיר
באחריותן אם לא נתרמה
התרומה וצריכין לשקול אחרים
תחתיהן ולקמן מדייק עלה:
ר' יוחנן. קאמר ד"ה היא מתני'
דשבועה זו משום שבועת תקנה
היא שתיקנו כדי דלא יזלזלו
בשמירת ההקדש:

על דעתיה דר' יוחנן. בשלמא
לר' יוחנן ניחא דקתני אם
נתרמה התרומה נשבעין
לגזברים וכו' דהכל היא משום
שבועת תקנה היא. ול"ג הכא
הדא היא דרי"ש עד לבתר. אלא
לר' אלעזר דמוקי לה כר"ש
הדא היא דרי"ש בתמיה כלומר
נהי דהסיפא ניחא לדידיה דאם
לא נתרמה התרומה נשבעין
לבני העיר לפי שחייבין
באחריותן אלא רישא אם
נתרמה התרומה שכבר אין
חייבין באחריותן שתורמין על
הגבוי וכו' וא"כ אין שבועה זו
אלא ליטול שכרן וגזברין מאי
עבידתייהו לבני העיר מיבעיא
ליה. ומשני דה"ק נשבעין לבני
העיר במעמד הגזברין ומשום
דההפסד על ההקדש וכי היכי
דלא נחשדיניהו לבני העיר שלא
שקלו א"נ דלא נחשדיניהו
להשלוחי שהטמינו אותן א"נ
דלא נשוו להן פושעין
בשליחותן:

אף על פי שקיבלו בני העיר
עליהם. לשלם שקלים אחרים
ואינם רוצים שישבע השליח
שאומרים נאמן הוא לנו אעפ"כ
תקנת חכמים היא שישבע לפי
שאינן ההקדש יוצא בלא
שבועה:

22. ה, ב הלכה א'

פני מנקה

הפריש שקלו ואבד ר' יוחנן אומר חייב באחריותו וכו'.
 וצריך לשקול שקל אחר:
הקדש ברשות גבוה בכל מקום שהוא. דכל היכא דאיתי בי גזא דרחמנא איתיה ואינו חייב באחריותו:
מתני' פליגא על רשב"ל. דהא קתני נשבעין לבני העיר ובני העיר שוקלין תחתיהן ומדהן צריכין לישבע ע"כ משום שמוטל על בני העיר לשלם שקלים אחרים וכל זמן שלא נשבעו התביעה על השלוחין היא לפיכך נשבעין להן ובני העיר שוקלין תחתיהן אלמא דחייבין באחריותן:
לא עוד היא משום שבעת תקנה. וכי עיקר שבעה זו אינה אלא משום תקנה וא"כ מפרש לה ר"ל הכי שאע"פ שבני העיר שוקלין תחתיהן אחרים מרצונם אפ"ה נשבעין להן משום שבעת תקנה:

מקרה הפריש שקלו ואבד.

מימרה הלכתית רבי יוחנן אומר:
 חייב באחריותו עד שימסרנו לגיזבר.

מימרה הלכתית רבי שמעון בן לקיש אומר:
 חזקת הקדש ברשות הגבוה בכל מקום שהוא.

קושיא קושיא על רבי שמעון בן לקיש,
"נשבעין לבני העיר ובני העיר שוקלין תחתיהן!"

לא, עוד היא משום תקנה.

23. ה, ב הלכה א'

[נִמְצְאוּ אוֹ שֶׁהִחֲזִירוּם הַגְּנָבִים - אֵלֶּי וְאֵלֶּי שְׁקָלִים].

ציטוט ממשנתנו

פני מטה

תני. בתוספתא פ"ק. המפריש שקלו ואבד והפריש אחר תחתיו ולא הספיק להקריבו עד שנמצא הראשון זה וזה שקלים הראשונים וכו'. תיקלון חדתין לשקלי שנה זו ותקלון עתיקין חן שקלי שנה שעברה:

חד אמר אילו ששילחו בני העיר תחלה. ואבדו ונמצאו אח"כ אלו חן הראשונים ויפלו לתקלון חדתין והשניים הם מה ששקלו בני העיר לשקלים האחרים מקודם שנמצאו הראשונים ויפלו לתקלון עתיקין. ואידך אמר אלו חן הראשונים שהגיעו לידי גזברין תחלה והשקלים שאבדו ונמצאו אחר ששקלו אחרים חן חן השניים:

תני:

"הראשונים - נופלים לתיקלון חדתין. והשניים - נופלים לתיקלון עתיקין".

פרשנות על ידי ברישא

אלו חן "הראשונים"? ואלו חן "השניים"?

שאלה

רבי פנחס בי רבי חנניא ורבי אבא מרי, חד אמר: אלו ששילחו בני העיר תחילה. וחרנה אמר: אלו שהגיעו לידי גזברין תחילה.

תשובה

24. ה: הלכה ב'

גירסאות שונות לזמן שהשוקל מעל

פני משה

מתני'

הנותן שקלו לחבירו. להוליכו לשלחני ולשקול אותו על ידו והלך ושקל ע"י עצמו כדי שלא ימשכנו אותו:

אם נתרמה התרומה. מקודם שנתן זה השקל בשביל עצמו מעל הוא וחייב קרבן מעילה מפני שזה השקל ברשות הקדש היא שכבר תרמו על העתיד לגבות ונמצא זה הציל עצמו בממון הקדש ונהנה בשקל הזה ואם לא נתרמה התרומה לא מעל וחייב הוא ליתן לחבירו השקל שנתן לו:

השוקל שקלו ממעות הקדש. שהיו מעות הקדש בידו ושקל מהן את שקלו:

אם נתרמה התרומה וקרבה הבהמה מעל. הכא בהסיפא דוקא צריך שיתפקו מן ההקדש זה וקרבה הבהמה מהמעות לפי שזה ההקדש בכל מקום שהוא הקדש הוא כמו שהיה ולא נשתנה וכשקרבה הבהמה ומתכווין בה שהיא ממעות כל מי ששקל בתרומת הלשכה הוי כאלו קנה הבהמה באותן מעות של הקדש והקריבוה וחייב קרבן מעילה לפי שנהנה מן ההקדש ויצא ידי שקלו:

מדמי מעשר שני וכו'. אם ממעות מעשר שני: יאכל כנגדן. בירושלים ואם ממעות שביעית יאכל כנגדו בקדושת שביעית:

גמ'

אנן תנינן ברישא דמתני' אם נתרמה התרומה מעל. ולא תנינן בה ואם קרבה הבהמה ואשכחן בברייתא דבית רבי דתני נמי ברישא אם קרבה הבהמה דהאי תנא מדמי השוקל ממעות חבירו שלא ברשותו דמיירי ברישא לדין דהסיפא השוקל ממעות הקדש וס"ל דבתרייהו לא מעל עד שג"כ קרבה הבהמה:

א"ר אלעזר מאן תנא אם קרבה הבהמה ר' שמעון. כלומר דר"א בא לפרש דהאי תנא דבית רבי לא פליג אתנא דמתני' וס"ל נמי דברי שא לא בעינן עד שקרבה הבהמה וטעמא דדוקא בהסיפא ששיקל מהמעות שהן כבר הקדש הוא דבעינן עד שקרבה הבהמה לפי שההקדש אינו נשתנה מכמות שהיה עד שנעשה בו מעשה והלכך לא מעל עד שקרבה הבהמה אבל ברישא שהמעות הן של חבירו וזה השוקל ע"י עצמו אין זה אלא כמו הנהנה עכשיו מהמעות שהן ברשות ההקדש לפי שכבר תרמו על העתיד לגבות כדפרישית במתני' והשוקל הזה נפטר ע"י כך משקלו ולא ימשכנו אותו לפיכך מיד שנתן זה בשביל שקלו מעל ותנא דבית רבי מודה נמי בזה והא דתני אם קרבה הבהמה מלמדינו בזה דכר"ש דהתוספתא היא דס"ל דפליגי ר"ש ורבנן בפ"ק דהתוספתא והכי גריס שם המוציא שקלו של חבירו ה"ז מעל לקח בו קיני זבין וקיני זבות ויולדות המביא חטאתו ואשמו מן ההקדש השוקל שקלו זוזין מן ההקדש כיון שלקח מעל דברי ר' שמעון וחכמים אומרי' לא מעל עד שיזרקו הדמים:

דר"ש אומר מיד היה מקבל מעותיו הכהני זריזים הן. כלומר דמסיים ואזיל למילתא דקאמר מאן תנא אם קרבה הבהמה ר"ש הא אדרבה הא איפכא שמעינן ל' לר"ש הלכך מפרש וקאמר דהא דקאמרי ר"ש היא היינו דלא תפרש דבעי האי תנא דבית רבי עד שקרבה הבהמה ממש אלא עד שלקח הבהמה להקריבה קאמר דלר"ש הוי כמי שקרבה הבהמה מפני שהכהנים זריזים הן ומיד שלקח הבהמה ה"ז כמקבל בעד מעותיו שיהא קרבנו קרב ומיהו לענין דינא דרישא דמתני' לא פליג תנא דבית רבי בהא דמיד כששוקל ולקח הבהמה מעל וכדאמרן:

משנה

הנותן שקלו לחבירו לשקול על ידו, ושקלו על ידי עצמו, אם נתרמה התרומה - מעל.

השוקל שקלו מן ההקדש,

ונתרמה התרומה וקרבה הבהמה - מעל.

ממעשר שני ודמי שביעית - יאכל כנגדן.

גמרא

"השוקל [שקלו מן ההקדש,

ונתרמה התרומה וקרבה הבהמה - מעל].

ציטוט ממעלתא

אנן תנינן:

גירסה אחרת

"אם קרבה הבהמה".

ותני דבי רבי:

גירסה אחרת

"אם נתרמה התרומה".

מאן תנא: "אם נתרמה התרומה"?

שאלה

רבי שמעון היא,

תשובה

דאמר רבי שמעון:

מיד היה מקבל מעותיו, והכהנים זריזים הן.

25. ה: הלכה ב'

שקלו לעצמו בשקל חבירו

"הַנּוֹתֵן שְׁקָלוֹ לְחֵבִירוֹ לְשִׁקּוֹל עַל יָדוֹ, וְשִׁקְלוֹ עַל יְדֵי עֲצָמוֹ, אִם נִתְרַמָּה הַתְּרוּמָה - מְעַל".

ציטוט ממעלתא

פני משה
וקשיא. על גופא דדינא דהמתניי הרי אלו הגונב עולתו של חבירו ושחטה סתם שלא פירש שמקריבה על שמו וכי סתמה לא לשם בעלים הראשונים מכפרת היא וא"כ הכא נמי אף על פי שנתן זה סתם בשביל שקלו בעלים הראשונים יוצאין ידי חובתן בו ואמאי מעל:
תיפתר במסוים. שעשה סימן עליו או פירש שזה השקל לשמו היא:
משל בית רבן גמליאל וכו'. כלומר וכמו ששינו לקמן בפ"ג של בית ר"ג היו נוהגין שהיה נכנס ושקלו בין אצבעותיו וזרקו לפני התורם והתורם מתכוין ודוחקו לקופה שתורם בה וה"נ מיירי שזה מתכוין שיהא השקל הזה מסוים על שמו:
וחש לומר. וניחוש שמא לשירי הלשכה הן נופלין ואכתי אמאי מעל וכי יש מעילה בשירים:
אלא כר"מ דר"מ אומר מועלין בשירים. הך דר"מ בתוספתא דפ"ק דמעילה היא ומייתי לה לעיל בפ"ה דיומא על המתניי אלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון ונמכרין לגננין לזבל ומועלין בהן וגריס בתוספתא עלה דברי ר"מ ור"ש וחכ"א אין מעילה בדמים ולר"מ ור"ש מועלין בשיריים שהרי שירי דמים הן ובשירי הלשכה גופה פליגי נמי לקמן בפרק ג' בהלכה ד' דר"מ ס"ל מועלין בשיריים:
עוד היא במסויים. כלומר ג"כ הכי מיתוקמא וה"ק אי נמי דלא תדחוק לאוקמי כיחידאה אלא אפי' כחכמים אתיא דאין מועלין בשיריים ושינו נמי להאי קושיא דבמסויים מיירי וכהאי משל בית ר"ג שזרקו לפני התורם והתורם היה מתכוין ותורמו לשמו ולא יהיה משירי הלשכה:
מה נהנה. השתא מפרש לטעמא דתנין ה"ז מעל ומה נהנה הוא מן ההקדש דליחייב במעילה:
מכיון שב"ד ראוי למשכן. אותו בעד שקלו ונפטר זה בשקל חבירו שלא מישכנו אותו זהו כמי שנהנה:

קשיא

וקשיא, אילו הגונב עולתו של חבירו, ושחטה סתם, סתמא לא לשם בעלים הראשונים מכפרת?!

תרוץ

אמר רבי יודן: תיפתר במסוים, משל בית רבן גמליאל, שהיה מתכוין ודוחפו לתוך הקופה.

סיוע

וחש לומר שמא לשיריים הן נופלין. וכי יש מעילה בשיריים?! אלא כרבי מאיר, דרבי מאיר אומר: מועלין בשיריים. עוד היא במסוים, משל בית רבן גמליאל, שהיה מתכוין ותורמו לשמו.

על ידי קושיא מסוים

שאלה

מה נהנה?

תשובה

אמר רבי אבין בשם רבנן דתמון: מכיון שבית דין ראוי למשכן, ולא מיישכנו - כמו שנהנה.

26. ה: הלכה ב'

המפריע שקלו מדמי מעשר שני לענין 'אין קדושה חלה על קדושו

פני משה

כתיב אך בכור וגו'. לפרושי להסיפא דמתניי קאי דלא מעל עד שקרבה הבהמה דילפינן מבכור דכתיב ביה לא יקדיש איש אותו לקדושה אחרת מכאן כל שהוא כבר קדש אין קדושה אחרת חלה עליו ולפיכך נמי בשוקל ממועות הקדש הרי הוא לשם הקדש הראשון ולא נשתנה ולא מעל עד שיעשה בו מעשה: כיצד הוא עושה. אם שקל מדמי מעשר שני מביא סלע של חולין ואומר וכו' ואותן החולין נתפסין לשם קדושת מעשר שני וצריך לאכלו בירושלים: והשאר נעשין שקלים. כלומר והשאר שהיו דמי מעשר שני נתחללו ויכול לעשות מהן שקלים שאם לא יעשה כן אינו יכול להביא חובתו מדמי מעשר:

ציטוט ממוענתא

[השוקל שקלו ...] ממעשר שני [- יאכל בנגדו].

והכתיב: "אך בכור אשר יבכר לה' בבהמה, לא יקדיש איש אתו"²³ (ויקרא כו, כו) - כל שהוא קודש - אין קדושה חלה עליו. כיצד הוא עושה?

קושיא

מביא סלע של חולין,

תיחץ

ואומר: "מעות מעשר שני בכל מקום שהן - יהו מחוללין על סלע זו", ואותה סלע נתפס לשם מעשר שני, והשאר - נעשו שקלים.

²³ אך-בכור אשר-יבכר ליהוה בבהמה לא-יקדיש איש אתו אם-שור אם-שה לה' הוא

27. ו, א הלכה ג'

אסף לשם מחצית השקל יותר ממחצית השקל - מה עושה במוצאי?

פני משה

מִשְׁנָה

הַמְכַנֵּס מְעוֹת וְאָמַר:

"הָרִי אֵלָיו לְשִׁקְלִי" -

בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִין:

מוֹתֵרֵן נְדָבָה.

וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים:

מוֹתֵרֵן חוֹלִין.

"שְׁאֵבִיא מֵהֵן שְׁקָלִי" -

שׁוֹיֵן שֶׁהַמוֹתֵר חוֹלִין.

"אֵלָיו לְחֻטְאֵתִי" -

שׁוֹיֵן שֶׁהַמוֹתֵר נְדָבָה.

"שְׁאֵבִיא מֵהֵן חֻטְאֵתִי" -

שׁוֹיֵן שֶׁהַמוֹתֵר חוֹלִין.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן:

מָה בֵּין שְׁקָלִים לְחֻטְאֵת?

אֵלָּא, נֶשֶׁל שְׁקָלִים - יֵשׁ לָהֶן קִיצָבָה,

וְלְחֻטְאֵת - אֵין לָהּ קִיצָבָה.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר:

אִף לְשִׁקְלִים אֵין לָהֶן קִיצָבָה,

שֶׁשֶׁשְׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַגּוֹלָה, הָיוּ שׁוֹקְלִין דְּרַבְּנֹנוֹת.

חִזְרוּ לְשִׁקּוֹל סְלָעִים.

חִזְרוּ לְשִׁקּוֹל טַבְעִין.

בִּיקְשׁוּ לְשִׁקּוֹל דִּינָרִין, וְלֹא קִבְלוּ מֵהֶן.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן:

אִף עַל פִּי כּוֹן - יֵד בּוֹלֵן שׁוֹהֵה.

אֲבָל חֻטְאֵת - זֶה מְבִיא בְּסַלַע, וְזֶה מְבִיא בְּשִׁתִּים, וְזֶה מְבִיא בְּשֶׁלֶשׁ.

גְּמָרָא

אסף מטבעות לשם מחצית השקל - באיזה לשון זה נאמר?

"הַמְכַנֵּס [מְעוֹת וְאָמַר: "הָרִי אֵלָיו לְשִׁקְלִי" -

בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִין: מוֹתֵרֵן נְדָבָה.

וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מוֹתֵרֵן חוֹלִין]."

ציטוט ממשנתנו

רַבִּי יוֹסִי בְּשֵׁם רַבִּי לְעֶזְרָה:

מָה פְּלִיגִין?

בְּמַכְנֵס פְּרוֹטְרוֹט.

אָבָל בְּאוֹמַר: "אֵלָיו לְשִׁקְלִי" - כָּל עֲמָא מוֹדִי שֶׁהַמוֹתֵרֵן נְדָבָה.

פרשנות

רַבִּי חִיָּא וְרַבִּי בִּיבִי בְּשֵׁם רַבִּי לְעֶזְרָה:

מָה פְּלִיגִין?

בְּמַכְנֵס פְּרוֹטְרוֹט.

אָבָל בְּאוֹמַר: "אֵלָיו לְשִׁקְלִי" - כָּל עֲמָא מוֹדִי שֶׁהַמוֹתֵרֵן חוֹלִין.

פרשנות חלקת

אָמַר רַבִּי חִיָּא:

מִתְנִיתָא מְסִייעָא לְרַב בִּיבִי.

דִּתְגֵן:

"אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן:

מָה בֵּין שְׁקָלִים לְחֻטְאֵת?

אֵלָּא שֶׁהַשְׁקָלִים - יֵשׁ לָהֶן קִיצָבָה,

סיוע

מתני'

הַמְכַנֵּס מְעוֹת. שֶׁהוּא מְכַנֵּס מֵעַט מֵעַט פְּרוּטָה אַחַר פְּרוּטָה וְאָמַר הָרִי אֵלָיו לְשִׁקְלִי וְכִשְׁבָּא לְחֻטְאֵת מֵה שְׁכַנְס מוֹצֵא שֶׁהֵן יוֹתֵר מִכִּדִּי שְׁקָלוּ:

ב"ש אוֹמְרִים מוֹתֵרֵן נְדָבָה. יִפְלוּ לְנִדְבָה לְהַקְרִיב מֵהֵן עוֹלוֹת לְקִיץ הַמְזוּבָח דְּבִישׁ לְטַעֲמֵיהֶן דְּסִייל בְּרִישׁ פִּייה דְּנִזִּיר הַקֹּדֶשׁ בְּטַעוֹת הַקֹּדֶשׁ:

וּבַה"א מוֹתֵרֵן חוֹלִין. שֶׁלֹּא נִתְכּוּן זֶה לְהַקְדִּישׁ אֵלָּא כִּדִּי שְׁקָלוּ:

שְׁאֵבִיא מֵהֵן שְׁקָלִי. בְּזֶה שׁוֹיֵן בִּישׁ וּבִישׁ שֶׁהַמוֹתֵר חוֹלִין דְּהוּי כְּאוֹמַר בְּפִירוּשׁ שֶׁלֹּא אִקַּח מֵהֵן אֵלָּא כִּדִּי שְׁקָלִי וְהַמוֹתֵר יֵהוּי חוֹלִין:

אֵלָּו לְחֻטְאֵתִי. אִם כֻּנַּס מְעוֹת וְאָמַר אֵלָּו לְחֻטְאֵתִי מוֹדִים בִּישׁ שְׁמוֹתֵרֵן נְדָבָה כְּדַמְפְּרֵשׁ טַעֲמָא בְּמַתְנֵי דְּלַקְמֵן שְׁלַחְטָאֵת אֵין לָהּ קִיצָבָה שְׁאִם יִרְצָה יִבְיֵא אוֹתָהּ בְּדַמִּים מְרוּבִים וְהַלְכֵךְ נִתְפַּסוּ הַדַּמִּים וּמוֹתֵרֵן נְדָבָה:

שְׁאֵבִיא מֵהֵן חֻטְאֵתִי וְכוּ'. בְּזֶה שׁוֹיֵן כְּמוֹ בְּשִׁקְלִים וְהַמוֹתֵר הוּא חוֹלִין:

גמ'

ר' יוסי בשם ר' אלעזר מה פליגין. ב"ש וב"ה:

במכנס פרוטרוט פרוטרוט. שהכניס פרוטה אחר פרוטה כדפרישית במתני' ובהא היא דקאמרי ב"ה שמוותרן חולין:

אבל באומר אלו לשקלי. כלומר שלא היה מלקט ומכנס מעט מעט אלא שהיו מעות מונחין לפניו ואמר אלו יהיו לשקלי אף ב"ה מודו שמוותרן נדבה דלאו הקדש בטעות היא אלא דאמרי שנתכוין הוא להקדיש הכל ומה שהוא יותר על כדי שקלו יפלו לנדבה:

ר' ביבי בשם ר' אלעזר. לא אמר הכי אלא במכנס פרוטרוט פליגי אבל באומר אלו כ"ע מודו שהמוותר חולין וטעמא דבפרוטרוט כל חד וחד חזי לשקלו והוי כהקדש טעות לב"ש אבל באומר אלו לשקלי על המעות המונחין לפניו אפי' ב"ש מודו שאין זה הקדש טעות שהרי יודע הוא שאין להוסיף על השקל הקצוב בתורה ולא נתכוין אלא ליקח מאלו כדי שקלו והמוותר חולין. וגרסי להסוגיא כולה עד סוף הלכה בריש פ"ה דנזיר:

מתניתא מסייע לר' ביבי. הא דתנן לקמן אמר ר"ש וכו' הטעם דלא פליגי בחטאת לפי שהשקלים יש להן קצבה דכתיב העשיר לא ירבה וגוי' ובודאי לא נתכוין זה אלא כדי שקלו אבל חטאת אין לה קצבה וכו' כדפרישית במתני' והשתא מה אנו קיימין להא דר"ש ואהיכא יוויא הוא דהאי לפרוש ההפוש:

פני משה

אם באומר שאביא מהן שקלי הא כל עמא מודים בזה שהמוותר חולין וכו' הא דיהיב

וְלַחֲטָאת - אִין לָהּ קִיצָבָה.

מה אנו קיימין?

אם באומר: "שאביא מהן שקלי" - כל עמא מודיי שהמותרן חולין!
 אם באומר: "שאביא מהן חטאתי" - כל עמא מודיי שהמותר חולין!
 אלא כן אנו קיימין: באומר: "אלו לשקלי".
 שקלים, על ידי שקצבתן מן התורה - מותרן חולין.
 חטאת, על ידי שאין קצבתה מן התורה - מותרה נדבה.

מה עבד לה רבי יוסי בשם רבי אליעזר?

שאלה

פתר לה: במכנס פרוטרוט, וכבית הלל.

תשובה

והא תנינן:

"מותר שקלים - חולין" (ו:)קושיא
על רבי יוסי

פתר לה: במכנס פרוטרוט, וכבית הלל.

תיחץ

28. ו, א הִלְכָה ג'

הַקְדִישׁ בַּטְעוֹת

פני מנשה

המפריש שקלו. שהיה סבור שהוא חייב בשקל ונמצא שאינו חייב שזוכר שכבר נתן שקלו לא קידש דהקדש טעות הוא ואינו הקדש:

המפריש שנים וכו'. שסבור שחייב שנים כגון שסבר שלא שקל אשתקד וזוכר ששקל ואינו חייב אלא אחד של שנה זו:

אותו השני מה את עביד ליה. אי נימא דמדמינן לה לכסבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב וא"כ אותו השני לא קידש או דילמא לאומר אלו מדמינן לה וכך הוא הגי' בנויר שם. ואליבא דר' יוסי הוא דבעי דאמר באומר אלו אף ב"ה מודים שהמותר נדבה וה"נ השני לנדבה הוא:

נשמיעינה מן הדא. ברייתא דתני בחטאת ומספקא לן נמי בכה"ג:

הפריש חטאתו וכו' אותה השניה מה את עבד לה אלא רועה. כלומר דודאי מסתברא בחטאת השניה רועה היא דהוי כמפריש שתי חטאות לאחריית דקיי"ל אחת תקרב חטאת והשניה תרעה עד שתסתאב ותמכר ויפלו דמיה לנדבה וה"נ אלו לנדבה:

היאך אתה אומר אלו. בתמיה כלומר דמתמה על הא דקאמר ה"נ אלו לנדבה דהא ודאי שניהם לנדבה לא אזלי אלא אחד מהן לשקלו והשני לנדבה וכל הא אליבא דר' יוסה דלעיל היא:

תנח יסוד

המפריש שקלו וסבר שהוא חייב, ונמצא שאינו חייב - לא קדש.

שאלה

המפריש שנים וסבר שהוא חייב שנים, ונמצא שאינו חייב אלא אחד - אותו השני מה את עביד ליה?

תשובה

נשמיעינה מן הדא:

"הפריש חטאתו וסבר שהוא חייב, ונמצא שאינו חייב - לא קדשה. הפריש שנים וסבר שהוא חייב שנים, ונמצא שאינו חייב אלא אחת - אותה שניה מה את עבד לה? אלא רועה"²⁴.
הכי נמי אלו לנדבה.

קושיא

וכא היאך אומר אתה "אלו"?

²⁴ המילים ברייתא: "מה את עבד לה? אלא" קרבן העדה ועוד לא גורסים. המילים בארמית הם תוספת של הגמרא כדי שיהיה ללומד יותר מובן.

29. ו, א הלכה ג'

פרשנות המשנה - באור המטבעות

פני משה

מתני' אמר ר' שמעון מה בין שקלים לחטאת. טעמייהו דב"ה מפרש מ"ט אמרי ב"ה בשקלים במכנס ואומר אלו לשקלי שהמותר חולין ומ"ט בחטאת באומר אלו לחטאתי דמודו ב"ה שהמותר נדבה:

אלא של שקלים יש להן קצבה. בתורה מחצית השקל וכתוב העשיר לא ירבה וגוי' והלכך בודאי לא נתכוין זה אלא לשקל של תורה והמותר הקדש טעות הוא אבל לחטאת אין לה קצבה אלא כפי שירצה יביא והלכך נתפסו הדמים והמותר נדבה: ר' יהודה אומר. מצינו אף לשקלים אין להן קצבה:

שכשעלו ישראל מן הגולה. ובאותו זמן היו להן מטבעות של דרכונות זהב והדרכון היא שתי סלע כסף והיו שוקלין באותו הפעם דרכונות כלומר לפי ערך המטבעות שהיו יוצאות היו שוקלין מחצי המטבע שהוא סלע והיא חצי דרכון:

חזרו לשקול סלעים. ואח"כ כשעברו מלכות מדי ונתבטל מטבע הדרכון והיו המטבעות שלהן סלעים חזרו לשקול לפי זמן המטבעות שהיו סלעים ונתנו מחצית הסלע וחזרו לשקול טבעין שהן שני דנרין שהיו המטבעות שלהן באותו זמן חצי סלע והוא שני דנרין והיו שוקלין אותו המטבע בעצמו שהיא חצי סלע והיא מחצית השקל האמור בתורה שהשקל של תורה סלע הוא:

ביקשו לשקול דינרין. שלא לשקול אלא החצי של המטבע היוצא ואינו אלא דינר אחד והיא רובע הסלע אבל לא קיבלו מהם שלהוסיף על מחצית השקל של תורה רשאי אבל לא לפחות ממנו כדקאמר בגמרא וא"כ אף להשקלים לא היו להן קצבה:

אמר ר"ש אעפ"כ יד כולם שוה. כלומר דאכתי לא דמו שקלים לחטאת שהרי בשקלים לעולם יד כולן שוה בהן שכשהיו שוקלין דרכונות היו הכל שוקלין כן וכדכתוב העשיר לא ירבה וגוי' וזה הכל לפי חצי המטבע היוצא באותו זמן וכן אח"כ אבל חטאת לעולם אינו שוה שזה מביא בסלע וכו' וכך היא המסקנא לטעמייהו דבית הלל כרבי שמעון:

גמ' שכשעלו ישראל וכו' דינרין. כלומר שהמטבע שלהן היו דרכונות ושקלו לפי אותו המטבע במקום דינרין שיוצאין והיו נותנין חצי דרכון לשקליהם ואח"כ חזרו לשקול סלעים כשמוען כלומר כשמעמן והיינו לפי המטבעות שהיו בזמן שאח"כ שהן סלעים והיו נותנין חצי סלע לשקליהם וחזרו לשקול טבעין פלגי סלעים שחזר המטבע להיות פלגי סלעין והן בשיווי שני דינרין ושקלו אותו המטבע בעצמו שהוא כפי מחצית השקל האמור בתורה. ובקשו לשקול דינרין קרטין רובע הסלע שהוא דינר אחד לפי שחשבו שהיא חצי המטבע שיוצא באותו הזמן ולא קיבלו עליהן הגזברין ברשות ב"ד להיות זה תחת מחצית השקל מפני שהוא פחות מהקצוב בתורה ומן הדא שמעינן לה שהרי הכתוב אומר והעמדנו עלינו מצות לתת שלישיית השקל בשנה וגוי' ועל כרחך דלא תפרש כפשטן של הדברים שלא נתנו אלא שלישיית השקל האמור בתורה דמאי והעמדנו עלינו מצות דקאמר הלא זה הוא פחות ממצוה שבתורה אלא ודאי ה"ק והעמדנו עלינו מצות יותר מהאמור בתורה וזה להוסיף עוד שלישיית השקל בשנה ומלבד מחצית השקל האמור בתורה:

ר' חלקיה וכו'. דריש להכתוב שלישיית השקל מכאן שאדם צריך לשלש שקלו ולשקול שלש פעמים בשנה והיינו דקאמר והעמדנו עלינו מצות ולהוסיף ולתת שלישיית לזה השקל האמור בתורה כלומר לשלש אותו ולתת ג' פעמים בשנה דמן התורה אין חיוב אלא פעם אחת בשנה ולמדנו ג"כ מכאן שאין מטריחין על הצבור לגבות מהן להקדש יותר משלש פעמים בשנה:

ר' אבין. דריש שלישיית השקל מכאן רמז לשלש סאין של שלשה קופות שתורמין בהן כדתנן בפרק דלקמן ומכאן רמז לשלש הפרשות שג' פעמים בשנה היו תורמין כדתנין שם:

ציטוט ממשנתו

"דבי יודא אומר:

[אף לשקלים אין להן קצבה, שכשעלו ישראל מן הגולה, היו שוקלין דרכונות. חזרו לשקול סלעים. חזרו לשקול טבעין. ביקשו לשקול דינרין, ולא קבלו מהו']

פרשנות

"דרכונות" - דינרין.

"חזרו לשקול סלעין" - כשמוען,

"חזרו לשקול טבעין" - פלגי סלעין.

"ביקשו לשקול דינרין" - קרטין,

ולא קבלו עליהן" - מן הדא: "והעמדנו עלינו מצות, לתת עלינו שלישיית השקל בשנה, לעבודת בית אלהינו" (נחמיה י, לג).

ממרא הלכתית
לימוד על פי הפסוק

רבי חלקיה בשם רבי אחא:

מכאן - שצריך אדם לשלש שקלו שלשה פעמים בשנה.

מכאן - שאין מטריחין על הצבור יותר משלש פעמים בשנה.

ממרא הלכתית
לימוד על פי הפסוק

אמר רבי אבין:

מכאן - לשלש סאין.

מכאן - לשלש קופות.

מכאן - לשלש הפרשות.

פני משה

30. ו, א הלכה ג'

טעם מחצית השקל

כתוב: "זה יתנו כל העובר על הפקודים"²⁵ [מחצית השקל בשקל הקדש, עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה'] (שמות ל, יג).

דרשה
[טעם מחצית השקל]

רבי יהודה ורבי נחמיה,

חד אמר: לפי שחטאו במחצית היום - יתנו מחצית השקל.

וחרנה אמר: לפי שחטאו בשש שעות ביום - יתנו מחצית השקל, דעבד שיתא גרמסין.

רבי יהושע בי רבי נחמיה בשם רבן יוחנן בן זבאי:

דרשה חולקת

לפי שעברו על עשרת הדברות - יהיה נותן כל אחד ואחד עשרת גרה.

רבי ברכיה, רבי לוי בשם רבי שמעון בן לקיש:

מימרא חולקת

לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף -

יהיה כל אחד ואחד פודה את בנו בכורו בעשרים כסף.

רבי פנחס בשם רבי לוי:

מימרא
[לטעם מצות מחצית השקל]

לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף, ונפל לכל אחד ואחד מהם טבעה,

לפיכך יהיה כל אחד ואחד נותן שקלו טבעה.

כתיב זה יתנו וגו' מחצית השקל וגו'. ודורשין לטעמא למחצית השקל ומר דריש רמז למה שחטאו במחצית היום כדכתיב כי בשש בא שש ומר דריש על שיווי מחצית השקל. ודעביד שיתא גרמסין מיני מטבעות שהן שלשה בדינר ובמחצית השקל הן ששה כנגד שחטאו בשש שעות:

עשרה גרה. והוא מחצית השקל ולפי שעברו על עשרת הדברות שכשעברו על דיבור אנכי ה' אלהיך ראש הדברות הרי עברו על כולן השייכים אחריו:

ונפל לכל אחד ואחד מהן טבע. שהוא שתי כסף דכל כסף האמור בתורה כסף צורי הוא והיא דינר כסף שארבעה הוא הסלע והוא השקל שבתורה ומחצית השקל הוא טבע שהוא שני דינרין:

²⁵ זה יתנו כל-העובר על-הפקודים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה'

31. ו, ב הלכה ד'

מותר כסף שאדם אסף לקרבנות יחיד

פני משה

מתני'

מותר שקלים חולין. המכנס מעות ואמר הרי אלו לשקלי ומוצא אח"כ שהן יתירין מכדי שקלו המותר חולין כדתנן לעיל בהלכה ג' וכב"ה:

מותר עשירית האיפה. של מנחת חוטא הבא בדלי דלות ואם הפריש מעות לחובתו וניתותו המותר יפול לנדבה ולקנות בהן עולות לקיץ המזבח וכמדורשו של יהודע הכהן שנשנה לקמן סוף פרק ששי. ובדפוס משנה דהכא כתיב חולין ונוטחא אחריתא היא וכן משמע לעיל בהלכה ג' דגריס הכי:

מותר עולה לעולה. אם הפריש מעות לקנות עולה וניתותו יביא באותו המותר לצורך עולה אחרת: **מותר הפסח לשלמים.** דנפקא לן מקרא דכתיב וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר והלא אין הפסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים אלא מכאן למותר הפסח שיהא לדבר הבא מן הבקר ומן הצאן והוא קדשים קלים כמו הפסח והן שלמים:

מותר נזירים לנזירים. אם גבו מעות לצורך קרבנות נזירים סתם וניתותו יהא בידם עד שיצטרכו לקרבנות נזירים אחרים:

מותר נזיר. אם נזיר אחד הפריש מעות לקרבנותיו וניתותו המותר יפול לנדבה:

מותר עניים. שגבו מעות לחלק לעניים כדי הצורך וניתותו יהא לצורך עניים אחרים ואם לשם עני אחד גבו בפירוש המותר הוא לאותו עני וכן הדין במותר שבויים שגבו לצורך פדיון שבויים סתם יהא בידם המותר לצורך פדיון שבויים אחרים ואם גבו בפירוש לשבוי אחד המותר הוא לאותו שבוי:

מותר המתים. שגבו סתם לצורך קבורת מתים המותר יהא לצורך קבורת מתים אחרים:

מותר המת. שגבו בפירוש לצורך קבורת אותו המת יתן המותר ליורשין דס"ל להאי תנא דאחולי אחיל המת זילותיה לגבי יורשיו: **ר"מ וכו'.** מספקא ליה אם אחולי אחיל זילותיה לגבי יורשיו או לא לפיכך יהא מונח עד שיבא אליהו. ור' נתן פשיטא ליה דלא מחיל לפיכך בונין לו מהמותר נפש והוא מצבה על קברו שיהא לו לזכרון. והלכה דמותר המת ליורשיו כהת"ק ואין חילוק בין אם היתה הגבייה בטעות כגון שגבו בחזקת שאין לו ונמצא שיש לו או אם הגבייה באמת היתה הכל בכלל מותר המת הוא ולירשיו והכי מוכח ממסקנת הש"ס:

גמ'

א"ר יוסי עד דאנא תמן. בעוד שהייתי בבבל שמעתי קול מרב יהודה ששאל משמואל רבו הפריש שקלו ומת מהו וא"ל יפלו לנדבה הואיל והשקלים באין לקרבנות הצבור וקדשי קדשים הן וכדאמרין בפ"ד דנזיר בהל' ג' וגריס שם להא ולהא דלקמן רב חסדא אמר והוא שקרבה חטאתו בסוף וכו' עד סוף הענין ושם ביארתי היטב וע"ש:

משנה

מותר שקלים - חולין.

מותר עשירית האיפה,

מותר קיני זבין,

קיני זבות,

וקיני יולדות חטאת ואשמות -

מותרן נדבה.

זה הכלל:

כל שהוא בא לשם חטאת ומשום אשמה - מותרן נדבה.

מותר עולה - לעולה.

מותר מנחה - למנחה.

מותר שלמים - לשלמים.

מותר הפסח - לשלמים.

מותר נזירים - לנזירים.

מותר נזיר - לנדבה.

גמרא

אדם הפריש מחצית השקל ומת לפני המסירה לגובר

אמר רבי יוסי:

עד דאנא תמן,

שמעית קל רב יהודה שאל לשמואל:

הפריש שקלו ומת?

אמר ליה: יפלו לנדבה.

מותר עשירית האיפה שלו?

רבי יוחנן אמר:

יוליכם לים המלח.

רבי לעזר אמר:

יפלו לנדבה.

מתניתא פליגא על רבי יוחנן!

"מותר שקלים - חולין,

מותר עשירית האיפה,

מותר קיני זבין וקיני זבות,

מותר קיני יולדות, חטאת ואשמות -

מותרן נדבה!"

מה עבד לה רבי יוחנן?

פתר לה: מותר עשירית האיפה של מנחת חוטא של כל ישראל.

שאלה

תשובה

שאלה

תשובה

תשובה חולקת

קושיא

פירא

32. ו, ב הלכה ד'

פני משה

ר' יוחנן אמר על דא עליל אבא בר בא וכו'. גרסיי להא לעיל בפ"ה דפסחים בהלכה ב' עד מאן אמר בשתיקה כשר או נאמר בשתיקה פסול. ועיקרא דהאי מילתא התם היא דשייכא ואידי דאיירי בהמותר מייתי לה הכא ושם בארתי היטב וע"ש:

צ"טוט ממשנתא ["מותר הפסח - לשלמים"].

הבאת מקור לח המשנה

רבי יוסי אמר:
על דא עליל אבא בר בא:
דאינון אמרין: מניין שהפסח משתנה לשם שלמים?
תלמוד לומר: "ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים" (ויקרא ג, ו) - כל שהוא "מן הצאן" בא שלמים.

קושיא

היתבון: הרי עולה מן הצאן!

תיחץ

דבר שאינו בא אלא מן הצאן,
יצאה עולה שהיא באה אפילו מן הבקר.

קושיא

היתבון: הרי אשם!

תיחץ

אמר רבי בון בר כהנא:
"מן הצאן" - דבר שהוא בא מכל הצאן,
יצא אשם שאינו בא אלא מן כבשים בלבד.

קושיא

בכל אתר את אמר: "מן" - למעט, והכא את אמר: "מן" - לרבות!?

תיחץ

אמר רבי מנא:
הכא נמי "מן" - למעט,
מיעוט - שאינו בא בן שתי שנים.
מיעוט - שאינו בא נקיבה.
וגבי אשם נמי,
"מן" (ויקרא ה) - למעט הוא, שאינו בא אלא מן כבשים בלבד.

קושיא

היתבון: והכתוב: "ואם מן הצאן קרבנו מן הפשבים או מן העזים לעלה" (ויקרא א),
מעשה מותר פסח בא עולה!?

תיחץ

אמר רבי אבון:
משנין דבר שהוא לאכילה לדבר שהוא לאכילה,
ואין משנין דבר שהוא לאכילה לדבר שאינו לאכילה.

תרחץ סוף

אמר רבי יוסי בי רבי בון:
משנין קדשים קלים לשם קדשים קלים,
ואין משנין קדשים קלים לשם קדשי קדשים.

הבאת המקור מהתורה

רבי יוחנן אמר:
על דא עליל רבי חנינה,
דאינון אמרין: אין הפסח משתנה לשם שלמים,
אלא אם כן שחטו לשם שלמים,
ואני אומר: אפילו שחטו לשם עולה.
אמר רבי אילא:
טעמא דרבי יוחנן:
"אם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים" (ויקרא ג, ו) - כל שהוא זבח בא שלמים.

שאלה

ומשתנה למחשבת פסול - היך עבידא?
שחטה לשם עולה על מנת לזרוק דמו למחר, מכל מקום פסול הוא!

באור השאלה

אין, תימר: משתנה למחשבת פסול - פיגול.
אין תימר: אין משתנה למחשבת פסול - פסול.

33. ו, ב הלכה ד'

שאלה לשמו וְשֵׁלָא לְשִׁמּוֹ בְּשֵׁאֲרֵי יְמוֹת הַשָּׁנָה?

תשובה רבי בון בר חייא בשם שמואל בר אבא: מפנין שאמר שלא לשמו, נעשה כשוחט בשתיקה וְשֵׁלָא לְשִׁמּוֹ, והוא כשר.

שאלה אמר ליה: אם כן הוא, אפילו שחטו לשמו, על מנת לזרוק דמו שלא לשמו, יעשה משעה הראשונה כשוחטו לשמו וְשֵׁלָא לְשִׁמּוֹ בשתיקה, ויהא כשר?!

תשובה אמר רבי אבא מרי: מנלן בשתיקה כשר? דילמא בשתיקה פסול!

פני משה

רב חסדא אמר והוא שקרבו חטאתו בסוף וכו'. עד סוף הענין בנזיר פ"ד שם כמצויין לעיל:

34. ו, ב - ז, א הלכה ד' מותר קרבנות ואסכים של הנזיר

"מותר נזיר - לנדבה".

ציטוט ממשנתו

ז, א

מימרא פרענית פישות מצמצמת

רב חסדא אָמַר: והוא שקרבה חטאתו בסוף. אבל אי קרבו שלמים בסוף - מותרן שלמים.

מימרא חולקת

אָמַר רבי זעירא: אפילו קרבן שלמים לבסוף - הלכה היא בנזיר שתהיה מותרה נדבה.

אמירת רקע

מתניתא מסייעא לדין, ומתניתא מסייעא לדין.

סיוע

לרב זעירא

מתניתא מסייע לרבי זעירא: "אלו הן מעות סתומין? כל שדמי חטאת מעורבות בהן, ואפילו הפריש דמי חטאת מתוכה - מעות סתומין הן".

סיוע

לרב חסדא

מתניתא מסייעא לרב חסדא: "אלו לחטאתי והשאר לשאר נזירותי" ומת: דמי חטאת - ילכו לים המלח - לא נהנין, ולא מועלים. והשאר - יביאו חציו עולה וחציו שלמים ומועליו בכולן ואין מועליו במקצתן". ולא אמר: אם מת - יפלו לנדבה!

מימרא הלכתית

רב חסדא אָמַר: מותר לחמו של נזיר - יורקב.

הסבר

וראה מסברה

אָמַר רבי יוסי: ויאות! להקריבו בפני עצמו - אין את יכול, אין לך לחם קרב לעצמו. להקריבו עם נזירות אחרת - אין את יכול, שאין לך נזירות באה בלא לחם. לפום כן צריך מימר: מותר לחמו של נזיר - יורקב.

סברה

סברין מימר: הוא לחמו, הוא מותר נסקיו.

דחיה

אָמַר רבי יוסי בר רבי בון: מותר נסקיו - קדשי קדשים אינון, ויפלו לנדבה!?

אמירה

על דעתיה דרבי יוסי בר רבי בון: שמואל, רב חסדא, ורבי אלעזר, שלשתן אמרו דבר אחד! רב חסדא - אהו דאמרן. שמואל - דאמר רבי יוסי: עד דאנא תמן, שמעית קל רב יהודה שאיל לשמואל: הפריש שקלו ו אמר ליה: יפלו לנדבה. רבי אלעזר - דאיתמר: מותר עשירית האיפה שלו: רבי יוחנן אמר: יוליכם לים המלח. רבי אלעזר אומר: יפלו לנדבה.

35. ז, א הִלְכָה ה' מותר כספי צדקה העונים

פני משה

גבו לו בחזקת שאין לו. שהיו סבורין שאין לו וגבו לצורך קבורתו ונמצא אח"כ שיש לו מה יעשו בו:

ר' ירמיה סבר מימר. דהיינו דתנינן מותר המת ליורשיו ומה לי אם ניתותרו המעות ומה לי אם הגבייה היתה בטעות הא מיהת זילותא היא לגביה וליורשיו הוא דמחיל ליה:

א"ל ר' אידי דחוטריה. שם המקום דלא דמיא דהגע עצמך דהכא לא כוונין אלא ליה וכלומר שאם נמצא שיש לו א"כ לא היו מכוונין שיהא המותר להיורשים שלא כיוונו לגבות אלא לפי דרכם שהיו סבורין שאין לו:

א"ל ר' ירמיה אנא לא אמרית. כלומר מה שאמרתני אני לא אמרתי מסברת עצמי אלא מדתנינן מותר המת ליורשיו וזיל בטר טעמא דהא מיהת זילותא איכא שגבו לצורך קבורתו ולגבי יורשיו הוא דמחיל ומסתברא היא דליורשיו ולא יעשו בה לצורך דבר אחר אבל את שבאת לחלק מנא לך ראייה לחלק בין מותר מצורך הגבייה ובין הגבייה שבטעות היתה:

מְשֻנָּה

מותר שבויים - לשבויים.

מותר שבוי - לאותו שבוי.

מותר עניים - לעניים.

מותר עני - לאותו עני.

מותר המתים - למתים.

מותר המת - ליורשיו.

רבי מאיר אומר:

מותר המת - יהא מונח עד שיבא אליהו.

רבי נתן אומר:

מותר המת - בונין לו נפש על קברו.

גְּמָרָא

מימרא הלכתית

גבו לו בחזקת שאין לו, ונמצא שיש לו:

רבי ירמיה סבר מימר:

מותר המת - ליורשיו.

אמר ליה רבי אידי דחוטריא:

הגע עצמך! דלא כוונן אלא ליה!

קושיא

אמר ליה:

אנא - לא אמרית,

את - מן לך?

תשובה

36. ז, א הלכה ה'

בריינות מרחיבות את דברי המשנה

תני בשם רבי נתן:

"מותר המת - יבנה לו נפש על קברו,
ויעשה לו זילוף על גבי מיטתו".

בריתא
מחייבה על המשנה

תני:

"אין פודין שבוי בשבוי,
ואין גובין טלית בטלית,
ואין ממחין ביד פרנסים לכף".

בריתא
בגושה המשנה

פני תנא

תני. בתוספתא סוף פ"ק בשם ר' נתן דמותר המת בונין לו נפש על קברו. וגריס התם או יזלח לו ולא לפני מטתו וכלומר דלצורך המת גופו דוקא הוא דמותר ויזלף ע"ג מטתו שלא יסריח ויתבזה. ולא לפני מטתו לצורך החיים שיריחו ריח טוב. והיינו הך דגריס הכא יעשו לו זילוף על גבי מטתו:

תני. בתוספתא שם:

אין פודין שבוי בשבוי. ליתן להם שבוי אחר תחת השבוי הזה ואין גובין כסות לצורך העני בכסות אחר שיש להם ולחלוף בכסות זה אלא יתנו לו הכסות שיש להם ואין ממחין ביד הפרנסים על כך שאם הפרנסים רואין שצורך השעה היא לכך אין ממחין בידם:

פני משה

דבריהן. שמניחין בעולם מה שחדשו בדברי תורה הן זכרון: ר' יוחנן הוה מסמיך ואזיל וכו'. גרסי' להא לעיל בברכות פ"ב בהלכה א' עד דשתי ליה טעמא בפומיה:

37. ז, א הלכה ה' אמירת שמעון בשם אומרם

תנני:

בריתא מפרישת את המעשה

"רְבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין עוֹשִׂין נְפֻשׁוֹת לְצַדִּיקִים, דְּבְרֵיהֶם - הוּוּ זְכָרוֹנָן."

מעשה שהיה

רבי יוחנן הוה מסמיך ואזל עאל רבי חייא בר אבא. והיה רבי אליעזר חמי ליה ומטמר ליה מקמיה, ואמר: הלין תרתין מיליהו הדין, בבלאה עביד ביה. חדא - דלא שאיל בשלומיה. וחדא - מיטמר.

אמר ליה רבי יעקב בר אידי: כך נהיגין גבהון, דזעירא לא שאיל בשלומיה דרבה, דאינון נהגון ומקימין: **"דאוני נערים ונחבאו וישישים קמו עמדו"** (איוב כט, ח).

אמר ליה:

מהו למיעבר קמי דאדורא צלמי?

אמר ליה:

מה את פליג ליה יקר?

עבור קמוהי וסמי עינו!

אמר ליה:

יאות רבי אליעזר עביד דלא עבר קמד.

המשך המעשה

ועוד עביד הא בבלאה,

דלא אמר שמעתא משמיה.

נכנסו לפניו רבי אמי ורבי אסי, אמרו לו: רבי! כך היה מעשה בבית הכנסת של טרסיים,

בנגר שיש בראשה גלוסטרא, שנחלקו רבי אליעזר ורבי יוסי,

עד שקרעו ספר תורה בחמתן.

"קרעו" - סלקא דעתך?

אלא שנקרע ספר תורה.

והיה שם זקן אחד ורבי יוסי בן קסמא שמו,

אמר: "תמיהני אם לא הוה²⁶ בית הכנסת זה עבודה זרה.

וחזר ואמר, הכדין מחבריה!

נכנס לפניו רבי יעקב בר אידי,

אמר ליה: כתיב: **"כאשר צוה ה' את משה עבדו פן צוה משה את יהושע וכן עשה יהושע**

לא-הסיר דבר מכל אשר-צוה ה' את-משה" (יהושע יא, טו).

וכי כל דיבור ודיבור שהיה יהושע יושב ודורש, היה אומר: "כך אמר משה"!

אלא יהושע יושב ודורש, ויודעין הכל שהתורה של משה היא.

אף אתה אליעזר יושב ודורש, והכל יודעין שהתורה שלך היא!

אמר להן: מפני מה אין אתן יודעין לרצות כבן אידי חבירינו?

שאלה

ורבי יוחנן, מאי כולי האי דבעי דימרון שמעתא משמיה?

תשובה

דאף דוד ביקש עליה רחמים!

שנאמר: **"אגודה באהלך עולמים אחסה בסתר פניך סלה"** (תהילים סא, ה).

וכי עלתה על דעתו של דוד שיהא חי וקיים לעולמים?

אלא כך אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא:

רבוננו של עולם! אצקה שיהו דברי נאמרין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.

באור והרחבה

שמעון בן נזירא בשם רבי יצחק:

כל תלמיד חכם שאומרים דבר הלכה מפיו בעולם הזה - שפתיו רוחשות עמו בקבר.

²⁶ וי"ג י"הא. נפקא מינה - בעבר היה בית עבודה זרה, או בעתיד יהא בית ע"ז בגלל הכעס.

פני מטה

רב גידל אומר האומר שמועה וכו'. גרסינן להא לעיל: אין דור שאין בו ליצני וכו'. גם זה הוא בברכות שם עד סוף הפרק:

שנאמר: "וחקף כנין הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ושינים" (שיר השירים ז, ז).
 מה כומר של ענבים זה,
 כיון שמניח אדם אצבעו עליו - מיד דובב,
 אף שפתייהם של צדיקים,
 כיון שאומרין דבר הלכה מפיהם של צדיקים - שפתייהן מרחשות עמהן בקבר.

שאלה מה הנאה לו?

תשובה 1 בר נזירא אמר:
 כהדין דשתי קונדיטון.

תשובה 2 רבי יצחק אמר:
 כהדין דשתי חמר עתיק.

פרשנות של שתי התשובות
 אף על גב דשתי ליה - טעמא בפומיה.

ממרא בעין רב גידל אמר:
 האומר שמועה בשם אומרה - יראה בעל שמועה כאילו עומד לנגדו,
 שנאמר: "אך בצלם יתהלך איש" (תהלים לט, ז).

דרשה כתיב: "רב אדם יקרא איש חסדו" (משלי כ, ו) - זה שאר כל אדם.
 "ואיש אמונים מי ימצא" - זה רבי זעירא,
 דאמר רבי זעירא:
 ליתנן צריכין חששין לשמעתייה דרב ששתי, דהוא גברא מפתחא.

דוגמא לעין אמר ליה רבי זעירא לרבי אסי:
 חכים רבי לבר פתייא, דאת אמר שמעתא משמיה?
 אמר ליה:
 רבי יוחנן אמרה משמיה.

מקרה 105 אמר ליה רבי זעירא לרבי אסי:
 חכים רבי לרב, דאת אמר שמעתתא משמיה?
 אמר ליה:
 רבי אדא בר אהבה אמרה משמיה.

דרשה אין דור שאין בו ליצני!
 בדורו של דוד, מה היו פרוצי הדור עושין?
 היו הולכין אצל חלונותיו של דוד, אומרין לו: דוד דוד, אימתי יבנה בית המקדש?
 אימתי בית ה' נלך?
 והיה דוד אומר: אף על פי שמתכוונין להכעיסני, יבא עלי אם לא הייתי שמח בדבריהם,
 דכתיב: "שמחתי באמרים לי בית ה' נלך" (תהלים קכב, א).

"מי ימלאו ימיה ושיכבת את אבתיך והקימתי את-זרעך אחריו אשר יצא ממעיה,
 והכינתי את-ממלכתו. הוא יבנה-בית לשמי וכננתי את-פסא ממלכתו עד-עולם" (שמואל-ב ז, יב-יג).
 אמר לו הקדוש ברוך הוא לדוד: ימים שלמים אני מונה לך, ולא ימים חסרים.
 כלום שלמה בנה בית המקדש אלא להקריב קרבנות ציבור!
 חביב עלי צדקה ומשפט שאתה עושה, יותר מן הקרבן!
 שנאמר: "עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח" (משלי כא, ג).

הדרו עלך מצרפין שקלים

מסכת שקלים פרק ג' - "בְּשֵׁלֶשָׁה פְּרָקִים"

38. ז, ב הלכה א'

זמני הפרשת השקלים מהלשכה במקדש לקופות לצורך קניית קרבנות הצבור

מִשְׁנָה

בְּשֵׁלֶשָׁה פְּרָקִים בְּשָׁנָה תּוֹדְמִין אֶת הַלְּשָׁכָה:

בְּפָרוֹס הַפֶּסַח,

בְּפָרוֹס הָעֶצְרֹת.

בְּפָרוֹס הַחֵג.

וְהוּן גְּרָנוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה,

דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָה.

בֶּן עֲזַאִי אוֹמֵר:

בַּעֲשָׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֶדָה,

וּבְאֶחָד בְּסִיּוֹן,

וּבַעֲשָׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאָב.

רַבִּי לְעָזַר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים:

בְּאֶחָד בְּנִיסָן,

בְּאֶחָד בְּסִיּוֹן,

בְּכ"ט בְּאֵלוּל.

וְלֹא אָמְרוּ בְּאֶחָד בְּתִשְׂרִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב, וְאִי אֵיפְשָׁר לַעֲשֹׂר בְּיוֹם טוֹב,

לְפִיכֹךְ הִקְדִּימוּהוּ בְּכ"ט בְּאֵלוּל.

גְּמָרָא

אָמַר רַבִּי אֶבְהוֹ:

מימרא פרענית

כָּל הֵן דְּתַנְיִנְן: "פָּרֹס" - פְּלָגָא.

פְּלָגָא דְשִׁלְשִׁים יוֹם קוֹדֵם לְמוֹעֵד, שְׁדוּרְשִׁים בְּהִלְכוּתֵינוּ.

פְּנֵי מִשְׁנָה

מתני'

בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה. כל השקלים שהיו מתקבצין למקדש מניחין אותן בלשכה אחת מן הלשכות שבמקדש וממלאין מכל השקלים שקבצו שם שלש קופות גדולות שיעור כל קופה כדי שתכיל תשעה סאין. ולפי שבשעת התרומה תורמין מכל אחת מהקופות הגדולות בשלש קופות קטנות והן של שלש שלש סאין כדתנן במתני' דלקמן וכיצד תורמין מפרשין לה לקמן בפרקין וזה שהוא בתוך הקופות הגדולות הוא הנקרא תרומת הלשכה והשאר שלא יכילו אותן אלו הקופות מניחין אותן בלשכה וזה הוא הנקרא שירי הלשכה. ובשלשה פרקים בשנה היו תורמין מתרומת הלשכה:

בפרוס הפסח. הוא ר"ח ניסן ט"ו יום קודם הפסח וקריו פרס מלשון פלגא כדקאמר בגמרא ולפי שלששים יום קודם הרגל שואלין ודורשין בהלכות הרגל וט"ו יום לפני הרגל הוא פרס:

והן גרנות של מעשר בהמה. בגי' פרקים אלו קבעו חכמים לעשר הבהמות שנוולדו ונקראו גרנות לפי שכשם שהגורן קובע למעשר דגן שלא לאכול עד שיתקן מעשרותיו כך אלו הזמנים קובעים לאסור אכילת הבהמות עד שיעשר אותן וקודם הפרק מכל אלו הגי' מותר הוא לאכול אף על פי שלא עישר. והטעם לקביעות הגי' פרקים הללו למעשר בהמה פליגי בה בגמרא חד אמר מפני שהן פירקי לידה של הבהמות יש שהן מולדין בזה הפרק ויש שיוולדות בפרק האחר וחד אמר כדי שתהא בהמה מצויה לעולי רגלים לפי שאף שמוותר למכור ולשחוט ולאכול קודם שהגיע זמן הפרק אעפ"כ לא שחטו להו אינשי עד דמעשרן ומשום דניחא ליה לאינש לקיומי מצוה בממוניה וכגון מעשר בהמה שהוא עצמו מביא המעשר ואוכל הבשר שלמים ואם לא היו מעשרין בגי' פרקים הללו היו הרבה נמנעים למכור לפי שלא עישרו ולא היתה הבהמה מצויה לעולי רגלים:

בן עזאי אומר וכו'. טעם פלוגתייהו מפרש בגמרא:

גמ'

כל הן דתנינן פרס פלגא היא. וכן כאן משום שהוא החצי בשלשים יום וכו':

פני משה

אמר ר' יוחנן. טעמא למה קבעו גי פרקים הללו לגרנות של מעשר בהמה מפני שהן פירקי לידה שלהן ור' אחא וכו' אמר כדי שתהא בהמה מצויה לעולי רגלים וכדפרישית במתני':

שלא יבא לידי בל תאחר. כשאינו מקריבו להמעשר ולפיכך קבעו לו אלו הזמנים סמוך לשלש רגלים הללו:

אמר רבי יוסה כל המשהא טיבלו עובר. בתמיה וכי על המשהא טבל ולא תיקנו אמרו עובר בבל תאחר לא אמרו אלא אחר שתיקן ומשהא מעשרותיו שלש רגלים שעובר בבל תאחר וכן במעשר בהמה כל זמן שלא עישר בהמותיו אינו עובר בבל תאחר אלא הטעם כדי שתהא בהמה מצויה לעולי הרגלים או כדרי יוחנן:

**39. ז, ב הלכה א'
הטעם לזמני מעשר בהמה**

"וְהוּן גְרָנוֹת [שֶׁל מַעְשֵׂר בְּהֵמָה]".

מימרא פרענית

אמר רבי יוחנן:
מפני שהן פירקי לידה.

מימרא פרענית

רבי אחא ורבי תנחום בר חייה בשם רבי יהושע בן לוי:
כדי שתהיה הבהמה מצויה לעולי רגלים.

חליקת

מימרא פרענית

אמר רבי יודן:
שלא יבא לידי בל תאחר.

חליקת

מימרא הלכתית

אמר רבי יוסה:
כל המשהא טבלו - עובר בכל תאחר.

פני משה

תמן תנינן. בפ"ט דבכורות ששינו גם שם לפלוגתייהו דתנאי דמתני' ותנינן בסיפא התם ר"מ אומר וכו'. וגרסי' נמי להא לקמן בפ"ק דר"ה בהלכה א' :

טעמא דר"מ. משום דעד כאן הן מתמצות לילד מן הישינות והיינו שכלות לילד ממה שנתעברו באדר והן יולדות באב דזמן עיבור בהמה דקה חמשה חדשים ור"מ דריש נמי האי קרא דמיייתי לקמן דכתיב לבשו כרים הצאן ועמקים יעטפו בר יתרועעו אף ישירו והכי דריש ליה לבשו כרים הצאן וכתרגומו יעלון דכרייא עלי ענא והיא לשון נקייה ושהן מתעברות בזמן שעמקים יעטפו בר שהזריעה צומחת וניכרת יפה ואימתי היא זהו באדר ויתרועעו אף ישירו דכתיב דריש ליה הכי דאיכא נמי אפילתא המתאחרות להתעבר עד ניסן שהוא זמן שהתבואה בקשין שלה והשבלים נוקשות זו על זו ומתנועעות ונראין כמשוררין ואתן הן המיעוט ומכיון דאיכא רובא דמתעברי באדר אזלינן בתרייהו ולפי שהן כלות לילד עד סוף אב שאותן שנתעברו בתחלת אדר יולדות בתחלת אב והמתעברות בסוף אדר יולדות בסוף אב לפיכך קאמר עד כאן הן מתמצות לילד מן הישינות וזהו עד אחד באלול :

מכאן ואילך. מאחד באלול ואילך הן מתחילות לילד מן החדשות והיינו המתעברות בניסן שהן האפילות ומתחילין להיות יולדות בתחלת אלול ולפיכך קבעו ר"ה שלהן באחד באלול למעשר שאז כלות הן אותן שנתעברו בישינות והוא אב ובתרייהו אזלינן :

טעמא דר"א ור"ש. דסבירא להו ר"ה שלהן באחד בתשרי דהכי דרשי להאי קרא לבשו כרים הצאן אלו הבכורות שהן אותן המתעברות בתחלת אדר ויולדות בתחלת אב ועמקים יעטפו בר אלו הן האפילות שאינן מתעברות עד סוף אדר ומתחיל חדש ניסן דאיכא נמי יתרועעו אף ישירו שהוא בניסן ואתן הולכות ויולדות עד סוף אלול ולפיכך קבעו ר"ה שלהן למעשר באחד בתשרי שאז אלו ואלו נכנסין לדיר להתעשר שכולן משנה אחת הן :

אמר בן עזאי הואיל ואלו אומרים כך. שר"ה שלהן באחד באלול :

ואלו אומרים כך. שר"ה שלהן באחד בתשרי לפיכך אומר אני שיהו האלולים אותן שנולדים בחדש אלול מתעשרין בפני עצמן ואינן מצטרפות לעשרה לא עם אלו הנולדות מקודם אלול ולא עם אותן שנולדו אח"כ כדמפרש ואזיל :

הא כיצד נולד לו חמשה. טלאים באב וחמשה באלול וחמשה בתשרי אינן מצטרפות דאותן שבאלול אינן מצטרפין עם אותן שבאב דשמא ר"ה שלהן כמ"ד באחד באלול וה"ז חדש וישן ואינן מצטרפין וכדתנינן שם ומייתי לה לקמן חמשה לפני ר"ה וחמשה לאחר ר"ה אינן מצטרפין וכן אותן שבאלול אין מצטרפין עם אותן שבתשרי דשמא ר"ה שלהן כמ"ד באחד בתשרי וה"ז חדש וישן :

נולד לו חמשה באב וחמשה בתשרי. וכן הוא בתוספת' דבכורות בפ"ז מצטרפין הן והיינו באב שאחר תשרי מצטרפין הן עם אותן שנולדו מקודם בתשרי דלכ"ע משנה אחת הן וקמ"ל שאע"פ שבין תשרי ובין אב שלאחריו יש זמן גרנות הרבה אפ"ה הואיל ומשנה אחת הן מצטרפין וכאותה ששינו חמשה לפני הגורן וחמשה לאחר הגורן הרי אלו מצטרפין שאין הגורן שביניהם מפסיקן מלצרף :

ובן עזאי מכריע על דברי תלמידיו. בתמיה שהרי בן עזאי מדורות שלפניהם היה שהיה תלמיד חבר לר"ע כדאמר לקמן ור"מ ור' אלעזר בן שמעון שהוא הנזכר במתני' תלמידי ר"ע היו וכן ר"ש סתם שהוא ר' שמעון בן יוחאי היה תלמידו ורבו של רבי והיך אמר בן עזאי עליהם הואיל ואלו אומרים כך ואלו אומרים כך :

שכן נחלקו עליה אבות העולם. במחלוקת זו ומאן נינהו ר' ישמעאל ור"ע ועליהם אמר בן עזאי כך :

זאת אומרת בן עזאי. חבר ותלמיד דר"ע היה דאם רבו מובהק היה וכי אית בר נש אומר לרבי כך הואיל ואלו וכו' לא ה"ל למימר אלא הואיל ורבי אומר כך וכו' :

שמע לה מן הדא. דתלמיד חבר היה לר"ע מדאשכחן בסוף פ' מי שמת שאמר לו בן עזאי לר"ע על חלוקין וכו' אלא שבאת לחלק עלינו את השוין וכי אית בר נש אומר לרבי אלא שבאת לא ה"ל למימר אלא שבא רבי לחלק. וגריס להא נמי שם :

40. ח, א הלכה א' ראש השנה למעשר בהמה - מתי?

ה,א תמן תנינן:
רבין מאיר אומר:

באחד באלול - ראש השנה למעשר בהמה.
רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים:
באחד בתשרי.
בן עזאי אומר:

האלוליים - מתעשרין בפני עצמן (בכורות נו; ראש השנה ב:).

פרשנות
אמר רבי חונת:
טעמא דרבי מאיר,

עד כאן - הן מתמצות לילך מן הישנות, מכאן ואילך - הן מתחילות לילך מן החדשות.

רבין יוסה בר רבי בון בשם רב חונת:
טעמא דרבי אלעזר ורבי שמעון,

"לבשו כרים הצאן" (תהלים סה) - אלו הבכורות.
"ועמקים יעטפו בר" - אלו האפילות.
"יתרועעו אף ישירו" - אלו ואלו נכנסים לדיר להתעשר.

הבאת מקור
האמר בן עזאי:

הואיל ואלו אומרים כך, ואלו אומרים כך, יהו האלוליים מתעשרין בפני עצמן! הא כיצד?

נולדו לו חמשה באב, וחמשה באלול, וחמשה בתשרי - אין מצטרפין. נולד לו חמשה בתשרי, וחמשה באב - הרי אלו מצטרפין.

קושיא
ובן עזאי מכריע על דברי תלמידיו אתא!?

תיחץ
רבי ירמיה ורבי מיישא בשם רבי שמואל בר רב יצחק:
שכן נחלקו עליה אבות העולם.

שאלה
ומאן נינהו "אבות העולם"?

תשובה
תנא רבי יונה קומי רבי ירמיה:
רבי ישמעאל ורבי עקיבא!

הסקה
על פי באור הביתא
זאת אומרת: בן עזאי חבר ותלמיד הוה דרבי עקיבא.
אין תימור רביה - אית בר נש אמר לרביה: "הואיל ואלו אמרו כך, ואלו אמרו כך"!

ראה
רבי אבון בשם רבי שמואל בר רב יצחק שמע לה מן הדא:
"אמר לו בן עזאי על החלוקין אנו מצטרפין,

אלא שבאת לחלוק עלינו את השוין" (כבא בתרא קנח:);
זאת אומרת: בן עזאי חבר ותלמיד הוה לרבי עקיבא.
אין תימור רביה - אית בר נש אמר לרביה: "אלא שבאת לחלוק עלינו את השוין"!

41. ח, א הלכה א'

מעשר בהמה על פי זמן לידה או על פי זמן שראויות להקרבה

תָּמֹן תַּנְיִינָן:

הבאת מעשה
בנשא ר'ה למעשר
בהמה

"כָּל הַנוֹלָדִין מֵאֶחָד מִתְּשָׂרֵי עַד כ"ט בְּאֵלוֹל - הָרִי אֵלוֹ מִצְטָרְפִין.

חֲמִשָּׁה לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְחֲמִשָּׁה לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אֵין מִצְטָרְפִין.

חֲמִשָּׁה לְפָנֵי הַגּוֹרֵן, וְחֲמִשָּׁה לְאַחַר הַגּוֹרֵן - הָרִי אֵלוֹ מִצְטָרְפִין" (בכורות נז:).

אָמַר רַבִּי יוֹסֵה:

מימרא פרענית

הָדָא אוֹמְרֵת:

מַעְשֵׂר בְּהֵמָה - לֹא עֵשׂוֹ אוֹתוֹ לֹא פְּחָנְט וְלֹא פְּשָׁלִישׁ.

אֵין תִּימֵר פְּחָנְט - לִיתְנִי: כָּל הַמְּעוֹבְרִים מֵאֶחָד בְּתְשָׂרֵי עַד עֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֵלוֹל.

אֵין תִּימֵר פְּשָׁלִישׁ - לִיתְנִי: כָּל הַנוֹלָדִים עַד עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם בְּאֵלוֹל.

רַבִּי שְׁמַאי בְּשֵׁם רַבִּי בּוֹן בְּרַבִּי חִיָּיא:

מימרא פרענית
חליפת

פְּשָׁלִישׁ עֵשׂוֹ אוֹתָהּ, כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן.

דְּאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: מְחוֹסֵר זְמַן - נִכְנָס לְדִיר לְהִתְעַשֵּׂר.

קָם רַבִּי מְנַא עִם רַבִּי שְׁמַאי,

קוליא

אָמַר לִיה: אַתָּה אֲמַרְתָּ הָדָא מִלְתָּא?!

תָּמֹן תַּנְיִינָן:

"בֶּן עֲזַאי אוֹמֵר: הָאֵלוֹלִיִּים - מִתְּעַשְׂרִין לְעַצְמוֹן.

לֹא אֶפִּילוּ נוֹלָד עַד עֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֵלוֹל?!

אֵית לָךְ מִימֵר: בֶּן עֲזַאי כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן וְלֹא כְּרַבְּנָן?!

כְּמָה דְאֵת אָמַר עַל דְּרַבְּנָן:

פרענית
של רב משא

מְנִיחֵן לְשָׁנָה הַבָּאָה וְהֵן מִתְּעַשְׂרִין עִם בְּנֵי שְׁנָתוֹ,

כֵּן אֵת אָמַר עַל דְּבֶן עֲזַאי: מְנִיחֵן לְגוֹרֵן הַבָּא וְהֵן מִתְּעַשְׂרִין עִם בְּנֵי אֵלוֹלִים.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא:

מימרא הלכתית
מתוך הסקה

זֹאת אוֹמְרֵת: יָמִים שֶׁהִבְכוֹר מְחוֹסֵר זְמַן בְּהֵן - עוֹלִין לוֹ לְתוֹךְ שְׁנָתוֹ.

אָמַר רַבִּי מְנַא אָמַר רַבִּי יוֹנָה:

הבאת מקור -
ראיה

אָבָא שְׁמַע לָהּ מִן הָדָא: "כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלָד וגו' הַזְּכָר תִּקְדֵּשׁ" (דברים טו, יט) - הָאֵה כִּיצַד?

מִשְׁעַת לִידְתוֹ אֵת מוֹנֶה לוֹ שָׁנָה.

פני משנה
תָּמֹן תַּנְיִינָן. בבכורות שם כל הנוֹלָדִין מאחד בתשרי עד כ"ט באלול וכו' ואליבא דר"א ור"ש מיתנייא שהכל משנה אחת הן: חמשה לפני הגורן וכו'. וכדפרשית לעיל:
זאת אומרת. מדקתני כל הנוֹלָדִים מאחד בתשרי ואף על פי שאותן היולדות באחד בתשרי נתעברו הן בשנה שעברה אין הולכין אלא אחר הלידה ור"ש שבמעשר בהמה לא עשו אותו לא בחנט כלומר לילך אחר החנטה כמו בפירות האילן שהולכין למעשרות אחר שנה שחנטו בה הפירות ולא עשו אותו ג"כ כשליש והיינו לומר שלא יעשרו עד שיהא ניכר לכל הפחות שהן שליש בגידולן וכמו דאשכחן בזתים ובתבואה שהולכין בהן אחר שנה שהביאו שליש גידולן כדתנינן בפ"ק דמעשרות אבל במעשר בהמה לא הלכו בו אלא אחר הלידה בלבד כדמסיק ואזיל:
אין תימר בחנט ניתני כל המעוברין מעשרים ותשעה באלול. כלומר שאם תאמר דאיכא איזו סברא לילך בהן אחר החנט והיינו העיבור שלהן שהיא כמו החנטה בפירות האילן אי"כ הוה קשה עד להתנא בא להשמיענו שהנוֹלָדִים מאחד בתשרי מצטרפין הן עם הנוֹלָדִים של אחריהן עד כ"ט באלול לישמיענן רבותא טפי וליתני לאידך גיסא כל המעוברין מכ"ט באלול מצטרפין הן עם אותן שנוֹלָדוּ בשנה שעברה דהואיל והחנט שלהן מיהת בסוף שנה היתה הרי הן כמשל שנה אחת ומצטרפין דנהי שבודאי אינן יכולין להצטרף עם אותן שלאחר אחד בתשרי דפשיטא הוא שאם הולכין אחר החנט הי"ז חדש וינן ואינן משנה אחת אלא דהאי הוה שייך שפיר למיתני כל המעוברין מכ"ט באלול מצטרפין הן עם אותן שנוֹלָדוּ מקודם ובשנה זו בעצמה והרבותא שאע"פ שלא נתעברו עד סוף השנה אעפ"כ מצטרפין הן וכשל שנה אחת הן ועוד דאם הולכין אחר החנט אי"כ לא ליצטרפו אותן של שנה אחת עד שיתעברו וילדו באותה השנה ומדלא קתני אלא כל הנוֹלָדִים מאחד בתשרי וכו' ש"מ דאין סברא כלל לילך אחר החנט במעשר בהמה וכל הנוֹלָדִים בשנה זו לעולם מצטרפין הן ואף על פי שנתעברו בשנה שעברה דלא אזלינן אלא בתר הלידה גרידתא.

אי"נ יש לפרש כפשטה דלא עשו אותה בחנט ולומר שאע"פ שנתעברו מקודם לשנה זו אפ"ה מכיון שעיקר העיבור היתה בשנה זו והוי כחנטו באותה שנה מצטרפין הן עם הנוֹלָדִין אח"כ וכגון שלא נתעברו עד סוף שנה שעברה דאי איתא דעשו אותה כחנט והולכין אחר עיקר החנטה ליתני כל המעוברין מכ"ט באלול עד כ"ט אלוֹל הבא מצטרפין דכמשנה אחת הן אלא ש"מ דדוקא שנוֹלָדוּ בשנה זו היא דבעינן:

אין תימר בשליש. וכן ש"מ עוד כדאמרן דלא בעינן במעשר בהמה עד שיגדיל מיהת שיהא ניכר קצת גידולו דאם תאמר דבעינן בשליש קשה הא דתני עד עשרים ותשעה באלול דמשמע אפילו נולדו הן יום או יומים מקודם דכשנוֹלָדִים עד כ"ט באלול סגי שיצטרפו עם הנוֹלָדִים מקודם באותה השנה וא"כ תיפוק ליה דאפ"י מחוסר זמן הוה והכי מבעי ליה למיתני כל הנוֹלָדִים מאחד בתשרי עד עשרים ושנים באלול מצטרפין לה לאיני דדייקת במחוסר זמן כ"ט באלול וכו' ור"ש ומדקתני עד כ"ט באלול ש"מ דאפ"י מחוסר זמן לא קפיד ומכ"ש דלא בעינן עד שיהא ניכר בשליש גידולו:

ר' שמאי. אמר דלית ש"מ להא מהכא דאיכא למימר דלעולם לשאר תנאי בעינן בשליש והא דדייקת ממחוסר זמן אימא לך דעשו אותו כר"ש וכלומר דהא קמ"ל דכר"ש איתא דקתני בתוספתא דבכורות בפ"י ר"ש אומר מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר ופליג אמתני' דבכורות שם דתני הכל נכנסין לדיר להתעשר חוץ מן הכלאים וכו' ומחוסר זמן:

קם ר' מנא עם ר' שמאי. ושאל לו ר' מנא אם אתה אומר כן וא"ל אין וא"ל ר' מנא והא תנינן בן עזאי אומר האלוֹלִים מתעשרין בפני עצמן וכדמפרש טעמיה לעיל הואיל ואלו אומרים כן וכו' וא"כ דייקת נמי ואמרת לא אפ"י נולד עד כ"ט באלול ג"כ מצטרף עם אותן הנוֹלָדִין בחדש הזה ואפ"י הן מחוסר זמן וכו' אית לך מימר דבן עזאי נמי כר"ש ס"ל במחוסר זמן בתמיה אלא לאו ע"כ כרבנן דהתוספתא שם ס"ל וכדתנינן בסתמא דמתני' דאין מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר והשתא לרבנן דס"ל בהא כר"א ור"ש דכל הנוֹלָדִים מאחד בתשרי עד כ"ט באלול מצטרפין היכי מתרצית לה להאי דדייקת במחוסר זמן ע"כ דהכי מתרצת דאותן שנוֹלָדוּ סמוך לכ"ט באלול והן מחוסר זמן אין מתעשרין בהגורן שהוא בכ"ט באלול אלא מניחין אותן לשנה הבאה אח"כ והן מתעשרין עם בני שנתן שנוֹלָדוּ ג"כ בשנתן מקודם כ"ט באלול הזה וכלומר שמניחין מאותן בני שנתן מלעשר עד שיהא זה ראוי להתעשר ומצטרפין אח"כ ומתעשרין שהרי הן בני שנה אחת והשתא כמה דאת אמר על דרבנן וכו' כן נמי את אמר אליבא דבן עזאי למאי דסבירא ליה שהאלולִים מתעשרין בפני עצמן דלא שיהא כולן מתעשרין בגורן הזה שבה עכשיו דהא אית בהו גם כן הנוֹלָדִים והן דעיין מחוסר זמן אלא מניחין לגורן הבא אחר כן ומניחין גם כן מהנוֹלָדִים באלול וכשיהיה זה ראוי להתעשר מצטרף הוא עם אותן בני אלוֹל ומתעשרין:

זאת אומרת. מדאמרין אליבא דרבנן דכשיש כאן מחוסר זמן ממתנינן עד לשנה הבאה עד שיהא ראוי להתעשר עם אותן בני שנתן שלו דוקא ומפני שאין מעשרין מן הנוֹלָדִים בשנה זו על הנוֹלָדִים בשנה האחרת ואמאי ונימא דהואיל וזה היה מחוסר זמן בעשרים ותשעה באלול ואי אפשר לו להתעשר ליחשביה כמהן דנולד בשנה הבאה וליצטרף להתעשר עם הנוֹלָדִים בשנה הבאה אלא ודאי דטעמא הוי משום דמשעת לידתו מונין לו השנה אף על גב דמחוסר זמן הוא מכל מקום אותן הימים עולין לו לשנתו אם כן זאת אומרת דבבכור נמי דינא הכי דקיימא לן הבכור נפסל משנה לחברתה להקרבה והימים שהוא מחוסר זמן עולין לו מתוך שנתו דמשעת לידתו מונין לו שנה וטעמא דהרי גבי מעשר לא כתיב ביה שנה בשנה ומגופיה לא ידעינן דבעי שיתעשר עם בני שנתו דדוקא אלא דילפינן קדש קדש מבכור דכתיב ביה תאכלנו שנה בשנה ואם כן שמע מינה דבבכור מונין לו שנה משעת לידתו ולהכי מעשר דילפינן מיניה גם כן דיניה הכי הוא דהוי:

ר' יונה אבא שמע ליה. לבכור מן הדא דכתיב ביה בגופיה כל הבכור אשר יולד וגו' תקדיש לה' אלהיך והכתוב בפ' בחקותי אך בכור אשר יבכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו וגו' אלמא דכבר הוא קדוש וא"א להקדישו להקדש אחר וכן אין צריך להקדישו הא כיצד אלא דלא בא הכתוב הזה אשר יולד וגו' אלא ללמד משעת לידתו אתה מונה לו שנה:

42. ח, א-ב הלכה ב'

משנה

בְּשֵׁלֶשׁ קוֹפוֹת שֶׁל שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ סְאִין תּוֹרְמִין אֶת הַלְּשָׁבָה, וְכַתּוּב עֲלֵיהֶן: אֶלֶף, בֵּית, גִּימָ"ל.
רבי ישמעאל אומר:
 יוֹנִית כְּתוּב עֲלֵיהֶן: אֶלֶף אֵת בֵּית אֵת גִּמָּ"א.

פני משה

מתני'

בשלוש קופות של שלש שלש סאין תורמין את הלשכה. בגמרא קאמר עלה תני בשלוש קופות של ג' ג' סאין שהן עשרים ושבע סאין תורמין את הלשכה והיינו שהיו שם שלש קופות גדולות כל אחת ואחת מחזקת תשע סאין כדפרישית בריש פרקין ועל כרחך לומר כן דאם לאו מאי שהן עשרים ושבע סאין דקאמר הלא אלו הג' קופות דמתני' לא היו אלא של ג' ג' סאין ואי אפשר לפרש לזה בענין אחר אא"כ תאמר שהיו ג' קופות גדולות של תשע תשע סאין שהן עשרים ושבע סאין ומאותן הגדולות היו תורמין בכל פעם ופעם כשהגיע זמן התרומה באלו הג' קופות קטנות של ג' ג' סאין ולא היו תורמין בפעם אחת מהקופה הגדולה האחת עד שתכלה כולה אלא כך היו תורמין שנטול בקופה הקטנה האחת מן הקופה הגדולה האחת שיעור ג' סאין כפי אשר מחזקת הקופה הקטנה ונטול קופה השניה מן הקטנות ותורם ג' סאין מהקופה השניה של הגדולות וחוזר ונטול קופה השלישית מן הקטנות ותורם ג' סאין מהקופה השלישית של הגדולות ותורמה זו וסידרה היו עושין בפעם הראשון של הג' פרקים בשנה שהיא פרס הפסח וכשהגיע הפרק השני והוא פרס העצרת היו חוזרין ותורמין באלו הג' קופות קטנות מאותן הג' קופות גדולות וכן בפרס החג ונמצא שבפרס החג היו כלין הקופות הגדולות וכשמגיע זמן התרומה חדשה והיא ר"ח ניסן חוזרין וממלאין אותן ותורמין כך בחזרת חלילה כבשנה שעברה וכיצד סדר התרומה של פעם השניה והשלישית מאלו הג' פרסים שאמרנו אפרש לקמן בהלכה ד' בס"ד כי שם מקומו:

אין התורם נכנס:

לא בפרגוד חפופ ולא במנעל,
 ולא בסנדל, ולא בתפילין, ולא בקמיע,
 שָׂמָא יַעֲנִי וַיֹּאמְרוּ מַעוֹן הַלְּשָׁבָה הַעֲנִי,
 או שָׂמָא יַעֲשִׂיר, וַיֹּאמְרוּ מִתְרוּמַת הַלְּשָׁבָה הַעֲשִׂיר,
 שְׂאָדָם צְרִיךְ לְצַאת יְדֵי הַבְּרִיּוֹת -

שנאמר: "והייתם נקיים מה' ומישוראל" (במדבר לב, כב),
ואומר: "ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם" (משלי ג, ד).

גמרא

תמן תנינן:

"מפניו אפילו ארבע וחמש קופות" (שבת קכו:).

הבאת משנה

רבי זעירא שאל את רבי יאשיה:
 כִּמָּה הִיא שִׁיעוּרֵן שֶׁל "קוֹפוֹת"?

שאלה

אמר ליה:

ח, ב, ג, וְלַמּוֹד סְתוּם מִן הַמְּפוֹרָשׁ.

תשובה

דתניא:

"בשלוש קופות של שלש שלש סאין,
 שהן תשעה סאין,
 שהן עשרים ושבע סאין,
 תורמין את הלשכה.
 וכתוב עליהן אלף ב"ת גימ"ל.
 מפני מה כתוב עליהן אלף ב"ת גימ"ל?
 לומר: מסתפק מן הראשונה קודם לשנייה,
 ומן השנייה קודם לשלישית".

הבאת משנה

תמן תנינן:

"המוציא יין - כדי מדיגת הכוס" (שבת עו:).

רבי זעירא שאל את רבי יאשיה:
 כִּמָּה שִׁיעוּרֵן שֶׁל כּוֹס?

שאלה

אמר ליה:

וְלַמּוֹד סְתוּם מִן הַמְּפוֹרָשׁ.

תשובה

דתני רבי חייא:

"ארבע כוסות שאמרו - ישנן רביעית של יין האיטלקי".

אמר רבי יוסי בר אבין משום רבי יוחנן:

ממרא פרשנית

דְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא!

דתני:

"מים - כדי גמיעה.

רבי יהודה אומר:

וכתוב עליהן. על אותן שלש קופות הקטנות היה כתוב אלף על הראשונה ובי"ת על השניה וגימ"ל על השלישית ומפני שמאלו הג' קופות קטנות היו מסתפקין מהן ליקח מהן לצורך כל קרבנות צבור כדתנינן לקמן בראש הפרק ואין מסתפקין מן השניה עד שתכלה הראשונה וכן לא מהשלישית עד שתכלה השנייה וכך שנינו בתוספתא ריש פ"ב למה כותבין על הקופות אלף בית גימל מפני שמתחילין ומוציאין מן הראשונה שלמה ראשונה מוציאין מן השניה שלמה שניה מוציאין מן השלישית וכן אמרו בגמרא וכמו שאפרש בהסוגיא:
יוונית כתוב עליהן אלפ"א בית"א גמ"א. לפי שהיו רגילין בבית שני ביוונית ואמרין בגמרא דמגילה יפת אלהים ליפת וישכון באהלי שם יפפותו של יפת יהיה באהלי שם ולשון יוונית הוא הלשון היפה שבבני יפת:
אין התורם נכנס. בהלשכה לתרום:
 לא בפרגוד חפופ. הוא מלבוש שיש בו שפה כפולה שכשהמלבוש ארוך הוא כופלין אותו מלמטה ונקרא פרגוד חפופ:
ולא במנעל וכי. שבכל אלו אפשר להטמין המעות. ובתפילין ובקמיע יכול להתיר התפר ולהטמין בתוכן וכל זה מפני החשד שלא יחשדו אותו העם:
שמא יעני וכי. ולפי שאדם צריך ג"כ לצאת ידי הבריות וכי:
 ואומר ומצא חן ושכל טוב וגו'. דמהאי קרא שמעינן שאדם צריך להיות נוהג כן שלשון ציווי הוא:

גמ'

ר' זעירא שאל ר' אושעיא כמה היא שיעורן של הקופות. כצ"ל וכך הוא בריש פרק מפנין דהתם היא דקאי השאלה דר' זעירא דתנינן מפנין אפי' ד' וחי' קופות וכמה שיעורן של הקופות. וכך הוא נשנה בריש פרק המוציא יין ומשולש עוד בריש פרק ערבי פסחים ועל זה השיבו נלמוד סתום דהתם מן המפורש דהכא דסתם קופות שנשנה שם ג"כ של ג' ג' סאין הן וכה"ג אמרין נמי שם וכן הכא לקמן על שאמרו במתני' יין כדי מזיגת הכוס ושאלו רבי זעירא וכמה הוא שיעור הכוסות והשיבו ילמד סתום מן המפורש דתני רבי חייא ארבע כוסות של פסח ישנן רביעית יין האיטלקי:

תני בשלוש קופות וכי' שהן תשעה סאין. שאלו הג' קופות תורמין:

שהן עשרים ושבע סאין. על כרחך לא קאי האי שהן אכל ג' פרקים של התרומה ולומר שבין הכל כ"ז סאין הן שהרי מסיים ואומר תורמין את הלשכה משמע דבכל זמן וזמן התרומה היה שם כ"ז סאין ואי אתה מוצא כן אא"כ נפרש שהיו שם עוד שלש קופות גדולות שכל אחת ואחת מחזקת תשע סאין ובהן היתה תרומת הלשכה ועליהן קאמר שהן כ"ז סאין ולפי שמהן היו תורמין בכל פעם ופעם באותן ג' קופות קטנות של ג' ג' סאין כדפרישית במתני' ועוד אפרש לקמן בהלכה ד' בס"ד:

וכתוב עליהן. על אלו ג' קופות הקטנות וכי' ומפני מה כתוב עליהן וכי' לומר אין מסתפק מן הראשונה קודם לשניה. כלומר שאין מסתפק מן הראשונה מעט מעט ממנה וחוזר לשניה ולשלישית ולאח"כ יסתפק עוד מעט מן הראשונה ואחריה מן השניה ואחריה מן השלישית והכל במעט מעט מהן עד שיכלו לא יעשה כן וזהו דקאמר אין מסתפק מן הראשונה קודם לשנייה וכן וכלומר שירצה להסתפק מעט מהראשונה קודם להשנייה ומן השנייה מעט קודם להשלישית ואח"כ יחזור חלילה אלא כך יעשה יסתפק מן הראשונה עד שתכלה כולה ואח"כ הוא שיתחיל להסתפק מן השנייה וכן כשתכלה השניה אז יסתפק מן השלישית ולפי פירוש הזה הוא ממש כמו שנשנה בתוספתא שלמה ראשונה מוציאין מן השניה וכי' וכמו שהבאתי בפירוש המשנה:

המשך בעמוד הבא:

תמן תנינן המוציא יין וכי'

פני משה

תמן תנינן המוציא יין וכו'. כל הסוגיא זו כתובה היא לעיל ריש פרק המוציא עד א"ל רב אבדומה נחיתה ויאות ר' יהודה מוריינא דנשייא הוה. וכאן נדפס זה בערבובי האותיות והתיבות וע"ש ותמצא הכל מבואר בבאר היטב בס"ד:

מתני' המוציא יין כדי מזיגת הכוס. של ברכה והוא רובע רביעית יין חי שאם ימזוג אותו בשלשה חלקים מים כדרך שממזגין ליינות החזקים יעמידנו על רביעית והוא ביצה ומחצה וזהו שיעור כוס של ברכת המזון וקידוש:

מים כדי לשוף בהן את הקילורית. ומפרש הכא בגמ' דדוקא במים של הטל שאינן ראויין אלא לכך אבל בשאר מים שיעורן כדי לרחוץ בהן פני המדוכה שהוא שיעור הפחות. וקילור עצמו שיעורו כדי לשוף אותן במים:

כמה שיעורין של כוסות. בלילי פסח. וגרסינן לכולה סוגיא לקמן בפי ערבי פסחים בהלכה א':

וישנן רביעית יין באיטלקי. של יין האיטלקי שהוא חזק וממזגין אותו על חד תלת במיא וא"כ כל היין של הדי' כוסות הוא רביעית הלוג:

תמן תנינן. ריש פי מפנין. ומשום דנמי נלמד סתום מן המפורש במקום אחר הוא מייתי לה הכא:

דתנינן תמן. בפי"ג דשקלים גבי תרומת הלשכה:

דר' יהודה היא. המתני' דתני בתוספתא פי"ט מים וכו' ר' יהודה אומר כדי לשוף בהן את הקילור כך הוא בתוספתא ונדפס כאן אגב שיטפא דלקמן גבי יין. ובע"פ גריס כדי מזיגת המזוג והיינו הך דהשיעור במים כדי למזוג בהן היין להכוס וצ"ל דג"י אחרת היה להם בתוספתא כדמוכח מדלקמן ומיהו הא דקאמר דר' יהודה היא לא קאי אלא על שיעור היין דסתם לן התנא במתני' כר' יהודה דהתוספתא:

מזוג בכמה. אם הוציא מה שהוא כבר מזוג בכמה הוא שיעורו:

נישמעינה מן הדא. גופה דקתני לר' יהודה שיעור שתייהן בהראוי להמזיגה:

א"כ הדא אמרה מזוג אפילו בכמה כוסות. כלומר לא איכפת לן אפי' כבר מזוג הוא בכמה כוסות מ"מ השיעור הוא לעולם לפי ערך המזיגה שאם מזג רובע רביעית יין בשלשה חלקי רביעית מים ויש כאן רובע רביעית יין וגי' רובע רביעית מים וכשהוציא ממנו משערין בו בהשיעור שיכולין למזוג בו יין אחר לפי ערך ואם כן אם הוציא כדי שיעור למזוג בו רובע רביעית יין א"צ כאן ג' חלקי רובע רביעית לפי שכבר יש בו מהיין וכן לעולם משערין במזוג אפילו בא מהרבה כוסות ממזוגין כמה הוא שיעורין של כוסות. כלומר ומה היא המדה של רביעית שאמרנו כשיעור הדי' כוסות:

כְּדֵי לְשׂוּף בְּהֵן אֶת הַקִּילוֹר²⁷

יין - כְּדֵי גְמִיעָה.

רְבִי יְהוּדָה אוֹמֵר:

כְּדֵי מְזִיגַת הַכּוֹס.

מְזוּג בְּכֶמֶה?

שאלה על המשנה

נִשְׁמַעֵינָה מִן הַדָּא:

"מִים - כְּדֵי גְמִיעָה.

רְבִי יְהוּדָה אוֹמֵר:

כְּדֵי לְשׂוּף בְּהֵן אֶת הַקִּילוֹר²⁸.

יין - כְּדֵי גְמִיעָה.

רְבִי יְהוּדָה אוֹמֵר:

כְּדֵי מְזִיגַת הַכּוֹס.

הַדָּא אָמְרָה: "מְזוּג - כְּדֵי מְזִיגַת הַכּוֹס."

תשובה

²⁷ בסוגיה המקבילה בירושלמי שבת ת. הגירסה: כְּדֵי מְזִיגַת הַכּוֹס.

²⁸ בסוגיה המקבילה בירושלמי שבת ת. הגירסה: כְּדֵי מְזִיגַת הַכּוֹס.

43. ח, ב - ט, א הלכה ב'
"ארבע כוסות"

פני משה

טיטרטון. שם המדה שהיה ידוע להם ורביע ממנו הי' הרביעית ששיערו חכמים:

מהו לשתותן. לדי' כוסות בכרך אחד זה אחר זה או דילמא במקומן הוא דתקינן רבנן א' לקידוש והב' אחר חצי הלל ושתים שהן לברכת המזון ולאחר שגומר ההלל ופשיט לה מן מה דאמר ר' יוחנן בהלל אם שמעה בבה"כ כדרך שנהגין לאומרו אחר תפלת ערבית יצא וא"צ לחזור ולאומרו על סדר הכוסות וא"כ ש"מ דגם סדר הכוסות אינן מעכבין ואפי' שתאן בזה אחר זה ולא על סדר ההלל יצא:

מהו לשתותן מפוסקין. להפסיק בשיעור שתיית הכוס או שצריך לשתות השיעור בבת אחת ופשיט לה מהאי דאמרי' כלום אמרו אלא שישתה ולא ישתכר לשתות הרבה יותר מדאי ואם אתה אומר שהוא שותה אותן אפי' מפוסקין א"כ אף הוא אינו משתכר ולמה הוצרכו לומר שלא ישתכר אלא ש"מ דמצוה לשתות השיעור בבת אחת והלכך הזהירו בלבד שלא ישתה הרבה בבת אחת שלא ישתכר ולא יהיה יכול להגיד הסדר שתיקנו חכמים:

מהו לצאת ביין של שביעית. שניתותר לו אחר זמן הביעור: **יוצאין ביין של שביעית.** אפי' אם הוא מאחר זמן הביעור דמצוה קא עביד:

מהו לצאת בקונדיטין. שנותנין בו דבש ופלפלין ונקרא יין קונדיטין: **קונדיטין ביין.** מותר לערב הקונדיטין ביין:

מהו לצאת מזוגין. הרבה יותר משיעור מזיגה:

בין מזוגין. הרבה והוא שיהא בהן עדיין טעם ומראה יין: **אל תרא יין כי יתאדם.** מכלל דמשובח הוא:

מבושל כדי תבל. ובפ"ג דשקלים דאיתא ג"כ להאי סוגיא גריס תני מבושל כמטובל והיינו הך ולענין מעשרות תנינן לה כדאמרי' לעיל בפ"ד דמעשרות שהמבושל הוא טובל למעשר שהאש אחד מהששה דברים שקובעין למעשר ואסור אפי' באכילת עראי עד (שיעשה) [שיעשר]:

מהו לצאת. ד' כוסות ביין מבושל: **ר' יונה.** דמתיר כדעתיה הוא שהיה מזיק לו יין של ד' כוסות שחזק לראשו מחמתן עד העצרת:

ציטוט ברייתא מהסוגיה הקודמת

[תני רבי חייא:

"ארבע כוסות שאמרו - ישנן רביעית של יין האיטלקי"].

שאלה קמה שיעורן של "כוסות"?

תשובה **רבי אבין אמר:**

טיטרטון ורביע.

שאלה מהו לשתותן בכרך אחד?

תשובה **מדאמר רבי מנא אמר רבי יוסי:**

הלל, אם שמעון בבית הכנסת - יצא.

הדא אמרה: אם שתאן בכרך אחד - יצא.

שאלה מהו לשתותן בפוסקין?

תשובה **כלום אמרו: אלא שישתה, לא שישתכר!**

אם שתה בפוסקין, אף הוא אינו משתכר.

שאלה מהו לצאת ביין של שביעית?

תשובה **תני רב אושעיא:**

"יוצאין ביין של שביעית".

שאלה מהו לצאת בקונדיטין?

תשובה **מדתני בר קפרא:**

"קונדיטין - ביין",

הדא אמרה: יוצאין ביין קונדיטין.

שאלה מהו לצאת ביין מזוגין?

תשובה **מדתני רבי חייא:**

"ארבעה כוסות שאמרו - יוצאין בהן בין סיינ ובין מזוגין,

ובלבד שיהא בהן טעם ומראה יין".

מימרא הלכתית

אמר רבי ירמיה:

מצוה לצאת ביין אדם,

שנאמר: "אל תרא יין כי יתאדם כי יתן פמוס עינו ותהלק במישורים" (משלי כג, לא).

הבאת ברייתא

תאני:

"מבושל - כמתובל".

שאלה מהו לצאת ביין מבושל?

תשובה **אמר רבי יונה:**

פני משה

אפוי נהירין. שהיו פניו מאירות וצהובות תמיד:

חזא מן תלת מילין אית בך וכו'. או מלוה בריבית או מגדל חזירין אתה ופרנסתך מצויה לך תמיד ואייל תיפח רוחיה וכו' ויין מזיק לי אפי' הד' כוסות שמחויב אני לשתותן אלא לימודי בתורה שכיח לי תדיר וכדכתיב חכמת אדם שתמיד בו תאיר פניו:

אשכח רבי אבוב סימה. בודאי איזה אוצר ומציאה מצא:
תוספתא עתיקא. שכבר למדתי והייתי מחפש אחריה ומצאתיה ונהנית:

תומנתה. שמינית המדה הישינה שמודדין בה המורייס בציפורי:
חכים. מכיר אני לה דבית ר' ינאי היו רגילין למדוד בה דבש:
תני. היא החצר שמינית הישינה של טבריא:

חזא זידן הוות. זו מידה שלנו בטבריא היתה כמו כן מלפנים:
ולמה לא אמר. עלה נמי עתיקתא כמו שקראו אותה הישינה וקאמר בשביל שהיתה כך גם בימיו ואייד שהיתה מקדם קטנה ואחייכ גידלו אותה וחזרו והקטינו אבל לא כל כך כמו שהיתה ולפיכך לא קרא לה עתיקתא:
כמה היא שיעורו של כוס. שיחזיק בו רביעית הלוג:

יוצאין בין מבושל.

תבאת סיפור

רבי יונה לטעמיה,
דרבי יונה כדהוה שתי ארבע כסי דפסחא, הוה חזיק רישיה עד חגא.

תבאת סיפור

חמיתיה חזא מטרוניתא אפוי²⁹ נהירין.
אמרה: סבא סבא, חזא מהני תלת מילין אית בך:
או דשתי חמרא את,
או דמלוי בריבית את,
או דמגדל חזירי את!
אמר לה: תיפח רוחא דההיא איתתא!
דחזא מאלין תלת מילא לית בי.
אלא: אולפני שכיח לי, דהכי כתיב: "**חכמת אדם תאיר פניו**" (קהלת ה,א)!

תבאת סיפור

רבי אבהו אתי לטבריא,
חמוניה תלמידוי דרבי יוחנן אפוי נהורין,
אמרו תלמידים לרבי יוחנן: אשכח רבי אבהו סימא.
אתא לגביה, אמר ליה: מאי אורייתא חדתא שמעת?
אמר ליה: תוספתא עתיקא!
קרא עליה: "**חכמת אדם תאיר פניו**" (קהלת ה,א).

מימרא הלכות

אמר רבי חנין:
לוגא דאורייתא = תומנתא עתיקא דמוריסיא דציפורי.

סיוע

אמר רבי יונה:
וחכמנא לה, דבית רבי ינאי, הוה מכילין בה דבש.

תבאת ברייתא

תני:
ט, א "**חצי שמינית טברנית** הישנה".

פרשנות

אמר רבי יוחנן:
הדין דידן הוא.

שאלה

ולמה קרי ליה עתיקה,
מן בגין דהוה ביזמוי?

תשובה 1

אית דאמרי:
דהות זעירא ורבתא.

תשובה 2

ואית דאמרי:
דאזעירא, ולא אזעירא כמה דהות.

שאלה

כמה הוא שיעור של כוס?

תשובה

רבי יוסי בשם רבי יוסי בן פזי, ורבי יוסי בר ביבי בשם רבי שמואל:
אצבעיים על אצבעיים, על רום אצבע, ומחצה ושליש אצבע.

²⁹ לפי גירסתנו משמע רבי יונה. אך בכתב"י ובמקבילות ישנו משפט נוסף שלרבי יהודה בר עילאי היה ראשו כואב עד סוכותמשיית ארבע כוסות של פסח.

פני משה

תני. בתוספתא פ"ט יין יבש בכזית דברי ר' נתן: **אתייה דר' נתן כר"ש.** דמתניי דאמר כולן ברביעית ואף היין ולפיכך קאמר ר' נתן ביבש בכזית שכן הרביעית לכשיקראש יעמוד על כזית: **וטהרו דמה משום נבילה.** דדם נבילה לא מטמא כנבילה: **עד כמה.** הוא טהור ואם אפי' ברביעית ויותר מרביעית: **ולא אגיביה.** לא השיב לו ר' סימון כלום ושאל לו לריב"ל עצמו וא"ל דעד רביעית הוא שטהרו אבל רביעית ויותר טמא לפי שהרביעית בלח הוא כזית ביבש ודם הנבילה כבשרה לטמא בכזית להאי מ"ד והורע בעיני ר' אלעזר שלא החזיר לו ר' סימון השמועה שהרי כך שמע הוא ג"כ מריב"ל: **ורב ביבי.** היה יושב ומספר האי עובדא בענין אחר שר' יצחק שאל דרך שאלה לר' סימון אם עד רביעית דוקא טהור ויותר הוא טמא ובעט ביה ר' סימון בר' יצחק וגער בו ואמר ר' זריקן לר' סימון בגין דשאל לך הדין את בעט ביה וא"ל אין משום דלא הוות דעתי עלי מיושבת וכחאי דאמר ר' חנין וכו' ואנא סמך על הפלטר ולפיכך אין דעתי עלי בכל פעם ופעם: **מאי כדון.** ומה הוי עלה של דם נבילה וקאמר כחאי דתנינן בריש פ"ח דעידות העיד וכו': **מהו טהור.** אם טהור הוא מלהכשיר בשאר משקה הא לטמא מטמא הוא ופשיט ליה דתמן תנינן בפ"ו דמכשירין דם השרץ כבשרו לענין טומאה אבל אינו מכשיר את הזרעים ואין לנו כיוצא בו וא"כ לא מצית אמרת בדם נבילה טהור מלהכשיר הא לטמאות מטמא שהרי שנינו בדם השרץ אין לנו כיוצא בו ודחי לה דאיכא למימר דה"ק ואין לנו כיוצא בו לענין שיעור הטומאה ששיעור טומאת דמו כבעדשה כמו בשרו:

44. ט, א הלכה ב' יין קרוש

תנ"י: **יב"ש - כזית, דברי רבי נתן."**

הבאת ברייתא

רבנן דקיסרין ורבי יוסי בר ביבי בשם שמואל: אתיא דרבי נתן כרבי שמעון, כמה דרבי שמעון אמר: ברביעית, כן אמר רבי נתן: ברביעית, לכשיקראש ויהא בו כזית.

באור

רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: מעשה בפירדת רבי שמתה, וטהרו את דמה משום נבילה. **ושאל רבי אליעזר את רבי סימון:** עד כמה? **ולא אשגח ביה.**

הבאת סיפור

ושאל לרבי יהושע בן לוי, ואמר ליה: עד רביעית - טהור, יותר מרביעית - טמא.

ובאש לרבי אליעזר על דלא אחזר ליה רבי סימון שמועתא.

רב ביבי הוה יתיב מתני הדין עובדא. אמר ליה רבי יצחק בר ביסנא: עד רביעית - טהור, יותר מכאן - טמא? **ובעט ביה.**

אמר ליה רבי זריקא: בגין דשאל לך, את בעט ביה? **אמר ליה:** בגין דלא הות דעתי בי - בעיטנא ביה.

סיוע

דאמר רבי חנן: **"זהו תנייה תלאים לך מנגד"** (דברים כח, טו) - זה שלוקח חטים לשנה. **"ובחדת לילה ויומם"** - זה הלוקח מן הסדקי. **"ולא תאמין בחייה"** - זה הלוקח מן הפלטור, ואנא סמיכנא אפלטור.

שאלה **ומהו כדון?**

תשובה **"העיד רבי יהושע בן פתורה על דם נבילה - שהוא טהור"** (עדויות ח, א).

דחייה מהו "טהור"? טהור מלהכשיר. אבל לטמאות - מטמא.

קשיא תמן תנינן: **"דם השרץ - בבשרו, מטמא ואינו מכשיר, ואין לנו כיוצא בו"** (מכשירין ו, ה)!

תירץ

כְּשִׁיעוֹר טוֹמְאָתוֹ,
אָבֵל דָּמוֹ מְטַמֵּא כְּבָשָׂרוֹ.

דברי סיכום
בענין שיעור טומאה
בדם נבילה

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי:
פְּלִיגִי בְּהַ תְּרִין אָמוֹרָאִין,
חַד אָמַר: טָמֵא,
וְחַד אָמַר: טָהוֹר.
מֵאֵן דְּאָמַר: טָמֵא - כְּרַבִּי יְהוּדָה,
וּמֵאֵן דְּאָמַר: טָהוֹר - כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּתוּרָה.

סיוע

אָמַר לִיהִ רַב אֲבָדוּמָה דְּמֵן נְחוּתָה:
וַיֵּאוֹת!
דְּרַבִּי יְהוּדָה מוֹרִינָא - דְּבִי נְשִׂיאָה הָוָה.

פני משה

אבל דמו מטמא הוא כבשרו.
וכלומר לענין זה הוא שאין לנו
כיוצא בו שלא מצינו בשאר דם
ששיעורו כבשר ולא קאי על שאינו
מכשיר ואכתי בדם נבילה מיבעיא
לן דילמא טהור מלהכשיר קאמר
הא לטמאות מטמאו אם הוא יותר
מרביעית ולמעלה. ובפ"ג דשקלים
גריס ושיעור טומאתו שדמו מטמא
כבשרו כלומר לענין שיעור טומאתו
הוא דאמר"י שאין לנו כיוצא בו
והיינו הך:

א"ר יוסף, תנאי היא דאיכא מ"ד
טמא וכו' יהודה דריש פ"ה דעדיות
שהעיד ששה דברים מקולי ב"ש
ומחומרי ב"ה דם נבילות ב"ש
מטהרין וביה מטמאין וק"ל כב"ה
ואיכא מ"ד טהור ואפי' ברביעית
ורבי יהושע בן בתירה דאמרן:

רב אבדומה נחיתה. כך היו קוראין
אותו שהיה רגיל לירד לבבל מא"י
ויאות קאמר דלר' יהודה טמא
ביותר מרביעית שהרי ר' יהודה
מורינא דבי נשיאה הוה ועל פיו
טמאו במעשה של בית רבי מה
שהוא ביותר מרביעית וכדאסר
ריב"ל:

תני. בתוספתא שם:

רשב"ג אומר דם כדי לכחול עין
אחת. שכך כוחלין לברקית והוא
הכתם שנולד בעין:

בדם עטלף שנו. שזהו רפואה
לברקית:

דבש הדא דאת אמר. לשיעורא
דמתני' בהדין עתיקא שנתקלקל
ואינו ראוי לשום בישול אבל בזה
שלנו וחדש הוא כדי לבשל בתוכה
ביצה קלה:

הדא דאת אמר באילין מיא דטלא.
שבאין ממין הטל וכו' כדפרישית
במתני':

במפנה מבית לבית היא מתני'.
ודרכו לשפוך אף אלו שעדיין ראויין
קצת שאינו רוצה להטריח ולהביאן
עמו:

משיבין חכמים לר"ש. וכי אפשר
לומר כן וכו' והוא השיב להן וכי
אין אתם שונין בפי יום הכפורים כל
האוכלין מצטרפין לככותבת ואף
על גב דאיכא דחשיב טפי ליתובי
דעתא ואיכא דלא חשיב כולי האי
ואפ"ה כולן מצטרפין הן וא"כ אוף
אנן אית לן כהאי כל המשקין וכו':
לא נאמרו וכו'. וקס"ד דר' מנא
דר"ש מודה להא דתנינן בפי דלעיל
ולפיכך מתמה למצניעין כל שהן וכי
איצטרך שיעורא למצניע:

ותני כן. וקאמר הש"ס דבאמת
איכא דתני הכי לר"ש דלא
למצניעיהן קאמר אלא למוציאיהן
וכלומר דבשעת הוצאה הוא דאמר
להני שיעורין אבל מצניעיהן שיעורן
בכל שהן ולא פליג ר"ש את"ק אלא
דמפרש וקמ"ל לחלק בין המוציא
לבין המצניע:

ותני כן. ואיכא דתני כן לרבנן
דאינהו סברי כן וכדתנינן במתני'
וגורסין בדברי ר"ש כמו שהוא
לפנינו לא נאמרו וכו' אלא
למצניעיהן הא למוציאיהן ברביעית
ופליג ר"ש אמתני' דפי דלעיל:

45. ט, א הלכה ב'

פני משה

שמא יעני וכו' תני ר' ישמעאל קיווץ לא יתרום. מי ששערות ראשו כמו קווצות תלתלים לא יתרום מפני החשד שיאמרו זה יכול להטמין המעות בשערו: **היו מפספסין בקילקין.** קלקין הן השערות שמתבכין יחד ונעשו כעין שרשרות וכמו שנשנה בפ"ט דמקואות קלקי הלב והזקן קלקי הראש ובית השחי ואם היו כך בהתרום היו הגזברין מפספסין את הקילקין אלו קודם שיתרום: **תני.** בתוספתא פ"ב נכנס לתרום את הלשכה היו מפשפסין בו בכניסה ויצאיה ומדברין עמו משעה שנכנס וכו' לקיים מה שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל: **וימלא פומיה מוי.** הלא זה הטעם שמדברין עמו כדי שלא יאמרו מטמין הוא את המעות בפיו וימלא פיו מים קודם שיכנס לתרום ולא יהו צריכין לדבר עמו כל הזמן הזה שהרי מעתה אינו יכול להטמין בפיו כלום: **אמר ר' תנחומא מפני הברכה.** שהרי צריך הוא לברך קודם שיתרום וכמו ששינו בתוספתא שלפני כל התרומות היו צריכין לברך והלכך אי אפשר שימלא פיו במים: **בתורה ובנביאים ובכתובים מצינו.** רמז לזה שאדם צריך לצאת ידי הבריות וכו': **איזהו המחזור שבכולן.** שממנו נלמד ביותר וא"ל מן הכתוב שבתורה והייתם נקיים וגו' ומפני שבו נרמזו שצריך לעשות שיהא נקי מכל צדדי החשד מן הבריות כשם שהוא נקי מה' אשר לו נגלו כל המצפונות והנסתרות וכך יהא נקי מן ידי הבריות שלא יוכלו לומר אפשר הוא עושה כך או כך וכשיראה להתנהג בכדי שלא יליוו עליו מכל ומכל אז הוא נקי מה' ומישראל מבלתי פינות החשד:

["אין התרום נכנס: לא בפרגוד חפות ולא במנעל, ולא בסנדל, ולא בתפילין, ולא בקמיע, שמא יעני ויאמרו: מעון הלשכה העני, או שמא יעשיר, ויאמרו מתרומת הלשכה העשיר].

ציטוט ממשנתו

ברייטא מרחיבה תני רבי ישמעאל: "קוץ - לא יתרום, מפני החשד".

ברייטא מרחיבה

תני: "הגזברין - היו מפספסין בקילקין".

ברייטא מרחיבה

תני: "מדברין היו עמו משעה שהוא נכנס עד שעה שהוא יוצא".

ברייטא מרחיבה

קושיא וימלא פומיה מוי!

קושיא

אמר רבי תנחומא: מפני הברכה.

תיחץ

רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן: בתורה ובנביאים ובכתובים מצאנו, שאדם צריך לצאת ידי הבריות, כדרך שהוא צריך לצאת ידי המקום. בתורה מניין? דכתיב: "והייתם נקיים מה' ומישראל" (במדבר לב, כב). בנביאים מניין? דכתיב: "אל אלהים ה' אל אלהים ה' הוא ידע וישראל הוא ידע" (יהושע כב, כב). בכתובים מניין? דכתיב: "ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם" (משלי ג, ד).

דעשה בענין

גמליאל זוגא שאל לרבי יוסי בר רבי בון: איזהו המחזור שבכולם?

שאלה

אמר ליה: "והייתם נקיים מה' ומישראל".

תשובה

46. ט, א-ב הלכה ג'

פני מטה

מתני'

של בית רבן גמליאל. היו נוהגין שהי נכנס ושקלו בין אצבעותיו וזרקו לפני התורם וכדי שיהא התורם מתכוין ודחקו לשקלו להקופה שתורמין ממנה באותו הזמן ולהסתפק לקנות קרבנות הציבור ונחת רוח היא להם כדי שיתקרב משלהן תחלה כדקאמר בגמרא:

אין התורם תורם. עד שיטול רשות ויאמר להם להעומדים שם אתרום והן אומרים לו תרום וכו' שלשה פעמים שכן דרך לענות ג' פעמים כדמצינו בפרק רבי ישמעאל במנחות גבי העומר אקצור ואומרים לו קצור קצור קצור ג' פעמים:

תרם את הראשונה. כשתורם בתחלה באלו שלשה קופות קטנות מאלו שלשה קופות גדולות כמו שאמרנו לעיל בהלכה ב' תורם הוא בקופה הראשונה מן הקופה הגדולה הראשונה וחופה את הגדולה בקטביות והיא במטפחת של עור שלוק וכן השנייה שהיא תורם מן הקופה הגדולה השניה ומחפה את הגדולה השניה במטפחת ותורם השלישית מן הקופה הגדולה השלישית ואותה קופה גדולה השלישית לא היה מחפה אותה כדי שתהא ניכרת שבה הוא שסיים ויתחיל ממנה בתחלה בפרק השני של הג' פרקים שהוא פרס העצרת וכדמפרש התנא ואזיל:

ולמה היה מחפה. אלו הראשונות וזאת השלישית לא היה מחפה שמא ישכח ויתרום אחר כך בפרס העצרת ויתרום מן הדבר התרום וכלומר שמא יתחיל לתרום כבראשונה בתחלה מן הראשונה אחר כך מהשניה ואח"כ מהשלישית והוא צריך להתחיל עכשיו מהשלישית שסיים בה בתרומה הראשונה ולפיכך היה מחפה אותן השנים הראשונות והשלישית לא היה מחפה כדי שיהא לו לסימן אחר כך ולהתחיל ממנה בתחלה. וכיצד היה נוהג אח"כ בתרומה השניה מפרשין בגמ':

תרם את הראשונה. מגי קופות האלו לשם ארץ ישראל ובשניה מוסיף לשם כרכים המוקפין וסמוכין לה ולשם כל איי ובשלישית לשם בבל וכו' ולשם כל איי והייק בגמרא:

גמ'

אלו שני כריים וכו' שמא לא פטר חבירו. בתמיה אלו שני כרי תבואה לפניו ותרם מאחד מהן על חבירו וכי לא פטר את חבירו מתרומה והכא נמי מאי איכפת להן לבית ר"ג לעשות כן הלא התרומה שתורם פוטר את הכל וכולן יצאו באותן קרבנות הציבור שיקנו מהתרומה ומשני מפני שהנחת רוח הוא להם שלא יהיו קרבן הצבור מתקרב אלא משלהן תחלה ולפיכך היו עושין כך:

תני. בתוספתא פ"ב:

שמט את הקטביות. אם שמט מהן:

נתערבו השיריים. כלומר שנעשו כולן כשירי הלשכה:

תני. שם:

שלישית היא היתה עשירה שכולן שהיו בה אצטלי של זהב וכו'. שמביאין ממדינות הרחוקות ופורסין עליה אצטליות של זהב ונותנין עליהן דרכונות של זהב:

תני. שם:

תרם את הראשונה וכו'. כדפרישית:

תני. שם בראש הפרק:

מתחילין ומוציאין מן הראשונה וכו'. כמו שהבאתי לעיל בהל' ב' והכי מפרש לה הש"ס נטל מן הראשונה היא הקופה הגדולה הראשונה שמתחיל בה בתחלה לתרום בקופה הראשונה של ג' קופות הקטנות אף על פי שיש עדיין באותה קופה הגדולה הראשונה נוטל ותורם בקופה השניה של הקטנות מן הגדולות נטל מן השניה וכו' נוטל מן הקופה הגדולה השלישית וזה הכל כמו שפירשנו לעיל בהלכה ב':

משנה

של בית רבן גמליאל היה נכנס ושקלו בין אצבעותיו וזרקו לפני התורם,

והתורם מתכוין ודחפו לתוך הקופה.

אין התורם תורם עד שהוא אומר להם: "אתרום?"

והן אומרים לו: "תרום, תרום, תרום" שלש פעמים.

תרם את הראשונה וחיפה בקטבליאות.

השנייה וחיפה בקטבליאות.

השלישית לא היה מחפה.

ולמה היה מחפה?

שמא ישכח ויתרום מן הדבר התרום.

תרם את הראשונה - לשם ארץ ישראל.

והשניה - לשם כרכים המוקפין לה.

והשלישית - לשם בבל ולשם מדי ולשם מדינות הרחוקות.

ט, ב

גמרא

"של בית רבן גמליאל" וכו'.

ציטוט מהמשנה

אילו היו שני כריים,

קשיא

ותרם מאחד מהן על חבירו,

שמא לא פטר חבירו?!

הנחת רוח היא להם, שלא יהא קרבן מתקרב אלא משלהן תחילה.

תיחז

תני:

"שמט את הקטבליאות - נעשו בולן שיריים".

ברייתא מוסיפה

תני:

"שלישית - היא היתה עשירה שכולן,

ברייתא מבאר

שהיו בה אצטלי אסטריות של זהב, ודרפונות של זהב".

תני:

"תרם את הראשונה - לשם ארץ ישראל ולשם כל ישראל.

ברייתא מבאר

שנייה - לשם כרכים המוקפים ולשם כל ישראל.

והשלישית - לשם בבל ומדי, ולשם מדינות הרחוקות, ולשם כל ישראל".

תני:

"נטל מן הראשונה, אף על פי שיש בראשונה - נוטל מן השנייה.

ברייתא מבאר

נטל מן השנייה, אף על פי שיש בשנייה - נוטל מן השלישית.

שלמה שלישית - חוזר לשנייה.

שלמה שנייה - חוזר לראשונה.

שלמו שלשתן - חוזר ושוקל.

רבי מאיר אומר:

חוזר לשיריים,

שהיה רבי מאיר אומר: מועלים בשיריים שמא יצטרכו להן בסוף".

שלמה שלישית וכו'. על כרחך דטעות דמוכח היא וכי היאך משכחת לה דשלמה השלישית ואכתי יש בשניה ובראשונה והלא אינו תורם משום קופה בזה אחר זה אלא הכל כסדר הראשון שהתחיל בתרומה הראשונה מהא' ואח"כ מהב' ואח"כ מהג' וא"כ מהיכא תיתי לה דנשלמה השלישית בתחלה אלא כך צריך לגרוס כפי הגי' בתוספתא שהבאתי לעיל בגי' אותן ג' קופות הקטנות שמסתפקין מהן כסדר שלמה הראשונה מוציאין מן השנייה וכו' וכך צריך להיות כאן שלמה הראשונה חוזר לשנייה שלמה שניה חוזר לשלישית שלמו שלשתן וכו' והכי פירושא שבהגיע פרס השני והיא העצרת ואמרנו אף על פי שיש בראשונה וכו' אף על פי שיש בשניה וכו' כדלעיל וזה הכל בתרומה הראשונה של פרס הפסח והשתא מסיים כיצד היו תורמין בפרס השניה והיא קודם העצרת ואמרנו לעיל שלא היה מחפה את השלישית בתרומה הראשונה כדי שידע להתחיל ממנה בתרומה השנייה ואחר כך חוזר ותורם כסדר כמו בהראשונה שלאחר שתרם בקופה הראשונה מהקטנות מן קופה השלישית שבגדולות ולפי שבה היה מסיים בראשונה ואין מעבירין על המצות ומתחיל עכשיו ממנה בתחלה ותורם ומחפה אותה חוזר ותורם כסדר בהקופה השניה של הקטנות מהקופה הגדולה הראשונה ומחפה אותה וחוזר ותורם אח"כ בקופה הג' של הקטנות מן הקופה הגדולה השנייה ואינו מחפה אותה לפי שעכשיו מסיים בה וממנה מתחיל בפרק הג' והיא פרס החג ותורם מאותה הקופה הגדולה השנייה בקופה הראשונה מהקטנות ואח"כ חוזר ותורם בקופה שניה מהקטנות מן הקופה הגדולה הראשונה ומחפה אותה וחוזר הוא להשניה והיא ג"כ שלמה עכשיו וחוזר לשלישית ושלמו שלשתן וחוזר ושוקל כלומר שלאחר ששלמו כולן בחזרת חלילה בשנה זו וכסדר שאמרנו חוזר ושוקל לתוכן מהתרומה חדשה בפרס הפסח וכן לעולם. וזה הביאור הכולל בענין הזה:

ר"מ אומר. אם שלמו שלשתן מהקופות עדיין יש שירי הלשכה כמו שאמרנו בריש הפרק שהיה ר"מ אומר מטעם הזה שמועלין גם בשירים וכו' וכדמייתי להא דר"מ לעיל בפ"ב בהלכה ב':

47. ט, ב הלכה ג'

פני משה

וכן היה רפ"י אומר וכו'. הובא זה לעיל בפ"ק דשבת בהלכה ג' והתם הוא דשייכא ואגב דלעיל דצריך אדם להיות נקי וכו' מייתי לה הכא:

ציטוט מהמשנה (ה)

[אין התורם נכנס:]
 לא בפרגוד חפות ולא במנעל, ולא בסנדל, ולא בתפילין, ולא בקמיע,
 שְׂמָא יַעֲנִי וַיֹּאמְרוּ מֵעוֹן הַלְשָׁכָה הָעֲנִי,
 או שְׂמָא יַעֲשִׂיר, וַיֹּאמְרוּ מִתְרוּמַת הַלְשָׁכָה הָעֲשִׂיר,
 שְׂאָדָם צְרִיךְ לְצִאת יְדֵי הַבְּרִיּוֹת בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא צְרִיךְ לְצִאת יְדֵי הַמְּקוֹם,
 שְׂנֵאָמַר: "וְהֵייתֶם נְקִיִּים מֵה' וּמִיִּשְׂרָאֵל" (במדבר לב, כב),
 וַאֲמַר: "וּמֵצֵא חֵן וְשִׂכַל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם" (משלי ג, ד).

ברייתא מוסיפה

"וכן היה רבי פנחס בן יאיר אומר:
 זריזות - מביאה לידי נקיות.
 נקיות - מביאה לידי טהרה.
 טהרה - מביאה לידי קדושה.
 קדושה - מביאה לידי ענוה.
 ענוה - מביאה לידי יראת חטא.
 יראת חטא - מביאה לידי חסידות.
 חסידות - מביאה לידי רוח הקודש.
 רוח הקודש - מביאה לידי תחיית המתים.
 תחיית המתים - מביאה לידי אליהו זכור לטוב.

"זריזות מביאה לידי נקיות" - דכתיב: "וּמִלָּה מִכְפָּר" (ויקרא טז, כ).
 "נקיות מביאה לידי טהרה" - דכתיב: "וּכְפָר עֲלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהְרָה" (ויקרא יב, ח).
 "טהרה מביאה לידי קדושה" - דכתיב: "וְטָהְרוּ וְקִדְּשׁוּ" (ויקרא טז, ט).
 "קדושה מביאה לידי ענוה" - דכתיב: "כִּי כֹה אָמַר רַם וְנִשְׂאָ שִׁמֹן עַד וְקִדּוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקִדּוֹשׁ אֶשְׁכֹּן,
 וְאֵת דַּבָּר וְשִׁפֵּל רוּחַ" (ישעיה נז, טו).
 "ענוה מביאה לידי יראת חטא" - דכתיב: "עֲקֹב עֲנוּה יִרְאֵת ה'" (משלי כב, ד).
 "יראת חטא מביאה לידי חסידות" - דכתיב: "וְחֹסֵד ה' מְעוֹלָם וְעַד עוֹלָם עַל יִרְאָיו" (תהלים קג, יז).
 "חסידות מביאה לידי רוח הקודש" - דכתיב: "אִזְדַּבְּרַת בַּחֲזוֹן לְחַסִּידֶיהָ" (תהלים פט, כ).
 "רוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים" - דכתיב: "וְנִתְתִי רוּחִי בְכֶם וְחִיִּיתֶם" (יחזקאל לז, יד).
 "תחיית המתים מביאה לידי אליהו זכור לטוב" - דכתיב: "הֲנֵה אֲנִי שֹׁלַח לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא,
 לִפְנֵי בּוֹא יוֹם ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא" (מלאכי ג, כג).

ברייתא מוסיפה

תנא בשם רבי מאיר:
 "כל מי שקבוע בארץ ישראל,
 ומדבר בלשון הקודש,
 ואוכל פירותיו בטהרה,
 וקורא קריאת שמע בבוקר ובערב -
 יהא מבושר שבו עולם הבא הוא."

הדרן עלך פרק בשלשה פרקים

פני משה

מסכת שקלים פרק ד' - "התרומה"

48. ט, ב - י, א הלכה א'

מתני'
התרומה מה היו עושין בה. אותן השקלים הניתנין בהקופות שאמרנו בפרק דלעיל ונקראת תרומת הלשכה ומה היו עושין בה: **לוקחין בה תמידין וכו' וכל קרבנות צבור.** לאתווי קטרת ושכר עשיית הקטרת וכן המלח שמולחין בו כל הקרבנות וכן אם לא הביאו עצי המערכה כדתנן בפ"ד דתעניות ולא נמצאו עצים אלא בדמים היו באין מתרומת הלשכה:

שומרי ספיחין בשביעית. מפני שהעומר ושתי הלחם אינן באין אלא מן החדש ובשביעית שהיא הפקר לכל שוכרין ב"ד שומרים שישמרו מקצת מהספיחים שצמחו כדי שיבואו מהן העומר ושתי הלחם ואותן השומרין תקנו להם חכמים שיהיו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ומפני שיש בעלי זרוע שלוקחין אותן בחזקה ולפיכך אפי' יש כאן מי שהתנדב עצמו להיות שומרן בחנם אין שומעין לו אלא נוטלין השכר משל הקדש כדי שישמעו בעלי הזרוע ויפרשו מאותו המקום שאלו שומרים שם:

ר' יוסי. לא חייש להכי שיהיו בעלי זרועות לוקחין בחזקה וס"ל דלא תקינו להו שכר בשביל כך אלא אף הרוצה מתנדב להיות שומר חנם:

אמרו לו אף אתה אומר וכו'. כלומר לדברך שאתה אומר יכולין להיות שומר חנם א"כ לדברינו דס"ל דתקינו להן חכמים שכר זה השומר חנם מוחל הוא על השכר ונמצא שיש לו בתרומת הלשכה כדי השכר ואין להציבור חלק בהן ואם קונין מזה תמידין ומוספין ושאר קרבנות הצבור הרי אינם באים משל צבור ואי אתה מודה שאין אלו באים אלא משל צבור והלכה כחכמים:

גמ'

מה ראה זמן עצי כהנים והעם להימנות וכו'. גרסי' להא לקמן פ"ד דתענית על המתני' זמן עצי הכהנים והעם תשעה וכן גריס להא בפ"ק דמגילה ותוספת' היא בפ"ג דתענית. מה ראו חכמים להמנות לזמן של אלו שכשעלו בני הגולה וכו' והתנו עמהן הנביאים שהיו בנייהן שאפילו הלשכה מליאה עצים משל צבור ואלו מתנדבין משל עצמן שלא יהא קרבן הצבור מתקרב אלא משלחן תחלה:

דרבי יוסי היא. אתיא האי תוספתא כרבי יוסי דמתני' דס"ל אף הרוצה מתנדב שומר חנם דאלו לרבנן אין קרבן צבור קרב מהמתנדב בחנם אלא משל צבור דוקא:

רבי יוסי. אמורא בשם רבי אילא קאמר דברי הכל היא דמה פליגין רבנן על ר' יוסי בגופו של קרבן אם התנדב היחיד ממון להביא גופו של קרבן צבור בהא הוא דס"ל דלא מהני שימסרם לצבור אבל במכשירי קרבן כמו העצים וכן בגדי כהונה דלקמן כ"ע מודו שהיא משתנה מיחיד לצבור על ידי שימסרם לצבור:

תני. בתוספתא דיומא סוף פ"ק האשה שעשתה כתונת מבגדי כהונה לבנה כשירה ובלבד שתמסרנה לצבור לפי שאחד בגדי כ"ג ואחד בגדי כהן הדיוט באין מתרומת הלשכה וכשהיחיד מתנדב בחנם צריך שימסור לצבור:

אמר ר' אחא דרבי יוסי היא וכו'. כדלעיל:

משנה

התרומה מה היו עושין בה?

לוקחין בה:

תמידין

ומוספין,

ונספיהם.

העומר,

ושתי לחם,

ולחם הפנים,

וכל קרבנות הציבור.

שומרי ספיחין בשביעית - נוטלין שכרן מתרומת הלשכה.

רבי יוסי אומר:

אף הרוצה - מתנדב שומר חנם.

אמרו לו: אף אתה אומר שאין באין אלא משל ציבור.

י, א

גמרא

"מה ראה זמן עצי כהנים והעם להימנות?"

אלא בשעה שעלו ישראל מן הגולה ולא מצאו עצים בלשכה,

ועמדו אלו ונתנדבו עצים משל עצמן, ומסרום לצבור,

וקרבו מהן קרבנות ציבור,

והתנו עמהן נביאים שביניהן שאפילו לשכה מליאה עצים,

ועמדו אלו ונתנדבו עצים משל עצמן - שלא יהא קרבן מתקרב אלא משלחן תחילה."

הבאת ברייתא בנשוא קרבן צבור מתנדב יחיד

פרשנות

אמר רבי אחא:

דרבי יוסה היא!

דרבי יוסה אומר: "אף הרוצה - מתנדב שומר חנם".

פרשנות חולקת

רבי יוסי בשם רבי אילא:

דברי הכל היא.

מה פליגין?

בגופו של קרבן.

אבל במכשירי קרבן - כל עמא מודיי: שהוא משתנה קרבן יחיד לקרבן ציבור.

תני'

"אשה שעשתה כתונת לבנה - נשירה,

ובלבד שתמסרנה לציבור".

הבאת ברייתא בסוף פ"ק דתענית יחיד לדבר שבא מהצבור

פרשנות

אמר רבי אחא:

דרבי יוסי היא.

דרבי יוסי אומר: "אף הרוצה - מתנדב שומר חנם".

פרשנות חולקת

רבי יוסי בשם רבי אילא:

דברי הכל היא.

מה פליגין?

בגופו של קרבן,

אבל במכשירי קרבן - כל עמא מודיי: שהוא משתנה קרבן יחיד לקרבן ציבור.

פני משה

מתניתא. תוספתא דתענית שם פליגא על רבי יוסי אמורא דקאמר בשם ר' אילא ד"ה היא ומחלק בין גופו של קרבן ומכשירי קרבן ולדידה עצי המערכה מכשירי קרבן קרי להו והא בתוספתא לא משמע הכי דתנינן התם על זמן עצי הכהנים והעם דקחשיב שם אותן ימים אסורין בהספד ובתענית בין משחרב הבית בין עד שלא חרב הבית והיינו נמי כדגריס הכא בשעת קרבן ושלא בשעת קרבן ור' יוסי פליג שם וס"ל דאינן נהגין להיות כ"יט אלא בשעת הקרבן ומשחרב הבית מותרין בהספד ותענית מפני שאבל הוא להם קתני מיהת דבשעת הקרבן לכ"ע היו נהגין בהן כ"יט ואי אמרת אינן חשובין אלא כמכשירי קרבן ואינן כגופו של קרבן מפני מה היו נהגים באותן הימים להחזיקן כ"יט דלא אמרו כך אלא בקרבן בלבד וכדאמרי לעיל ריש פרק מקום שנהגו אינו בדין שתהא עסוק במלאכתך וקרבנד קרב ולא שמענו זה במכשירי קרבן:

ועוד. דטפי קשיא מן הדא דמסיים התם בתוספתא ראייה לדברי חכמים ודלא כרבי יוסי דבריייתא דאמר ר"א ברבי צדוק אנו היינו מבני סנאה בן בנימין שהיה זמן העצים שלהן בעשרה באב כדתנינן שם ופעם אחת חל ט"ב להיות בשבת ונדחה התענית למוצאי שבת למחר והיינו מתענין ולא משלימין מפני ש"יט שלהן הוא וזהו כחכמים דהתם שאף משחרב הבית והיו מתענין בט"ב אעפ"כ היו מחזיקין ל"יט שלהן ומקילין שלא להשלים התענית בעשרה בו ואי כמכשירי קרבן בלבד הן לא היו מקילין כל כך בתענית זה אף על פי שנדחה הוא והיינו פליגא על רבי יוסי בשם רבי אילא וכדאמרן:

מתניתא מסייעא לרבי יוסי³⁰:

"אותן הימים נהגין בשעת קרבן ושלא בשעת קרבן.

רבי יוסי אומר:

אינן נהגין אלא בשעת קרבן בלבד" (מגילת תענית).

ועוד מן הדא, דתניא:

"אמר רבי אליעזר בי רבי צדוק:

אנו היינו מבני סנאה בן בנימין,

וחל תשעה באב להיות בשבת, ודחינו אותו למוצאי שבת,

והיינו מתענין ולא משלימין" (מגילת תענית).

סיוע
לרבי יוסיסיוע נוסף
לרבי יוסי

49. י, א הלכה א'

פני משה

העומר וכו'. קתני במתני' עלה דבשביעית היו שומרי ספיחין נוטלין שכרן וכו' ומפני שאין באין אלא מן החדש ומן הארץ והיינו דקאמר מתני' כרבי ישמעאל דס"ל אין העומר בא מן הסוריא אלא מא"י בדוקא וכדלקמן דתמן תנין בריש פ"ח דמנחות כל קרבנות הצבור וכו'. ומוקי לה נמי כר' ישמעאל ומתני' דהכא נמי כוותיה דאם היה בא מן הסוריא לא היו צריכין לשמור הספיחין דאין שביעית נוהגת בסוריא והיו יכולין להביא העומר משם:

תמן תנינן. בסוף פ"ק דכלים עשר קדושות הן וכו' ומוקי לה נמי כרבי ישמעאל דקתני מה שאין מביאין כן מכל הארצות ואף סוריא בכלל:

תמן תנינן. בפרק קמא דשביעית דפליגי ר"ע ורבי ישמעאל בדרשא דקרא בחריש ובקציר תשבות לר"ע בא ללמד על תוספת שביעית ורבי ישמעאל דריש שבא ללמד מה חריש רשות שאין לך חריש של מצוה אף קציר דאמר קרא תשבות בקציר של רשות יצא קציר העומר שהוא מצוה ומצותו לכתחלה לקצור בלילה ואם חל ט"ז בשבת נקצר הוא בלילי שבת שקצירתו דוחה את השבת ולר"ע אין קצירת העומר דוחה שבת ולהכי מייית נמי להאי דרבי ישמעאל דלדידיה היא דחשיבא ליה מצות קצירת העומר שדוחה שבת ואינו בא אלא מא"י דוקא כדמיייתי מהני מתני' דלעיל דאתין כולהו כר' ישמעאל. והשתא מסיק לה דמתני' דידן מאן תנא להא שומרי ספיחין וכו' רבי ישמעאל היא דאלו לר"ע הואיל ולא חשיבא ליה מצות קצירתו כל כך שתהא דוחה שבת איכא למימר דס"ל נמי דהעומר בא אף מסוריא ומח"ל והא דכתיב כי תבאו אל הארץ וגו' וקצרתם את קצירה זה בא ללמד שלא נתחייבו בעומר קודם שנכנסו לארץ וכיון שכן אין יכולין ליתן שכר מתרומת הלשכה לאלו שומרי ספיחין בשביעית שא"צ לזה שהרי יכולין להביא העומר בשביעית מסוריא הקרובה וסמוכה לא"י:

א"ר יוסה דברי הכל היא. ואפ"י כמ"ד דבא מסוריא דמתני' מיירי אם לא מצאו בסוריא שדה זרועה בשנה ההיא שיהא העומר יכול לבוא משם מביאין אותו מספיחין שבא"י ובכה"ג לכ"ע השומרין נוטלין שכרן מתרומת הלשכה:

ציטוט ממשנתו

"[התרומה מה היו עושין בה? לוקחין בה: תמידין ומוספין, ונספיהם.] העומר, ושתי לחם, ולחם הפנים, וכל קרבנות הציבור.

[שומרי ספיחין בשביעית - נוטלין שכרן מתרומת הלשכה].

פרשנות

מתניתא דרבי ישמעאל! דרבי ישמעאל אמר: אין העומר בא מן הסוריא.

הבאת מלשנה כעושת רבי ישמעאל

תמן תנינן: "כל קרבנות היחיד והציבור - באין מן הארץ ומן חוצה לארץ, מן החדש ומן הישן,

חוץ מן העומר ושתי לחם - שאין באין אלא מן החדש ומן הארץ" (מנחות פג:).

פרשנות

רב חונה בשם רבי ירמיה: דרבי ישמעאל היא! דרבי ישמעאל אומר: אין העומר בא מן הסוריא.

הבאת מלשנה כעושת רבי ישמעאל

תמן תנינן: "עשר קדושות הן: ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות, ומה היא קדושתה? שמביאין ממנה העומר והביכורים ושתי לחם, מה שאין מביאין כן מכל הארצות" (כלים א,ו).

פרשנות

רבי חייה בשם רבי ירמיה: דרבי ישמעאל היא! דרבי ישמעאל אמר: אין העומר בא מן הסוריא.

הבאת מלשנה כעושת רבי ישמעאל

תמן תנינן: "רבי ישמעאל אומר: מה חריש - רשות, אף קציר - רשות, יצא קציר העומר - שהוא מצוה" (שביעית א,ד).

פרשנות

רבי ישמעאל כדעתיה, דרבי ישמעאל דאמר: אין העומר בא מן הסוריא, כדעתיה דאמר: "יצא קציר העומר שהוא מצוה".

אוקימתא על משנתו

מאן תנא: "שומרי ספיחין בשביעית - נוטלין שכרן מתרומת הלשכה?" רבי ישמעאל היא!

דחיית האוקימתא

אמר רבי יוסה: דברי הכל היא, לא מצאו בסוריא - מביאין אותן מספיחין שבארץ ישראל.

50. י' א הלכה א'

פני משה

ההן עומר מהו שיזרע לכן מתחלה. על השנה השביעית היא האי בעיא העומר הזה בשביעית שלא נמצאו ספיחין בכדי שיבא העומר מהן אם מותר לזרוע לשם כך מתחלה כדי להביא העומר מי נימא דכמו שקצירתו דוחה שבת ה"ג בכה"ג דוחה הוא להלאו דלא תזרעו בשביעית או דילמא מכיון דבשעת הדחק היא אפשר דמוטב להביאו מסוריא לכ"ע מלדחות לאו דלא תזרעו:

ר' חייא בר אבא. הקשה על זה לפני ר' מנא ותיפוק ליה דבלאו הכי אי"א לזרוע בשביעית בשביל הבאת העומר שהרי שירי מנחת העומר נאכלין לכהנים וקיי"ל כל שאין הקומץ מתיר השיריים לאכילה אין המנחה באה ממין זה דבעינן ממשקה ישראל מן המותר לישראל וכן ממה שמותר לכהנים וכאן אם זורע בתחילה בשביעית לא נמצא בקומץ זה שהוא על השיריים שאינן נאכלין שהרי איסור שביעית עליהן:

א"ל. אי משום הא לא קשיא דנעשה כהאי ששינוו בפי' כיצד צולין בחמשה דברים שהן באין בטומאה ואינן נאכלין בטומאה כדקחשיב התם העומר ושתי הלחם וכו' וא"כ מצינו שהעומר בא אף על פי שאין השיריים נאכלין וה"נ כן:

]"אמר רבי יוסה:
דברי הכל היא,

לא מצאו בסוריא - מביאין אותן מספיחין שבארץ ישראל".

ההן עומר, מהו שיזרע בתחילה?

רב חייא בר אבא בעי קומי רבי מנא:
לא נמצא בקומץ על השיריים שאינן נאכלין!

אמר ליה:
נעשה כחמשה דברים שהן באין בטומאה, ואין נאכלין בטומאה.

ציטוט מימרא
מהסוגיה הקודמת

שאלה

תשובה
על יד קושטיא על
השאלה

תשובה
אם תירץ על הקושטיא

פני מטה

51. י, א הלכה א'

[שומרי ספיחין בשביעית - נוטלין שכרו מתרומת הלשכה].

ציטוט ממשנתנו

ברייתא פרענית

"כיצד הוא עושה?"

נוטל מעות מן השולחני ונותן לקוצרין ולשומרין עד שלא יקרב העומר, ומביא מעות מתרומת הלשכה ומחללין עליו."

תמיהה

וטבות כן?!

תיחץ

רבי אחא בשם רבי בא:

כל מה שיתן - הן הן דמיו משעיה הראשונה.

הבאת ברייתא בדן חמה

תנא:

"אף בפתחי אבנים בן."

כיצד הוא עושה?"

נוטל מעות משולחני ונותן לחוצבין ולסתתין עד שלא תינתן על גבי הדימוס, ומשניתן על הדימוס - מביא מעות מתרומת הלשכה ומחללין עליה."

תמיהה

וטבת כן?!

תיחץ

רבי יוסי בי רבי בון בשם שמואל:

כל מה שיתן - הן הן דמיה משעיה הראשונה.

כיצד הוא עושה. על המתני קאי דקתני השומרין נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ועל מה הן מתחללין מעות ההקדש:

נוטל מעות מן השלחני. שהן חולין ונותנין אותן לקוצרים ולשומרין ועד שלא יקרב העומר מפריש הוא המעות מתרומת הלשכה ומביא ומחללין עליו על השכר שקבלו מהשלחני ונמצא שההקדש יוצא לחולין ע"י כך ומשלם להשלחני:

וטבות כן. וכי טוב ויפה לעשות כן הלא אין ההקדש מתחלל אא"כ נכנס לההקדש מעות החולין תחתיו וכאן הרי כבר קבלו שכרן מהשלחני ומה נכנס לההקדש תחת אותן המעות שנוטל עכשיו מתרומת הלשכה:

כל מה שיתן. השלחני להן בתחלה הן הן דמיו של ההקדש משעה הראשונה שהרי שכרן על ההקדש היא ונמצא שזה כמו עכשיו מתחלל ההקדש על מעות השלחני וכך היא יותר יפה שיקבלו מעות חולין מהשלחני ויהא ההקדש מתחלל אח"כ עליהן ממה שיתנו להן מעות ההקדש עצמן:

תני אף בפתחי אבנים כן. באותן שכר של מפתחי אבנים והסתתן לצורך בדק הבית שנוטלין מתרומת הלשכה נמי כך הוא כיצד הוא עושה וכו' כדלעיל:

עד שלא תינתן ע"ג הדימוס. של הבנין דמשתנתן חל חוב שכרן על ההקדש ואין זה כבוד לההקדש ולפיכך צריך להקדים קודם שיחול שאין שכירות משתלמת אלא בסוף ועד שלא תינתן נוטל מעות ההקדש ומחלל על המעות שקבלו מהשלחני בשכרן והיינו נמי טעמא דלעיל דקאמר עד שלא יקרב העומר וכו' שלא יהא ההקדש עצמו חייב להן:

52. י, ב הלכה ב'

פני מטה

מתני'

פרה. אדומה ושעיר המשתלח וכן לשון של זהורית שהיו קושרין בראש שעיר המשתלח בין קרניו לסימן כדתנן פ"ד דיומא ואח"כ כשהיו משלחין את השעיר היו קושרין את הלשון זהורית בפתחו של אולם כדאמרין בפרק שני שעירי בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח האולם מבחוץ וכי' אלו הכל היו באין מתרומת הלשכה:

כבש הפרה. שהיו עושיין כבש מהר הבית להר המשחה כיפין ע"ג כיפין וכיפה כנגד האוטם מפני קבר התהום כדתנן בפי' ג' דפרה וכבש שעיר המשתלח שהיו עושיין מפני הבבלים כדתנן בפרק שני שעירי:

ולשון שבין קרניו. זהו אחר שהתקינו שיהא קושר חציו של הלשון בסלע וחציו קושרו בין קרניו כדתנן שם: **ואמת המים.** העוברת בעזרה:

וחומת העיר וכו' צרכי העיר. לתקן הרחובות והשווקים ולחפור בורות וכיוצא בהן כל אלו הואיל ואינן נעשין לצורך הקרבנות גופן אינן באין אלא משירי הלשכה: **אבא שאול אומר וכו'.** ואין הלכה כאבא שאול:

מותר שירי הלשכה. מה שנשאר עוד אחר שנעשה מהן הכל דתנין לעיל:

לוקחין בהן יינות שמנים. שהן לצורך נסכים וסלתות למנחות ומניחין להיות מוכרין למי שצריך להן והשכר נופל להקדש:

ר"ע אומר אין משתכרין בשל הקדש. שגנאי הוא להקדש ואין עניות במקום עשירות:

אף לא משל עניים. אם גבו איזה נדבה לצורך עניים ואינם מצויים עכשיו לחלק להם אין משתכרין באותו ממון אלא מניחין כך דילמא מיתרמי איזה עני וליכא למיתב ליה והלכה כר"ע:

מותר התרומה. שניתותר מן הקופות שיש בהן תרומת הלשכה כדאמרין בריש פרק דלעיל ואם לא הוצרך לכל מה שיש בהן עד שבא ראש חודש ניסן שאז לוקחין קרבנות מתרומה חדשה ומה היו עושיין במותר מתרומה הישנה:

רקועי זהב צפוי לבית קדש הקדשים. להגג ולהכתלים: **ר' ישמעאל אומר מותר הפירות לקיץ המזבח.** כדקאמר בגמ' כולה דר' ישמעאל היא כלומר דר' ישמעאל דהכא לטעמיה אזיל וכדקאמר במתני' דלעיל דמותר שירי הלשכה לוקחין בהן יינות שמנים וסלתות והשכר להקדש וזה השכר נקרא מותר הפירות כלומר מה שהותירו במעות להקדש שנשתכרו באותן פירות ולוקחין עולות לקיץ המזבח וזה הוא כשאין נדרים ונדבות ושלא יהא המזבח בטל מביאין עולות הללו ונקרא קיץ המזבח על שם פירות הקיץ כמו תאנים וענבים ששוחטין אותן בקיץ להתייבש בחמה ואוכלין אותן אחר גמר הסעודה כך אחר שגמרו חובת הקרבנות היום מקריבין אלו עולות והן עולות נדבה שבאות משל צבור:

ומותר התרומה. ס"ל לר' ישמעאל שהוא לקנות ממנו כלי שרת הצריכין וסמיך ליה אקרא דכתיב בדי"ה וככלותם הביאו לפני המלך ויהודיע את שאר הכסף ויעשהו כלים לבית ה' כלי שרת וגו' איזהו כסף שיש לו שיריים הוי אומר זה תרומת הלשכה:

ר"ע אומר מותר תרומה לקיץ המזבח. לפי שהתרומה לצורך קרבנות הופרשה:

ומותר נסכים בא לכלי שרת. ואיזהו מותר נסכים כהא דתנן בסוף הפרק אחת לשלשים יום משערין את הלשכה שפוסקין את השער הממונה על הנסכים ליינות שמנים וכן לסלתות וזה השער עומד שלשים יום ושם בתוך כך הוקירו הנסכים צריך לספק להן כמו שפסקו עמו בשער הזול ואם הזול מספק להן באותו שער הזול והשכר שמשתכר ההקדש בשערים הללו הוא הנקרא מותר נסכים:

ר"ח סגן הכהנים אומר וכו'. ומפני שהנסכים כליל הן ועולות קיץ המזבח כליל הן:

זה זה. ר"ח סגן הכהנים ור"ע לא היו מודים בפירות וכדאמר ר"ע לעיל אין משתכרין בשל הקדש והמסקנא דעל כל המתורות תנאי ביד הוא שיהו לעולות קיץ המזבח והיינו לעולות בהמה אבל לא לעולות העוף שאין עוף בקרבנות הצבור אלא שלכתחלה מצוה שיהו כלי שרת באין ממותר נסכים ולפי שהנסכים מתקדשים בכלי שרת ואם אין כאן מותר נסכים מביאין כלי שרת מתרומת הלשכה ואם יש עוד מותר מהן מלבד הכלי שרת שלקחו בו מביאין ממנו עולות לקיץ המזבח:

גמ'

שלשה לשונות הן וכו'. כתוב זה לעיל בפ"ד דיומא בהלכה ב' וע"ש:

משנה

פְּרָה, וְשֵׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, וְלִשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית - בְּאֵין מִתְרוּמַת הַלִּשְׁכָּה.

כִּבְשׁ פְּרָה, וְכִבְשׁ שֵׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, וְלִשׁוֹן שֶׁבֵין קַרְנָיו,

וְאִמַּת הַמַּיִם, וְחוֹמַת הָעִיר וּמַגְדְּלוֹתֶיהָ,

וְכָל צְרָכֵי הָעִיר - בְּאֵין מִשְׁיְרֵי הַלִּשְׁכָּה.

אבא שאול אומר:

כִּבְשׁ פְּרָה - כִּהְנִים גְּדוּלִים עוֹשִׂין מִשָּׁל עֶצְמוֹ.

מותר שירי לשכה:

מה היו עושיין בה?

לוקחין בהן יינות, שמנים וסלתות, והשכר - להקדש,

דברי רבי ישמעאל.

רבי עקיבה אומר:

אין משתכרין בשל הקדש,

אף לא משל עניים.

מותר התרומה:

מה היו עושיין בה?

רקועי זהב צפוי לבית קודש הקדשים.

רבי ישמעאל אומר:

מותר הפירות - קיץ המזבח.

מותר תרומה - לכלי שרת.

רבי עקיבה אומר:

מותר תרומה - לקיץ המזבח.

מותר נסכים - לכלי שרת.

רבי חנינה סגן הכהנים אומר:

מותר נסכים - קיץ המזבח.

מותר התרומה - לכלי שרת.

זה וזה לא היו מודים בפירות.

גמרא

"כִּבְשׁ פְּרָה, [וְכִבְשׁ שֵׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, וְלִשׁוֹן שֶׁבֵין קַרְנָיו].

ציטוט ממעלתא

פרשנות

רבי ישמעאל בר נחמן בשם רבי יונתן:

שִׁלֵּשׁ לְשׁוֹנוֹת הֵן,

שֶׁל שֵׁעִיר - בְּסָלַע.

שֶׁל מְצוֹרֶע - בְּשֶׁקֶל.

שֶׁל פְּרָה - בְּשֵׁתֵי סָלְעִים.

דעה חלקת

רבי חנינה דברת חזרין, רבי בא בר זבדא בשם רבי שמעון בן חלפתא:

שֶׁל פְּרָה - בְּשֵׁתֵי סָלְעִים וּמְחֻצָּה.

גירסה אחרת

ואית דמפקין לישנא:

בעשרה זוז.

53. י, ב הלָּכָה ב'

פני משה

תלמידי חכמים וכו'. כל אלו לצורך גופו של הקדש ונוטלין שכרן מתרומת הלשכה:
שני דייני גזילות. שהיו בירושלים כדתנין בפ"ג דכתובות נוטלין שכרן מתרומת הלשכה:
ונשים האורגות בפרכת. פליגי בה שמואל אמר וכו' ומפרש מה פליג כלומר במאי פליגי:
שמואל עבד לה כקרובן. גופו שבא מתרומת הלשכה ורב הונא עבד לה כבנין שאינו בא אלא מקדשי בדק הבית:
תנא ר' יהודה גרוגרות. כך היה שמו וזכר כמה פעמים בש"ס הזה: הקטרת וכו'. כלומר הקטרת הוא בכלל כל הקרבנות צבור ובאין מתרומת הלשכה:
מזבח הזהב וכו' ממותרי נסכים. כדתנן לקמן בפרקין לר"ע מותר נסכים לכלי שרת:
מזבח העולה. שהוא בנין וכן לבנין ההיכל והעזרות עצמן באין משירי לשכה ואותו הצריך לבנין חוץ לעזרות באין מלשכות שיש בהן נדבות לבדק הבית:
והא תני אבני המזבח וכו' מועלין בהן. ואם משירי הלשכה הן באין וכי יש מעילה בשיריים:
אלא כר"מ. בסוף פרק דלעיל דאמר מועלין בשיריים:
אמר רבי חנינא. לא היא דכלום אמר ר"מ דמועלין בשיריים אלא בתוך שנתו של שקלי הלשכה כדקאמר התם טעמא שמא יצטרכו להן בסוף והיינו באותה השנה שעדיין אין כאן מתרומה חדשה וכשכלו השקלים מן התרומה היו צריכין להביא הקרבנות משירי הלשכה והלכך ס"ל דמועלין בשיריים והכא דקאמר אבני המזבח וכו' מועלין בהן בחוץ לשנתו אנו קיימין כלומר דלעולם מועלין בהן קאמר ולא מיתוקמא כר"מ:

ציטוט ממועלתו **[באין משירי הלשכה]**

מימרא מרחיבה בענין לכתוב במשנה
רב יהודה בשם רבי שמואל:
 תלמידי חכמים המלמדין את הכהנים:
 הלכות שחיטה,
 הלכות קבלה,
 הלכות זריקה -
 נוטלין שְכָרָן מתרומת הלשכה.

מימרא מוסיפה
רבי יצחק בר רדיפה בשם רבי אימי:
 מבקרי מומי קדשים - נוטלין שְכָרָן מתרומת הלשכה.

מימרא מוסיפה
רבי אחא רבי תנחום בר חייה בשם רבי שמלאי:
 מגיהי ספר העזרה - נוטלין שְכָרָן מתרומת הלשכה.

מימרא מוסיפה
גידל בר בנימין בשם רבי אסי:
 שני דייני גזילות - נוטלין שְכָרָן מתרומת הלשכה.

מימרא מוסיפה
שמואל אומר:
 נשים האורגות בפרכת:
 נוטלין שְכָרָן מתרומת הלשכה.

מימרא חולקת
רב חונה אומר:
 מתרומת בדק הבית.

שאלה מה פליגי?

תשובה שמואל - עבד ליה ככלים,
 רב חונה - עבד ליה כבניין.

הבאת ברייתא בענין
אמר רבי חזקיה:
תנא רבי יהודה גְדָדוֹת:
"הקטרת וכל קרבנות הציבור - באין מתרומת הלשכה.
מזבח הזהב וכל כלי שרת - באין ממותר נסכים.
מזבח העולה והיכל והעזרות - באין משירי הלשכה.
חוץ לעזרות - באין מלשפת בדק הבית".

קושיא והא תני:
"אבני המזבח, ההיכל, והעזרות - מועלין בהן".
 וכי יש מעילה בשיריים?!

תירץ אלא, כרבי מאיר,
 דרבי מאיר אומר: מועלין בשיריים.

דחייה אומר רבי חייא:
 כלום אומר רבי מאיר אלא בתוך שנתו,
 והכא חוץ לשנתו אנו קיימין.

54. י, ב - יא, א הלכה ב'

תבאת ברייתא

אמר רבי חזקיה:

תנא רבי יהודה גרוגרות:

"השלחן, והמנורה, והמזבחות, והפרוכת - מעבבים את הקרבנות, דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

אין לה מעבב את הקרבן אלא הכיור והפן בלבד."

קוליא

על מילות האמריים מהברייתא

ולא כן אמר רבי אליעזר ורבי יוסי בן חנינה,

תריהון אמרין: כל הן דכתיב "נכה" - מעבב! "צלע" - אינו מעבב.

ואמר רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן:

ואפילו "צלע" - מעבב.

יא, א ואמר רבי אילא בשם רבי שמואל בר נחמן:

ואפילו שימה - מעבב.

תיח

אמר רבי חנינא:

כאן - בעבודות שבפנים,

כאן - בעבודות שבחוץ.

פני משה

אמר רבי חזקיה. עוד בשם רבי יהודה גרוגרות:

השלחן וכו' מעבבין את הקרבן. כלומר מקומן מעבב שכל זמן שאינם על מקומן שראוין להיות שם השלחן בצפון והמנורה בדרום ומזבח הזהב בהיכל ומזבח העולה לפני פתח אהל מועד אין יכולין להקריב קרבן:

אין לה מעבב את הקרבן אלא הכיור והפן בלבד. בין אהל מועד ובין המזבח כדכתיב ומפני שצריך שיהו שם לקידוש ידים ורגלים מקודם כדכתיב בבואם אל אהל מועד ירחצו וגו':

ולא כן אמר ר"א וכו' כל הן דכתיב נכה מעבב צלע אינו מעבב. בפרשת תרומה בציווי כתיב ושמת את השלחן מחוץ לפרכת ואת המנורה נכה השלחן על צלע המשכן תימנה והשלחן תתן על צלע צפון ומעבב במנורה הואיל וכתיב ביה נכה וכן מצינו בהקמת המשכן דכתיב וישם את המנורה באהל מועד נכה השלחן וגו' אבל השלחן דלא כתיב ביה אלא על צלע בלחוד אין מקומו מעבב. ורבי אילא אמר אפילו במקום דכתיב שימה מעבבת וכגון בשלחן דכתיב ושמת את השלחן וגו' וקשיא מהאי דחכמים דאמרי אין לה מעבב אלא הכיור והפן בלבד:

כאן בעבודות שבפנים. בהיכל כגון קטרת שבכל יום ונרות המנורה ולחם הפנים על השלחן באותן הוא דפליגי מה שמעבב ומה שאינו מעבב וכאן בעבודות שבחוץ על מזבח החיצון בהא הוא דקאמרי אין לה מעבב אלא הכיור והפן בלבד:

55. **יֵא, א הֶלְכָה ב'**

פני משה

שחצית. גסות הרוח גדולה היתה בבני כ"ג שהיו מוציאים ממון רב כזה שיותר מששים ככרי זהב וכו' וכל כך למה שיהא נקרא על שמו: והא תני שמעון הצדיק וכו'. וכי אית לך מימר שמעון הצדיק שחץ היה ח"ו: **מאי כדון.** אלא מ"ט עשו כל אחד ואחד כבש פרה מחדש על שם מעלה וסלסול הוא לפרה וכמו שהיו עושין לשם מעלה בשארי דברים: **תני זיזים וכתלים היו יוצאין מכאן ומכאן.** בצדדי הכבש: **כדי שלא יציצו הכהנים ויטמאו.** כלומר כשהולכין על הכבש לא יהו נוטין עצמן לחוץ לכבש שלא יטמאו באוהל אם יש איזה טומאה תחתיהן בהצדדים לפי שתחת הכבש בלבד לא היה שם חשש טומאה דכיפין על כיפין היה נעשה ולפיכך עשו מן הצדדים זיזין וכתלים יוצאין למעלה שלא יהו יכולין לנטות לצדדים להציץ:

ציטוט ממשנתנו

[אבא שאול אומר:

בבש פרה - בהנים גדולים עושין משל עצמן].

תאור הסתור

אמר רבי חנינא:

שחצית גדולה היתה בבני כהנים גדולים, שיותר מששים ככרי זהב היו מוציאים פה, שהיה כבשה של פרה עומד, ולא היה אחד מהן מוציא פרתו בכבשו של חבירו, אלא סותרו ובונה אותו משלו.

קשיא

התיב רבי עולא קומי רבי מנא:

והא תני:

"שמעון הצדיק שתי פרות עשה,

לא בכבש שהוציא את זו הוציא את זו".

אית לך למימר שמעון הצדיק שחץ היה?!

שאלה

מאי כדון?

תשובה

על שם מעלה היא בפרה,

סילסול היא בפרה.

הבאת בחינתא

מרחיבה

תני:

"זיזין וכתלים - היו יוצאין מכאן ומכאן,

כדי שלא יצאו ויציצו הכהנים ויטמאו".

פני משה

אלא אם רצה וכו'. טעמא דמתניי לר"ע שאין משתכרין משום שכך יכול להיות הפסד ג"כ ולפיכך אין לוקחין להשתכר אלא אם רצה הגזבר או הגבאי של עניים שאם יהיה הפסד יהיה משלו ואם יהיה שכו להקדש מותר:
כהדא בר זמינא. נפקד אצלו נכסי יתומים ושאל לרי' מנא אם יכול לישא וליתן בהמעות כדי להרויח ליתומים וא"ל אם אתה רוצה לקבל עליך שאם יהיה הפסד יהא משלך ואם יהיה ריוח תחלקו בין שניכם אז מותר:
ר' חייא וכו'. ועבד כן כדר' מנא:

56. יא, א הלכה ב'

**"רבי עקיבא אומר:
 אין משתכרין [בשאל הקדש,
 אף לא משל עניים]."**

ציטוט ממשנתו

אלא אם רצה,
 יהיה ההפסד שלו, והשכר להקדש - מותר.

פרשנות
 ממצמצמת

כהדא בר זמינא איתפקד גביה מדל דיתמין,
 אתא ושאל לרבי מנא,

סיוע

אמר ליה: אין בעית די ההפסדה דידך, ואגרה דתרויכון - שרי.

רבי חייא בר אבא איתפקד גביה מדל דיתמין, ועביד כן.

מעשה עליה

57. יא, א הלכה ב'

פני משה

כולה דרבי ישמעאל היא. כלומר לשיטתיה אזיל כדפרישית במתני':

רבי חייא בר יוסף פתר מתניתא. להא דקתני מותר פירות מותר נסכים ומפרש ממה הן אלו המותרות:

מותר פירות. הוא השכר להקדש ששינו במתני' דלעיל לרבי ישמעאל ומותר נסכים דקתני בדברי ר"ע ור"ח סגן הכהנים זו סאה רביעית וכדפרישית במתני' כהא דתנין בסוף הפרק כל המקבל עליו לספק סלתות ונסכים להקדש מארבע סאין בסלע והוקרו ועמדו משלש יספקו מארבע כשער שפסק משלש והזולו ועמדו מארבע יספקו כאותו השער שהזול מארבע ונמצא סאה רביעית משתכר ההקדש וזהו הנקרא מותר נסכים:

רבי יוחנן פתר מתניתא מותר פירות. דקאמר ר' ישמעאל:

זו סאה רביעית. שההקדש משתכר כדאמרן ומותר נסכים דקתני לבירוצים הוא דקתני וכאותה ששינו במנחות בפי' שתי מדות מדות הלח בירוציהן קדש והן כשהכלי מתמלא נופלות בירוצין והן קדש וזה הוא הנקרא מותר נסכים:

ולית ליה לר' חייא בר יוסף לבירוצים. וכי פליג הוא ולית ליה דהבירוצין קדש הן ומ"ט לא מפרש דזהו מותר נסכים שהרי הבירוצין לעולם הן כשהמוכר מוכר נסכים להקדש ונופלות בירוצים לאחר שנתמלאו כלי של הקדש ויש כאן בירוצים ואפי' עומד זה השער בעצמו כאשר פסקו עמו בתחלה וסאה רביעית אינה אלא אם נשתנה השער ממה שפסקו עמו וא"כ יש לו לפרש בדבר הנוהג לעולם או דנימא דפליג הוא ולא ס"ל דהבירוצין קדש הן בתמיה דהרי מתני' הוא שם:

אמר ר' חזקיה מה דנפל לסאה רביעית נפל לבירוצים. כלומר ודאי אית ליה דהבירוצים קדש דכמו דאית ליה אפי' יש כאן יותר סאה אחת שלימה להקדש הוא ומכ"ש דהבירוצין שהן דבר מועט שהמוכר בעצמו לא קפיד עליהן וברצונו הוא נותן זה להקדש והיינו דקאמר מה דנפל וכו' וכלומר דמסתמא דין הנופל ונוהג בסאה רביעית שלימה נופל ונוהג ג"כ בבירוצין והא דלא מפרש לה ר' חייא בבירוצין משום דרבותא קמ"ל שאפי' אם יש כאן סאה רביעית שלימה והיינו כשנשתנה השער ממה שפסקו עם המוכר הרי היא כולה להקדש ומכ"ש הבירוצין לעולם שהן של הקדש:

על דעתיה דרבי חייא בר יוסף נחא. הכל במאי דמפרש דמותר פירות הוא ששינו במתני' דלעיל השכר להקדש א"כ שפיר הוא דתנין זה וזה לא היו מודים בפירות לפי שאין משתכרין בשל הקדש ולפיכך לא היו מודים בפירות:

על דעתיה דרבי יוחנן. אלא לר' יוחנן דמפרש מותר פירות היינו סאה רביעית קשיא דהא תנין בסוף פרקין עמדו משלש וכו' סתמא בלי שום פלוגתא ותנין הכא זה וזה לא היו מודים בפירות בתמיה דא"כ פליגי על המתני' דסוף פרקין וזה לא שמענו דאיכא דפליג בהא:

לא היו מודים וכו'. אי משום הא ל"ק לר' יוחנן דאיהו מפרש לה דה"ק זה וזה לא היו מודים להא דקאמר רבי ישמעאל במתני' דידן דמותר פירות והיינו סאה רביעית שנופלת לקיץ המזבח בזה הוא דלא היו מודו לא ר"ע ולא ר"ח סגן הכהנים ולא איירינן בשכר להקדש דמתני' דלעיל כלל דהא כבר שמעי' התם לר"ע דקאמר אין משתכרין בשל הקדש:

אבל מודין היו בכלי שרת. כלומר לא שהן שוין בזה לגמרי דהא פליגי בהא במתני' לר"ע מותר נסכים לכלי שרת ולר"ח סגן הכהנים לקיץ המזבח אלא דה"פ דבזה הן שוין דמותר הפירות והיינו סאה רביעית דאין זה לקיץ המזבח אלא לכלי שרת דהכל מודים דכלי שרת באין ממה ששנשכר ההקדש באותה סאה רביעית שאמרנו ומה דפליגי ר"ע ור"ח סגן הכהנים במתני' היינו בבירוצים דזהו מותר נסכים לרבי יוחנן ובהא הוא דפליגי דלר"ע הבירוצים ג"כ לכלי שרת הן ומותר התרומה לקיץ המזבח ולר"ח סגן הכהנים הבירוצים לקיץ המזבח ומותר התרומה ג"כ לכלי שרת כמו הסאה הרביעית:

עד כדון בירוצי ציבור. זה שמענו ממה דאמרן ממה שהקדש משתכר מהבירוצים והוא של צבור:

ואפי' בירוצי יחיד. בניחותא כלומר דהדין כן אף ביחיד שהביא נסכים והבירוצים נופלין ג"כ להקדש הן ולכלי שרת:

ופריך ולא נמצאו כלי שרת באין משל יחיד. בתמיה:

ומשני כהדא דתני וכו'. וכדמיייתי לה לעיל בהלכה א' וה"נ ובלבד שימסרם לצבור לאותן הבירוצים:

עד כדון. שמענו בבירוצי לח מה היו עושין בהן כהא דלעיל:

ואפי' בירוצי יבש. נמי בכלל שהן בירוצי הסלתות שהן ג"כ של הקדש למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וכהאי דתנין בפרק התודה נסכים שקדשו בכלי ונמצא הזבח פסול וכו' וה"נ בבירוצים כדתני בתוספתא דמנחות בפ"י בירוצי המדות הללו מה היו עושין בהן אם יש זבח אחר יקרבו עמו ואם לנו יפסלו בלינה ומסיים שם ומקיצין בהן המזבח:

- צ"טו ממוענתו **"מותר פירות - [קיץ המזבח]"**.
- פרשנות **מתניתא דרבי ישמעאל היא!**
- מזמרא מסייעת **דרבי חייא בר יוסף פתר מתניתא: "מותר פירות" - שקר להקדש. "מותר נסכים" - זו סאה רביעית.**
- מזמרא פרשנית חזקיה **רבי יוחנן פתר מתניתא: "מותר פירות" - זו סאה רביעית, "מותר נסכים" - לבירוצין.**
- קושיא על רבי חייא בר יוסף **ולית ליה לרבי חייא בר יוסף לבירוצין?**
- תיחא **אמר רבי חזקיה: מה דנפל לסאה רביעית - נפל לבירוצין.**
- קושיא **על דעתיה דרבי חייא בר יוסף - נחא, אין משתכרין בשל הקדש, אף לא בשל עניים, לפיכך: "זה וזה לא היו מודין בפירות". על דעתיה דרבי יוחנן קשיא, והא תנינן: "עמדו משלש - יספק מארבע" (ג.), ותנינן: "זה וזה לא היו מודים בפירות"!**
- תיחא **לא היו מודים בפירות - בקיץ למזבח, אבל מודין היו - בכלי שרת.**
- שאלה **עד כדון בירוצי ציבור. ואפילו בירוצי יחיד, ולא נמצאו כלי שרת באין משל יחיד?**
- תשובה **פהדא דתנינן: "אשה שעשתה פתונת לבנה - נשרה ובלבד שתמסרנה לציבור".**
- שאלה **עד כדון בירוצי לח, ואפילו בירוצי יבש?**
- תשובה **פהיא דתנינן תמן: "הנסכים שקדשו בכלי ונמצא הזבח - פסול, אם יש שם זבח אחר - יקרבו עמו, ואם לאו לנו - יפסלו בלינה".**

58. יא, א-ב הלכה ג'

פני משה

מתני'

מותר הקטרת מה היו עושין בה. לפי שאין לך שנה שאין בה מותר הקטרת שהיא נעשית שסייה מניס כמנין ימות החמה ועוד שלשה מניס שמהם מכניס כ"ג מלא חפניו ביה"כ כדשנינו בבבלייתא דפטום הקטרת ואלו ג' מניס לא היו נכנסין כולן במלא חפניו על הרוב ועוד בכל שנה פשוטה שימיה שני"ד היה מותר שאע"פ שהיו צריכין למלאות בהן שנים מעוברות שבמחזור הלבנה מכל מקום היו צריכין לחדש הקטרת בכל שנה בר"ח [ניסן] כדי שיהיו מותרות חדשה ומה היו עושין בהמותר:

מפרישין ממנה. כשהגיע ר"ח ניסן מפרישין מן הלשכה שכן האומנין של מפטמי הקטרת שהיו נוטלין שכן מתרומת הלשכה ומחללין אותה על מעות האומנין כלומר שמחללין אותה מותר הקטרת על מעות שכן האומנין ונמצא שמותר הקטרת נעשו חולין ונותנין אותה המותר להאומנין בשכרן וחוזרין ולוקחין אותה מן האומנין במעות תרומה חדשה. ובגמרא פריך ולא נמצא הקדש מחלל על הקדש שהרי מותר הקטרת הקדש ושכן האומנין משל הקדש והיאך ההקדש מתחלל על כיוצא בו שהיא הקדש ומפרש כיצד הוא עושה מביא מעות אחרים שהן חולין ומחללין על שכרן ונמצא שאותן המעות הן הקדש ומעות שכר האומנין נעשו חולין ומביא מותר הקטרת זה ומחללין אותה על מעות שכר האומנין ונמצא שכר האומנין חוזר להקדש והקטרת נעשה חולין ונותנין אותה לאומנין בשכרן וחוזרין ולוקחין אותה מהן במעות תרומה חדשה ואותן המעות שנעשה הקדש מה יעשה בהן מפרש בגמרא:

ואם בא חדש בזמנו. שבאה התרומה חדשה בזמנו שהוא ראש חודש ניסן לוקחין אותה מתרומה חדשה כדאמרן: **ואם לאו.** שעדיין לא הביאו שקליהם החדשים לוקחין אותה מתרומה ישנה אם כבר חללה ואם לא חללה מקטירין אותה דכיון שאין כאן חדשה מקטירין מתרומה ישנה:

גמ'

ולא נמצא הקדש וכו' כיצד הוא עושה וכו'. כדפרישית במתני': **ואותן המעות.** שנעשו הקדש מה יעשו בהן: **ינתנו לבית גרמו וכו'.** בשכרן: **והן.** ודוקא שהיו חייבין להן מעות שעה ראשונה כלומר שכבר היו חייבין להן מקודם בשביל שכרן מההקדש שנמצא זה כחוזר להקדש שבתחלה הוא שההקדש חייב בשכר האומנין ולכך הופרש מתחלה ועכשיו ג"כ לשכר האומנין הן באין: **רבי חייה בר בא בעי.** והיך הדין אם לא היו חייבין להם שכר מקודם:

אתא רבי חייה בר בא בשם ר' יוחנן מקיצין וכו'. כצ"ל והיינו דהקשה ר' בא בר כהן לפני ר' יוסה מחלפה שיטתיה דר' חייה בר בא תמן צריכה ליה כלומר מתחלה קא מיבעיא ליה לא היו חייבין וכו' והכא פשיטא ליה. כלומר הא כבר שמיע ליה מר' יוחנן ומאי קא מיבעיא ליה ומשני הן דצריכה ליה בכלי שרת כלומר אם יכולין לקנות בהן כלי שרת ומשום דעכשיו אין שם מותר הקטרת עליהן שכבר נתחלה בתחלה אלא שע"י חילול הקטרת עליהן חזרו להקדש ואפשר שהן כשאר מותר תרומה דאיכא למ"ד דלכלי שרת הוא בא ומה דפשיטא ליה הכא לענין קיץ למזבח דלא יחא אלא כשאר מותר תרומה שמקיצין בה המזבח:

דאיתפלגון וכו'. סוגיא זו עד סוף הלכה ביארתי היטב לעיל ביומא בריש פרק הוציאו לו וע"ש:

משנה

מותר הקטרת מה היו עושין בה? מפרישין ממנה שכר האומנין, ומחללין אותה על שכר מעות האומנין, ונותנין אותה לאומנין בשכרן, וחוזרין ולוקחין אותה מתרומה חדשה, ואם בא חדש בזמנו - לוקחין אותה מתרומה חדשה, ואם לאו - מן הישנה.

גמרא

קושיא ולא נמצא הקדש מתחלל על ההקדש!

תיחץ כיצד הוא עושה?

יא, ב אומר רבי שמעון בר ביסנא: מביא מעות ומחלל על הבגין³¹, ומביא קטורת ומחלל עליהן, ונותנים אותה לאומנין בשכרן.

שאלה אותן המעות מה יעשה בהן?

תשובה "רבי אומר: ינתנו לבית גרמו ולבית אבטינס, ושניהו בקיאיין בפיתום הקטורת ובמעשה לחם הפנים".

פרשנות אומר רבי שמואל בר רב יצחק:

מצמצמת והן - שיהיו חייבין להן מעות משעה ראשונה.

שאלה רבי חייה בר בא בעי:

לא היו חייבין להן מעות משעה הראשונה?

תשובה אתא רבי בא בשם רבי חייה בשם רבי יוסי:

מקייצין בהן את המזבח.

קושיא רבי בא בר כהן בעי קומי רבי יוסה:

מחלפא שיטתיה דרבי חייה בר בא!

תמן - צריכה ליה,

וכה - פשיטא ליה?!

תיחץ הא דצריכה ליה - בכלי שרת.

הא דפשיטא ליה - בקיץ למזבח.

דאיתפלגון:

פיתמה בחולין -

רבי יוסי בי רבי חנינה אומר: פסולה.

רבי יהושע בן לוי אומר: כשירה.

שאלה מה טעמא דרבי יוסי בי רבי חנינה?

תשובה "קודש" היא³² - שתהא הווייתה כקודש.

³¹ מיוסד על הדין של שמואל (מעילה יד.) "בזבין בחול ואחר כך מקדישים".

³² חלקו הפרשנים על איזה פסוק מדובר. "והקטרת אשר תעשה במתנתה לא תעשו לכם קדש תהיה לך לה" (שמות ל, לו) או "על-בשר אדם לא ייסך ובמתנתה לא תעשו פמהו קדש הוא קדש יהיה לכם" (שמות ל, לב).

שאלה	מה טעמא דרבי יהושע בן לוי?
תשובה	"קודש" היא - שתהא באה מתרומת הלשכה.
הבאת מחלוקת וספת זהה	אמר רבי יוסי בי רבי בון: אתיא דרבי יוסי בן חנינה - כשמואל, ודרבי יהושע בן לוי - כרבי יוחנן. דתנינן:
	"המקדיש נכסיו והיו בהו דברים ראיו לקרבנות ציבור" (יב),
	רבי יוחנן אמר: קטורת.
	אמר רבי הושעיה:
	תיפתר, באומן משל בית אבטינס, שהיה נוטל בשכרו קטורת.
	ודרבי יוסי בי רבי חנינה - כשמואל,
	דאמר רב הונא בשם שמואל:
	מכתשת - עשו אותה ככלי שרת לקדש.
קושיא על שמואל	אמר רבי יוסי בי רבי בון אמרה רבי הונא קומי רבי יוסי: דבר שקדש בכלי שרת נפדה?!
תיחץ	אמר ליה:
	ולא דשמואל היא?
	דשמואל אמר: קל היא במותר!
	דאיתפלגון:
	הותרו תמימים:
	שמואל אמר: נפדין כתמימים.
	ורבי יוחנן אמר: נפדין כפסולי המוקדשים.
מענין לענין באומן ענין	הותרו שעירים:
	על דעתיה דשמואל,
	אם עולה - נפדיה, לא כל שכן חטאת!
	על דעתיה דרבי יוחנן:
	אמר רבי זעירא: ירעו.
	אמר רבי שמואל בר רב יצחק:
	מקייצין בהן את המזבח.
קושיא על רבי שמואל בר רב יצחק	וקשיא, יש חטאת שקריבה עולה?!
תיחץ 1	אמר רבי יוסה:
	שנייא היא,
	שאין קרבנות ציבור נקבעין אלא בשחיטה.
תיחץ 2	אמר רבי חייא:
	תנאי בית דין הוא על המותר - שיקרבו עולות.

59. יב, א הלכה ד'

פני משה

מתני'
המקדיש נכסיו. סתם וק"ל סתם הקדשות לבדק הבית:
 והיו בהן דברים הראוין לקרבנות צבור. כגון אותו מותר הקטרת ושנינו לעיל שנותנין לאומנין בשכרן עד שיחזרו ויקנו אותו מהן או שהיה בהן אחד מסממני הקטרת:
יתנו לאומנין בשכרן דברי ר"ע. דס"ל הקדש מתחלל על המלאכה:
א"ל בן עזאי אינה היא המדה. שאמרנו לעיל גבי מותר הקטרת אלא ראוי הוא לנו להשוות את דיניהן והלכך מפרשישין וכו' כדלעיל גבי מותר הקטרת דס"ל לבן עזאי שאין ההקדש מתחלל על המלאכה אלא על המעות בלבד והכי מפרש לה בתוספתא פ"ב והלכה כבן עזאי:

המקדיש נכסיו. סתם:
והיתה בהן בהמה וכו' ר"א אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות. דס"ל לר"א סתם הקדשות לבדק הבית ואפילו בהמה ומיהו מידי דחזי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם והמקדיש בהמה תמימה לבדק הבית אף על פי שהוא עובר בעשה מה שעשה עשוי. ואינה נפדית אלא למזבח והדמים יפלו לבדק הבית הלכך הזכרים ימכרו לצרכי עולות והנקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ויקריבו אותן שלמים ודמיהן עם שאר הנכסים יפלו לבדק הבית והכתוב כאן ומביא בדמיהן עולות ט"ס הוא דל"ג להא אלא בדברי ר' יהושע:

ר' יהושע אומר זכרים עצמן וכו'. ר"י ס"ל דלא שביק אינש קדושת המזבח ומקדיש לבדק הבית למידי דחזי למזבח והלכך אמרי' דמסתמא למזבח ושיהיו לעולות דכולן כליל אקדשינהו וזכרים יקרבו עצמן עולות ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ויביא בדמיהן עולות ומשום דהנקבות עצמן אינן ראוין לעולות ודעתו היה להקדש המזבח ושיהא לדבר שהוא כליל ולפיכך ימכרו לצרכי שלמים ויביא בדמיהן עולות והשאר נכסים דליכא בהו מידי דחזי למזבח אותן הוא שיפלו לקדשי לבדק הבית דלא ס"ל לרבי יהושע סתם הקדשות לבדק הבית אלא מידי דחזי למזבח למזבח הוא:

אמר ר"ע רואה אני את דברי ר"א וכו' שר"א השוה את מדותיו. דאמר הכל יפול לבדק הבית בין הבהמה ובין שאר הנכסים ור' יהושע חלק אותן:

אמר ר' פפיס שמעתי את דברי שניהן. שיכול לקיים כדברי שניהן שהמקדיש בפירוש שפירש ואמר בהמה ונכסי להקדש מקיים אני כדברי ר"א דמכיון שפירש ואמר בהמה ונכסי זה לא פירש שתהא הבהמה למזבח ונכסי לבדק הבית אמרינן מסתמא היה דעתו שילך הכל למקום אחד וכמו שאר נכסים שאינן אלא לבדק הבית כך היה דעתו על הבהמה וכדברי ר"א דהואיל דבהמה חזי למזבח ימכרו לצרכי הקרבן למיזב ודמיהן יפלו לבדק הבית אבל המקדיש סתם שאמר נכסי להקדש אמרי' דעתו היה הראוי למזבח למזבח הראוי לבדק הבית לבדק הבית וכדברי ר' יהושע והלכה כדברי ר"ע שאמר רואה אני את דברי ר"א ולעולם אמרי' סתם הקדשות לבדק הבית וכדס"ל לר' אליעזר:

המקדיש נכסיו. סתם:
יינות ושמינים. וכן סלתות שהן ראוין לנכסים:
ועופות. תורים ובני יונה שראוין לקרבן ע"ג המזבח:
ר' אליעזר אומר ימכרו לצרכי אותו המין. להקריבו:
ויביא בדמיהן עולות. ובגמרא מפרש מעיקרא דטעמא דר"א דיביא בדמיהן עולות ולא אמרי' דימכרו לצרכי אותו המין ודמיהן יפלו לבדק הבית כדאמרינן בהלכה דלעיל משום דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו וגו' איש איש מבית ישראל וגו' אשר יקריבו קרבנו לכל נדריהם וכלל נדבותם אשר יקריבו לה' לעולה לימד על כל נדר ונדבה סתם לה' יהיה לעולה ואף יינות שמינים וסלתות ועופות ימכרו ויביא בדמיהן עולה על המזבח יכול אפילו עופות כלומר שיקריבו בדמיהן אפ"י עולת העוף או אם הקדיש עוף יקריבנה בעצמה לעולה ת"ל בבקר ולא עופות שאינו מקריב מכל מה שהתנדב אלא עולת הבהמה בלבד והכי מפרש לה מעיקרא ופריך עלה והדר קאמר טעמא אחרינא כדמפרשינן בגמרא:

גמ'
ר' יוחנן אמר קטרת. הא דקתני דברים הראוין וכו' קטרת היא וכגון מותר הקטרת כדפרישית במתני' או אחד מסממני הקטרת שראוין לקרבנות הצבור הן:
תיפתר. הא דקאמר יתנו לאומנין בשכרן באומן משל בית אבטינס וכו' שאלו היו מפטמין את הקטרת למכור להצבור והן נוטלין קטרת בשכרן ומוכרין:
מ"ט דבן עזאי וכו'. כדפרישית במתני':

מְשֻׁנָּה

יבא, המקדיש נכסיו,
והיו בהן דברים ראוין לקרבנות הציבור - יתנו לאומנין בשכרן.
דברי רבי עקיבא.
אמר לו בן עזאי: אינה היא המידה,
אלא מפרשישין מהו שכר האומנין,
ומחללין אותן על מעות האומנין, ונותנין אותן לאומנין בשכרן,
וחוזרין ולוקחים אותן מתרומה חדשה.

המקדיש נכסיו,
והיה בהן בהמה ראויה על גבי מזבח זכרים ונקבות -
רבי אליעזר אומר:
זכרים - ימכרו לצרכי עולות,
ונקבות - ימכרו לצורכי זבחי שלמים,
ודמיהן יפלו עם שאר נכסיו לבדק הבית.
רבי יהושע אומר:
זכרים עצמן - יקרבו עולות,
ונקבות - ימכרו לצרכי זבחי שלמים,
ויביא בדמיהן עולות,
ושאר נכסים יפלו לבדק הבית.
אמר רבי עקיבא:
רואה אני את דברי רבי אליעזר מדברי רבי יהושע,
שרבי אליעזר השוה את מדותיו, ורבי יהושע חלק.

אמר רבי פפיס:
שמעתי את דברי שניהן,
המקדיש בפירוש - כדברי רבי אליעזר,
והמקדיש סתם - כדברי רבי יהושע.

המקדיש נכסיו,
והיו בהן דברים ראויים לגבי מזבח, יינות, ושמינים, ועופות,
רבי אלעזר אומר:
ימכרו לצרכי אותו המין ויביא בדמיהן עולות,
ושאר נכסים - יפלו לבדק הבית.

גְּמָרָא

"המקדיש, [והיו בהן דברים ראוין] לקרבנות ציבור
- יתנו לאומנין בשכרן,
דברי רבי עקיבא.

ציטוט ממעלתנו

רבי יוחנן אומר:
קטורת.

מימרא פרענית

אמר רבי הושעיה:
תיפתר באומן משל בית אבטינס,
שהיה נוטל בשכרו קטורת.

מימרא פרענית
 גם דוחה מימרא
 קודמת

מה טעמא דבן עזאי?

שאלה

שאין ההקדש מתחלל על המלאכה, אלא על המעות.

תשובה

60. יב, א הלכה ד'

פני משה

תמן תנינן. ריש פ"ז דתמורה יש בקדשי המזבח מה שאין בקדשי בדק הבית ויש בקדשי בדק הבית מה שאין בקדשי המזבח ומפרש התם הסיפא יש בקדשי בדק הבית מה שאין בקדשי המזבח שסתם הקדשות לבדק הבית והקדש בדק הבית חל על הכל אפי' על בהמה טמאה ובעלי מומין ומועלין בגידוליהן שהמקדיש בהמה לבדק הבית מועלין בחלבה הקדש תרנגולת מועלין בביצתה משא"כ בקדשי המזבח כדתנן בפ"ג דמעילה חלב המוקדשין וביצי תורים לא נהנין ולא מועלין ואין בהן הנאה לכהנים אבל בקדשי המזבח יש מהן שהבשר נאכל לכהנים ויש מהן שנהנין בעורה כגון עולה:
דרבי אליעזר היא. האי מתני' דס"ל סתם הקדשות לבדק הבית כדתנינן הכא המקדיש נכסיו וכו' וכדפרישית במתני':
טעמא דר"א. דכתיב ואיש כי יקדיש את ביתו קדש לה' והעריכו הכהן וגוי' ומה אנו קיימין להכתוב הזה אם בבית דירה כמשמעו הא כבר כתיב אבתריה ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו וגוי' אי"כ דין מקדיש בית דירתו כבר מפורש הוא והאי קרא למה לי אלא כן אנו קיימין לביתו האמור כאן דלאו בית ממש הוא אלא במקדיש נכסיו משתעי קרא וכתוב והעריכו הכהן וערכין לבדק הבית הן נופלין מכאן שסתם הקדשות לבדק הבית הן:

הבאת ברייתא בעון שנושה במשנה

תמן תנינן:

"יש בקדשי בדק הבית, שסתם הקדשות - לבדק הבית. הקדש בדק הבית - חל על הכל, ומועלין בגידוליהן. ואין בהן הנפיה לפהנים" (תמורה לא:).

פרשנות מצמצמת

אמר רבי חנניה: דרבי ליעזר היא.

הבאת מקור

דתנינן:

"המקדיש נכסיו, והיתה בהן בהמה ראויה על גבי מזבח זכרים ונקבות, רבי ליעזר אומר: זכרים - ימכרו לצרכי עולות, ונקיבות - ימכרו לצרכי זבחי שלמים, ודמיהן - יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית."

ממרא פרשנות

אמר רבי יוחנן:

טעמא דרבי ליעזר:

"ואיש מי יקדיש את ביתו קודש לה" (ויקרא כו, יד) - במה אנו קיימין? אם בבית דירה - כבר כתיב: **"ואם המקדיש יגאל את ביתו"** (ויקרא כו, טו)! אלא כי אנו קיימין: במקדיש נכסיו, מיכן - שסתם הקדשות לבדק הבית.

פני משה

ר' זעירא וכו'. מפרש בשם רב דהא דפליגי ר"א ורבי יהושע במתניי במקדיש נכסיו סתם והיו בהן בהמות בהא הוא דקאמר ר"א דמכיון דסתם דבריו דעתו היה שיהא הכל לבדק הבית אבל במקדיש עדר הבהמות שלו אפילו ר"א מודה שהוא למזבח והראוי לעולה עולה והראוי לשלמים ימכרו לשלמים ודמיהן לעולות דמסתמא דעתו היה לגבוה:

רבי בא בשם רב. מפרש דבמקדיש עדרו הוא דפליגי ובהא קאמר רבי יהושע זכרים יקרבו עולות וכו' אבל במקדיש נכסיו סתם והיו בהן בהמות אפי' רבי יהושע מודה שהוא לבדק הבית וימכרו לצרכי אותן הקרבנות ודמיהן יפלו לבדק הבית כשאר הנכסים:

על דעתיה דר' זעירא נחא. דמסתברא הוא דפליגי במקדיש סתם וכדמפרשינן במתניי:

וקשיא על דרבי בא. דמוקי פלוגתייהו במקדיש עדר הבהמות אבל במקדיש סתם אף על פי שיש בהן בהמה הראויה למזבח כ"ע מודים שהוא לבדק הבית וכי בהמה לא למזבח היא ראויה ואמאי מודה בה ר' יהושע. ומשני אין בהמה למזבח היא מיהו אמרינן דלמה סתם דבריו האיש הזה והיה לו לומר והבהמה למזבח אלא מסתמא שהוא כאומר לא יהו כל הנכסים אלא לבדק הבית וכדברי ר"א:

רבי יוחנן אמר לא שנייא היא וכו'. דבין בוז ובין בוז היא המחלוקת:

61. יב, א הלכה ד'

["המקדיש נכסיו, והיה בהו בהמה ראויה על גבי מזבח זכרים ונקבות - רבי אליעזר אומר: זכרים - ימכרו לצרכי עולות, ונקבות - ימכרו לצרכי זבחי שלמים, ודמיהן יפלו עם שאר נכסיו לבדק הבית. רבי יהושע אומר: זכרים עצמן - יקרבו עולות, ונקבות - ימכרו לצרכי זבחי שלמים, ויביא בדמיהן עולות, ושאר נכסים יפלו לבדק הבית"].

ציטוט ממשנתו

אמר רבי זעירא, רב חונה בשם רב: במה פליגינן? במקדיש נכסיו, אבל במקדיש עדרו - כל עמא מודיי: שהוא למזבח.

פרשנות 1
במחלוקת ר"א ור"י

רבי בא רב חונה בשם רב: מה פליגינן? במקדיש עדרו, אבל במקדיש נכסיו - כל עמא מודיי: שהוא לבדק הבית.

פרשנות 2
מסורת אחרת
בדעת רב חונה בשם רב

על דעתיה דרבי זעירא - נחא. וקשיא על דרבי בא, בהמה לא למזבח היא!?

קושיא
על רבי בא

המקדיש בהמה למזבח אומר: למזבח, ולמה סתם האיש הזה? שהוא כאומר: "לא יהיה אלא לבדק הבית!"

תיחץ

רבי יוחנן אמר: לא שנייא, היא המקדיש נכסיו, היא המקדיש עדרו - היא המחלוקת.

פרשנות 3

62. יב, א-ב הלכה ד'

בהמות הקדושות בקדושת בדק הבית

שנמכרו לאנשים לצורך קרבן, אך עדיין לא הוקדשו על ידי הקונים

פני משה

רב חונא. קאמר בשם רב ורבי אבהו אמר לה בשם רבי יוחנן קדשי בדק הבית שפודין אותן תמימים שעבר והקדיש בהמות תמימין לבדק הבית כשפודין אותן יצאו לחולין דאע"ג דחזו למזבח יוצאין הן לחולין לאחר פדיונן:

מתניתא אמרה כן וולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן. כלומר מאי קמ"ל הא מהאי מתניתין דתמורה דלעיל שמעינן הכי דהא קתני יש בקדשי המזבח מה שאין בקדשי בדק הבית שקדשי המזבח עושין תמורה וכו' וולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן משא"כ בקדשי בדק הבית וא"כ בקדשי בדק הבית וולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן וש"מ דחולין גמורין הן:

רבי חזקיה בשם רב חסדא. קאמר דבא לתרץ הוא ואמר תיפתר שפודין תמימין והוממו וכלומר דאי ממתני לא שמעינן מידי דיוצאין לחולין הן דאיכא למימר הא דקתני גבי קדשי המזבח דולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן מיירי בכהאי גוונא שהיו תמימין כשהקדיש אותן והוממו ואח"כ נפדו דדין הוא שולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן כדתנן בפרק הזרוע ובפ"ב דבכורות כל הקדשים וכו' וכל שקדם הקדשן את מומן ונפדו פטורין מן הבכורה וכו' וולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן ובהכי מיירי רישא דמתני דתמורה בקדשי המזבח ועלה היא דקתני משא"כ בקדשי בדק הבית דבכה"ג בקדשי בדק הבית יוצאין לחולין הן לאחר פדיונן כשהוממו אבל אם נפדו כשהן תמימים לא שמענו מהאי מתני ולהכי אשמעינן רב ורבי יוחנן דאפילו נפדין כשהן תמימים יצאו לחולין כך אמר רבי חזקיה בשם רב חסדא:

רבי יוסה בשם רב חסדא. לא אמר הכי אלא בדרך קושיא קאמר על הא דאמרי בשם רב ור' יוחנן דאפי' נפדו כשהן תמימין יוצאין לחולין מתני אמרה כן בתמיה דהא אדרבה איפכא שמעינן לה ממתני והיינו הך מתני דפרק הזרוע ובפ"ב דבכורות דקתני התם כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן וכו' ומשמע דאף קדשי בדק הבית בכלל וקתני בהסיפא וכל שקדם הקדשן את מומן ונפדו וולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן א"כ מהאי מתני ש"מ דלא כרב ורבי יוחנן אלא דאף קדשי בדק הבית שהוקדשו כשהן תמימים לא יצאו לחולין לאחר פדיונן:

רבי חזקיה בשם רבי יוסה. קאמר כהאי דרב ורבי יוחנן קדשי בדק הבית וכו' ומכריח הוא כן דאם תאמר שלא יצאו לחולין אלא כשנפדים הן מקריבין אותן למזבח קשיא היאך קדשי המזבח חלין הן על קדשים שהוקדשו בתחלה לבדק הבית ולא היה הקדישן אלא לדמים בלבד:

בעלי מומין קדושת המזבח חלה עליהן. בתמיה כלומר דהשי"ס מהדר על הא דרבי יוסה ומאי קושיא הרי מצינו בעלי מומין חלה קדושת המזבח עליהן וכדמפרש ואזיל:

ליידא מילה. לאיזה דבר לגיזה ולעבודה כדן פסולי המוקדשין שאסורין בגיזה ועבודה דאף על גב דלהקרבה לא חזו כשהוממו מ"מ אכתי קדושת המזבח עליהן לענין איסור גיזה ועבודה וא"כ אף אתה אל תתמה על קדשי בדק הבית שנפדו דלעולם לא יצאו לחולין ואם תיקשי דלהקרבה למזבח לא חזו ומשום שלא הוקדשו בתחלה לכך מ"מ לענין גיזה ועבודה אכתי אימא לך דאסורין הן:

מימרא הלכתית

רב חונא בשם רב,

רבי אבהו בשם רבי יוחנן:

קדשי בדק הבית שפודין תמימין - יצאו לחולין.

סיוע ממשנה

מתניתא אמרה כן,

"ולדו וחלבן - מותר לאחר פדיונן" (חולין קל. בכורות יד.).

דחיה

יב,ב רבי חזקיה בשם רב חסדא:

תיפתר, שפודין תמימין והוממו.

סיוע 2

רבי יוסה בשם רב חסדא:

מתניתא אמרה כן:

"ולדו וחלבן - אסור לאחר פדיונן" (תמורה לא.).

סיוע 3

רבי חזקיה בשם רבי יוסה:

קדשי בדק הבית שפודין תמימין - יצאו לחולין.

אין תימור: לא יצאו לחולין - היאך קדשי מזבח חלין על קדשי בדק הבית!?

אמירה עצמאית

בעלי מומין - קדושת המזבח חלה עליהן.

ליידא מילה?³³

לגיזה ולעבודה.

פני מנשה

הפריש נקבה וכו'. תוספתא היא בפ"ב דתמורה המפריש נקבה לעולתו ולפסחו ולאשמו עושה תמורה. אף על גב דנקבה לא חזיא לכל אלו שאין באין אלא זכרים מ"מ חלה קדושה עלה לענין שעושה תמורה:

ר"ש אומר לעולתו עושה תמורה וכו'. כדמפרש טעמיה לקמן לפי שמצינו שם עולה בנקבה וזהו עולת העוף שאין תמות וזכרות בעופות ואף הנקבה בעוף כשירה לעולה אבל לא מצינו לפסח ולאשם שבא נקבה והלכך לא חלה הקדושה לעשות תמורה:

ר"ש בן יהודה אומר משמו. דאף על העולה פליג:

טעמא דר"ש שכן מצאנו נקבה בעוף וכו'. כדפרישית:

ואמר רבי יוחנן. עוד דבעי טעמא אחרינא אליבא דר"ש למאי דאשכחן דפליג בעלמא כדלקמיה ואם במין במינו מצינו לר"ש שהוא חלוק עליו לכ"ש הכא בעולה דמין בשאינו מינו היא שזה עוף וזה בהמה והיאך נימא לדידיה דהואיל ומצינו עולת נקבה בעוף חל שם עולה על הנקבה בהמה. אי"נ האי בתרייתא דרבי יוחנן אליבא דר"ש בן יהודה משמיה דר"ש היא דאף מפריש נקבה לעולתו ס"ל דאינו עושה תמורה ומפני שאם מין במינו חלוק הוא עליו וכו' ועיקר:

איזהו וכו'. והיכא אשכחן דחלוק ר"ש במין במינו: **כהדא דתני.** בתוספתא דזבחים פ"א:

אשם בן שנה. שמצותו בן שנה כגון אשם נזיר ואשם מצורע שהן באין בני שנתן כדתנן בזבחים פרק כל התדיר והביא בן שנים כדין שאר כל האשמות שבאין בני שנים יצא וכו'. והתם גריס הכן בן שנה והביאו בן שנים בן שנים והביאו בן שנה כשרים ולא עלו לבעלים לשם חובה ר"ש אומר כל עצמן אינן קדושים. וזו היא הגי' הנכונה ובכאן חסרו דברי ר"ש. ור"ש לטעמיה דהכי ס"ל במתני' פ"ג דתמורה דתנינן המפריש נקבה לאשם תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמיה אשם ואם קרב אשמו דמו לנדבה ר"ש אומר תימכר שלא במוס דס"ל הואיל ונקבה לא חזיא לגופיה דאשם לא נחתא לה קדושת הגוף וא"צ להיות רועה עד שתסתאב דמכיון דלא חזיא למילתא היינו מומא והלכך נמי אם הפריש בן שנים לדבר שמצותו בן שנה או איפכא אין קדושתן כלל שמעינן מיהת דר"ש חלוק במין במינו שהרי שניהן מין בהמה הן וקסבר דלא נחתא להן קדושת הגוף:

ר"ש ור' יהושע. דמתני':

שניהן אמרו דבר אחד דכמה דר' יהושע אומר נקבה לעולה לא קדשה אלא הקדש דמים. כדס"ל במתניתין נקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ויביא בדמיהן עולות וכדמוסיק לקמן להאי מילתא דאם תאמר לר' יהושע נחתא לה קדושת הגוף אי"כ הוה ליה למימר ירעו עד שישתאבו וימכרו ויביא בדמיהן עולות אלא שיימ דלא נחתא להו קדושת הגוף והלכך ימכרו שלא במוס:

וכן ר"ש אומר וכו'. כדלעיל:

אין תימר וכו'. אסוקי מילתא היא אליבא דר' יהושע דמתני' וכדפרישית:

אמר רבי וכו'. סיפא דהתוספתא דתמורה דלעיל היא. וה"פ לפי האי גירסא. דר"ש דקאמר לעיל אם הפריש נקבה לפסחו ולאשמו אינו עושה תמורה ומשום דלא חיילא קדושה עלייהו ולעשות תמורה וכדמוסיים שם לדברי ר"ש שאין לך דבר עושה תמורה אלא הרועה להסתאב דאיהו פליג על המתני' דפ"ט דפסחים המפריש נקבה לפסחו וכו' ירעה עד שישתאב וכו' אלא דס"ל דמכיון דלא חלה שם פסח על הנקבה תימכר שלא במוס והלכך אינו עושה תמורה וכן במפריש נקבה לאשם כדלעיל ועלה קאמר רבי רואה אני את דברי ר"ש בפסח שמא הקדש פסח בא שלמים בתמיה וכלומר דאם הקדיש נקבה לפסח וכי יכול להקריבה שלמים דנימא הואיל ושלמים באים אף מנקבה חזיא היא גופה לשלמים ונחתא לה קדושת הגוף לעשות תמורה זה ודאי לא דתמכר שלא במוס אית ליה לר"ש ומכיון שכן לא חיילא קדושת הגוף עלה כלל ואינה עושה תמורה דאפילו לשלמים לא חזיא:

ולא אראה את דברי ר"ש באשם. כלומר אבל באשם אין אני רואה את דבריו לפי שמצינו שמותר אשם בא עולה ושייכא מיהת קדושת עולה על שם אשם ובדין הוא שעושה תמורה והיינו דפריך הש"ס עלה שמא הקדש אשם בא עולה בתמיה הא נמי בהקדיש נקבה לאשם וכי היא עצמה באה עולה אלא תימכר ויביא בדמיה עולה וא"כ מאי האי דמחלק רבי בין הקדש פסח ובין הקדש אשם:

אמר רבי אבין אם הקדיש פסח וכו'. כלומר דרבי אבין מוסיף הוא לחזק הקושיא וכמו ולא עוד הוא דקאמר והיינו שהרי מצינו מהקדש פסח שבא שלמים אם הוא מותר פסח ולא עוד אלא שאם בא שלמים הוא גופו קרב שלמים כדקיימא לן דמותר הפסח כגון שאבד והקריב אחר תחתיו ואח"כ נמצא הראשון הוא עצמו קרב שלמים וכן אם עברה שתו אבל באשם לא כך היא אלא דאם מצינו שהקדש אשם בא עולה אין גופו קרב עולה. אלא לרבנן ירעה עד שישתאב וימכר וכו' ואם קרב אשמו יפלו דמיו לנדבה וקרב עולה ולר"ש תימכר שלא במוס ויביא בדמיה עולה וא"כ טפי קשיא מ"ש הקדש אשם מהקדש פסח:

מאי כדון. והשתא דלא קיימא מלתא דרבי אליבא דר"ש אין לנו אלא לפרש טעמיהו דרבנן ודר"ש ובמאי פליגי:

ההין אמר הקדש דמים קידש. בהא פליגי ההין הוא ר"ש סבר דאם הקדיש נקבה לפסחו ולאשמו לא הקדיש אלא להקדש דמים שהרי יודע הוא שאין באין נקבה וצריכין להמכר ושלא במוס כסברת ר"ש וקדושת דמים אינו עושה תמורה. וההין רבנן סברי דאפ"ה הקדש גוף קידש לפי שצריכין להיות רועה עד שישתאבו והואיל ונחתא להו מיהת קדושת הגוף לענין זה הלכך עושה תמורה:

63. יב, ב הלכה ד'

"הפריש נקיבה לעולתו ולפסחו ולאשמו - עושה תמורה.

רבי שמעון אומר:

לעולתו - עושה תמורה.

לפסחו ולאשמו - אינו עושה תמורה.

רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון:

לעולתו ולפסחו ולאשמו - אינו עושה תמורה."

אמר רבי יוחנן:

טעמא דרבי שמעון:

שכן מצינו: נקיבה בעוף - קשירה לבא עולה.

ואמר רבי יוחנן:

טעמא דרבי שמעון בן יהודה:

אם מין במינו - הוא חלוק עליו, כל שכן מין בשאינו מינו.

איזהו מין במינו שהוא חלוק עליו?

כהדא דתני:

"אשם בן שנה והביא בן שתיים,

בן שתיים והביא בן שלש - לא יצא."³⁴

רבי שמעון אומר:

כל עצמו אינו קדושים."

אמר רבי יוחנן:

רבי שמעון ורבי יהושע, שניהם אמרו דבר אחד,

כמה דרבי יהושע אומר:

נקיבה לעולה - לא קידשה, אלא הקדש דמים,

כן רבי שמעון אומר:

נקיבה לעולה - לא קידשה, אלא הקדש דמים.

אין תימר: קדשה קדושת הגוף - ירעו.

"אמר רבי:

אין אני רואה את דברי רבי שמעון בפסח,

שהמותר פסח - בא שלמים!"

ולימא: אין אני רואה דברי רבי שמעון באשם,

שהמותר אשם - בא עולה!

אמר רבי אבין:

אם הקדיש פסח, בא שלמים - גופו קרב שלמים.

אם הקדיש אשם, בא עולה - אין גופו קרב עולה.

מה פליגי³⁵?

ההין אמר: הקדש דמים הקדיש.

וההין אמר: הקדש גופו הקדיש.

³⁴ ו"ג - בן שנה כשר ולא גורסים בן שלוש - לא יצא

³⁵ ו"ג - מהו קדון?

64. **יב, ב הלכה ד'**

פני משה

טעמא דר' יהושע. דמתני' דקסבר נקבות ימכרו לצרכי שלמים ויביא בדמיהן עולות דכתיב דבר אל אהרן וגו' בפרשת אזהרת בעלי מומין שלא להקדיש וכתוב אשר יקריבו לה' לעולה ודריש הכל קרב לעולה כלומר אם הקדיש סתם לה' הכל צריך שיקריב עולה כולה כליל וכתוב בתריה לרצונכם תמים זכר בבקר בכשים ובעזים מנין אפילו הקדיש נקבות לה' שצריך שימכרם לצורך אותו המין לקרבן ויביא בדמיהן עולות ת"ל בבקר וגו' והאי מיותר הוא דמי לא ידעינן דהקרובן בא מהן אלא לרבות את הנקבות:

רבי יצחק ברבי אלעזר. מקשי על האי דרשא דרשב"ל אליבא דרבי יהושע הא כתיב זכר בהאי קרא ואת אמרת בבקר לרבות את הנקבות אתא ודכוותה וכו' לרבות בעלי מומין בתמיה וכו' תעלה על דעתך לדרוש בעלי מומין נמי כן דמעיקרא כתיב תמים ותאמר ג"כ בבקר לרבות בעלי מומין להקדיש המזבח אלא דכמו שאי אתה יכול לדרוש לרבות בעלי מומין דתמים דוקא נאמר הי"נ זכר לדוקא נאמר גבי עולה:

מה בנייהו. על דברי ר"ע ודברי ר' פפייס דמתני' קאי דמאי בנייהו הלא ר"ע דאמר רואה אני את דברי ר"א נמי לא קאמר אלא משום דר"א השוה את מדותיו ואפשר דר"ע נמי יודה לסברת ר' פפייס דהיכא דהקדיש סתם ואמר נכסי להקדש דמסתבר הוא שיהו הכל לעולה ועוד דר"ע לא אמר אלא רואה אני דברי ר"א ולא קאמר הלכה כר"א וכדאשכחן במתני' דפ"ק דנדה ר"א אומר ד' נשים דיין שעתן אמר ר"י אני לא שמעתי אלא בתולה אבל הלכה כר"א וכיוצא בזה בכמה מקומות במתני' ובברייתות ואפשר דלהלכה ס"ל לר"ע כהאי דרבי פפייס:

רב אמר שיבטא דכרכדא או דכרכדא בנייהו. כלומר דרב מפרש דבאמת ליכא בנייהו לדינא אלא כשבט הכרכר הזה ששנים אוחזין בו ושובטין זה מכאן וזה מכאן ושניהן לדבר אחד נתכוונו וכהא דשנינו בברייתא דת"כ פ' ויקרא דדריש קרא דבעשותה אחת העושה את כולה ולא העושה מקצתה כיצד שנים אוחזין במלגז ולוגזין בכרכר ושובטין וכו' יכול יהיו חייבין ת"ל בעשותה וכו' וזהו שבטא דכרכדא כלומר דרך משל הוא כמו ששנים אוחזין בעץ של אורגין ושובטין את החוטין למתחן כך הם דברי ר"ע ור' פפייס דמתני' שאין ביניהם אלא שזה מראה פנים לסברת ר"א הואיל והשוה מדותיו וזה ג"כ מודה דהיכא דמסתבר הוא עבדינן כר"א ואפשר דר"ע נמי יודה לרבי פפייס דהיכא דמסתבר הוא עבדינן כרבי יהושע דהא לא קאמר להלכה כר"א וכדאמרן:

ציטוט ממשנתו [המקדיש נכסיו,

רבי יהושע אומר:

זכרים עצמן - יקרבו עולות, ונקבות - ימכרו לצרכי זבחי שלמים, ויביא בדמיהן עולות, ושאר נכסים יפלו לבדק הבית].

רבי יעירא בשם רבי שמעון בן לקיש: טעמא דרבי יהושע,

"דבר אל-אהרן ואל-בניו ואל כל-בני ישראל, ואמרת אליהם: איש איש מבית ישראל ומן-הגור בישראל, אשר יקריב קרבנו לכל-נדריהם ולכל-נדבותם, אשר-יקריבו ליהוה לעלה" (ויקרא כב, יח) - הפל קרב לעולה. "לרצונכם תמים זכר" (ויקרא כב, יט) - מנין אפילו נקיבות? תלמוד לומר: "בבקר" - לרבות את הנקיבות.

פרשת

קושיא

רבי יצחק בי רבי אלעזר שאל: כתיב: **"זכר"**, ואת אמרת: **"בבקר"** - לרבות את הנקיבות! ודכוותה, כתיב: **"תמים"**, ואת אמרת: **"בבקר"** - לרבות בעלי מומין! מה בנייהו?

תירץ

רב אמר: שבטא דכרכדא בנייהו.

65. יב, ב - יג, א הלכה ד'

פני משה

טעמא דרבי ליעזר. דכתיב דבר אל אהרן וכו' כמו שכתבתי לזה במתני':
 הוון יתבין ואמרין. שהיה קשה להם על האי טעמא דקאמר רשב"ל בפשיטות אליבא דרי אלעזר דמתני' דמשמע דכולי עלמא מודים בזה והא תמן בהלכה דלעיל דקאמר רבי יוחנן לטעמא דר"ש דקאמר בהפריש נקבה לעולתו דחיללא עליה קדושת הגוף ועושה תמורה משום שכן מצינו שם עולת נקבה בעוף שכשירה ומדקאמר האי טעמא על הנודר עולה שאם הפריש נקבה לעולתו חיללא עליה קדושת הגוף שכן עולת נקבה בעוף ש"מ דה"ק שכן אם רצה היה מביא עולת העוף לנדרו ובוזה היה יוצא ידי נדרו שאמר הרי עלי עולה סתם והלכך אף אם הפריש נקבת בהמה לנדרו חיללא עליה קדושי וא"כ שמעינן מיהת דבנודר סתם יכול הוא להביא עולת העוף והכא הוא אמר רשב"ל הכי בתמיה ולא שמעינן דפליג רשב"ל על רבי יוחנן בהא דהכי משמע נמי מפשיטות דברי רבי יוחנן דלעיל דכ"ע מודים בזה אלא דיהיב האי טעמא אליבא דר"ש דלעיל למאי דס"ל בענין תמורה ומיהת בהא דקאמר שכן יכול להביא עולת העוף לנדרו לכ"ע הוא וקשיא על הא דרשב"ל אליבא דר"א:
אמר רבי יוסי. לרבי ירמיה קיימתיה להאי דרשב"ל כהאי דאמר רבי שמואל דכל שאינו לקרב לא היא ולא דמיה כלומר שהיא עצמה אינה ראויה על המזבח ולא הדמים עצמן לא קדשה מתחלה אלא לדמיה שתימכר ויקח בדמיה דבר הראוי למזבח ואמרת את עלה יאות היא דלהקריבו אין אתה יכול ועל העוף קאי שאם הקדיש סתם והיה עוף בנכסיו דלהקריבו עצמו לעולה אין אתה יכול דכתיב בהאי קרא דלעיל דבנודר או נודב סתם לה' משתעי ובבקר וגוי' כתיב ולא עופות ולפדותו אין אתה יכול שאין לעוף פדיון כדתנן ריש פ"ב דמנחות ולפום כן צריך ע"כ מימר דלא קדשה העוף אלא קדושת דמים ותימכר ויביא בדמיה עולת בהמה וא"כ את נמי מודה להא דרשב"ל:

ציטוט ממשנתו

[המקדיש נכסיו, והיו בהו דברים ראויים לגבי מזבח, יינות, ושמינים, ועופות],
רבי אלעזר אומר:
ימכרו [לצרכי אותו] המין, [ויביא בדמיהו עולות, ושאר נכסים - יפלו לבדק הבית].

פרשנות

רבי אבהו בשם רבי שמעון בן לקיש:
 טעמא דרבי אלעזר:
"דבר אל-אהרן ואל-בניו ואל כל-בני ישראל, ואמרת אלהם: איש איש מבית ישראל ומן-הגזר בישראל, אשר יקריב קרבנו לכל-נדריהם ולכל-נדבותם, אשר-יקריבו ליהוה לעלה" (ויקרא כב, יח) - הכל קרב לעולה.
"לדצונכם תמים זכר" (ויקרא כב, יט).
 יכול אפילו עופות?
 תלמוד לומר: **"בבקר"** - ולא עופות.

קשיא

רבי ירמיה ורבי בון בר חייא הוון יתבון ואמרין:
 תמן אמר רבי יוחנן:
 טעמא דרבי שמעון,
 שכן נקיבה שבעוף - כשירה לבא עולה.
 וכא אמר הכין?!

פיח' יג,א

אמר רבי יוסי:
 קיימתיה פהא דאמר רבי שמואל בשם רבי זעירא:
 כל שאינה יכולה לקרב לא היא ולא דמיה - לא קדשה אלא הקדיש דמים.
 ואת אמרת יאות!
 להקריבו - אין את יכול, דכתיב: **"בבקר"** - ולא עופות.
 לפדותו - אין את יכול, שאין לעוף פדיון.
 לפום כן צריך מימר: לא קדשה אלא קדושת דמים.

פני משה

חברייא בשם רבי יוחנן. וכן אמר רבי אייבו בשם רבי יוחנן היינו טעמא דהדין תניא דהמתני דקאמר דאלו אין עצמן קריבין ע"ג המזבח אלא ימכרו ויביא בדמיהן עולות ואין הדמים נופלין לבדק הבית כמו ששנינו במתני' דלעיל גבי בהמה משום דשאני בהמה שהרי אם נפל בה מום יש לה פדיון כדילפינן מהאי קרא דכתיב בפרשת ערכין ואם כל בהמה טמאה וגוי והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך הכהן אותה וגוי ומה ת"ל טמאה כלומר אי אפשר לומר דבהמה טמאה ממש אמור כאן שהרי כבר נאמר למטה ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך ומה ת"ל כאן טמאה אלא דלאו בטמאה ממש מישתעי הכא דאפי' טמאה באותו השם כלומר שעכשיו שם טמאה עליה שנעשית בעלת מום ואסורה למזבח כטמאה ואמר קרא תיפדה ודמיה נופלין לבדק הבית כדין כל הערכין ולפיכך נמי במתני' דלעיל דמירי בבהמה אמרינן דהדמים נופלין לבדק הבית הואיל ואשכחן גבי בהמה תמימה שהקדישה למזבח ונפל בה מום שנפדית והדמים לבדק הבית נופלין אבל אלו שנשנו במשנתנו הסלת היין והשמן והעופות אם אירע בהן פסול אין להן פדיון כדתנן בריש פרק י"ב דמנחות ומשום שאינן בכלל העמדה והערכה והלכך אין הדמים נופלין לבדק הבית אלא יביא בדמיהן עולות בהמה:

וקשיא. כלומר דמכל מקום הא קשיא למאי דמפרש להאי קרא דבעלת מום מישתעי: **בדא כתיב והעמיד והעריך.** בתמיה דהא ג"כ בעלת מום גמורה נמי בכלל ואפי' אירע בה מום כזה שאינה יכולה לעמוד וא"כ היאך אתה מקיים בה והעמיד את הבהמה והעריך הכהן ולא משני מידי:

ר"ז בשם רבי אלעזר. אמורא לא אמר כן לפרש האי קרא דאבתריה לחוד קאי וללמד על בהמה תמימה הקדישה למזבח ונפל בה מום שיש לה פדיון אלא דאדלעיל מהאי קרא נמי קאי דמישתעי בתמורה כדכתיב לעיל מיניה לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב ואם המר ימיר וגוי וילפינן מיניה דבדיעבד אם המר ימיר וגוי עושה תמורה ואפי' בעלי מומין שקדם הקדישן את מומן עושה תמורה ולאפוקי אם קדם מומן להקדישן אין עושה תמורה כדתנן בפ"ק דתמורה ויליף לה רבי אלעזר מהאי קרא דאבתריה ואם כל בהמה טמאה וגוי וכלומר דבהא מודה דהאי קרא על כרחך בבעלת מום מישתעי אלא שבא ללמד כל שאינה ראויה ליקרב לא כאן ולא במקום אחר כלומר לא עכשיו ולא בתחלה שמעולם לא היתה ראויה ליקרב והיינו בעלת מום מעיקרא אינו עושה תמורה הא אם קדם הקדישה למומה עושה תמורה דקרא הכי משמע אשר לא יקריבו ממנה וגוי שמעולם לא היתה ראויה לקרבן ואינו יכול להמיר אותה והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך וגוי דאותה יש לה פדיון ודמיה לבדק הבית נופלין אבל בהמה תמימה הקדישה למזבח ואח"כ נפל בה מום לא שמעינן מהאי קרא דנפדית ודמיה לבדק הבית נופלין אלא דהאי בלחוד ילפינן מיניה דבכה"ג עושה היא תמורה וכדאמרן:

66. יג, א הלכה ד'

["הפריש נקיבה לעולתו ולפסחו ולאשמו - עושה תמורה.

רבי שמעון אומר:

לעולתו - עושה תמורה.

לפסחו ולאשמו - אינו עושה תמורה.

רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון:

לעולתו ולפסחו ולאשמו - אינו עושה תמורה."]

ציטוט מברייא
מסאה 81 דף יב

פרשנות

חברייא בשם רבי יוחנן:

רבי אייבו בר נגרי אמר קומי רבי אילא בשם רבי יוחנן:

טעמא דהין תנניא:

"ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה" (ויקרא כז, יא),

מה תלמוד לומר "טמאה"?

אלא, אפילו טמאה באותו השם.

קושיא

וקשיא, בדא כתיב: "והעמיד ... והעריך" ³⁶ (ויקרא כז, יא-יב)!

פרשנות חולקת

רבי זעירא בשם רבי אלעזר לא אמר כן,

אלא: "ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה" -

כל שאינה ראויה ליקרב לא כאן ולא במקום אחר - אינה עושה תמורה.

יצאת נקיבה שבעוף לעולה,

אף על פי שאינה ראויה ליקרב כאן, ראויה ליקרב במקום אחר.

קושיא

רבי אבון ורבי בון בעון קומי רבי זעירא:

הרי הרובע והנרבע שאינן ראוין ליקרב לא כאן ולא במקום אחר -

והרי הן עושין תמורה!

תנין

אמר לון:

אף אני לא אמרתי, אלא טמאה ממז.

קושיא

וקשיא, בדא כתיב: "והעמיד ... והעריך"!

על רבי תמיה

יצאת נקיבה שבעוף. כלומר עוף שאין בו תמות וזכרות והכל שוה לגביה:

שאע"פ שאינה ראויה ליקרב כאן ראויה ליקרב במקום אחר. כלומר יצא עוף מילפוטא דהאי קרא דלמדין ממנו דוקא אם קדש ואח"כ הומם עושה תמורה ולאפוקי אם לא היתה ראויה ליקרב מעולם זה דוקא בבהמה יצא עוף שאע"פ שמצינו בו שראוי להקריבו במקום אחר אפי' אינו עושה תמורה וכדתנן בהדיא בפ"ק דתמורה העופות והמנחות אינן עושין תמורה שלא נאמר אלא בבהמה ואם המר ימיר בהמה בבהמה אלא יצא עוף מכלליה דהאי קרא קאמר והא דקאמר שאע"פ שאינה ראויה ליקרב כאן וכו' היינו לתרץ נמי קושיא דלעיל דמ"ש האי מתני' דידן דלא אמרינן הדמים נופלין לבדק הבית ומ"ש במתני' דלעיל דאמרינן הדמים נופלין לבדק הבית דהרי מעתה דמפרש להאי קרא דבענין תמורה נמי הוא דמשתעי ולא בענין פדיון לחוד וא"כ לא שמעינן מהאי קרא דבהמה הקדושה למזבח ונפל בה מום שהפדיון לבדק הבית הוא והשתא הדרא קושיא לדוכתה כדלעיל ועלה מסיים הכי דהא נמי שפיר היא לפירושא דרבי אלעזר אמורא דהיינו טעמא דבהמה תמימה ונפל בה מום אחר הקדישה עושה היא תמורה והלכך במתני' דלעיל דבהמה איירינן ועלולם יש בה צד קדושה ואפילו נפל בה מום כדאשכחן לענין תמורה אמרינן נמי דדמיה לבדק הבית הן נופלין דאע"ג דקדשי בדק הבית עצמן אינן עושין תמורה היינו אם הוקדשו בתחלה לבדק הבית אבל זו שבתחלה הוקדשו למזבח הואיל וסתמן לבדק הבית כדין מקדיש סתם לר' אליעזר דמתני' דלעיל נופלין הדמים לבדק הבית יצא עוף דאיירי במתני' דהכא שאע"פ שאינה ראויה ליקרב כאן כלומר דדוקא כאן הוא שאינה ראויה ליקרב שלא הקדיש אלא לקדושת עולה למזבח וכולה כליל ובמתני' דבר שראוי למנחות נמי קאמר שאין כולה לגובה דאית ביה שיריים לכהנים וא"כ גם עופות דתני בהדיהו לא לעולה למזבח ולגובה הקדיש והיינו דקאמר אינו ראוי ליקרב כאן ומיהו ראוי הוא ליקרב במקום אחר במקדיש עולת העוף למזבח אפי' הואיל דלא אשכחן גביה צד קדושה לענין תמורה לא קרב הוא עצמו בהקדיש נכסיו סתם והיו בהן עופות או שארי השנויים כאן במתני' אלא ימכרו לצרכי אותו המין ויביא בדמיהן עולות בהמה למזבח. ולפי הא דפרישית מתורצת הקושיא דלעיל נמי לר' אלעזר אמורא והיינו נמי דקאמר ר"ז ר' אלעזר לא אמר כן ועיקרא דמילתא אפירושא דקרא קאי וכדלעיל אלא דאיכא למימר דנמי אשינוייה דהך רומיא דמתני' קאי וכדפרישית:

ר' אבין ור' בון בעון קומי ר' זעירא. וכללא היא דקאמרת כל שאין ראוין ליקרב לא כאן ולא במקום אחר אינן עושין תמורה והרי הרובע והנרבע דאינן ראוין ליקרב כלל והרי הן עושין תמורה כדתנין בתוספתא פ"א דקרא דתמורה עושין תמורה ברובע ונרבע במוקצה ונעבד באתנן ומחיר ל"כ"ע ובכלאים וטרפה ויוצא דופן פליג התם ר' אליעזר וס"ל לא קדושין ולא מקדישין כדתני במתני' סוף פ"ב דתמורה:

אמר לון. ר' זעירא אף אני לא אמרתי אלא טמאה ממש וקשיא בדא כתיב והעמיד והעריך. כלומר אף אני לא הודיתי לר' אלעזר דמפרש להאי קרא דבעלת מומין מישתעי ומטעמא אחרינא אמרתי דמוטב לפרש להאי קרא דבטמאה ממש מישתעי ומכא האי קושיא דלעיל דאי בבעלת מום א"כ קשיא בדא כתיב והעמיד והעריך כדלעיל:

³⁶ ואם כל-בהמה טמאה אשר לא-יקריבו ממנה קרבן לה' והעמיד את-בהמה לפני הכהן. יב והעריך הכהן אתה בין טוב ובין רע כערכך הכהן כן יהיה.

פני משה

מתני'

אחת לשלשים יום משערין את הלשכה. היו עושין פיסוק השער ליינות ושמינים וסלתות וכיוצא בהן דשכיחי שמשנתנה השער בהן והיו פוסקין עם המוכר בשער הזה לצרכי הלשכה ועמד שער המקח הזה שלשים יום שאם נתייקר המקח היה צריך ליתן להקדש כפי השער שפסקו עמו ואם הוזל היה צריך ליתן להקדש כשער הוזל כדמפרש ואויל:

המקבל עליו לספק סלתות. להקדש בשעה שהשער היא ארבע סאין בסלע וסלתות דנקט דשכיחי טפי להתייקר וליזול לפי הזמן והי"ה לאינד:

ועמדו שלש סאין בסלע. שהוקרו בתוך אותו הזמן היה צריך לספק להקדש מארבע סאין בסלע ואם עשה המקח משלש סאין בסלע והוזלו בתוך הזמן ועמדו מארבע סאין בסלע היה צריך לספק להקדש כפי שער שהוזל שלעולם יד הקדש על העליונה:

ואם התליעה הסלת. שפסולה היא להקדש וכן אם החמיץ היין שפסול הוא לנסכים:

התליעה והחמיץ לו. להמוכר שההפסד היא עליו וצריך לספק הכשר להקדש:

אינו מקבל את מעותיו. שעשה המקח עם ההקדש:

עד שיהא המזבח מרצה. בדבר הראוי לו:

גמ'

תני בשם ר"ש. דפליג על הא דקתני אינו מקבל את מעותיו עד לבסוף שיהא המזבח מרצה אלא מיד היו מקבלים המוכרים מהזוברין את מעותיהן ואין כאן חשש כלל לפי שהכהנים זריזין הן ויכולין להוציא מידן ושלא יניחו להם אלא כפי הראוי להשתלם מן ההקדש:

67. יג, א הלכה ה'

משנה

אחת לשלשים יום משערין את הלשכה. כל המקבל עליו לספק סלתות מארבע. עמדו משלש - יספק מארבע.

משלש ועמדו מארבע - יספק מארבע; שיד הקדש על העליונה.

אם התליעה סולת - התליעה לו.

ואם החמיץ יין - החמיץ לו.

אינו מקבל מעותיו, עד שיהא המזבח מרצה.

גמרא

תני בשם רבי שמעון:

"מיד היו מקבלין את מעותיהן, והכהנים זריזין הו'."

ברייטא חולקת

הדרן עלה פרק התרומה

מסכת שקלים פרק ה' - "אלו הן הממונים"

68. יג, א-ב הלכה א'

פני משה

מתני'

אלו הן הממונים שהיו במקדש וכו'. בגמרא פליגי בהא דחד אמר כשרים שבכל דור ודור הוא מונה באלו הממונים ולהאי מ"ד היו נקראין על שם הראשונים שג"כ כולן כשירין היו כדקחשיב להו בסוף פ"ג דיומא ולא היו מזכירין לגנאי אלא לבן קמצר וחביריו האמורים. ואידך אמר מה שהיו באותו הדור מונה אותן לפי מה שבכל דור ודור ולהאי מ"ד על כולן אמר התם לגנאי חוץ מבן קטין וחביריו המוזכרים למעלה שם:

על החותמות ועל הנסכים. כדמפרש לקמן בפרקין:

על הפייסות. לעשות הפייס האמור לעיל בפ"ג דיומא שהמונה אמר להם הצביעו:

על הקניין. קיני זבים וזבות ויולדות והיה ממונה על השופרות שכתוב עליהן קיני כדלקמן בפ"ו והוא לוקח קינין באותן המעות שבשופר הקינין להקריבן להחייב בהן ולזה היה צריך שיתמנה חכם גדול ובקי לפי שיש כמה וכמה דינין המתחלפין אם אירע איזה תערובות בהן כדתנן במסכת קינין ואמרינן באבות קינין ופתחי נדה הן הן גופי תורה:

שהיה פותח בדברים ודורשן. כדקאמר בגמ' פעם אחת יבשה אי"י וכו':

ויודע בשבעים לשון. הוא מרדכי בלשן הנזכר בעזרא בין עולי הגולה על שם שהיה בולל לשונות הרבה:

בן אחיה על חולי המעים. כדקאמר בגמרא שרוב הכהנים היו להם חולי מעיים לפי שאוכלין בשר הרבה ושמן ושותין מים אח"כ והיו מהלכין יחף על הרצפה והוא היה ממונה על רפואתן ויודע הסמים הטובים והמועילים לזה:

נחוניא חופר שיחין. ממונה על חופרי שיחין ובורות כדי שיהיו המים מצויין לעולי הרגלים:

גביני כרוז. הוא היה המכריז בשחר בבית המקדש עמדו כהנים לעבודתכם ולוים לשירתכם ולפעמים היו שומעין קולו מיריחו כדתנן במסכת תמיד:

בן גבר. כך היה שמו וממונה על נעילת שערים במקדש ובהר הבית בערב ולפיתחן בבקר:

בן בבי על הפקיע. מפרש בגמרא הכא שהיה מזווג את הפתילות לפי ששיערו מחצית הלוג לנר להמנורה והיה צריך לזווג ולעשות הפתילות לפי הזמן שבתקופת טבת היה עושה אותן דקות ובתקופת תמוז עבות כדי שידלוק כשיעור אחד בלילות ארוכות וקצרות:

צלצל. כלי שיר סימבולי"א בלע"ז ועל שם שיוצא ממנו קול גדול מלשון תצילנה אזניו:

הוגדס. או הוגרס על השיר שהוא היה המתחיל את השיר ושאר הלויים אחריו וכשהיה מסיים היו כולן מסיימין:

בית גרמו וכו'. ככתוב בסוף פ"ג דיומא:

על הפרוכת. על אורגי הפרוכת כדקאמר בגמרא שהיו נעשים שתיים בכל שנה כדלקמן בפ"ח:

ופנחס המלביש. הוא היודע סדר הלבשה ביפוי וסידור נאה כדקאמר בגמרא:

גמ'

רבי חזקיה אמר רבי סימון ורבנן וכו'. וכתוב לעיל בסוף פ"ג דיומא וע"ש:

משנה

אלו הן הממונים שהיו במקדש:

יִחוּנְנוּ בֶן פְּנַחֵס - על החותמות.

אֲחִיָּה - על הנסכים.

מִתְתִּיָּה בֶן שְׁמוּאֵל - על הפייסות.

פְּתִיָּה - על הקניין.

פְּתִיָּה - זהו מְרַדְכִי.

וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמוּ פְּתִיָּה?

שְׁהָיָה פּוֹתַח דְּבָרִים וְדוֹרְשָׁן.

וְיֹדֵעַ בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן.

בֶּן אֲחִיָּה - על חולי מעיים.

נְחוּנְיָא - חופר שיחין.

גְּבִינִי - כְּרוֹז.

בֶּן גָּבֵר - על נעילת שערים.

בֶּן בָּבִי - ממונה על הפקיע.

בֶּן אֲדוּאָא - על הצלצל.

הוּגְרִס בֶּן לִוִי - על השיר.

בֵּית גְּרָמוֹ - על מעשה לחם הפנים.

בֵּית אֲבִטָּיִס - על מעשה הקטורת.

וְאֲלַעְזָר - על הפרוכת.

וּפְנַחֵס - המלביש.

גמרא

רבי חזקיה אמר רבי סימון, ורבנן.

חד אמר: כשירי דור ודור בא למנות עליהן.

וחורנה אמר: מי שהיה באותו דור מנה מה שבדורו.

³⁷ מאן דאמר: "כשירי כל דור ודור בא למנות",

על כולן הוא אומר: "זכר צדיק לברכה" (משלי י, ז).

מאן דאמר: "מי שהיה באותו דור מנה מה שבדורו",

על כולן הוא אומר: "ישם רשעים ירקב" (משלי י, ז).

ועל מי נאמר "זכר צדיק לברכה"?

על בן קטין וחביריו.

פרשנות

פרשנות

פני משה

זה ר"ע שהתקין וכו'. והיינו דכתיב לכן אחלק לו ברבים שיהא מפורסם ברבים וכולם לומדים מה שסידר ומפני ואת עצומים יחלק שלל שחילק שלל הרבה בדברי תורה לעצומים והרוצים ליגע בהם. ויש אומרים אלו התקינו אנשי כנסת הגדולה מדרש הלכות והגדות ומה שהתקין זה ר"ע כלליו ופרטיו שהתורה נדרשת בהן וכדנשנה בברייתא דרבי ישמעאל:

ספורות ספורות. מנין ומספר בכל דינים השוים ולהורות שהן לא פחות ולא יותר חמשה לא יתרמו וכו'.

מה תלמוד לומר סופר. וכי לא היה לו להכתוב לספר בשבחו אלא שהיה כותב כמשמעות סופר כפשטיה אלא ללמד כשם שהיה סופר וחושב בד"ת להתיבות ולהאותיות כמו שנשנה במסכת סופרים כך היה סופר ומונה בדברי חכמים כדלעיל:

הראשונים חרשו וזרעו וכו' ואנו אין לנו פה לאכול. כלומר הם יגעו הרבה בד"ת והתקינו והזמינו להבין כל כללי התורה ופרטיה כאדם המתנייגע בכל מלאכת התבואה עד אם גמר ואפה הפת ואעפ"כ אין לנו לב להבין אותה וכמי שאין לו פה לאכול:

אין הוון קדמאי מלאכין וכו'. זה כתוב לעיל בפ"ק דדמאי בהלכה ג' ועל עובדא דמייתי התם לעיל ר' ירמיה שלח לרבי זעירא חדא מסאנא דתאנים דלא מתקנא. כלכלה אחת של תאנים ולא היו מתוקנים ממעשרות וסמכו זה על זה ר"ז היה אומר איך ישלח לי רבי ירמיה דבר שאינו מתוקן ורבי ירמיה היה סבור איך יהיה ר"ז אוכל דבר שספק לו אם מתוקן הוא או לא ובין דין לדין נתאכלו טבל וכשנדע לו אח"כ שאכל דבר שאינו מתוקן אמר רבי זעירא אין הוון קדמאי מלאכין וכו' ובההיא שעתא כשאירע לו כך לר"ז אמר ואפילו לחמרתיה דרבי פנחס בן יאיר לא אידמינו וכהאי עובדא דלקמן:

69. יג, ב הלכה א' דברי עבד למוסרי התורה והייחס בינהם

יג, ב, אמר רבי יונה:
כתיב: "למן אחלק לו ברבים, ואת עצומים יחלק שלל" - זה רבי עקיבא,

שהתקין משנה ומדרש ההלכות והגדות. ויש אומרים:

אלו - אנשי כנסת הגדולה תיקנו.

אלא מה תיקן זה?

כללות ופרטות.

יג, ב, אמר רבי אבהו:
כתיב: "ומשפחות סופרים ישיבי יעבין" (דברי הימים א, ב, נה).

מה תלמוד לומר: "סופרים"?

אלא שעשו את התורה ספורות ספורות.

חמשה - לא יתרומו תרומה.

חמשה דברים - חייבין בחלה.

חמש עשרה נשים - פוטרות צרותיהן.

שלשים ויש - פרייתות בתורה.

שלשה עשר דבר - נאמרו בנבלת העוף הטהור.

ארבעה - אבות נזיקין.

אבות מלאכות - ארבעים חסר אחת.

יג, ב, אמר רבי אבהו:
כתיב: "לעזרא הכהן הסופר"³⁸ (עזרא ז, יא).

מה תלמוד לומר: "סופר"?

אלא כשם שהיה סופר בדברי תורה,

כך היה סופר בדברי חכמים.

יג, ב, אמר רבי אבהו:
רבי חגי בשם רבי שמואל בר נחמן:

הראשונים:

חרשו,

וזרעו,

ניקשו,

כיסחו,

עדרו,

קצרו,

עמרו,

דשו,

זרו,

בדרו,

טחנו,

הרקידו,

לשו,

קיטפו,

ואפו.

ואנו - אין לנו מה לאכול.

יג, ב, אמר רבי אבהו:
רבי אבהו בר זמינא בשם רבי זעירא:
 אין הוון קדמאין מלאכין - אנו בני אנוש.
 ואין הוון בני אנוש - אנו חמרינו.

יג, ב, אמר רבי מנא:
 בההיא שעתא אמרין: אפילו כחמרתיה דרבי פנחס בן יאיר לא אידמינו.

³⁸ וזה פרשגן הנשתנו אשר נתן המלך ארתחשסתא לעזרא הכהן הספר ספר דברי מצות-ה' וחקיו על-ישראל

פני משה

גנבתה. נגנבה מליסטין בלילה ונעשית טמונה אצליהם במערה ג' ימים ולא טעמה כלום ולבסוף נמלכו להחזירה ואמרו הוציאוה מכאן שלא תמות ותסרח עלינו המערה והוציאו אותה והלכה ועמדה על השער של אדונה:

שריית. התחיל' לצעוק ואמר להן רבי פנחס פתחו לה לעלובה זו שכבר יש ג' ימים שלא אכלה כלום: יהבון לה תיכול. תנו לה מה לאכול ונתנו לה שעורים ולא אכלה וכששאל אם השעורים מתוקנים היו והשיבו הן לפי הדין שהיה דמאי דהלוקח לבהמה פטור:

וארימיתון דמיין. אם הרימותם בשביל דמאי ואייל לא כן למדתנו רבינו הלוקח וכו' והשיב ומה אעשה לעלובה זו והיא מחמרת הרבה על עצמה והרימו ותיקנו דמאי ואז אכלה:

חמרתיה **דדבי פנחס בן יאיר**, גנבתה ליסטאי בלי'יא, עבדת טמירא גבון תלתא יומין, ולא טעמה כלום. בְּתַר תְּלַתָּא יוֹמִין אֵימְלִכוֹן מַחֲזֵרְתָּהּ. אָמְרוּן: אֶפְקוּנָה מִן הָכָא דְלֹא תִימֹות גְּבוֹן. אֶפְקוּנָה, אֲזַלְתָּ וְקָמַת לָהּ עַל תְּרַעָא דְמָרָה, שְׂרִיית מְנַהֲקַת, אָמַר לוֹן: פְּתַחוּן לְהָדָא עֲלוּבְתָא, דְאִית לָהּ תְּלַת יוֹמִין דְלֹא טַעְמָה כְּלוּם. פְּתַחִין לָהּ, וְעַלְתָּ לָהּ. אָמַר לוֹן: יְהָבוּ לָהּ כְּלוּם תִּיכּוּל, יְהָבוּן קוּמָה שְׁעוּרִין, וְלֹא בְעִית לְמִיכַל. אָמְרִין לִיה: רַבִּי! לֹא בְעִית לְמִיכַל. אָמַר לוֹן: מַתְקִנִין אֵינּוּן? אָמְרוּ לִיה: אֵין! אָמַר לוֹן: וְאֵרִימְתוֹן דְמִיין? אָמְרוּן לִיה, לֹא כֵן אֶלְפֹון רַבִּי: **"הלוקח זרע לבהמה, קמח לעורות, שמן לאור - פטור מן הדמאי!"** אָמַר לוֹן: מַה נְעַבַד לָהּ לְהָדָא עֲלוּבְתָא, דְהִיא מַחְמָרָה עַל גְרָמָה סְגִין. וְאֵרִימוּן דְמִיין, וְאֶכְלַת!

70. יג, ב הלכה א'

פני משה

בוא וראה מה גדול הוא וכו'. שהיה יודע לדרוש ברמוזי הדברים ולחברן ולעשותן מלות כדי להבין וכדלקמן בהאי דרב חסדא:

תני. בתוספתא דסנהדרין ריש פרק ח':

שנים שידעין לדבר. בשבעים לשון וכולן ראויין לשמוע להבין אף שאין יכולין לדבר הייז ראוייה לסנהדרין לפי שהסנהדרין היו צריכין שיהא בהן מדברים בכל הלשונות שאם יבא לפניהן אחד מאיזו אומה ולשון ואינו מדבר כ"א בלשון עמו שיהו יכולין לדבר עמו ולהשיבו וכולן היו צריכין שיבינו מה שהן מדברין:

שלשה. אם יש בהן שלשה מדברים הייז בינונית ואם יש בהן ארבעה הרי זו חכמה מפני ששנים מהן מדברים עם זה ובתוך כך שנים האחרים נושאין ונותנין בהענין:

יבשה ארץ ישראל. לא ירדו גשמים ולא גדלו הזרעים ולא ידעו מהיכן להביא העומר:

איתנויה. הביאו אותו לפני פתחיה שלא היו מבינים ברמיזותיו של אילם הזה ואמר להן פתחיה אם יש איהו מקום הנקרא גגות צריפין או להפך והלכו לשם ומצאו שדה זרועה ומליאה וקצרה להביא העומר:

פעם אחת נשרף כל העולם כולו. נשרפו הזרעים מחמת החום ולא היו יודעין וכו':

על סוכרא. מקום סכר הנהר שסוכרין אותו כדי שיתפשט וישקה את השדות אי"נ סוכרא והוא חור שבמזוזות הדלת שתוחבין בו הבריח לנעול:

שלוש נשים וכו'. ועוד מעשה בני נשים שהביאו קיניהן ואחת אומרת לעינתי וכו' והיו סבורין לומר לעינתי מלשון מעיין שהיתה שופעת זיבה כמעיין וכן האומרת לימתי שופעת כים היתה והאומרת לזיבתי זיבה ממש כסידרה ונמצאו שאלו השלש כולן קיני חובה מביאין הן אחד לחטאת ואחד לעולה כך היו סבורין ואמר להן פתחיה לא כך היא כוונתן אלא זו שאומרת לעינתי בעינה היתה מסוכנת ונתרפאה ומביאה קן א' לנדבה וכן האומרת לימתי בים סיכנה וניצולה והאומרת לזיבתי זאב בא ליטול את בנה וניצל ממנו ומביאה קן א' ונמצאו שאלו קיני נדבה הן וכולן עולות:

ציטוט ממשנתו

"פתחיה על הקינין".
[פתחיה - זהו מרדכי.
ולמה נקרא שמו פתחיה?
שהיה פותח דברים ודורשן.
יודע בשבעים לשון].

דברי התפלות

בא וראה מה גדול הוא כוחו של אותו האיש!
פותח דברים ודורשן.

ציטוט ממשנתו

"יודע בשבעים לשון".

ברייתא מרחיבה

תני:

"סנהדרין שיש בה שנים שיכולין לדבר, וכולן ראויין לשמוע - הרי זו ראוייה לסנהדרין. שלשה - הרי זו בינונית. ארבעה - הרי זו חכמה. וביניה היו בה ארבעה: בן עזאי, ובן זומא, ובן חנינאי, ורבי אלעזר בן מתיה".

סיפור על פתחיה

אמר רבי חסדא:
פעם אחת יבשה ארץ ישראל,
ולא ידעו מהיכן להביא עומר.
והוה תמן חד אילם, דהוה יתיב חד ידיה על גגות, וחד ידיה על צריפין.
איתנוניה קמיה דפתחיה,
אמר להו: אית אתר דמיתקריא גגות צריפין? או צריפין גגות?
אזלין לתמן ואשכחון.

סיפור

אמר רבי יוסה בי רבי בון:
פעם אחת נשרף כל העולם כולו,
ולא היו יודעין מהיכן להביא העומר.
והוה תמן חד אילם, דהוה יהיב ידיה על עיניה, וידיה על סוכרא.
איתנוניה לגבי פתחיה,
אמר לון: אית אתר דמיתקריא עין סוכר? או סוכר עין?
ואזלו תמן ואשכחון.

סיפור

שלוש נשים הביאו קיניהן,
אחת אומרת: "לעינתי".
ואחת אומרת: "לימתי".
ואחת אומרת: "לזיבתי".
זו שאומרת: "לעינתי" - סברין מימר: שופעת כמעין. אמר לון: בעינא סכנת!
זו שאומרת: "לימתי" - סברין מימר: שופעת פים. אמר לון: בימה סכנת!
זו שאומרת: "לזיבתי" - סברין מימר: זבה ממש. אמר לון: זאב בא ליטול את בנה!

71. יג, ב - יד, א הלכה א'

פני משה

בן אחיה וכו'. כדפרישית במתני שאלהיה היה יודע איזה יין טוב למעיים ואיזה יין הוא סמם ומרפא ביותר למעיים:

הי דין כיה מקורר מיא. איזה סלע שתחתיו יוצא מקור מים ואיזה שיש תחתיו שרברובי חריבות ויבשות ארץ. פת חריבה תרגומו לחמא שרבתיא:

ועד מטי הן וכו'. ועד כמה הגיע אותו הכיף וכן עד כמה מטייה החריבות שלו וצריך לחפור יותר עמוק זה הכל היה נחוניא יודע:

מאן דאמר רחמנא וותרן. שמוותר ומוחל הכל עד שלא יתקן האדם מעשיו ויבקש מחילה על חטאיו:

יתוותרן. יתרחבו ויצאו בני מעיו אלא הקדוש ברוך הוא מאריך רוחיה וגבי דידיה ועל דרך שאמרו והגבאין מחזירין בכל יום וכו'. וגריס להא לקמן בפ"ג דביצה:

וסביביו. הן הצדיקים שיש להם דבקות עם המקום מדקדק עמהם ביותר ואפ"י על דבר קל וכחוט השערה מדקדק הוא:

אמר רבי יוסה לא מטעם הזה. לא ממקרא הזה אנו למידין כך ולפי שמשמעו שאפילו כחוט השערה מדקדק להענישם על דבר קל שעברו אבל אין אנו יודעין שאינו מוותר להם אף במקצת ועוד דכאן לא כתיב כל סביביו דאפשר שיש איזה מהן שמוותר עמו אלא מהמקרא הזה אנו למידין כך מן מה דכתיב ונורא הוא על כל סביביו מוראו על הקרובים ודבקים עמו כביכול יותר מן הרחוקים ממנו ואינו מוותר עמהם כלום וכל שהוא יותר דבק עמו יותר מדקדק עמו וזהו על כל סביביו:

דין הינו חסידכון. זהו החסיד שלכם והוא אינו מצדיק עליו את הדין ואינו רוצה להתנחם והשיבו לו רבי כך וכך וכו' ומשום זה לבו כואב לו ביותר והתפלל עליו רבי פנחס ואמר אפשר שזה היה מכבד את בוראו במים בהחסד שהיה עושה עם הבריות והוא יתברך מקפחו להענישו במים ומיד נפלה קול הברה בעיר שנצולה ועלתה:

בסיכתא איתערית. בקוץ ויתד אחד שנודמן לה בתוך הבור נתערית בו ועלתה ואית דאמרין וכו'. וגריס להא ג"כ בפ"ק דדמאי שם:

- ציטוט ממשנתו** **"בן אחייה [- על חולי מעיים]."**

פרשנות על ידי שהיו הפהנים מהלכין יחפים על הרצפה, והיו אוכלין בשר, ושותין מים - היו באין לידי חולי המעים, והנה ידע האי דין חמר טב למעייא, והאי דין חמר סמם למעייא.
- ציטוט ממשנתו** **"נחוניא חופר שיחין."**

פרשנות שהיה חופר שיחין ומערות, **יד, א** והנה ידע אהאי דין כיה מקורר מיא, והאי דין כיה אית ביה שרברובי, ועד היכין שרברובותיה מטייה.
- סיפור** **אמר רבי אחא:** ומת בנו בצמא.
- מימרא אגדת בעקבות הסיפור** **אמר רבי חנינא:** מאן דאמר: רחמנא וותרן - יתוותרון בני מעויי, אלא, מאריך רוחיה וגבי דידיה.
- ראיה** **אמר רבי אחא:** כתיב: **"וסביביו נשערה מאד"** (תהלים ו) - מדקדק עמהן כחוט השערה.
- מימרא אגדת** **אמר רבי יוסי בר אבין:** לא מטעם הזה, אלא מן מה דכתיב: **"ונורא הוא על כל סביביו"** (תהלים פט, ח) - מוראו על הקרובים יותר מן הרחוקים.
- סיפור** **רבי חגי בשם רבי שמואל בר נחמן:** מעשה בחסיד אחד שהיה חופר בורות שיחין ומערות לעובדים ושבים. פעם אחת היתה בתו עוברת להנשא, ושטפה נהר, והוון כל עמא עללין לגביה, בעון מנחמתיה ולא קיבל עלוי מתנחמא. **עאל רבי פנחס בן יאיר** לגביה, בעי מנחמתיה, ולא קיבל עלוי מתנחמא. **אמר לון:** דין הוא חסידכון?! **אמרו ליה:** רבי! כך וכך היה עושה, וכך וכך אירע ליה. **אמר:** אפשר שהיה מכבד את בוראו במים, והוא מקפחו במים? מיד נפלה הברה בעיר: **באת בתו של אותו האיש!** אית דאמרי: בסוכתא איתערית. ואית דאמרי: מלאך ירד כדמות רבי פנחס בן יאיר והצילה.

פני משה

א"ל והתנינן. כאן בן גבר וכי אית לך מימר בר תרנגולא. וגריס להא לקמן בפרק בתרא דסוכה:
שהיה מזווג את הפתילות.
 כדפרישית במתניי וכן גריס לעיל ביומא פ"ב:
לכופרה. שם המקום והיה מבקש להקים להם ממונים ופרנסים שישגיחו על צורכי ועסקי צבור ולא היה מי שיקבל זה ממנו ולהתמנות עליהם ונכנס רבי יוסה ואמר לפנייהם שנינו בן בבי על הפקיע מה אם זה וכו' שנתמנה על דבר מועט זכה להימנות עם גדולי הדור שנמנו כאן יוחנן בן פנחס פתחיה זה מרדכי וכו' אתם שאתם מתמנין על חיי נפשות להשגיח על צרכי רבים ולפרנס העניים לכ"ש שיהיה לכם זכות גדול וגריס להא לעיל בפרק בתרא דפאה בהלכה ז':
כהיא דתנינן תמן. בפ"ז דתמיד שחה כ"ג לנסך הניף הסגן וכו':
נזקרון לו. בשבילו וקולו שיצא בכח ובנעימה בבת ראש לאחוריהן:

72. יד, א הלכה א'

ציטוט ממסענו **"גביני - כרוז"**.

ברייחא מפרשת **"שהיה מבריו בבית המקדש. מה היה אומר?"**

עמדו הפהנים לעבודה, ולויים לדוכנו, וישראל למעמדו. אגריפס המלך שמע קולו עד שמונה פרסאות, ונתן לו מתנות הרבה."

ציטוט ממסענו **"בן גבר - על נעילת שערים"**.

הבאת משנה **"[בכל יום תודמין את המזבח בקריאת הגבר או סמוך לו]"** (משנה יומא כ.).

פרשנות תירגום רב קומי דבית רבי **שילא:**
 קרא גברא אכריז כרוזא.

קושיא **אמרון ליה:**
אמור, קרא תרנגולא!

תירץ **אמר לון:**
והתנינן: "בן גבר". אית לך למימר: בר תרנגולא?!

ציטוט ממסענו **"בן בבי על הפקיע"**.

פרשנות **שהיה מזייג פתילות.**

סיפור **רבי יוסי עאל לכופרה,**
 בעו ממנייא עלייהון פרנסים ולא קיבלון מינהן.
 עאל ואמר קומיהון: **"בן בבי על הפקיע"**.
 ומה אם זה שנתמנה על הפתילות - זכה להימנות עם גדולי הדור,
 אתם שאתם נתמנין על חיי נפשות - לא כל שכן?!

ציטוט ממסענו **"בן ארזה על הצלצל"**.

פרשנות **כי הא דתנינן תמן:**
"הניף הסגן בסודרין, והקיש בן ארזה בצלצל" (תמיד לג:).

ציטוט ממסענו **"הוגרם בן לוי על השיר"**.

סיפור **אמר רבי אחא:**
נעימה יתירה היה יודע.
ואמרו עליו על הוגרם בן לוי, שהיה מנעים את קולו בזמר.
וכשהיה נועץ גודלו בתוך פיו, היה מוציא כמה מיני זמר,
והיו כל אחיו הפהנים נזקרים לו בבת ראש.

פני משה

בית גרמו וכו'. כל זה כתוב לעיל בסוף פ"ג דיומא עד מעתה אין אנו צריכין להזכירן לגנאי:

73. יד, א-ב הלכה א'

ציטוט ממשנתו

בריתא מפרשת

"בית גרמו על מעשה לחם הפנים".
 "בית גרמו היו בקיאי במעשה לחם הפנים וברדייתו, ולא רצו ללמד. שלחו חכמים והביאו אומנים מאלכסנדריאה, שהיו בקיאי במעשה לחם הפנים, וברדייתו לא היו בקיאי. בית גרמו - היו מסיקין מבפנים ורודין מבחוץ, ולא היתה מתעפשת. ואלו - היו מסיקין מבפנים ורודין מבפנים, והיתה מתעפשת. כיון שידעו חכמים בדבר הזה, אמרו: כל מה שבא הקדוש ברוך הוא - לכבודו ברא, שנאמר: "כל פעל ה' למענהו" (משלי טז). שלחו אחריהם, ולא רצו לבא, עד שכפלו להם שכרן. שנים עשר מנה היו נוטלים, ונתנו להם עשרים וארבע. רבי יהודה אומר: עשרים וארבע היו נוטלים, ונתנו להן ארבעים ושמונה. אמרו להן: מפני מה אין אתם רוצים ללמד? אמרו להן: מסורת הוא בידינו מאבותינו, שהבית הזה עתיד ליחרב, שלא ילמדו אחרים ויהיו עושין כן לפני עבודה זרה שלהן. בדברים הללו מזכירין אותן לשבח, שלא יצא ביד בניהם פת נקיה מעולם, שלא יהו אומרים: ממעשה לחם הפנים הן אוכלים".

ציטוט ממשנתו

בריתא מפרשת

"בית אבטינס על מעשה הקטורת".
 "של בית אבטינס היו בקיאי על מעשי פיתום הקטורת, ובמעלה העשן, ולא רצו ללמד. שלחו והביאו אומנין מאלכסנדריאה של מצרים, והיו בקיאי בפיתום הקטורת, ובמעלה עשן לא היו בקיאי. של בית אבטינס - היתה מתמרת ועולה כמקל ופוסה ויורדת. ושל אלו - היתה פוסה מיד. כיון שידעו חכמים בדבר, אמרו: כל מה שבא הקדוש ברוך הוא - לכבודו ברא, שנאמר: "כל הנקרא בשמי ולקבודי בראתי" (ישעיה מג, ז). שלחו אחריהם, ולא רצו לבא, עד שכפלו להן שכרן. שנים עשר מנה היו נוטלין, ונתנו להן עשרים וארבע. רבי יהודה אומר: עשרים וארבע היו נוטלין, ונתנו להן ארבעים ושמונה. אמרו להן: מפני מה אין אתם רוצין ללמד? אמרו להן: מסורת היא בידינו מאבותינו, שהבית הזה עתיד ליחרב, שלא ילמדו אחרים ויהיו עושין כן לפני עבודה זרה שלהן. בדברים הללו מזכירין אותן לשבח: שלא יצאת אשה משל אחד מהן מבושמת מעולם. ולא עוד: אלא, בשהיה אחד מהן נושא אשה ממקום אחר - היה פוסק עמה על מנת שלא תתבשם, שלא יהו אומרים: ממעשה פיתום הקטורת הן מתבשמות. לקיים מה שנאמר: "והייתם נקים מה' ומישראל" (במדבר לב, כב).

אמר רבי יוסי:
 פעם אחת הייתי עומד בירושלים, ומצאתי תינוק אחד משל בית אבטינס. אמרתי לו בני, מאיזו משפחה את?
 אמר לי: ממשפחת פלוני.
 אמרתי לו, בני, אבותיך, לפי שנתכוונו לרבות כבודן ולמעט כבוד שמים, לפיכך כבודם נתמעט וכבוד שמים נתרבה.

פני משה

שהיה מלביש וכו'. מפני שהוא היה יודע להלבישם בנוי ועל סדר היותר נראה ביפוי וכהאי מעשה בכהן אחד שהלביש לסרדיוט אחד לבגדיו שהיה רגיל בהם והוא הלביש אותו על צד היפוי ונתן לו שמנה דינרי זהובים ואית דאמרין ייב נתן לו בעד שכרו:

אמר רבי עקיבא:
 שח לי שמעון בן לוגא,
 מלקט הייתי עשבים אני ותינוק אחד משל בית אבטינס,
 וראיתי אותו שבכה, וראיתי אותו ששחק.
 אמרתי לו, בני, למה בכיתה?
 אמר לי: על כבוד של בית אבא שנתמעט!
 ולמה שחקתה?
 אמר לי: על הכבוד המתוקן לצדיקים לעתיד לבא!
 ומה ראית?
 מעלה עשן לנגדי!
 נומיתי לו: בני, הראהו לי!
 אמר לי: רבי, מסורת בידי מאבותי, שלא להראותו לבידיה.

אמר רבי יוחנן בן נורי:
 פגע בי זקן אחד משל בית אבטינס,
 ומגילת סמנים בידו.
יד,ב אמר לי: רבי, לשעבר היו בית אבא צנועין, והיו ^אמוסרין את המגילה הזאת אלו לאלו.
 ועכשיו שאינו בית אבא נאמנים, הילך את המגילה והזהר בה.
 וכשבאתי והרציתי הדברים לפני רבי עקיבא, זלגו עיניו דמעות,
 ואמר: מעתה אין אנו רשאים להזכירו לגנאי".

- ציטוט ממשנתו "אלעזר על הפרוכת".
- פרשנות שיהיה ממונה על אורגי פרוכת.
- ציטוט ממשנתו "פנחס המלביש".
- פרשנות שיהיה מלביש בגדי כהונה גדולה.
- סיפור מעשה בכהן אחד שהלביש לאיסטרטיות אחד, ונתן לו שמונה זהובים. ואית דאמרין: תרי עשר יהב ליה.

74. יד, ב הלכה ב'

פני משה

מתני'

אין פוחתין משבעה אמרוכלין וגי' גיזברין. האמרוכלין היו ממונים וחשובים יותר מהגזברים ולפיכך גריס בנוסחא דהכא לאמרוכלין מקודם וזה לשון התוספתא בפ"ב שלשה גזברין מה הן עושין בהן היו פודין כלומר על פיהן פודין את הערכין ואת החרמים ואת ההקדשות וכל מלאכת הקדש בהן היתה נעשית. שבעה אמרוכלין מה הן עושין שבעה מפתחות העזרה בידן רצה אחד מהן לפתוח אינו יכול עד שיתכנסו כולן נתכנסו כולן אמרוכלין פוחתין וגזברין נכנסין ויוצאין ולפי כבוד היו נכנסין והיו יוצאין. אמר רבי יהודה למה נקרא שמו אמרוכל מפני שהוא אומר על הכל היו כשרים בכהנים בלויים ובישראלים ע"כ. ובגמרא קאמר שהיו עוד שם שני כותליקין והן היו קודם להאמרוכלין ויליף לה מקרא דד"ה:

ואין עושין שררה על הצבור בממון פחות משנים. כדיליף בגמרא דכתיב והם יקחו את הזהב ומיעוט רבים שנים:

גמ'

תני. בברייתא דג"כ אין פוחתין משני כותליקין והן היו קודם וחשובים מהאמרוכלין כדלקמן: **הדא היא דכתיב**. בד"ה גבי יחזקיהו המלך שאמר להכין לשכות בבית ה' ויכינו וכתוב ויביאו את התרומה והמעשר והקדשים באמונה ועליהם נגיד כנניהו הלוי ושמעי אחיהו משנה והן היו הקיתליקין כדכתיב אבתריה ויחיאל ועוזיהו ונחת ועשהאל וירימות ויוזבד ואליאל ויסמכיהו ומחת ובניהו פקידים מיד כנניהו ושמעי אחיו במפקד יחזקיהו המלך ועוזיהו נגיד בית אלהים אי"כ אלו עשרה הראשונים היו תחת מפקד כנניהו ושמעי והם תחת מפקד המלך וכ"ג שאחר המלך והיינו דמפרש שאלו שלשה הראשונים יחיאל ועוזיהו ונחת הן הן השלשה גזברין דמלמטה למעלה קא חשיב הכתוב ושבעה הכתוב אחריהן הן האמרוכלין ועל הגזברין הן והן כולן תחת מפקד כנניהו ושמעי הקותליקין ובמפקד המלך וכ"ג. ועכשיו מפרש פקודתן וכיצד היה סידרן:

המלך וכ"ג כשהוא חותם. על איזה דבר שהיו צריכין שיהיה צרור וחתום עד בא עת וזמן שצריך להשתמש בו להקדש כך היה הסדר:

הגזבר. נותן חותמו עליו בתחלה ונותן להאמרוכל ונותן חותמו עליו והאמרוכל להקיתליקין והקיתליקין לכ"ג והכ"ג למלך וכולן נותנין חותם שלהן על אותו הדבר וכסדר שאמרנו:

וכשהוא מתיר וכו'. וכשצריכין לאותו הדבר והיו צריכין להתיר החותמות המלך רואה חותמו בתחלה אם לא נגעו בו ומתירו ואח"כ הכ"ג כך וכו' עד הגזבר שהוא למטה מכולן ורואה חותמו ומתיר ומשתמשין בו:

משנה

אין פוחתין משבעה אמרוכלין, ושלשה גזברין. ואין עושין שררה על הצבור פחות משנים, חוץ מן אחיה שעל חולי מעיים, ואלעזר שעל הפרוכת, שאותן קיבלו רוב הציבור עליהן.

גמרא

"אין פוחתין משלשה גזברין, ומשבעה אמרוכלין".

ציטוט ממשנתנו

תני:

"משני כותליקין".

ברייתא מסיפה

הדא הוא דכתיב:

בבאת מקור

"ויחיאל ועוזיהו ונחת" (דברי הימים ב, לא, יג) - גזברין.

"ועשהאל וירימות ויוזבד ואליאל ויסמכיהו ומחת ובניהו" - אמרוכלין.

"פקידים מיד כנניהו ושמעי אחיו" - קתליקין.

"במפקד יחזקיהו המלך ועוזיהו נגיד בית האלהים" - המלך וכהן גדול.

תאור

כשהוא חותם - הגיזבר חותם, ונותנו לאמרוכל.

אמרוכל חותם, ונותנו לקתליקון.

קתליקון חותם, ונותנו לכהן גדול.

כהן גדול חותם, ונותנו למלך.

וכשהוא מתיר - המלך רואה חותמו ומתיר.

כהן גדול רואה חותמו ומתיר.

קתליקין רואה חותמו ומתיר.

אמרוכל רואה חותמו ומתיר.

גיזבר רואה חותמו ומתיר.

פני משה

אין עושין וכו'. וגריס להא נמי בפי בתרא דפאה:
אמר רבי חמא בר' חנינא מפסולת הלוחות העשירי משה. ממה שפיסלן ותיקנו והנשאר מהן היו שלו ומשם העשירי לפי שהיו מספרינון. ואיידי דדריש קרא דוהם יקחו את הזהב וגוי וזה הכל היה תחת יד משה ושלא יאמרו לא העשירי אלא מזה וכאותן כת הליצנים דלקמן לפיכך דריש מקודם מהיכן העשירי משה:
אמר רבי חנין מחצב של אבנים טובות ומרגליות וכו'. רבי חנין לא דריש פסל לך שתהא הפסולת שלך אלא לך ובשבילך הן שאתה גרמת אותן ששברת את הלוחות הראשונים ולפיכך דריש מחצב וכו' ברא הקדוש ברוך הוא וכו' וכלומר הזמין לו אוצר של אבנים טובות ומרגליות שיתגלו בתוך אהלו וממנו העשירי:
מ"ד לגנאי. הביטו אותן כת הליצנים אחריו ואמרו ראו שוקיו ראו כרעיו כמה הן עבים וראו כמה עב בשר הוא וכל מה שהוא אוכל ושותה מן דיהודאי וכל מה דליה הנכסים הכל מן דיהודאי שהיה שולט על נדבות המשכן:
ומ"ד והביטו לשבח. כך אמרו מחמי צדיקיא ומזכי מי שרואה זה הצדיק זוכה הוא:
טוביא. אשרי מי שזכה לראות אותו:

75. יד, ב הלכה ב'

"אין עושין שררה על הציבור בממון פחות משנים".

ציטוט ממשנתנו

רב נחמן בשם רבי מנא:

הבאת מקור

על שם: "והם יקחו את הזהב ואת התכלת ואת הארגמן" (שמות כח, ט).

אמר רבי חמא בי רבי חנינא:

מימרא אגדה

מפסולת של לוחות העשירי משה.

הדא הוא דכתיב: "פסל לך שני להא אבנים" (שמות לד, א).

"פסל לך" - שתהא הפסולת שלך.

אמר רבי חנין:

מימרא אגדה

מחצב של אבנים טובות ומרגליות ברא לו הקדוש ברוך הוא מתוך אהלו,

חלקת

וממנו העשירי משה.

כתיב: "והביטו אחרי משה עד באו האהלה" (שמות לג).

מימרא אגדה

תריין אמוראין,

חד אמר לגנאי,

וחד אמר לשבח.

מאן דאמר לגנאי - חמוון נשקין, חמוון כרעין, חמוון קופר,

אכיל - מן דיהודאי,

ושתי - מן דיהודאי,

כל מדליה - מן דיהודאי.

ומן דאמר לשבח - מחמי צדיקיא ומזכי טוביא דזכת למיחמי יתיה.

76. יד, ב - טו, א הלכה ג'

פני משה

משנה

אֲרָבָעָה חוֹתְמוֹת הָיוּ בַמִּקְדָּשׁ,

וְכָתוּב עֲלֵיהֶן:

עֶגְלָה,

זָכָר,

גְּדִי,

וְחוֹטָא.

בֶּן עֲזַאִי אוֹמֵר:

חֲמִשָּׁה הָיוּ,

וְאַרְמִית כָּתוּב עֲלֵיהֶן:

עֶגְלָה,

דָּבָר,

גְּדִי,

חוֹטָא דָּל,

וְחוֹטָא עֲשִׂיר.

"עגל" - מִשְׁמַשׁ עִם נִסְכֵי בֶקֶר גְּדוֹלִים וְקִטְנִים, זָכָרִים וְנִקְיָבוֹת.

"גדי" - מִשְׁמַשׁ עִם נִסְכֵי הַצֹּאן גְּדוֹלִים וְקִטְנִים,

זָכָרִים וְנִקְיָבוֹת, חוּץ מִשְׁלֵל אֵלִים.

אֵיל - מִשְׁמַשׁ עִם נִסְכֵי אֵלִים בְּלֶבֶד.

"חוטא" - מִשְׁמַשׁ עִם נִסְכֵי שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת שֶׁל מְצוֹרָע.

מִי שֶׁהוּא מִבְּקֵשׁ נִסְכִים -

הוֹלֵךְ לוֹ אֲצֵל יוֹחֵן שֶׁהוּא מְמוֹנֵה עַל הַחוֹתְמוֹת,

וְנוֹתֵן לוֹ מַעוֹת, וּמִקְבֵּל מִמֶּנּוּ חוֹתֶם.

בֶּא לֹא אֲצֵל אַחִיָּה שֶׁהוּא מְמוֹנֵה עַל הַנִּסְכִים,

וְנוֹתֵן לוֹ חוֹתֶם, וּמִקְבֵּל מִמֶּנּוּ נִסְכִים.

וְלַעֲרַב בְּאֵין זֶה אֲצֵל זֶה,

וְאַחִיָּה מוֹצִיָּא אֶת הַחוֹתְמוֹת, וּמִקְבֵּל בְּנִגְדוֹ מַעוֹת.

אִם פָּחַתוּ - פָּחַתוּ לוֹ וַיִּשְׁלַם יוֹחֵן מִבֵּיתוֹ.

וְאִם הוֹתִירוּ - הוֹתִירוּ לַהֲקֵדֵשׁ, שֵׁישׁ הַקֹּדֶשׁ עַל הָעֵלְיוֹנָה.

מִי שֶׁאֵבַד חוֹתְמוֹ - מִמֵּתִינִין לוֹ עַד הָעֶרֶב.

אִם מָצְאוּ לוֹ כְּדֵי חוֹתְמוֹ - נוֹתְנִין לוֹ.

וְאִם לֹא - לֹא הָיָה נוֹתְנִין לוֹ.

וְשֵׁם הַיּוֹם כָּתוּב עֲלֵיהֶן מִפְּנֵי הָרַמָּאִין.

גמרא

וְלִבְנֵי עֲזַאִי, "חוֹטָא דָּל" לָמָּה?

שאלה

הָיָה מְבִיא לוֹגוֹ עֲמוֹ.

תשובה

בְּרֵם כְּרַבְּנָן מְבִיא גְּדִי.

נִסְכֵי רַחֵל בְּכֶמֶה?

שאלה

מִן מַה דְּתִינִין:

תשובה

"גְּדִי מִשְׁמַשׁ נִסְכֵי צֹאן גְּדוֹלִים וְקִטְנִים זָכָרִים וְנִקְיָבוֹת",

הִדָּא אָמְרָה: נִסְכֵי רַחֵל - כְּנִסְכֵי גְּדִי.

דְּכָתִיב: "כֶּכָּהֵן יַעֲשֶׂה לְשׁוֹר הָאֶחָד,

אוֹ לְאֵיל הָאֶחָד,

מדרש
לימוד מפוסק

אוֹ לְשֵׁה בַמִּבְשָׁיִם אוֹ בְּעֵזִים" (בְּמִדְבָּר טו, יא).

מתני'

ד' חותמות היו במקדש. לפי ששינו בריש פרקין יוחנן בן פנחס על החותמות מפרש התנא השתא מה הן החותמות וכמה היו ד' חותמות של נסכים היו לפי שהנסכים חלוקין הן לגי מיני קרבנות של בהמות. נסכי בקר הן ג' עשרונים סלת בלול בשמן חצי ההין ויין לנסך חצי ההין וזה היה חותם עגל משמש לגדולים וקטנים זכרים ונקבות כדקתני בסיפא וכלומר בין שהביא עגל או פר או בן בקר או בין זכרים או נקבות נסכיהן שוין. וחותם גדי היה משמש עם נסכי צאן גדולים וקטנים זכרים ונקבות והיינו בין כבשים ובין עזים שהן בני שנתן בין שהן גדולים ובין שהן קטנים בין כבש ובין כבשה ועו ושעירת עזים. שנסכיהן עשרון סלת בלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין חוץ משל אילים ונקיבות והיינו בין חותם זכר שנסכו שני עשרונים בלול בשמן שלישיית ההין ויין לנסך שלישיית ההין כמפורש הכל בפי שלח לך. וחותם הרביעי היה חוטא כתוב עליו וזה היה משמש לנסכי גי בהמות של מצורעין שהמצורע מביא ביום השמיני לטהרתו גי בהמות שני כבשים וכבשה אחת והן חטאת ואשם ועולה ומביא לכל א' משלשתן נסכיו כדן שאר נסכי הכבשים שהיא עשרון סלת בלול ברביעית ההין שמן ורביעית יין ומביא עוד לוג אחד שמן כדכתיב וזה היה למתן בהונות. ואם מצורע דל הוא מביא כבש אחד לאשם עם מנחתו ונסכו כדן הכבש ועוד לוג שמן למתן בהונות וקרי לחותם זה חוטא לפי שבחטאיו בא לו כדאמרי' בערכין על שבעה דברים נגעים באין:

בן עזאי אומר חמשה. חותמות היו וארמית היה כתוב עליהן שהיו רובן מכירין בלשון ארמית והיה כתוב עליהן עגל דבר וכו' חוטא דל וחוטא עשיר ולפי שנסתנה קרבן חוטא דל כדפרישית היה צריך ג"כ לחותם נסכיו בפני עצמו וכדמפרש טעמיה בגמרא והלכה כת"ק:

מי שהוא מבקש נסכים וכו'. לא הלך אצל הממונה על הנסכים לפי שכך הוא אין נותנין נסכים למי שמביא מעות אלא צריך שיביא חותם לפיכך הולך הוא אצל יוחנן הממונה על החותמות ונותן לו המעות ומקבל הימנו החותם לפי אותן המעות ובא לו אצל אחיה וכו'.

אם פחתו. מן החשבון כנגד החותמות היה יוחנן משלם מביתו:

ואם הותירו. כגון שאבד אחד חותמו ולא מצא לו כדי חותמו או כיוצא בזה הותירו להקדש:

מי שאבד חותמו ממתניין לו עד הערב. עד שיבואו יוחנן ואחיה ביחד לעשות החשבון ואם מוצאים מעות יתירים שהן כדי חותמו של זה שאומר אבד ממנו נותנין לו ואם לאו שלא היו כל כך אין נותנין לו ומה שניתותר הרי הוא להקדש:

ושם היום היה כתוב. על החותמות מפני הרמאין שלא יקח חותם בשער הזול ויחזיק בידו עד שיוקרו הנסכים. ועוד טעם אחר אמרו שמא יאבד אחד חותמו וימצאהו זה ולפיכך כותבין עליו שם היום ובאותו יום עצמו אין הרמאי הזה מוציאו לפי שמסתמא אובדו מחזור אחריו. ובגמרא אמרו שכותב עליו שם היום ושם השבת ושם החדש:

גמ'

ובבן עזאי חוטא דל למה. למה אמר חוטא דל היה לו חותם של נסכים בפני עצמו:

היה מביא לווגו עמו. היינו טעמיה לפי שבחותם שלו הי מביא לווגו עמו וכלומר נסכיו של הלוגין שלו היה מביא שאינן אלא כפי נסכים של כבש אחד ועוד לוג שמן ואלו לא היה למצורע אלא חותם אחד היו נותנין לו שלשה עשרונים עם נסכיהן:

ברם כרבנן. ס"ל דבשביל זה לא צריך לחותם בפני עצמו אלא מביא חותם גדי שג"כ אינו אלא כפי מנחת הכבש ונסכו:

ניסכי רחל מה הן. דקס"ד דהא דקתני גדי משמש עם נסכי הצאן וכו' אין בכלל זה אלא הנקבות של כבשים ועזים ורחלה היא נקראת כשיצאת מכלל כבש ובאה לשנת האילים וכדכתיב רחלים מאתים ואילים עשרים ומי נימא דנסכיה הן כמו נסכי איל:

מן מה דתינן גדי משמש וכו' זכרים ונקבות חוץ משל אלים. ולא קתני חוץ משל אילים ורחלות א"כ הדא אמרה ניסכי רחל כניסכי גדי ובכלל נקבות דכבשים ועזים היא ולא בכלל נסכי אילים:

כתיב. בפרשת נסכים ככה יעשה וגוי והלא כבר פרט למעלה נסכי של מין ומין והלכך דריש ליה מגיד וכו' ללמד שלא חלק במין הבקר לבין נסכי עגל לנסכי השור לפי שהיה בדין לחלוק ביניהן כמו שמצינו שחלק בצאן בין נסכי כבש לנסכי איל לפיכך ת"ל ככה יעשה לשור האחד וכו' כלומר הכל אחד הוא לנסכיו בין עגל ובין שור:

פני משה

או לאיל. למה חזר ונאמר או לאיל האחד וכו' דה"א לחלק בין אם האיל הוא שנתים ובין אם הוא בן שלש שיהא נסכיו מרובין כמו שמצינו שחילק בין בן שנה לבין בן שנתים לכך נאמר או לאיל האחד מבן שנתים ומעלה הכל אחד הוא לנסכיו:

או לשה וכו'. למה חזר ונאמר ולפרש כשבים ועזים לפי שהיה בדין וכו' וה"א ג"כ לחלק בנקיבות בין נסכי רחלה לבין נסכי כשבה ויהיו נסכי רחלה כמו נסכי איל לכך נאמר או לשה בכשבים ושם כשבים בתורה כולל כל מיני נקבות של הכבש וכן הו"א לחלק ג"כ בין גדי לבין תיש בנסכיו כמו שמצינו שמחלק בין נסכי כבש לבין נסכי איל לכך נאמר עוד או בעזים הקיש וכו' מה זה בשלשת לוגין שהיא רביעית ההיין לשמן וכן ליין אף זה בשלשת לוגין:

שאלה "לְשׁוּר הָאֶחָד" - לְמָה נֶאמַר?

תשובה

מְגִיד שֶׁלֹא חֵלֵק בֵּין נִסְכֵי עֶגְל לְנִסְכֵי שׁוֹר. שְׁהִיָּה בְדִין: בֶּן הַצֵּאֵן טְעוֹן נִסְכִים, וְכֵן הַבְּקָר טְעוֹן נִסְכִים. אִם מְצִאנוּ שֶׁחֵלֵק בֵּין נִסְכֵי כֶּבֶשׂ לְנִסְכֵי אֵיל, טו, א לְכַד נְחֻלֹק בֵּין נִסְכֵי עֶגְל לְנִסְכֵי שׁוֹר.

תְּלִמּוּד לזוּמַר: "כֶּבֶשׂ יַעֲשֶׂה לְשׁוּר הָאֶחָד" - מְגִיד: שֶׁלֹא חֵלֵק בֵּין נִסְכֵי עֶגְל לְנִסְכֵי שׁוֹר.

שאלה "או לאיל" - לְמָה נֶאמַר?

תשובה

שְׁהִיָּה בְדִין: אִם מְצִאנוּ שֶׁחֵלֵק בֵּין נִסְכֵי בֶן שָׁנָה לְנִסְכֵי בֶן שְׁנַתַיִם, לְכַד נְחֻלֹק בֵּין נִסְכֵי שְׁנַתַיִם לְנִסְכֵי שְׁלֹשׁ. תְּלִמּוּד לזוּמַר: "או לאיל האחד".

שאלה "או לשה בכשבים" - לְמָה נֶאמַר?

תשובה

שְׁהִיָּה בְדִין: אִם מְצִאנוּ שֶׁחֵלֵק בֵּין נִסְכֵי כֶּבֶשׂ לְנִסְכֵי אֵיל, לְכַד נְחֻלֹק בֵּין נִסְכֵי כֶּשֶׂבֶה לְנִסְכֵי רְחֵל. תְּלִמּוּד לזוּמַר: "או לשה בכשבים".

שאלה "או בעזים" - לְמָה נֶאמַר?

תשובה

שְׁהִיָּה בְדִין: אִם מְצִאנוּ שֶׁחֵלֵק בֵּין נִסְכֵי כֶּבֶשׂ לְנִסְכֵי אֵיל, לְכַד נְחֻלֹק בֵּין נִסְכֵי גְּדִי לְנִסְכֵי תֵישׁ, תְּלִמּוּד לזוּמַר: "או בעזים" - הַקִּישׁ קָטָן שְׁבַעֲיָזִים לְגְדוֹל שְׁבַתַיִשִּׁים, מֵהַ זֶה - בְּשִׁלְשֵׁת לוגִין, אֵף זֶה - בְּשִׁלְשֵׁת לוגִין.

77. טו, א הלכה ג'

פני משה

הגע עצמך שזיוג אותו היום. כלומר אכתי מאי תקנתא היא שכותבין שם היום הא איכא למיחש שמא ימתין עד בא עוד זיוג של אותו היום ממש כגון אם כתוב עליו היום יום אחד בשבת או בשני בשבת ימתין עד אחד או שני בשבת הבא או באיזו שבוע שירצה להוציא לחותם הזה ולקבל נסכים מהמונה:

שם משמר. של אותו שבוע היה כתוב עליו משמר פלוני:

ופריך הגע עצמך שזיוג אותו המשמר. כלומר אכתי איכא למיחש שימתין עד יחזור ויבא אותו המשמר פלוני שהרי המשמרות חוזרות חלילה הן ויכוין לזיוג גם לאותו המשמר ומשני שם היום ושם השבת ושם חדש היה כתוב עליהן בכך וכך יום בשבת בחדש פלוני:

אפילו לזיוג אינו מצוי לזיוג. כלומר אפיי אם חיישת לזיוג ולכוין עד יבא באותו היום שכתוב עליו להאי גוונא ליכא למיחש שיבא עוד כך וכך יום בשבת ובאותו חדש בעצמו שכתוב בחותם שזה אינו מצוי הוא וכולי האי לא חיישינן:

ציטוט ממוענתא

"וְשֵׁם הַיּוֹם כְּתוּב [עֲלֵיהֶן מִפְּנֵי הַרְמָאיוֹ]".

קושיא הגע בעצמך, שזייג אותו היום!

תיחץ שם משמר הִיהָ כְּתוּב עָלָיו.

קושיא הגע בעצמך, שזייג אותו המשמר!

תיחץ שם היום, שם שבת, שם חודש הִיהָ כְּתוּב עֲלֵיהֶן. אפילו רוצה לזייג - אין מצוי לזייג!

78. טו, א-ב הלכה ד'

פני משה

מתני' שתי לשכות היו במקדש אחת לשכת חשאים. שהנדבים מעות לתוכה נותני' אותן בסתר ובחשאי ומשם עניים בני טובים מתפרנסין גיי' בחשאי שלא יתביישו: ודמיהו נופלין ללשכת בדק הבית. להלשכה שמונחין בה כל צרכי הקדש בדק הבית:

גמ' רבי יעקב בר אידי ור' יצחק בר נחמן הוון פרנסין וכו'. איידי דקתני במתני' מהמתפרנסין בחשאי ושאינן יודעין מי הוא הנותן מייתי להא שאלו היה נוהגין כך וגריס לכל הסוגיא עד ויבן היכלות לא הוון בני נש דילעון באורייתא לעיל בשלהי מסכת פאה ושם פירשתי:

משנה

שתי לשכות היו במקדש. אחת לשכת חשאי, ואחת לשכת הכלים. לשכת חשאי - יריאי חטא נותנין לתוכה בחשאי, ועניים בני טובים מתפרנסין מתוכה בחשאי. לשכת הכלים - כל מי שהוא מתנדב כלי, זורקו לתוכה. ואחת לשלשים יום, הגיזברין פותחין אותה. וכל כלי שמצאו בו צורך לבדק הבית - מניחין אותו. והשאר - נמכרין, ודמיהו נופלין ללשכת בדק הבית.

גמרא

סיפור רבי יעקב בר אידי ורב יצחק בן נחמן הוון פרנסים, והוון יהבין לרבי חמא אבוי דרבי יהושעיה דינר, והוא יהיב ליה לחורגין.

סיפור רבי זכריה חתניה דרבי לוי, היו הכל מליזין עליו, אמרין: דלא צריך והוא נסב. מן דדמד, בדקין ואשכחין דהוה מפליג ליה לחורגין.

סיפור רבי חיננא בר פפא הוה מפליג מצוה בלייא. חד זמן פגע ביה רבהון דרוחייא, אמר ליה: לא פן אלפן רבי: "לא תסיג גבול רעה" (דברים יט)! אמר ליה: ולא פן כתיב: "מתן בסתר יכפה אך" (משלי כא)! והוה מסתפי מיניה וערק מן קומי.

מדרש אגדה אמר רבי יונה: 'אשרי נותן לדל' אין פתיב פאן, אלא: "אשרי משכיל אל דל" - זה שהוא מסתכל במצוה היאך לעשותה!

שאלה כיצד היה רבי יונה עושה?

תשובה ע"י סיפור כשהיה רואה עני בן טובים שירד מנכסיו, היה אומר לו: בני, בשביל ששמעתי שנפלה לך ירושה ממקום אחר, טול זאת פורע. מן דהוה נסיב הוה אמר ליה: מתנה היא לך.

סיפור חייא בר אדא: אית הוה סבין ביומינון, מאן דהוה יהיב להון מבין ריש שתא לצומא רבא - הוון נסבין, מן פתר פן - לא הוון נסבין. אמרין: דשתן גבן.

סיפור נחמיה, איש שיחין, פגע בו ירושלמי אחד, אמר ליה: זכה עמי חדא תרנגולתא. אמר ליה: הא לך טומיתי דקופד, וזבין קופד ואכיל ומית, והיה צווח ואמר, בואו וספרו להרוגו של נחמיה.

סיפור נחום איש גזו היה מוליך דורון לבית חמיו. פגע בו מוכה שיחין אחד, אמר ליה: זכה עמי ממה דאית גבך. אמר ליה: מיחזור. חזר, ואשכחיה מית. והוה אמר לקיבליה: עינייא דחמינך ולא יסבון לך - יסתמיין. ידיה דלא פשטן מיתן לך - יתקטעון.

פני משה

רגלייא דלא רהטן למיתן לך - יתברון.
ומטתיה כן.

סליק לגביה **רבי עקיבא**,

אמר ליה: אי לי שאני רואה אותך בכך!

אמר ליה: אי לי שאין אני רואה אותך בכך!

אמר ליה: מה את מקללני?

אמר ליה: ומה את מבועט ביסורין!?

סיפור

רבי הושעיה רבה הוה רביה דבריה חד סגי נהורא,
והוה יליף אכול עימיה בכל יום.

חד זמן הוה ליה אורחין, ולא מטא מיכול עימיה.

ברמשא סליק לגביה,

אמר ליה: לא יכעוס מרי עלי, בגין דהוה לי אורחין יומא דין,

דאמרית דלא ליבוזי ביקרא דמרי יומא דין,

בגין כן לא אכלית עם מרי יומא דין.

אמר ליה: "אתה פייסתה למאן דמתחמי ולא חמי,

דין דחמי ולא מתחמיא יקבל פיוסד!"

אמר ליה: הדא מנא לך?

אמר ליה, מרבי אליעזר בן יעקב!

דדבי אליעזר בן יעקב עאל חד דסגי נהורא לקרתיה,

יתב ליה רבי אליעזר בן יעקב לרע מיניה,

דימרון: דאילולי דהוה בר נשא רבא לא יתב ליה רבי אליעזר בן יעקב לרע מיניה.

עבדין ליה פרנסא דאיקר.

אמר לון: מהו הכין?

אמרון ליה: רבי אליעזר בן יעקב יתב לרע מינד.

וצלוי עלוי הדא צלותא:

"אתה גמלתה חסד למאן דמתחמי ולא חמי, דין דחמי ולא מתחמי יגמול יתך חסד!"

סיפור

רבי חמא בר חנינה ורבי הושעיא רבה הוו מטיילין באילין כנישתא דלוד.

אמר רבי חמא בר חנינה לרבי הושעיא:

כמה ממון שיקעו אבותי כאן!

אמר ליה: כמה נפישות שיקעו אבותיך כאן!

לא הוה אית בני נש דילעון באורייתא!?

טו, ב רבי אבון עבד אילין תרעעיה ^דסדרא רבא.

אתא רבי מנא לגביה,

אמר ליה: חמי מאי עבדית!

אמר ליה: **"וישפח ישראל את עשהו ויבן היכלות"** (הושע ח),

לא הוה בני נש דילעון באורייתא!?

סיפור

פני משה

תני. בתוספתא דתמורה בפרק ד' והכי תני שם חומר בהקדש המזבח מה שאין בהקדש בדק הבית וחומר בהקדש מזבח חומר בהקדש מזבח שנותנין הימנו להקדש הבית את הראוי לו מאילך ושלא מאילך והקדש בדק הבית אינו אלא מאילך וחומר בהקדש הבית שתחלת הקדשו מועלין בו והקדש המזבח יש הימנו שמועלין בו ויש הימנו שאין מועלין ולא הותרו לאכילה אלא בפדיון ע"כ שם. וניכר מטעות מהחלוף התיבות שם דלפי הכתוב לפנינו ברישא מה חומר היא בהקדש המזבח אדרבה הקדש בדק הבית חומר הוא וצריך להיות בהפך והיינו כדמייתי להאי תוספתא הכא דלצורך קדשי המזבח מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק הבית. והיינו שאם אין כאן כדי להספיק לצורך קרבנות המזבח מוציאין מהקדש בדק הבית לכך. אבל אין קדשי בדק הבית מוציאין את הראוי להן מקדשי המזבח שאם אין כאן כדי להספיק לצורך בדק הבית אין מוציאין את הראוי להן מקדשי המזבח והיינו חומר בהקדש המזבח מה שאין בהקדש בדק הבית. וכצ"ל גם שם בהרישא חומר בהקדש המזבח שאין נותנין הימנו להקדש הבית את הראוי לו אלא מאילך. כלומר אם יש שם מאילך והיינו מה שהוקדש לבדק הבית מוציאין ואם לאו אין מוציאין לצורך בדק הבית ממה שהוקדש להמזבח. והקדש בדק הבית מוציאין הימנו להקדש המזבח מאילך ושלא מאילך. כלומר משתמשין לצורך קדשי המזבח בין מאילך מהקדש המזבח אם יש שם ובין שלא מאילך אלא מהקדש בדק הבית אם אין מספיק מהקדש המזבח:

והא תנינן במתני' כלי שמצאו בו וכו' והשאר נמכרין ודמיהן נופלין ללשכת בדק הבית. ומדקתני ללשכת בדק הבית משמע דדוקא קתני שאין דמיהן נופלין אלא ללשכה שבתוכה הכל לבדק הבית הוא ולא שישתמשו בדמיהן להקדש המזבח וטעמא דבתחלה לא הוקדשו אלא לבדק הבית וקשיא להאי תוספתא דקתני קדשי המזבח מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק הבית:

אמר ר' חזקיה כיני מתני' לצורך לשכת בדק הבית. כלומר לא תפרש דללשכת בדק הבית בדוקא קתני אלא לכל צורך לשכת בדק הבית קתני והיינו דלפעמים גם להקדש המזבח משתמשין בדמים הללו וכהאי דקתני בתוספתא שמוציאין להקדש המזבח מה שראוי להן מהקדש בדק הבית וזה ג"כ בלצורך לשכת בדק הבית בכלל שהרי אם אין הקדש מזבח מספיק לקדשי המזבח מוציאין מהקדש בדק הבית לקנות קרבנות להמזבח א"כ זה נקרא ג"כ לצורך לשכת בדק הבית שתהא הלשכה של בדי"ה מרווחת לכל צרכיה:

79. טו, ב הלכה ד'

[לשכת הפלים - כל מי שהוא מתנדב כלי, זורקו לתוכה. ואחת לשלשים יום, הגיזברין פותחין אותה. וכל כלי שמצאו בו צורך לבדק הבית - מניחין אותו. והשאר - נמכרין, ודמיהן נופלין ללשכת בדק הבית].

ציטוט ממשנתא

תני:

"קדשי המזבח - מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק הבית. אין קדשי בדק הבית - מוציאין את הראוי להן מקדשי מזבח".

הבאת ברייתא

והא תנינן:

"כלי שמצאו בו צורך לבדק הבית - מניחין אותו, והשאר - נמכרין ודמיהן נופלין לבדק הבית!"

קושיא ממשנתא

אמר רבי חזקיה:

פיני מתניתא, ללשכת בדק הבית.

תיחץ

הדרן עלה פֶּרֶק אֵלוֹ הֵן הַמְמוּנִים

הדרן עלך פרק אלו הן הממונים

מסכת שקלים פרק ו' - "שְׁלֶשֶׁה עָשָׂר שׁוֹפְרוֹת"

80. טו, ב הלכה א'

פני משה

מתני'

שלשה עשר שופרו'. תיבות צרות מלמעלה ורחבות מלמטה ועשויין עקומות כעין שופר מפני הרמאין שמכניסין ידיו ומראין עצמן כאלו נותנין לתוכן והן נוטלין מתוכן ולפיכך עשו כך כדי שלא יוכלו להכניס ידן לתוכן. ולקמן בפרקין מפרש להי"ג שופרות לאיזה צורך היו וכן להי"ג שולחנות ובאיזה מקום מונחין ולהי"ג השתחויות היכן היו:

כנגד דיר העצים. לשכה ששם היו נותנין כל עצי המערכה לאוצר ומוציאין כפי הצורך ובמקצוע מזרחית צפונית של עזרת נשים היתה כדתנן במדות:

ששם הארון נגז. שיאשיהו המלך צוה וגזרוהו למטה במטמוניות עקומות שבנה שלמה בזמן בנין הבית שהיה יודע שסופו ליחרב ויגלו משם וכדכתיב בד"ה גבי יאשיהו ויאמר ללויים תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה ועם הארון נגזו ג"כ מטה אהרן וצנצנת המן וצלוחית של שמן המשחה שעשה משה:

מעשה בכהן אחד שהיה מתעסק. במלאכתו שהיה בעל מום ומתלע את העצים שיהיו כשרים למערכה וזוהו מלאכתן של בעלי מומין כדתנן בפ"ב דמדות:

וראה הרצפה שהיא משונה מחברותיה. שלא היתה שוה לשאר אבני הרצפה והבין שנסתלק משם כשהטמינו את ארון הקדש ואח"כ החזירוהו:

לא הספיק וכו'. לפי שכך נגזר שלא יודע עד בא זמן הפקודה וגאולה אחרונה:

וידעו ביהוד. באמת ובבירור ששם הארון נגזו ולפיכך היו נוהגין בהשתחוואה יתירה זו:

גמ'

תני השופרות הללו עקומות היו וכו'. כדפרישית במתני':

ולא יראו החוצה. ויהיו שם עד היום: הזה ומשמע דלעולם הוא שם:

כתיב ויראו ואת אמר ולא יראו. באותו הפסוק עצמו אומר בתחלה ויראו ראשי הבדים ובסיפיה הוא אומר ולא יראו החוצה אלא שהיו נראין ולא נראין שהיו דוחקין ובלטין בפרוכת ויוצאין כבליטת שני דדי האשה:

בלישכת דיר העצים וכו'. כדתנן במתני' ופליגי הכא במה היה מתעסק שם:

הקיש עליה בקורנס. על אותה הרצפה שראה משונה מחברותיה ויצאת אש ושרפתו וידעו שבדאי שם הארון נגזו:

משנה

שְׁלֶשֶׁה עָשָׂר שׁוֹפְרוֹת,

שְׁלֶשֶׁה עָשָׂר שׁוֹלְחָנוֹת,

שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה הַשְּׁתַּחֲוִיּוֹת,

הָיוּ בַמִּקְדָּשׁ.

שֶׁל בַּיִת רַבּוֹ גַּמְלִיאֵל וְשֶׁל בַּיִת רַבִּי חֲנַנְיָה סָגוּ הַכֹּהֲנִים הָיוּ מִשְׁתַּחֲוִים בְּאַרְבַּע עָשָׂר.

וְהֵיכָן הִיְתָה יְתִירָה?

כִּנְגַד דִּיר הָעֵצִים,

שָׁבוּ מִסֻּדְתָּ בֵּידוֹן מֵאֲבוֹתֵיהֶן, שְׁשָׁם הָאָרוֹן נִגְזָו.

מַעֲשֵׂה בִכְהֵן אֶחָד שֶׁהָיָה מֵתַעֲסֵק, וְרָאָה אֶת הָרִצְפָה שֶׁהָיָה מִשְׁוֹנָה מִחֲבֵרוֹתֶיהָ,

בָּא וְאָמַר לְחַבְרֵדוֹ, לֹא הִסְפִּיק לְגַמּוֹר אֶת הַדָּבָר עַד שִׁיְצִתָּה נִשְׁמָתוֹ,

וְיַדְעוּ בְּיַחְוֹד, שְׁשָׁם הָאָרוֹן נִגְזָו.

גמרא

תני:

"השופרות הללו - עקומות היו, צרות מלמעלה ורחבות מלמטה.

מפני הרמאין".

בריתא מבאתא את המשנה

תני בשם רבי אליעזר:

"הארון גלה עמהו לבבל.

מה טעמא?

שנאמר: "לא יותר דבר אמר ה'" (מלכים ב, כ, יז) -

אין "דבר" אלא שהדיברות לתוכו.

וכן הוא אומר: "ולתשובת השנה שלח המלך נביכדנאצר ויבאחו בבבלה.

עם כלי המדת בית ה'" (דברי הימים ב, לו, י) -

איזהו "כלי המדת בית ה"?

זה הארון".

בריתא מרוביה

תני:

רבי שמעון בן לקיש³⁹ אומר:

במקומו היה הארון נגז".

בריתא חזקת

הדא הוא דכתיב: "ויארכו הבדים ויראו ראשי הבדים מן הקדש על פני הדביר,

ולא יראו החוצה ויהיו שם עד היום הזה" (מלכים א, ח, ח).

סוּע

כתיב: "ויראו", ואת אמר: "ולא יראו"!

קושיא

אלא: נראין ולא נראין, בולטין ויוצאין כשני דדי האשה.

תיחץ

"ורבנו אמרי:

בלישכת דיר העצים היה הארון נגז.

מעשה בכהן אחד בעל מום, שהיה עומד ומפצל עצים בלשכת דיר העצים,

וראה את הרצפה שהיא משונה מחברותיה.

בא ואמר לחבירו, בא וראה את הרצפה הזאת שהיא משונה מחברותיה.

לא הספיק לגמור את הדבר, עד שיצתה נשמתו.

וידעו בייחוד, ששם הארון נגז".

בריתא דעה שלישית כדת משנתא

תני רבי הושעיא:

"הקיש עליה בקורנס, ויצאת אש ושרפתו".

81. טו, ב - טז, א הִלְכָה א'

הארון - כמה ארוכות היו? מדוע? והיכן היו מונחים?

פני משה

שני ארונות היו מהלכין עם ישראל במדבר וכו'. סוגיא זו כולה עד סוף הלכה כתובה היא בפרק משוח מלחמה בהלכה ג' ושם פירשתייה ובארתי ובררתי הגי' הנכונה מכאן ומכאן ומהספרים ישינים שחפשתי אחריהן ומצאתי הגי' האמיתית בענין הלוחות וסידורן בארון ובפלוגתא דר"מ ור' יהודה בהסוגיא כמו שתמצא שם הכל על נכון ובראיה ברורה: **דתני ר' יודא בן לקיש כו'.** מדריב"ל מייתי ראייה שהיה ארון הנכנס ויוצא עמהן במלחמה והוא הארון שהיו שברי לוחות מונחין בתוכו כדלקמן: **שהיתה התורה.** לוחות השניות וס"ת נתונה בו:

הדא הוא דכתיב וארון וגו'. גבי מעפילים כתיב כלומר דמביא ראייה שהיה שם ארון אחר שהיה נכנס ויוצא עמהן במלחמה ובאותו פעם לא זו מקרב המחנה מפני שהלכו במלחמה נגד רצון משה: **אחד היה.** והלוחות ושברי הלוחות מונחין בתוכו ולא היה יוצא עמהן במלחמה כ"א פעם אחת יצא בימי עלי ונשבה:

קרייא. זה הקרא מסייע להן לרבנן דאחד היה ולא יצא עמהן:

מי לא דלא חמין מן יומיהון. דבר שלא ראו מימיהן שיהא הארון במלחמה ולפיכך נבהלו עכשיו:

והלא ארון בקרית יערים היה. כדכתיב (שמואל א ז) ויהי מיום שבת הארון בקרית יערים וירבו הימים ויהיו עשרים שנה עד שהעלהו דוד משם כדכתיב (שמואל ב ו) אלא ודאי ארון אחר היה וזה היה עם שאול במלחמה:

הגישה אלי הציץ. כלומר דהארון הזה היה ארון שבו החשן ואפוד ואורים ותומים שהוצר' לשאול בהם ואין נשאלין אא"כ לבוש הכ"ג בשמנה בגדים וזכר כאן הציץ לפי שהוא החשוב שבהן:

היה נכנס ל"ג וכן ליתא להא בשקלים: וקרא. ועוד קרא אחר מסייע לריב"ל דשתי ארונות היו:

והלא ארון בציון היה. דודאי דוד לא היה משלחו עמהן למלחמה אחרי שכבר נעשו בימי עלי ע"ז אלא דארון אחר היה:

סכך שהיה בקירוי. כלומר בסוכות דקאמר לא שהיה עמהן במלחמה אלא שהוא יושב בסכך קירוי דרך עראי שעדיין לא נבנה בית המקדש וכיון דאיכא תרתין לריעותא דישאל היו במלחמה יושבין בסוכות וגם הארון אינו במקדש היה אוריה רוצה להחמיר על עצמו ולפרוש מן האשה:

משנגז הארון. ברייתא הובאה בבבלי יומא דף נ"ב:

צנצנת המן. כדדריש שם בגי"ש שמה שמה כתיב בארון אשר אועד לך שמה וכתוב בצנצנת המן ותן שמה מלא העומר:

וצלוחית שמן המשחה. אתייה דורות דורות כתיב בצנצנת למשמרת לדורותיכם וכתוב בצלוחית שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם:

ומקלו של אהרן. אתייה במשמרת משמרת מצנצנת דכתיב ביה למשמרת לאות לבני מרי:

וארגו כו'. דכתיב באשם אשר השיבו תשימו בארגו מצדו ומדמצינו דארגו בצד ארון קאי שמעינן דבהדי ארון נגז: **יולך ה' אותך.** ודאג שמא יגלה הארון לבבל:

תנו את ארון הקדש בבית. והרי התם קאי אלא גניזה היא:

אין אתם מחזירין אותו למקומו. אם יגלה עמכם לבבל שוב אין אתם מחזירין אותו בכתפיכם לפי שאפשר שהמלך יעכב את הארון מפני חשיבותו ולפיכך נגז:

ברייא בענין הארון תנ"י:

"רבי יהודה בן לקיש אמר:

שני ארונות היו מהלכין עם ישראל במדבר.

אחד שהיתה התורה נתונה בתוכה,

ואחד שהיו שברי לוחות נתונים בתוכו.

זה שהיתה התורה נתונה בתוכו - היה מונח באהל מועד.

הדא הוא דכתיב: "וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב הפתחה" (במדבר יד, מד).

זה שהיו שברי לוחות נתונים בתוכו, היה נכנס ויוצא עמהן,

ופעמים שהיה מתרצה עמהן.

ודבנן אמרי:

ארון אחד היה,

ופעם אחת יצא בימי עלי ונשבה."

סיוע מפסוק

קרייא מסייע להו לרבנן:

"אוי לנו מי יצילנו מיד האלהים האדירים האלה" (שמואל א, ד, ח) -

מילה דלא חמוץ מן יומיהון.

סיוע מפסוק

קרייא מסייע לרבי יודה בן לקיש:

"ויאמר שאול לאחיה הגישה ארון האלהים" (שמואל א, ד, ח).

והלא ארון בקרית יערים היה!

שאלה

מה עבדון ליה רבנן?

תשובה

הגישה אלי הציץ.

סיוע מפסוק

קרייא מסייע לרבי יודא בן לקיש:

"הארון וישדאל ויהודה יושבים בסופות" (שמואל ב, יא, יא).

טז, א והלא ארון בציון היה!

שאלה

מה עבדין ליה רבנן?

תשובה

סכך שהיה בקירוי,

שעדיין לא נבנה בית הבחירה.

ברייא

"משנגז הארון -

נגז עמו צנצנת המן,

וצלוחית שמן המשחה,

ומקלו של אהרן ופרחיו ושקדיו,

וארגז שהשיבו פלשתים אשם לאלהי ישראל.

מי גנזו?

יאשיהו גנזו.

ביון שדאה שכתוב: "יולך ה' אתך ואת מלכך אשר תקים עליה,

אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבתיה" (דברים כח, לו) - **עמד וגנזו.**

הדא הוא דכתיב: "ויאמר ללזים המבינים ולכל ישראל הקדושים לה',

תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל,

אין לכם משא במתך" (דברי הימים ב, לה, ג) -

אמר להם: אם גולה הוא עמכם לבבל - אין אתם מחזירין אותו עוד למקומו.

אלא: "עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל" (דברי הימים ב, לה, ג).

82. טז, א הלכה א'

פני מטה

פיטום שמן המשחה. איידי דאייירי לעיל משמן המשחה מיייתי לה הכא:
שהן אלף ות"ק מנים. כדכתיב מר דרור חמש מאות וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים וקנה בשם חמשים ומאתים וקדה חמש מאות:
שהן שנים עשר לוג. דהין הוא י"ב לוגין:
את העיקרין. שרשים של בשמים האמורים בפרשה:
שולקן היה במים. דאלו בשמן לא היה מספיק אפי' לסוך את העיקרין כדמסיק:
ונתון. ואחייב היה נתון שמן ע"ג כדי לקלוט את הריח:
הדא היא דכתיב כו'. דזה יהיה כתיב ומתחילה לא היה אלא י"ב לוגין ולא היה בו כשיעור אפי' לסוך העיקרין אלא במים היה שולקן ור"מ ס"ל דמעשה ניסים היו בו כדלקמיה:
כל שבעת ימי המילואים. כדמפרש בפ"ק דיומא דכתיב שבעת ימים ימלא את ידכם ואיתקש משיחה לריבוי דכתיב למשחה בהם ולמלא במ את ידם:
אפי' עד עשרה זורות. לאו דוקא אלא כלומר עד עולם טעונין משיחה כדקאמר התם דכתיב והכהן המשיח תחתיו מבניו ונימא והכהן תחתיו מבניו מאי המשיח אלא הא קמ"ל דאפי' מבניו ההוא דמשח הוי כ"ג ואי לא משח לא הוי כ"ג:
זה לי לדורותיכם. זה בגימטריא י"ב לוגין וכולו קיים לדורותיכם:
אלא ע"ג המעיין. שתמשך מלכותן כמעייך דסימנא מילתא היא:
אין מושחין מלך בן מלך. דירושא היא לו:

ציטוט מבריתא מהסוגיה הקודמת

בריתא מוסיפה

הבאת בריתא מוסיפה

["משנגנז הארון -

נגנז עמו צנצנת המן,

וצלוחית שמן המשחה,

ומקלו של אהרן ופרחיו ושקדיו,

וארגז שהשיבו פלשתים אשם לאלהי ישראל"].

"פיטום שמן המשחה:

"ואתה קח-לך בשמים ראש-מר-דרור חמש מאות,

וקנמן-בשם מחציתו חמשים ומאתים וקנה-בשם חמשים ומאתים.

וקדה חמש מאות בשקל הקדש ושמן זית הין" (שמות ל, כג-כד) -

שהן אלף וחמש מאות מנים".

"שמן זית הין" (שמות ל, כד) - שנים עשר לוג שבו שולקין את העיקרין,

דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר:

שולקו היה במים, ונתון שמן על גביהן.

משהיה קולט את הריח - היה מעבירו בדרך שהפטמין עושין.

הדא הוא דכתיב: "ועשית אתו שמן משחת-קדש רחח מרקחת,

מעשה רחח שמן משחת-קדש יהיה" (שמות ל, כה)".

תנ"י:

"רבי יהודה בי רבי אילעי:

שמן המשחה שעשה משה במדבר - מעשה ניסים נעשה בו מתחילה ועד סוף.

שמתחילה לא היה בו אלא שנים עשר לוג,

שנאמר: "שמן זית הין" (שמות ל, כד).

אם לסוך בו את העיקרין - לא היה בו ספק,

על אחת כמה וכמה שהאור בולע, והעצים בולעים, והיורה בולעת,

וממנו נמשחו המשכן וכל בליו, השולחן וכל בליו, המנורה וכל בליה.

וממנו נמשחו אהרן כהן גדול ובניו כל שבעת ימי המילואים,

וממנו נמשחו כהנים גדולים ומלכים.

מלך בתחילה - טעון משיחה.

מלך בן מלך - אין טעון משיחה.

מה טעמא?

שאלה

"קום משחהו כי זה הוא" (שמואל א, ז).

"זה" - טעון משיחה,

ואין בנו - טעון משיחה.

תשובה

אבל כהן גדול בן כהן גדול, אפילו עד עשרה דורות - טעון משיחה.

ובולו קיים לעתיד לבא,

הדא הוא דכתיב: "שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם" (שמות ל, לא)".

בריתא מוסיפה

"אין מושחין המלכים אלא על גבי המעיין,

שנאמר: "והרכבתם את שלמה בני על הפרדה אשר לי והורדתם אתו אל גחון,

ומשח אתו שם צדוק הכהן ונתן הנביא למלך על ישראל" (מלכים א, א, לג-לד).

בריתא מוסיפה

"אין מושחין מלך בן מלך,

אלא מפני המחלוקת.

מפני מה נמשח שלמה?

מפני מחלוקתו של אדוניהו.

יואש?

פני משה

לא כן כתיב כו'. ויהוא מלך ישראל הוה ואף על גב דלעיל דריש מיניה שאין מושחין מלך בן מלך תרתי ש"מ דזה הוא דוקא דטעון משיחה:
אלא יהואחז. לא תימא יהוא מפני יורם אלא יהואחז מפני מחלוקתו של יהויקים:
שהיה גדול ממנו ב' שנים. דכתיב בן כ"ג שנה יהואחז במלכו ולא מלך אלא ג' חדשים ומיד מלך יהויקים וכתוב ב' בן כ"ה שנה במלכו:
ולא יאשיהו. אביהם גזו לשמן המשחה ואיך נמשך יהואחז:
באפרסמון. בשמן אפרסמון בעלמא נמשח ולא בשמן המשחה:
מלכותו מלכות קיימת. כדאמר שם דכתיב רמה קרני ולא רמה פכי:
אין מושחין כהנים מלכים. אין מעמידין מהן מלכים כדמפרש ר' יודן דכתיב לא יסור וגו':
ור' חייא. יליף מסמיכות הכתוב דאלו מקרא דמייית ר' יודן אף משאר שבטים אין מעמידין:

מפני עתליהו.

יהואחז?

מפני יהויקים אחיו, שהיה גדול ממנו שתי שנים.

יהוא?

מפני יורם.

קושיא

לא כן כתיב: **"קום משיחה פי זה הוא"**,

"זה" - טעון משיחה,

ואין מלכי ישראל טעונין משיחה!

קושיא

על קושיא

אָלָא **"יהואחז, מפני יהויקים אחיו, שהיה גדול ממנו שתי שנים"**.

ולא יאשיהו גנזו?!

תיחץ

הדא אַמְרָה: **בְּאַפְרָסְמוֹן נִמְשַׁח.**

המשך הברייתא

"אין מושחין המלכים, אלא מן הקרן.

שאול ויהוא נמשחו מן הפך - היתה מלכותו מלכות עוברת.

דוד ושלמה נמשחו מן הקרן - היתה מלכותו מלכות קיימת".

אמירה הלכתית

אין מושחים כהנים - מלכים.

מימרת מקור 1

אמר רבי יודה ענתונדרייא:

על שם: **"לא יסור שבט מיהודה"** (בראשית מט, י').

מימרת מקור 2

אמר רב חייא בר אדא:

"למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל" (דברים יז, כ).

מה כתיב בתריה?

"לא יהיה לכהנים הלויים"⁴⁰ (דברים יח, א).

⁴⁰ לא יהיה לכהנים הלויים כל-שכט לוי חלק ונחלה עם-ישראל אשי יהוה ונחלתו יאכלון

83. טז, א הלכה א'

פני מנזה

והכתיב הבכור יוחנן. ולעיל אמרי דיהויקים גדול מיהואחזו היה: **בכור למלכות**. שמלך ראשון וממלא מקום אבותיו הוה ולפיכך מלך קודם יהויקים: **רביעי למלכות**. יהואחז יהויקים יכניה צדקיהו: **שצידק עליו את הדין**. כדמסיק דנבוכדנצר הסיב את שמו צדקיהו עייש יה יצדיק עליך את הדין אם תמרוד בי כדאמר בהוריות שם:

ציטוט מהברייתא

[יהואחז?]

מפני יהויקים אחיו, שהיה גדול ממנו שתי שנים].

מימרא דרשנית

אמר רבי יוחנן:

הוא "יוחנן"⁴¹ (דברי הימים א, ג, טו) הוא יהואחז.

קושיא

והא כתיב: "הבכור יוחנן" (דברי הימים א, ג, טו)!

תיחץ

בכור - למלכות.

מימרא דרשנית

אמר רבי יוחנן:

הוא "שלום" הוא צדקיהו.

קושיא

והכתיב: "השלישי צדקיהו והרביעי שלום"!

תיחץ

שלישי - לתולדות,

רביעי - למלכות.

הבאת ברייתא

מרחיבה

"צדקיהו" - שצידק עליו מדת הדין.

"שלום" - שבנימיו שלמה מלכות בית דוד".

מימרא דרשנית

חולקת

ריש לקיש אמר:

לא שלום הוה שמייה,

ולא צדקיהו הוה שמייה,

אלא מתניה.

הדא הוא דכתיב: "וימלך מלך בבל את מתניה דדו תחתיו,

וישב את שמו צדקיהו" (מלכים ב, כד, יז).

⁴¹ ובגני יאשיהו הבכור יוחנן השני יהויקים השלישי צדקיהו הרביעי שלום

84. טז, א-ב הלכה א'

["שָׁבֵן מְסוּדָת בֵּינָן מְאֹבֹתֵיהֶן, שְׁשֵׁם הָאָרוֹן נִגְנָז"]

ציטוט ממשנתו

פני משה
כל האמות. אפי' של כלים היו
 בבינוניות באמה בת ששה טפחים
 דאיכא אמה בת חמשה ואיכא אמה
 גדולה בת ששה ואצבע כדתנן פי"ז
 דכלים:
אמה אשתא. כל אמה ששה
 טפחים:
אשר שברת ושמתם בארון. מלמד
 שהלוחות ושברי הלוחות מונחים
 בארון:
תן רחבן של לוחות לארכו של ארון.
 שהיו מונחות ארבעתן זו אצל זו
 רחבן על פני אורך הארון ולא
 השבורין תחת שלימין וכל אחד
 רחבה ג' טפחים ונמצאו אוכלות
 בארון י"ב טפחים:
ה"ג נשתיירו שם שלשה טפחים
 תן מהן חצי טפח לכל כותל
 נשתיירו שם שני טפחים לס"ת. וכן
 הוא בשקלים:
לס"ת. כדדריש בהשותפין דף י"ד
 לר"מ מדכתיב אין בארון רק מיעוט
 אחר מיעוט לרבות ס"ת שמונח
 בארון:
תנם לאיסטווה. לרחבו של ארון
 כלומר פירנסת לארכו של ארון צא
 ופרנס לרחבו ורחבו של ארון כו':
ותן ארכן של לוחות לרחבו של ארון
 כו' וה"ג נשתייר שם שלשה טפחים
 תן חצי טפח מיכן וחצי טפח מיכן
 לכותל וטפחים לשילוט מקום
 שהס"ת מונח. וה"פ שהרי הס"ת
 מונח ארכו לרחבו של ארון כדלעיל
 באותן ב' טפחים שנשתיירו באורך
 הארון ולפיכך צריך מקום ריח
 ברחבו של ארון טפח מצד הלוחות
 מכאן וטפח מכאן לשילוט הידים
 להוציא הס"ת כשיצטרך לתקן
 הס"ת כדי שלא יתעפש ויתקלקל:
ור"ל אמר באמה של חמשה
טפחים. כו' יודא דאמר שם אמת
 הבנין של חומת הבית ומזבח
 העולה היה של ששה טפחים ושל
 כלים חמשה והרי ארון כלי הוא:

מימרא הלכתית

אמר רבי יוחנן:

באמה של ששה טפחים - היה הארון עשוי.

שאלה

מאן תנא באמה של ששה טפחים?

תשובה

רבי מאיר היא.

הבאת מקור

ד'תנן:

"**רבי מאיר אומר:**

כל האמות - היו בבינוניות.

רבי יהודה אומר:

אמות הבנין - ששה,

של כלים - חמשה."

פרשנות

על דעתיה דרבי מאיר,

הו אומר: באמה של ששה טפחים - היה הארון עשוי,

אורכו של ארון - חמשה עשר טפחים,

דכתיב: "**אמתים וחצי ארמו**" (שמות כה, י').

אמתא - אשיתא, ואמתא - אשיתא, ופלגות אמתא - תלתא.

וארבעה לוחות היו בו,

שנים שלימים ושנים שבורים.

דכתיב: "**אשר שפרת ושמתם בארון**" (דברים י, ב).

הלוחות היו כל אחד ואחד ארכו - ששה טפחים, רחבו - שלשה.

ותן רחבן של לוחות לאורכו של ארון - נשתייר שם שלשה טפחים.

טז, ב. תן מהם חצי טפח לכל כותל - נשתייר שני טפחים לספר תורה.

רחבו של ארון - תשעה טפחים,

דכתיב: "**אמה וחצי רחבו**" (שמות כה, י').

אמתא - אשיתא, ופלגות אמתא - תלתא.

וארבעה לוחות היו בו,

שנים שלימים ושנים שבורים.

דכתיב: "**אשר שפרת ושמתם בארון**" (דברים י, ב).

הלוחות - היו כל אחד ואחד, ארכן - ששה טפחים, ורוחבן - שלשה טפחים.

תן ארכן של לוחות לרוחבו של ארון - נשתייר שם שלשה טפחים.

חצי טפח מכאן לכותל זה, וחצי טפח מכאן לכותל זה,

וטפחים לשילוט מקום שספר תורה מונח.

מימרא הלכתית

רבי שמעון בן לקיש אומר:

באמה בת חמשה טפחים - היה הארון עשוי.

שאלה

מאן תנא באמה בת חמשה טפחים?

תשובה

רבי יהודה.

הבאת מקור

ד'תנינן תמן:

"**רבי יהודה אומר:**

אמת הבנין - ששה טפחים.

של הכלים - חמשה.

וההו ארון - בלי הוא" (כלים יז, י').

פרשנות

על דעתיה דרבי יהודה הו אומר:

באמה של חמשה טפחים היה אורכו של ארון עשוי שנים עשר טפח ומחצה,

פני מזהה

אצבע לכותל. דר"מ סבר עובי הכותל חצי טפח ולרי' יודה אצבע: **וחצי טפח מכאן לשילוט.** לריוח ששם העמודים עומדים שנאמר עמודיו עשה כסף שהיו ב' עמודי כסף כמין עמודי ס"ת שוכבין לארכו של ארון והלוחות ביניהם כדאמר בב"ב שם לרי' יודא ולר"מ קאמר שם דמבראי הוה קיימי עמודים וס"ל לרבי יודא דהס"ת לא היה מונח בארון אלא על הארגו ששיגרו פלשתים ואין בארון רק לרבות שברי לוחות שמונחים בארון כדאמר שם. וכל זה הוא לפי מה שהגהתי מקצת הגי' הכתובה בשקלים וכן בפי' לשילוט הוא ג"כ לפי גי' הנוכרת וכפי פי' היפ"מ שם אבל היותר נראה ונכון לקיים כל הגי' דהכא שהיא עיקרית לפי שיטתא דהאי תלמודא אחר שחפשתי ובדקתי בכל המקומות והוא דלא גרסינן לס"ת בראש דברי ר"מ אלא נשתיירו שני טפחים תנם לאיסטווה והן העמודים והנה המלך עומד על העמוד ת"י על איסטווה. ובפרנסת רחבו של ארון גרסי' נשתייר שם ג' טפחים חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן לכתלים ומקום שמניחין בו ס"ת טפחיים דהס"ת היה מונח ברחבו של ארון ארכו על פני ארכו של ארון ובדברי ר' יהודה חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן לשילוט היינו לריוח מקום לשילוט הידים בעת הנחת הלוחות משום דארכן ששה היו ולפיכך הניחו מקום פנוי חצי טפח מכאן ומכאן ולא הוצרך למקום פנוי לארכו של ארון כשיש מקום שילוט לרחבו ולפי זה צריך לומר ג"כ לר"מ עמודים מבפנים הוה ולר"י עמודים מאבראי הוה קיימי ואיכא ממאי דקאמר בהשותפין שם אליבייהו:

דְּכָתִיב: "אֲמֵתִים וְחֲצֵי אֲרָוֹ" (שמות כה, י).
אֲמֵתָא - חֲמִשָּׁא, וְאֲמֵתָא - חֲמִשָּׁא, וּפְלָגוּת אֲמֵתָא - תְּרֵי וּפְלִיג.
וְאַרְבַּעָה לוחות היו בו, שְׁנַיִם שְׁלִימִים וְשְׁנַיִם שְׁבוּרִים.
דְּכָתִיב: "אֲשֶׁר שִׁבְרַת וְשִׁמְתָם בְּאֲרוֹן" (דברים י, ב).
וְהַלּוּחוֹת - הָיָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אֲרָכָן - שְׁשֵׁה טְפָחִים, וְרַחְבָּן - שְׁלֹשָׁה טְפָחִים.
תָּן רַחְבָּן שֶׁל לוחות לְאֲוֹרְכוֹ שֶׁל אֲרוֹן, וְנִשְׁתַּיֵּיר שֵׁם חֲצֵי טְפָח, אֲצַבַּע לְכוֹתֵל מִכָּאן, וְאֲצַבַּע לְכוֹתֵל מִכָּאן.
רוחבו של ארון - שְׁבַעָה טְפָחִים וּמְחָצָה,
דְּכָתִיב: "אֲמָה וְחֲצֵי רְחֹבוֹ" (שמות כה, י),
אֲמֵתָא - חֲמִשָּׁה, וּפְלָגוּת אֲמֵתָא - תְּרֵי וּפְלִיג.
וְאַרְבַּעָה לוחות היו בו, שְׁנַיִם שְׁלִימִים וְשְׁנַיִם שְׁבוּרִים.
דְּכָתִיב: "אֲשֶׁר שִׁבְרַת וְשִׁמְתָם בְּאֲרוֹן" (דברים י, ב).
הַלּוּחוֹת - הָיָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אֲרָכָן - שְׁשֵׁה טְפָחִים, וְרַחְבָּן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים.
תָּן אֲרָכָן לְרוּחְבוֹ שֶׁל אֲרוֹן, וְנִשְׁתַּיֵּיר שֵׁם טְפָח וּמְחָצָה, אֲצַבַּע לְכוֹתֵל מִכָּאן, וְאֲצַבַּע לְכוֹתֵל מִכָּאן.
חֲצֵי טְפָח מִכָּאן, וְחֲצֵי טְפָח מִכָּאן לְשִׁילוּט.

פני משה

ושל עץ בשל זהב. וכדאמר נמי בבבלי יומא דף ע"ב דאמצעי הי של עץ והיינו דכתיב וצפית וגוי' שהיה מצופה בשני ארונות של זהב מבית ומחוץ ותצפנו יתירא לרבות שפתו העליונה שיהא מצופה בזהב: מה ת"ל תצפנו. לר"ש בן לקיש דהרי מוצפית אותו דריש שיהא הכל מצופה בזהב: להביא בין נסר לנסר. דלא תימא שלא יעשה הציפוי אלא כמדת שיעור הנסר:

85. טז, ב הלכה א'

שאלה כיצד עשה בצלאל את הארון?

שאלה

תשובה 1

רבי חנינה אמר:

ש"ל תיבות עשאו.

שתיים של זהב,

ואחת של עץ.

נתן של זהב בשל עץ,

ושל עץ בשל זהב, וציפהו,

דכתיב: "וּצְפִיתָ אֹתוֹ זָהָב טְהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ"⁴² (שמות כה, יא).

מה תלמוד לומר "תצפנו"?

שאלה

תשובה

להביא שפתו העליונה.

תשובה 2

רבי שמעון בן לקיש אמר:

תיבה אחת עשאו וציפהו,

דכתיב: "וּצְפִיתָ אֹתוֹ זָהָב טְהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ".

מה תלמוד לומר "תצפנו"?

שאלה

תשובה

אמר רבי פנחס:

להביא בין נסר לנסר.

⁴² וּצְפִיתָ אֹתוֹ זָהָב טְהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ תצפנו ועשית עליו זר זהב סביב.

86. טז, ב הלכה א'

פני משה

עשרה על לוח זה כו' עשרת הדברים. וסיפא דקרא ויכתבם על שני לוחות אבנים דמשמע שנכתבו כל עשרת הדברים על כל לוח ועוד מדכתיב ויגד וגוי משמע כשם שהגיד כל עשרת הדברים יחד כן כתבם על כל לוח ולא חלקן לחמשה ע"ז וחמשה ע"ז:

עשרים על לוח זה כו' דכתיב ויגד וגוי. דתרי קראי כתיבי כתיב הכא ויכתבם על שני לוחות אבנים וכתבי עוד להלן את הדברים האלה וגוי ויכתבם על שני לוחות אבנים וכמו דויכתבם גבי ויגד משמע עשרת הדברים על כל לוח כן אידך ויכתבם לרבות עוד עשרה על כל לוח:

ארבעים כו'. דס"ל כר"ש בן יוחי דעשרים מרבינן מהני תרי קראי וכתבי מזה ומזה הם כתובים הרי ארבעים לכל רוח:

טטרוגנה. מרובע בלשון יון ועיין הציור בע"י לדעת הכותב שם ואין להאריך:

בין כל דיבור כו' דכתיב ממולאים בתרשיש כימא רבה של תרשיש וכדמסיק ר"ל מה היס הזה כו':

איתקשיית. הקשיתי לפני ר' פינחס דקרא דלקמי כר"י אתיא ולא כר"מ וכדמפרש ואזיל מ"ט דר' יודה דאי דלא היה הסי"ת מונח בארון:

לקוח את ספר התורה הזה ושמרתם אותו מצד ארון ברית ה'. דמשמע מצד הוא מונח ולא בתוכו וקשיא לר"מ:

ע"ד דר"י. ומפרש לר"י דאמר דלא היה הסי"ת בתוך הארון היכן היה מונח:

שאלה כיצד היו הלוחות כתובים?

דעה א'

רבי חנניה אומר:

חמשה על לוח זה, וחמשה על לוח זה.

הדא הוא דכתיב: **"ויכתבם על שני לוחות אבנים"**⁴³ (דברים ד, יג) - חמשה על לוח זה, וחמשה על לוח זה.

דעה ב'

ורבנן אמרי:

עשרה על לוח זה, ועשרה על לוח זה.

הדא הוא דכתיב: **"ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים"** (דברים ד, יג) - עשרה על לוח זה, ועשרה על לוח זה.

דעה ג'

רבי שמעון בן יוחאי אומר:

עשרים על לוח זה, ועשרים על לוח זה.

דכתיב: **"ויכתבם על שני לוחות אבנים"**⁴⁴ (דברים ד, יג; ה, ט). עשרים על לוח זה, ועשרים על לוח זה.

דעה ד'

רבי סימאי אומר:

ארבעים על לוח זה, וארבעים על לוח זה.

דכתיב: **"מזה ומזה הם כתובים"**⁴⁵ (שמות לב, טו) - טטרוגה.

הבאת ברייתא בעשא הלוחות

"חנניה בן אחי רבי יהושע אומר:

בין כל דיבור ודיבור - דקדוקיה ואותיותיה של תורה,

דכתיב: "ממלאים בתרשיש" (שיר השירים ה, יד) - כימא רבא.

פרשנות הפסוק שחובא

רבי שמעון בן לקיש, כד הוה מטי הדין קר"ה, הוה אומר: יפה למדני חנניה בן אחי רבי יהושע, מה היס הזה, בין גל גדול לגל גדול - גלים קטנים. כד בין כל דיבור ודיבור - דקדוקיה ואותיותיה של תורה.

⁴³ ויגד לכם את-בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים ויכתבם על-שני לוחות אבנים

⁴⁴ הגר"א הגיה שרשב" לומד מהפסוק: כתובים משני עבריהם" (שמות לב, טו)

⁴⁵ ויפן ויגד משה מן-ההר ושני לוחות העדת בידי לוחות כתובים משני עבריהם מזה ומזה הם כתובים

פני משה

87. טז, ב הלכה א'

כמין גלוסקוס. כמין תיבה:
 מ"ט דר"מ דכתיב ונתת את הכפרת וגו'. ואל הארון נתן את העדות אשר אתך אלך וס"ל דס"ת נמי עדות הוא כדכתיב והיה שם כך לעד והיה לו להקדים מתחילה נתינת העדות אל הארון ואח"כ נתינת הכפרת על הארון אלא דאין מוקדם כו' וכדמסיק ע"ד דר"מ דאמר אין מוקדם ומאוחר בתורה דהכי קאמר קרא ואל הארון נתן את העדות שהוא ספר תורה והוא עדות לישראל ואח"כ ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה ואף על גב דקדים בקרא אין מוקדם ומאוחר בתורה:
 ה"ג בשקלים התורה שנתן לו הקדוש ברוך הוא למשה נתנה לו אש לבנה חרותה באש שחורה. וכאן הגי' כמו שהיא במדרש תנחומא עורה אש לבנה חרותה באש שחורה והיינו הך דכתובה באש שחורה על הקלף אש לבנה ודרך משל הוא להורות על מעלת התורה כי רבה היא:
 היא אש מובללת באש. מורה על עניינים דקים ורוחניים שבה:
 חצובה מאש. מתחת כסא הכבוד שהוא מקום קדוש הרוחני:
 ונתונה מאש. שאצולה היא מחכמתו יתברך כי ה' אש אוכלת הוא:
 מימינו אש וגו'. וקאי אש על מימינו:

דכתיב: "לקח את ספר התורה הזה ושמעתם אתו מצד ארון ברית ה'" (דברים לא, כו) וגו'.
 על דעתיה דרבי יהודה דו אמר: היכן היה ספר תורה נתון? כמין גלוסקוס עשוי לו מבחוץ, והיה ספר תורה נתון בתוכו.

מאי טעמא דרבי מאיר?

דכתיב: "ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה, ואל הארון נתת את העדות אשר אתך אליך" (שמות כה, כא).

על דעתיה דרבי יהודה דו אמר: אין מוקדם ומאוחר בתורה, אלא: "ואל הארון נתת את העדות אשר אתך אליך", ואחר כך: "ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה".

רבי פינחס בשם רבי שמעון בן לקיש:

התורה שנתן לו הקדוש ברוך הוא למשה - נתנה לו אש לבנה חרותה באש שחורה.
 היא - אש,
 מובללת - באש,
 חצובה - מאש,
 ונתונה - מאש,
 דכתיב: "מימינו אש דת למו" (דברים לג, ב).

ציטוט מבריתא
 שהבאה לעיל

קועיא
 על ששת ר"מ
 ללא תיזף

שאלה

תשובה

ממרא אגדת

88. טז, ב - יז, א הלכה ב'

פני משה

מתני'

היכן היו השתחויות האלו. שהוזכרו במתני' דלעיל באיזה מקומות היו עושין אותן:

ארבע בצפון וכו' כנגד שלשה עשר שערים שהיו בעזרה. ובגמרא מוקי לסתמא דמתני' כאבא יוסי בן חנין דברייתא אבל חכמים אומרים שבעה שערים היו בעזרה כדתנן בפ"ק דמדות וסבירא להו שאותן י"ג השתחויות היו כנגד י"ג פרצות שפרצו מלכי יון וכשגברו עליהם חזרו וגדרום וגזרו כנגדן י"ג השתחויות כדתנן בפ"ב שם:

שער העליון. הסמוך למערב ונקרא שער העליון לפי שהר הבית היה משופע ועליותו הוא ממזרח למערב והסמוך למערב הוא עליון ושער הדלק הוא השני ועל שם שמכניסין דרך שם עצים של מערכה הדולקים על המזבח נקרא שער הדלק:

שער הבכורות. שמכניסין דרך שם הבכורות ושאר קדשים קלים ששחיתן כשרה אף בדרום:

ר"א בן יעקב אומר בו המים מפכים. כדכתיב ביחזקאל מ"ז ויסבני דרך חוץ אל שער החוץ דרך הפונה קדים והנה מים מפכים מן הכתר הימנית וזהו דרום כשאדם הולך ממערב דרך קדים שהוא מזרח דרום הוא ימין וראה יחזקאל בנבואה שהמים יוצאים מתחת מפתן הבית לדרך מזרח כדכתיב שם לעיל והנה מים יוצאים מתחת מפתן הבית קדימה כי פני הבית קדים וגוי שהן יוצאים מבית קדש הקדשים שהוא במערב ושם לא היו נראין אלא כקרני חגבים וכשהן הולכין למזרח ומגיעים לשער הזה נעשו כרוחב מלא פי הפך וזהו מים מפכים:

שער הקרבן. דרך שם היו מכניסין קדשי קדשים ששחיתן בצפון: **שבו יצא יכניה בגלותו.** שנכנס לבית המקדש להשתחות וליטול רשות כשהלך בגולה לבבל ויצא דרך אותו השער:

שבמזרח. העזרה נקרא שער ניקנור וכמפורש לעיל בפ"ג דיומא: **ושני פשפשין היו לו.** פתחים קטנים עם דלתות קטנות כמו שעושים בבתים הגדולים בעצים דלתות השערים הגדולים כדי שיהיו נוחין לפתח בכל עת שירצו: **ושנים.** היו במערב וזהו בכותל מערבי ולא היו להם שם. וכל זה אליבא דאבא יוסי בן חנן כמו שהבאתי לעיל אבל לחכמים דס"ל שלא היו אלא שבעה שערים לא היה שער כלל במערב וכדתנינן בפ"ב דמדות שבעה שערים היו בעזרה שלשה בצפון ושלשה בדרום ואחד במזרח:

גמ'

מתני' דאבא יוסי בן חנן היא דאמר וכו' ועל דעתין דרבנן איכן היו וכו'. כלומר כנגד מה היו כהאי דתנינן תמן וכו' כמו שהבאתי במתני':

משנה

היכן היו השתחויות?

ארבע בצפון, וארבע בדרום, שלש במזרח, ושתיים במערב,

כנגד שלשה עשר שערים.

דרומיים סמוכים למערב:

שער העליון,

שער הדלק,

שער הבכורות,

שער המים.

ולמה נקרא שמו שער המים?

י,א שבו מכניסין צלוחית של ניסוך המים בהך.

רבי אליעזר בן יעקב אומר:

בו המים מפכים, ועתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית.

לעומתן בצפון, סמוכים במערב:

שער יכניה,

שער הקרבן,

שער הנשים,

שער השיר.

ולמה נקרא שמו שער יכניה?

שבו יצא יכניה בגלותו.

שבמזרח:

שער נקנור,

ושני פשפשין היו לו, אחד מימינו, ואחד משמאלו,

ושנים במערב, ולא היה להן שם.

גמרא

מתניתין - אבא יוסה בן יוחנן היא!

דאמר: "כנגד שלשה עשר שערים" (מידות ב, ו).

ברם כרבנן - "שבעה שערים היו בעזרה" (מידות א, ד).

על דעתהון דרבנן, היכן היו השתחויות הללו?

כי היא דתנינן תמן:

"שלשה עשר פרצות היו בו שפרצום מלכי יון,

וחזרו וגדרום בני חשמונאי,

וגזרו כנגדן שלש עשרה השתחויות" (מידות ב, ג).

פרשנות

הבאה דעה

חולקת

שאלה

תשובה

פני משה

כתיב: בזכריה י"ד והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים וגוי' וסמך ליה לנבואה זו על אותה הנבואה של יחזקאל כמו שהבאתי במתני' וכדלקמן:

תני: אותן התחלת המים מתחת מפתן הבית ומבית קדש הקדשים עד הפרוכת שלפני הדביר הן כקרני סילי וכיליי והן מיני חגבים הקטנים ביותר ומן הפרכת וכו' נעשו כקרני חגבים סתם שהן יותר גדולים וממזבח הזהב וכו' עד מפתן הבית של ההיכל כחוט הערב שהוא עב יותר משל שתי מכאן והילך וכו':

כתיב: ביחזקאל שם: **אפי' לברינין:** ספינות גדולות: **מהו מי שחו מלשוט:** שצריך להיות שוחה ולשוט: **באתרין צווחין:** במקומינו קורין לשייטא שחונא וכדכתיב בישעיה כ"ה ופירש ידו וגוי': **מהו לשחות:** הא כתיב כאשר יפרש השוחה ולמה הדר אמר לשחות:

מים דמתמללין בעלמא: כלומר שמפורסמים הם בעולם ומדברין מגודל שטיפתן שצריך לשוט בתוכן וכל זה להגדיל מפלת מואב אשר ניבא עליו:

כתיב: בזכריה י"ג ביום ההוא יהיה מקור נפתח וגוי'. וזה ג"כ מרומז לנבואת יחזקאל בפסוקים דלעיל והולך ודורש שכשהמים באים לבית דוד ומבית דוד ועד יושבי ירושלים כלה עדיין הן כשרים לנדה והיא זבה ולמי חטאת ומכאן ואילך כשרים הן לנדה שאע"פ שמי תערובות הן מפני שאין הנדה ולא הזבה צריכין למים חיים ולמי חטאת הן פסולין דבעינן מים חיים ובלא תערובת שאר מים:

אמר ר' אלעזר וכו' דס"ל שמכאן ואילך פסולין אף לנדות שאע"פ שאינה צריכה למים חיים מ"מ הואיל ונתגברו והולכין ויורדין בשטף כמי קטפרוס הן וכמוזכר בסוף פ"ח דטהרות הנצוק והקטפרס שהמים באין דרך מדרון מלמעלה למטה ופסולין הן לנדה דאשבורן בעינן:

כתיב: ביחזקאל שם ויאמר אלי וגוי' והולך ודורש לכל הפסוקים שנאמרו שם על אותן המים היוצאין מן הנחל האמור שם למעלה:

ולמה נקרא שמו המוצאים כנגד שני פעמים שיצא: לשטוף בעולם אחד בדור אנוש ואחד בדור הפלגה:

89. יז, א הלכה ב'

"בו המים מפנים, ועתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית".

ציטוט מהמשנה

כתיב: "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם,

הבאת המקור

המים אל-הים הקדמוני וחצים אל-הים האחרון בקנין ובהרף יהיה" (זכריה יד, ח).

תנ"י:

הבאת ברייתא בעיין

"מבית קודש הקדשים עד הפרוכת - בקרני סילי וכיליי.

מן פרוכת עד מזבח הזהב - בקרני חגבים.

ממזבח הזהב עד עזרות - כחוט של שתי.

מן העזרות עד מפתן הבית - כחוט של ערב. מיפן ואילך - כמפי הפר.

"כתיב: "והנה מים מפנים מן הפתח הימנית.

מדרש אגדה

בצאת האיש קדים וקו בידו וימד אלף באמה,

ויעברני במים מי אפסים עד קרסולה" (יחזקאל מז, ב).

"וימד אלף ויעברני במים מים ברמיים" (יחזקאל מז, ב-ג) - **עד ברכיאיא.**

"וימד אלף ויעברני מי מתנים" - עד מתנייא.

מכאן ואילך: "וימד אלף נחל אשר לא אוכל לעבר" -

אפילו לברינין גדולה אינה יכולה לעבור בו.

מאי טעמא?

"וצי אדיר לא יעברנו" (ישעיה לג, כא).

מפני מה?

"מי גאו המים, מי שחו" (יחזקאל).

מהו "מי שחו"?

מלשוט.

אמר רב חונא:

מימרא מסייעת

באתרין קרו לשייטא - שחונא.

"ופרש ידיו בקרבן כאשר יפרש השחה לשחות" (ישעיהו כה, יא).

סיוע מפסוק

מהו "מי שחו"?

שאלה

אמר רבי יוסי בי רבי בון:

תשובה

מיין דמתמללין בעלמא.

כתיב: "ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד ולישבי ירושלם לחטאת ולנדה" (זכריה יג, א).

מדרש הפסוק

רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן:

מבית דוד ועד יושבי ירושלים - כשרים לנידה ולחטאת.

מכאן ואילך - מי תערובות הם, כשרים לנידה, ופסולים למי חטאת.

אמר רבי אלעזר:

פרשנות אחת על הפסוק

מבית דוד ועד יושבי ירושלים - כשרים לנידה ולחטאת.

מכאן ואילך - מי קטפרים הן, פסולין לנידה ולחטאת.

כתיב: "ויאמר אלי המים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה" (יחזקאל מז, ח) - **זה ים של סמכו.**

המשך דרשת הפסוקים ביחזקאל

"וירדו על הערבה" - זה ים של טבריא.

"ובאו הימה" - זה ים המלח.

"אל הימה המוצאים" - זה הים הגדול.

ולמה נקרא שמו "מוצאים"?

כנגד שני פעמים שיצא, אחד בדור אנוש, ואחד בדור הפלגה.

פני משה

עד קלבריאה. ארץ שהיא יותר למערב מברבריאה:
עד קפי. קצה ארץ ברבריאה ועד כפי הים שם שהיא יותר רחוקה מן המערב:
עד עכו ועד יפו. שהן בגבול ארץ ישראל ורחוקין עוד יותר מהמערב וכדכתיב באיוב עד פה תבא וכו':
ניחא וכו'. סיפיה דקרא דיחזקאל דריש דכתיב ובאו הימה אל הימה המוצאים ונרפאו המים וניחא זה על הים הגדול ועל הים המלח שאינן ראויין עכשיו לשתות ובשביל למתקן ניבא ואמר ונרפאו המים אלא ימא דטבריא שהן מתוקין וכן ימא דסמכו דדריש לעיל עליהן מהפסוק הזה הקדמונה וכו' למה צריכין הן לרפואה:
לרבות דגתם. כדכתיב אבתריה והיה כל נפש חיה וכו' והיה הדגה רבה מאד:
למינה תהיה דגתם. דכתיב שם אבתריה ומשמע למינה של אחת מהמינין ולעיל כתיב והיה הדגה רבה מאוד הלכך דריש למיני מינים הרבה תהיה דגתם וכהאי דרשב"ג דלקמיה שאף במקום אחד מצא מגי מאות מיני דגים ובתמחוי אחד:
ונרפאו המים. בקרא דלעיל והדר קאמר למטה בצאתיו וגבאיו ולא ירפאו למלח נתנו והא כיצד כתיב ונרפאו וכו' וקאמר דמקום הוא ששמו ולא ירפאו ועד שם יהיו ניתנו:

רבי לעזר בשם רבי חנינה:
בראשונה יצא עד קלבריאה,
ובשנייה יצא עד כיפי ברבריאה.

הבאת מסורת אחרת

רבי אחא בשם רבי חנינה:
בראשונה יצא עד כיפי ברבריאה,
ובשנייה יצא עד עכו ועד יפו.

הבאת מסורת נוספת

"עד פה תבא ולא תוסיף" (איוב לח, יא) - עד עכו תבא ולא תוסיף.
"זבה ישית בגאון גליך" - עד יפו אשית גאון גליך.

ניחא ימא רבא וימא דמילחא בשביל למיתקון,
ימא דטבריא, ימא דסמכו?

שאלה

לרבות דגתם,
 דכתיב ביה: **"למינה תהיה דגתם"** (יחזקאל מז, יז) - למיני מינים **"תהיה דגתם"**.

תשובה

תנן:
"אמר רבן שמעון בן גמליאל:
מעשה שהלכתי לצידן, והביאו לפני יותר משלש מאות מיני דגים בתמחוי אחד.

הבאת ברייתא בענין

"ונרפאו המים" (יחזקאל מז, ח),
מצאתו וגבאיו ולא ירפאו למלח נתנו (יחזקאל מז, יא).
 כתיב: **"ונרפאו המים"** - ואת אמרת: **"ולא ירפאו המים?**
 מקום הוא ששמו **"ולא ירפאו"**.

המשך דרשת הפסוקים ביחזקאל

פני משה

90. יז, א הלכה ב'

כת"ב: "ועל הנחל יעלה על שפתו מנה ומנה כל עץ מאכל, לא יבול עלהו, ולא יתם פריו, לחדשיו יבכר"⁴⁶ (יחזקאל מז, יב).

הגמרא ממשיכה לפרש פסוקים מיוזקאל

תנ"י: בריתא המפרשת את הפסוקים

"אמר רבי יהודה:

לפי שבעולם הזה - תבואה עושה לששה חדשים, ואילו עושה לשנים עשר חודש, אבל לעתיד לבוא - התבואה עושה לחדש אחד, ואילו עושה לשני חדשים.

מאי טעמא?

שאלה

"לחדשיו יבכר" (יחזקאל מז, יב).

תשובה

אמר רבי יוסי:

לפי שבעולם הזה - התבואה עושה לששה חדשים, ואילו עושה לשנים עשר חודש, אבל לעתיד לבא - התבואה עושה לחמשה עשר יום, ואילו עושה לחדש אחד, שכן מצינו שעשת התבואה בימי יואל לחמשה עשר יום וקרוב ממנה העומר.

דעה חלקית בבריתא

מאי טעמא?

שאלה

"ובני ציון גילו ושמחו בה' אלהיכם, כי נתן לכם את המורה לצדקה, ויורד לכם גשם מורה ומלקוש פראשון" (יואל ב, כג).

תשובה

ומה מקיים רבי יוסי "לחדשיו יבכר"?

שאלה

בכל חודש וחודש יהיה מבכר.

תשובה

"ועלהו לתרופה" (יחזקאל מז, יב).

המשך הפסוק

רבי יוחנן אמר:

תרפיה מצייץ עליה ותרף מזונה.

מימרא פרשנית 1

רב ושמואל,

חד אמר: להתיר פה שלמעלן, וחד אמר: להתיר פה שלמטן.

מימרא פרשנית 2

רבי חנינא ורבי יהושע בן לוי, חד אמר: להתיר פה עקרות, וחקמים אומרים: להתיר פה אלקמים.

אותו פרשנות 1+2 על ידי אמוראים אחרים

כת"ב. שם ועל הנחל וגוי לחדשיו יבכר וגוי מאי טעמא לחדשיו יבכר ומיעוט חדשיו שנים ודריש ר' יהודה דעל עץ מאכל לא יבול עליהו דסמיך ליה קאי שהאילן יעשה לשני חדשים התבואה וגם על שתהיה לחדש אחד דכתיב כל עץ מאכל והתבואה ג"כ בכלל אלא דהאילן שעכשיו הוא לייב חדש לעתיד יעשה בחלק השישית שהוא ב' חדשים והתבואה שהיא עכשיו לששה חדשים לעתיד תעשה לחדש אחד וכערך האילן ור' יוסי דריש שהתבואה תעשה לט"ו יום שכך מצינו בימי יואל דכתיב ובני ציון גילו וגוי שהיה יורה ומלקוש בראשון ואח"כ גדלה והקריבו העומר ב"ו בניסן ונמצא שאחר היורה ומלקוש שבתחלת החדש התחילה לגדל ועשתה בט"ו יום.

מה מקיים רבי יוסי לחדשיו יבכר. דמשמע שמין אחד יהיה לשני חדשים: **בכל חדש וכו'.** לחדשיו אכל חדש וחודש קאי ועל פירות האילן. גרסי' להא לקמן בפ"ק דתענית בהלכה ב': **ועליהו לתרופה.** סיפיה דהאי קרא והיה פרו למאכל ועליהו לתרופה ודריש ר' יוחנן תרופה מלשון תרופה וכדכתיב ותתן טרף לביתה: **ותרף מזונה מצץ עליה.** ותרף מזונה כלומר עכשיו יהיה מצץ עליה לזרעה והיא מיד ותרף מזונה שתמהר לעשות הפירות: **רב ושמואל.** דרשי לשון התרת פה חד אמר וכו' וכדדרשי ר' חנניה וריב"ל ומפרשי יותר:

⁴⁶ ועל הנחל יעלה על שפתו מנה ומנה כל עץ מאכל לא יבול עלהו ולא יתם פריו לחדשיו יבכר כי מימיו מן המקדש המה יוצאים והיו (והיה) פרו למאכל ועלהו לתרופה

פני משה

את מוצא וכו'. אחא דקתני שבו יצא יכניה בגלותו דורש והולך:

91. יז, א-ב הלכה ב'

ציטוט ממשנתו

"ולעמתן בצפון ...
[ולמה נקרא שמו שער יכניה?
שבו יצא יכניה בגלותו]".

הבאת ברייתא
"הסתורית"

את מוצא:

"בשעה שעלה נבוכדנאצר לכאן,
בא וישב לו בדופני של אנטוכיה,
ויצאה סנהדרין גדולה לקראתו, ואמרה לו: הגיע זמן הבית הזה ליחרב?
אמר להן: אותו שהמלכתי עליכם - תנוהו לי, ואני הולך.
באו ואמרו ליהויכין מלך יהודה: נבוכדנאצר בעי לך.
כיון ששמע מהן כך, נטל מפתחות של בית המקדש, עלה לגגו של היכל.
אמר לפניו: רבוננו של עולם! לשעבר - היינו נאמנים לך והיו מפתחותיך מסורין לנו.
עכשיו שאין אנו נאמנים - הרי מפתחותיך מסורין לך".

המשך הסיפור

תריין אמוראין,

חד אמר: זרקו, ועוד לא ירדו.

וחד אמר: באה כמין יד ונוטלתן מידו.

כיון שראו כל אחורי יהודה כן, עלו לראש גגותיהן, ונפלו ומתו.

יז, ב

הדא הוא דקתיב: "משא גיא חזיון, מה לך איפוא כי עלית כלך לגגות,

תשאות מלאה עיר הומיה קריה עליזה חלליך לא חללי-הרב ולא מתי מלחמה" (ישעיהו כב א-ב).

92. יז, ב הלכה ג'

פני משה

מתני'

שלשה עשר שולחנות היו במקדש וכי שעליהן מדיחין את הקרביים. של הקדשים שלאחר שמדיחין אותן בלשכת המדיחין כדתנן בפרק בתרא דמדות לשכת המדיחין ששם היו מדיחין קרבי הקדשים וחוזרין ומדיחין אותן על השלחנות וכדתנן בפ"ד דתמיד נטל את הקרביים ונתנן למי שזכה בהן להדיחן והכרס מדיחין אותה בבית מדיחין כל צרכה והקרביים מדיחין אותן שלשה פעמים במיעוטה על שלחנות של שייש שבין העמודים וכלומר הכרס שיש בה טינוף הרבה מדיחין אותה בלשכת המדיחין כל צרכה ובפני עצמה שלא תטנף להקרביים ביותר ומדיחין אותה שם לגמרי והקרביים אחר שהודחו בבית המדיחין חוזרין להדיחן עוד לא פחות משלשה פעמים על השלחנות של שייש ומפני שהן דקין ואין הרעי יוצא מהן אלא בדוחק ולפיכך מדיחין וחוזרין ומדיחין:

ושנים במערב הכבש וכי על של שייש נותנין את האברין. אחר הנתוח וסודרן אותן על השלחן עד שיעלום הכהנים על הכבש ומשם להמזבח ולא היו עושין אותו של כסף ואף שאין עניות במקום עשירות משום שהכסף מרתיח ושלם יסריחו והשייש מצנן הוא ולא היו סומכין על הנס כדחשיב בפ"ה דאבות עשרה נסים וכי שלא הסריח בשר הקדש מעולם והכי אמר בגמרא:

ועל של כסף. היו נותנין כלי שרת כדתנן בפ"ג דתמיד שבכל יום בבקר קודם לשחיטת התמיד נכנסו ללשכת הכלים והוציאו משם תשעים ושלשה כלי כסף וכלי זהב:

ושנים באולם מבפנים. של האולם ועל פתח הבית:

על של שייש נותנין לחם הפנים בכניסתו. אחר שנאפה עד שיסדרו אותו בפנים על השלחן הטהור: **ועל של זהב ביציאתו**. של הלחם שהיה על השלחן משבת העבר והיה מונח שם עד שיתחלק להכהנים: **שמעלין בקדש ולא מורידין**. דמכיון שסלקו אותו מעל שלחן של זהב שמבפנים שוב אין מורידין אותו להניחו לא על של כסף ולא על אחר אלא על של זהב:

גמ'

תני. בחדא ברייתא על של כסף היו נותנין את האברין:

לית כאן של כסף. סמי מכאן מהברייתא דטעונתא היא ואין נותנין על של כסף מפני שהוא מרתיח ומחמם אותן ויסריחו:

לא כן תני. במס' אבות גבי בשר הקדש שלא הסריח מעולם וכן בלחם הפנים שנינו בברייתא זה אחד מן הנסים וכי ואמאי הוצרכו ליתן אותו בכניסתו על של שיש כדקתני במתני':

אין מזכירין מעשה נסים. וכלומר שאין סומכין על הנס:

לא היה שם לחם. שלא מצאו לעשות לחם הפנים לסדר מהאפוי מחדש לשבת זו מהו להניחו להלחם שסידרו בשבת שעברה ויהא נשאר מונח עד לשבת הבאה שיהיה להם לחם אחר:

תמיד. משמע שלא יהא השלחן בלא לחם ואפ"י הוא פסול וכגון זה שסידרו כמצותו בשבת שעברה ונפסל בלינה כדתנינן בסוף פרק שתי הלחם מניחין אותו ולשבת הבאה יעשו לחם אחר:

משנה

שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שׁוֹלְחָנוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ:

שְׁמוֹנֶה שֶׁל שֵׁישׁ בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים - שְׁעָלֵיהֶן מְדִיחִין אֶת הַקְּרָבִיִּים.

וּשְׁנַיִם בַּמְּעֵרֵב הַכֶּבֶשׂ:

אֶחָד שֶׁל שֵׁישׁ, וְאֶחָד שֶׁל כֶּסֶף.

עַל שֶׁל שֵׁישׁ - הָיוּ נוֹתְנִין אֶת הָאֵיבָרִים, וְעַל שֶׁל כֶּסֶף - בְּלֵי שֶׁרֶת.

וּשְׁנַיִם בְּאוֹלָם מִבְּפָנִים עַל פֶּתַח הַבַּיִת:

אֶחָד שֶׁל שֵׁישׁ וְאֶחָד שֶׁל זָהָב,

עַל שֶׁל שֵׁישׁ - נוֹתְנִין לַחֵם הַפָּנִים בְּכִנְיֻסָּתוֹ,

וְעַל שֶׁל זָהָב - בִּיצִיאָתוֹ,

שְׁמַעְלִין בְּקוֹדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין.

אֶחָד שֶׁל זָהָב מִבְּפָנִים:

שְׁעָלֵיו לַחֵם הַפָּנִים תָּמִיד.

גמרא

תני:

"על של כסף"

ברייתא חולקת

רבי יוסי בשם רבי שמואל בר רב יצחק,

רבי חנניה מטי בה בשם רבי יוחנן:

לית כאן של כסף, מפני שהוא מרתיח.

מימרא פרשנית על המשנה

לא כן תני:

"זה אחד מן הניסים שנעשו בבית המקדש,

שנשם שהיו מניחין אותו חום, כך היו מוציין אותו חום,

שנאמר: "לשום לחם ביום הלקחו" (שמואל א, כא)!

קושיא

רבי יהושע בן לוי אמר:

אין מזכירין מעשה נסים.

תיחא

בעון קומי רבי אילא:

לא היה שם לחם, מהו להניחו לשבת הבאה?

שאלה

אמר לון:

כתבי: "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד" (שמות כה, ל) -

"לחם פנים" - אפילו פסול.

תשובה

93. יז, ב הלכה ג'

פני משה

עשרה שלחנות עשרה וכו'. כדכתיב בד"ה ויעש שלחנות עשרה וגו' ומפרש מאי מימין ומשמאל דקאמר אין תימר שהניח חמשה בדרום שהוא ימין וכו' והלא אין השלחן כשר אלא בצפון כדכתיב אלא חמשה מימין שלחנו של משה והי' משמאלו שהיה של משה באמצע וכולן בצד צפון היו נתונים:

אף על פי כן לא היה מסדר. לחם הפנים אלא על של משה בלבד שנאמר במלכים ואת השלחן וגו' ועל של משה קאי משמע לעולם עליו הוא הלחם הפנים ולא על אחר:

על כלם היה מסדר שנאמר. בד"ה ויעש שלמה את כל הכלים וגו' ואת השלחנות ועליהם לחם הפנים ופלוגתא זו גריס בתוספתא דמנחות פ"א:

תני. בברייתא אחריתא דפליגי היכן היו אותן השולחנות נתונים:

מ"ד מזרח ומערב ניחא. דלהאי מ"ד היו כולם בצד צפון וכולהון ראויין לשירות לסדר לחם הפנים עליהן וכחאי דר' יוסי ברי' יהודה אלא למ"ד צפון ודרום היו נתונים נמצא היו מהשלחנות בדרום שהרי הבית ששים אמות ארכו ועשרים רחבו והשלחנות כל אחד ואחד אמתים ארכו וא"כ חמשה בצפון וחמשה בדרום היו. והיינו נמי דמסיים ומנורה בצפון וכלומר דמעתה אין מקום למנורה כנגדו בדרום והא תני השלחן היה נתון מחצי הבית ולפנים וכו' לארכו של היכל ומשוך מן הכותל כלפי הצפון לרוחב הבית מזבח הזהב וכו' חולק את הבית לארכו דמחציו ולפנים היה נתון ומשוך קימעה כלפי הצפון:

וכולהו היו נתונים משליש הבית ולפנים. כלומר כשאתה חושב אורך ההיכל בלבד שהיה ארבעים אמה ומלבד עשרים שהן לקדש הקדשים והשלחנות היו נתונים באותן עשרים של היכל של צד קדש הקדשים הרי הן מחצי הבית ולפנים וכשאתה חושב כל האורך עם עשרים של קדש הקדשים והרי הן ששים אמה הרי הן נתונים משליש הבית ולפנים קתני מיהת שלא היה מן השלחן בצד דרום וקשיא למ"ד צפון ודרום מונחין:

ברייתא

"עשרה שלחנות עשרה שלמה,

דכתיב: "ויעש שלחנות עשרה וינח בהיכל חמשה מימין וחמשה משמאל" (דברי הימים ב, ד).
אין תימר: חמשה בדרום וחמשה בצפון, והלא אין השלחן כשר אלא בצפון!
שנאמר: "והשלחן נתן על צלע צפון" (שמות כו)!

מה תלמוד לומר: "חמשה מימין וחמשה משמאל"?
אלא, חמשה מימין שלחנו של משה, וחמשה משמאלו.
אף על פי כן, לא היה מסדר אלא בשל משה בלבד,
שנאמר: "את השלחן אשר עליו לחם הפנים" (מלכים א, 1).

דעה חלקית

רבי יוסי בי רבי יהודה אומר: על כולן היה מסדר,
שנאמר: "את השלחנות ועליהם לחם הפנים".

ברייתא

בטשא שלחן הפנים

תני:

"מזרח ומערב היו נתונים;**דברי רבי.****רבי אלעזר בי רבי שמעון אומר:****צפון ודרום היו נתונים".**

מאן דאמר: מזרח ומערב - ניחא, כולהו ראויין לשירות.

מאן דאמר: צפון ודרום - נמצא שלחן בדרום!?

יחא, תני:

"השלחן:**היה נתון מחצי הבית ולפנים,****משוך מן הכותל שתי אמות ומחצה כלפי הצפון.**

ברייתא

בטשא מקום הכלים
במקדש

ומנוחה:

בנגדו בדרום.**מזבח הזהב:****היה נתון באמצע הבית,****חולק את הבית,****מחציו ולפנים,****משוך קימעה כלפי חוץ,****וכולהו היו נתונים משליש הבית ולפנים!**

פני משה

עשר מנורות עשה שלמה וכו'.
 ופלוגתא זו גריס נמי בתוספתא
 שם:
הוא מכלות זהב. ודריש הן כילו
 זהבו של שלמה כרב יהודה
 דלקמיה:
ולא חסרה כלום. והיאך אמרת
 שהיה מכניסין לכוור (עד) ומוציאן
 עד שהוא מעמידן על אחד:
ויאות. שפיר היא ול"ק דעד דלא
 יקום על ברריה שעדיין לא נזדכך
 הרבה להיות עומד על זהב ברור
 וטהור אז הוה חסר סגיון
 כשמכניסו לכוור ומוציאו אבל של
 משה שהיה כבר קם על ברריה
 לא חסר כלום והכי אמר נמי
 לעיל ביומא פ"ד בהלכה ד':

94. יז, ב הלכה ג'

"עשר מנורות עשה שלמה,
שנאמר: "ויעש את מנורות הזהב עשר ממשפטם,
ויתן בהיכל חמש מימין וחמש משמאל" (דברי הימים ב, ד, ז),
אין תימר: חמש בצפון וחמש בדרום, והלא אין המנורה כשידה אלא בדרום,
שנאמר: "ואת המנורה נכח השלחן על צלע המשכן תימנה" (שמות כו).
מה תלמוד לומר: "חמש מימין וחמש משמאל"?
אלא חמש מימין - מנורתו של משה, וחמש משמאלה.
אף על פי כן, לא היה מבעיר אלא של משה בלבד,
שנאמר: "ומנורת הזהב ונרתיה למער בערב בערב" (דברי הימים ב, יג, יא).
רבי יוסה בי רבי יהודה אומר: על כולן היה מבעיר,
שנאמר: "ואת המנורות ונרתיהם לבערם כמשפט לפני הדביר זהב סגור" (דברי הימים ב, ד, כ).

בריימא
 בעשא המערה

"והפרח והנרות והמלקחים זהב הוא מכלות זהב" (דברי הימים ב, ד, כא).
 הן כילו זהבו של שלמה.

פרענות פסוק

תני רב יהודה בשם אסי:
"היה שלמה נוטל אלף בכרי זהב, ומכניסין לכוור ומוציאן, עד שהוא מעמידן על אחד.
לקיים מה שנאמר: "כפר זהב טהור עשה אתה, ואת, כל-כליה" (שמות לו, כד).

בריימא המופרשות
 תמלך יצור המערה

תניא:
"אמר רבי יוסי בי רבי יהודה:
מעשה במנורת מקדש שהיתה יתירה על מנורה שעשה משה במדבר דינר זהב,
והבניסוה לכוור שמונים פעם, ולא חסרה כלום!"

בריימא סוגרת

ויאות!
 עד דלא יקום על ברריה - הוה חסר סגיון,
 אוקימתא
 מן דו קיים על ברריה - לא חסר כלום.

תרוץ על ידי
 אוקימתא

פני משה

95. יח, א-ב הלכה ד'

מתני'
שלושה עשר שופרות וכו' תקלין
 חדתיך שבכל שנה ושנה. שם היו
 נותנין שקלי שנה זו ומשם מוציאיך
 הגזברים לקופות שהן נקראין
 תרומת הלשכה כדפרישית לעיל
 ריש פ"ד:

והב' כתוב עליו תקלין עתיקין. זה
 מי שלא שקל אשתקד בשנה שעברה
 מביא שקל לשנה הבאה ונותנו לשם
 ומוציא אותן הגזבר ונותנן לשירי
 הלשכה. והג' היה כתוב עליו קינין
 והן תורים גדולים. והד' שכתוב
 עליו גוזלי עולה ס"ל לרי' יהודה שהן
 בני יונה קטנים וכולן היו עולות
 אבל החטאות של קיני חובה לא
 היו נותנין המעות או העופות ליד הכהן
 וטעמא מפרש בגמרא מפני
 התערבות דחייש שמא ימות אחד
 מבעלי קינין ונמצא דמי חטאת
 שמתו בעליה מעורבת בהן ולא מצי
 למיקרב דלמיתה אזלא אבל
 חכמים לא חיישי להכי אלא אותו
 השופר שכתוב עליו קינין היו נותנין
 לתוכו דמי כל קיני חובה שהן אחד
 חטאת ואחד עולה ובין מן התורים
 ובין מן בני היונה והד' שכתוב עליו
 גוזלי עולה הן כולן עולות
 שהמתנדב עולת העוף נותן הדמים
 לתוכו ונדבה הכל קריבה עולה
 והלכה כחכמים. והה' כתוב עליו
 עצים מי שהתנדב עצים למערכה
 נותן דמיה לתוכו. והו' מי שמתנדב
 ללבונה. והז' מי שמתנדב זהב
 לכפורת. ועוד ששה לנדבה. ומפרש
 בתוספתא פ"ג ששה לנדבה ו' כנגד
 מותר חטאות ואשמות ומותר קיני
 זבים וזבות ויולדות ומותר קרבן
 נזיר וקרבתן מצורע והאומר מנה זו
 לנדבה סלע זו לנדבה מביא ונותן
 לשופר של נדבה ולוקחין בהן עולות
 הבשר לשם והעורות לכהנים.
 וכלומר שאלו השמות שכתוב עליהן
 על הא' מותר חטאת ועל הב' מותר
 אשם ועל הג' מותר קיני חובה ועל
 הד' מותר קרבנות נזיר ועל הה'
 מותר קרבן אשם מצורע ועל הו'
 מותר נדבה סתם וזהו מי שהתנדב
 מעות לעולה וכולן אלו המותרות
 ילקחו בהן עולות הבשר לשם
 ועורות לכהנים וכדמפרש במתני'
 דלקמן מה היו עושין בה:

גמ'

תני'. בתוספתא שם:

אמר רבי יהודה וכו'. ומסיים שם
 אלא האומר הרי עלי תורין מביא
 ונותן לשופר של תורים. בני יונה
 מביא ונותן לשופר של בני יונה
 וכלומר שלקני חובה לא היה שופר
 כלל כדמפרש טעמא מפני
 התערבות וכדי למלאות החשבון
 של י"ג שופרות ס"ל לרי' יהודה
 דלתורין היה שופר בפ"ע ולבני יונה
 שופר בפ"ע וכולן עולות נדבה הן:
והתני האשה וכו'. ואינה חוששת
 שמא נתעצל הכהן מלהקריבו
 ואכתי מחוסר כפרה היא ואסורה
 בקדשים וכן אין הכהן חושש
 מלהקריב שמא דמי חטאות מתות
 מעורבות בהן דשמא מתו הבעלים
 של אחת מהן ומי נימא דהאי
 ברייתא דלא כרי' יהודה היא ומשני
 כי קאמרינן הכא אליבא דרי' יהודה
 בחטאות שמתות בעליהן ודאי
 דה"ק שמא תמות אחת מהן וכו'
 אבל התם לשמא יש בהן מאחד
 שמת ולא ידעינן בודאי שמת מודה
 רבי יהודה דלשמא ימות לא
 חיישינן:

משנה

שְׁלֵשָׁה עָשָׂר שׁוֹפְרוֹת הֵיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, וְכָתוּב עֲלֵיהֶם:

תקלין חדתיך,

ותקלין עתיקין,

קנין,

וגוזלי עולה,

עצים,

לבונה,

זהב לכפורת,

ששה לנדבה.

"תקלין חדתיך" - שִׁבְכַל שְׁנָה וְשְׁנָה.

ו"עתיקין" - מי שלא הביא אֶשְׁתְּקֵד, שׁוֹקֵל לְשָׁנָה הַבָּאָה.

"קינין" - הם תורים.

ו"גוזלי עולה" - הן בני יונה.

כולן עולות;

דברי רבי יהודה.

וחכמים אומרים:

קינין - אחד חטאת ואחד עולה.

גוזלי עולה - כולן עולות.

האומר: הרי עלי:

"עצים" - לא יפחות משני גזירין.

"לבונה" - לא יפחות מקומץ.

"זהב" - לא יפחות מדינר זהב.

"ששה לנדבה".

נדבה מה היו עושין בה?

לוקחים בה עולות.

הבשר - לשם,

ועורות - לכהנים.

זה מדרש דרש יהונדע בהן גדול:

"אֲשֶׁם הוּא אֲשֶׁם אֲשֶׁם לֵה" (ויקרא ה, ט) ⁴⁷,

זה הכלל: כל שהוא בא משום חטאת ומשום אֲשֶׁמָה - ילקח בהן עולות.

הבשר - לשם, והעורות - לכהנים.

נמצאו שני פתובין קיימין,

"אֲשֶׁם לֵה", ו"אֲשֶׁם לַמֶּהן".

ואומר: "כִּסְף אֲשֶׁם וְכִסְף חֲטָאוֹת לֹא יוֹבֵא בֵּית ה', לַכֹּהֲנִים יִהְיוּ" (מלכים ב, יב).

גמרא

תניא:

בריתא פרשית

"אמר רבי יהודה:

לא היה שופר של קינין בירושלים,

מפני התערבות".

הגמרא מופשת

לשמא תמות אחת מהן,

ונמצאו דמי חטאות מיתות מעורבות בהן.

קושיא

והתניא:

"האשה שאמרה: "הרי עלי קן" - מביאה דמי קן ונותנתו בשופר.

יחב, ואוכלת בקדשים,

ואינה חוששת שמא נתעצל בהן,

ואין הכהן חושש לשמא דמי חטאות מיתות מעורבות בהן!"

⁴⁷ סתירה בין שני חלקי הפסוק, אשם הוא - דהיינו שנאכל לכהנים.

יש המביאים את הפסוק הבא לסתירה: כחטאת פאשם תורה אחת להם הפהן אשר יכפר-בו לו יהיה

פני משה

ואי אמרי' וכו'. כלומר וכ"ת דאף לרי יהודה דחייש להכי הא מכל מקום איכא תקנתא הכא דנברור ד' זווי ונשדי בנהרא כנגד אותה שמתה אחת מהן ואידך מעות לישתרו ליקח בהן חטאת הא ליתא דהא אמרינן בעלמא דר' יהודה לית ליי ברירה כדאמרי' אליביה בדמאי ובעירובין וה"נ אין ברירה למימר דאותן ד' זווי הן מדמי חטאת שמתו בעליה ולמישטרי לאינך:

פיחץ כי קאמרינן: בחטאת שמתו בעליהן ודאי.

קשיא ואי אמרינן, נברור ארבע זווי ונישדי בנהרא, ואידך - לישתרו!

פיחץ הא אמרינן בעלמא: רבי יהודה - לית ליה ברירה.

פני מִשָּׁה

מתני'

האומר הרי עלי עצים. המתנדב עצים:

לא יפחות משני גזירין. כאותן שמוסיפין על המערכה כדתנן ביומא פ"ב ובתמיד וקאמר בגמרא דאם אמר הרי עלי עץ מביא גיזר אחד:

גמ'

ר' בא בר ממל בעי. אם אמר הרי עלי עץ מהו שיהא מביא גיזר אחד או דילמא שני גזירין הן קרבן אחד דוקא:

מתני' אמרה כן. מדתנינן מתני' בעלמא שמעינן שיכול להביא גיזר אחד וכהאי דתנינן תמן בפ"ב דיומא שנים בידם שני גזרי עצים ש"מ שזה קרבן בפ"ע וזה קרבן בפ"ע דאי קרבן אחד ניהו למה לי שני כהנים לכך. וגרסינן להא לעיל בפ"ט דשביעית בהלכה ז' ולקמן בפ"ח דנדרים בהלכה ה':

לרבות את העצים. הני שני גזירין מפרש לצורכן שהן לרבות את העצים של המערכה כדאמרינן ביומא שם:

עוביין. של הגיזירין באמה ואמה שוחקת וארכן באמה גדומה מצומצמת:

כמין טורטני. כלומר שמביא שתיהן כמין טורטני זה על זה כהאי טורטני האמור גבי אשכול בפ"ז דסוטה:

אמר ר' שמואל. טעמא דממעט בארכן מבעיין לפי שלא היה מקום מערכה וכו' ולא היה מחזיק אלא כפי אמה גדומה באורך ותני כן וכו' בחמש אמות גובה שאמרו על המזבח נחשת שעשה משה ומקום המערכה שלו אמה על אמה:

96. יח, ב הלכה ד'

["האומר: הרי עלי עצים" - לא יפחות משני גזירין].

ציטוט מהמשנה

רבי יוסה בי רבי בון אמר:

שאלה

רבי בא בר ממל בעי:

אמר: "הרי עלי עץ" - מביא גיזר אחד?

אמר רבי לעזר:

תשובה

מתניתא אמרה כן,

שזה קרבן בפני עצמו, וזה קרבן בפני עצמו.

כהאי דתנינן תמן:

"שנים בידם שני גזרי עצים" (יומא כו:).

"קרבו" (ויקרא ב, א) ⁴⁸ - לרבות את העצים.

מקור

שיחיד יכול לנדב עצים

רבי יהושע בן לוי אמר:

מימרא הלכתית

עוביין - אמה, באמה שוחקת,

וארכן - באמה גדומה.

רבי חוני בשם רבי אמי:

מימרא חולקת

כמין טורטני.

אמר רבי שמואל בר רב יצחק:

מימרא פרשנית

לפי שלא היה מקום המערכה אלא אמה על אמה,

לפיכך לא היה בו אלא אמה גדומה.

ותני כן:

סיוע מברייחא

"אמה היסוד,

אמה סובב,

אמה פרובב,

ואמה קרנות,

ואמה מערכה".

⁴⁸ ונפש כי-תקריב קרבן מנחה לה' סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה.

ובנחמיה ראינו שעצים נקראו קרבן - והגורלות הפלנו על-קרבן העצים הכהנים הלויים והעם להביא לבית אלהינו לבית-אבותינו לעתים מזמנים שנה בשנה לבער על-מזבח ה' אל-הינו ככתוב בתורה (נחמיה י, לה)

פני משה

לבונה לא יפחות מקומץ. כדמייתי בגמרא דרשא דת"כ דיליף ג"ש אזכרה אזכרה:
לבונה וכו'. דהכי דריש לה בת"כ פי ויקרא נאמר כאן בלבונה אזכרה על כל לבונה והקטיר הכהן את אזכרתה וגוי' ונאמר להלן במנחת מרחשת והרים הכהן מן המנחה את אזכרתה מה להלן מלא קומץ אף כאן בלבונה מלא קומץ:
אי מה אזכרה וכו'. ואימא דנילף מלהלן גבי בזיכי לבונה שטעון שני קמצים וכתיב נמי אזכרה ונתת על המערכת לבונה זכה והיתה ללחם לאזכרה:
א"ר אילא. דלא היא דכלום למדו לקומץ אלא מלחם הפנים וכלומר דהאי ג"ש מלחם הפנים להכי איצטריך ללמד על קומץ לבונה שחסר פסול וכלום למדו כך במתנדב לבונה בפ"ע אלא מבזיכי לבונה של לחם הפנים:
מילתיה דרבי אילא אמרה. ש"מ ממלתיה דרבי אילא שהמתנדב מנחה מביאה בקמצו של כהן גדול כלומר כשיעור קומץ הגדול שבכהנים דלא ליהוי קומץ חסר וקאמר ר' חזקיה דליתא אלא אפי' בקומץ הבעלים משערין:

97. יח, ב הלכה ד'

["האומר: הרי עלי" לבונה" - לא יפחות מקומץ"].

ציטוט מהמשנה

הבאת מקור הדף

נאמר כאן: "אזכרה"⁴⁹ (ויקרא כד, ז),
 ונאמר להלן: 'אזכרה'⁵⁰ (ויקרא ה, יב).
 מה 'אזכרה' האמור להלן - מלא קומץ,
 אף "אזכרה" האמור כאן - מלא קומץ.

אי מה אזכרה האמורה להלן - שני קומצין,
 אף אזכרה האמורה כאן - שני קומצין!?

קושיא

פירוש

אמר רבי אילא:
 כלום למדו לקומץ - אלא ממנחת חוטא⁵¹,
 מה להלן - קומץ החסר פסול.
 אף כאן - קומץ החסר פסול.

מימרא הסקתית

אמר רבי יוסה:
 מילתא דרבי אילא אמרה:
 המתנדב לבונה - מביאה בקומצו של כהן גדול.

מימרא חולקת

רבי חזקיה בשם רבי ירמיה:
 ואפילו בקומץ הבעלים.

⁴⁹ ונתת על-המערכת לבנה זכה והיתה ללחם לאזכרה אשה לה

⁵⁰ והביאה אל-הכהן וקמץ הכהן ממנה מלא קמצו את-אזכרתה והקטיר המזבחה על אשי ה' חטאת הוא

⁵¹ וי"ג ללחם הפנים

98. יח, ב הלכה ד'

["האומר: הרי עלי"] "זָהָב" - לא יפחות מקומץ".

ציטוט ממשנתנו

אמר רבי אלעזר :

מימרא פתענית

והוא שהזכיר צורה.

פרשות מצמצמות

אבל אם לא הזכיר צורה - מביא אפילו צינורה.

פני משה

זהב. אם אמר מטבע זהב עלי לא יפחות מדינר זהב ואם אמר סתם זהב עלי מביא אפי' חתיכה קטנה של זהב:

והוא שהזכיר צורה. כדפרישית במתניי:

ואפי' צינורה. כמלא צינורה קטנה:

פני משה

ששה לנדבה וכו' מה היו עושין בה. כדפרישית במתניי דלעיל דששה היו שכתוב עליהן זה למותר חטאת וכו' וכולן ילקח בהן עולות וכו':

כנגד ששה בתי אבות. של משמר שמתחלק לבתי אבות לכל יום בית אב אחד אף כאן שאע"פ שכל המותרות למקום אחד הולכין מתחלקין לששה שופרות:

כנגד שש בהמות. שכשרין לקרבן פר וכו':

כנגד שש קרבנות. שחלוקין בשמותיהן וקיני זבין וזבות חדא נינהו:

אמר ר' יוחנן. לא צריך טעם ורמז אחד אלא ע"י שהנדבה מרובה וכו' וכדי שלא יתעפשו המעות:

99. יח, ב הלכה ד'

ציטוט ממשנתו
"ששה לנדבה.
[נדבה מה היו עושין בה?
לוקחים בה עולות.
הבשר - לשם,
ועורות - לפהגים]."

מימרא פרענית 1
הזקיה אמר:
כנגד ששה בתי אבות.

מימרא פרענית 2
בר פדיה אמר:
כנגד שיש בהמות:
פר, ועגל, ושעיר, איל, גדי, וטלה.

מימרא פרענית 3
שמואל אמר:
כנגד ששה קרבנות:
קיני זבים,
וקיני זבות,
קיני יולדות,
הטאות,
ואישמות,
המנחות,
ועשירית האיפה⁵².

מימרא פרענית 4
אמר רבי יוחנן:
על ידי שהנדבה מרובה, ריבו לה שופרות הרבה.

⁵² מחלוקת גירסאות כאן מה נמחק, ומה מחובר יחדיו. בבבלי הרשימה שונה.

100. יח, ב הלכה ד'

פני מנשה

ציטוט ממוענתי ["זָה מִדְרָשׁ דְּרַשׁ יְהוּדָע בְּהוֹלָה דְּלִי"]

זה מדרש דריש יהו[י]דע כ"ג. כתיב אשם הוא דמשמע בהויתו יהא כדין אשם שדמו נזרק והאימורין להקטרה והבשר לכהנים וכתיב אשם אשם לה' דמשמע כולו לגבוה הא כיצד אלא ללמד לזה הכלל כל שהוא בא משום חטא וכי כלומר שהפריש מעות לחטאתו או לאשמו וניתתו מהמעוה ילקח באותן המותרות עולות הבשר לשם והעורות לכהנים ונמצאו שני כתובים קיימים אשם לה' ואשם לכהנים:

ואומר. כלומר והיכן מצינו שיהודיע כ"ג דרש זה דכתיב כסף אשם וגוי לכהנים יהיו וכי היאך אפשר דמה שהוקדש לקרבן חטאת ולאשם יהיה לכהנים אלא דה"ק המותר של כסף חטאת ואשם יעשו בו שיהיה הנאה ג"כ להכהנים וזהו עורות העולה שהן לכהנים:

שנאמר. בד"ה גבי נדבת בדק הבית ויתנהו המלך והיודיע אל עושה מלאכת עבודת בית ה' וגומר וככלותם וגוי את שאר הכסף ויעשו כלים לבית ה' והעלות וכפות וכלי זהב וכסף וגוי ומפני שהיתה הנדבה מרובה והותירו ממלאכת בדק הבית ריבו ג"כ לעשות כלים הרבה:

שתי נדבות עשה. שתי פעמים ולפיכך היה שם מותר הרבה ויליף לה מדכתיב שם למעלה ויאמר המלך ויעשו ארון אחד ויתנהו בשער בית ה' חוצה. ומדתנו לזה חוצה משמע שנדבה אחרת היתה שם ולא היתה מכילה העזרה או הלשכה יותר ונתנהו בשער הבית חוצה:

נדבה אחת. והרבה היתה: **והכתיב ויאמר וגוי.** ומפני מה נתנהו חוצה:

מפני הטמאים. המביאים נדבות ואינן יכולים להכנס לעזרה: **על שם וכו'.** אקרא דהובא במתני קאי ומפרש להא דקאמר לא יובא בית ה' וזה משום דכתיב במלכים אך לא יעשה בית ה' ספות כסף מומרות וגוי והא כתיב בד"ה שעשו משאר הכסף כלי שרת אלא דה"ק מין ספות כסף כלומר מינין אלו לא יעשה ולזה נאמר ג"כ לא יובאו בית ה' למינין אלו אלא לכהנים יהיו כדפרישית במתני:

הדרן עלך פרק י"ג שופרות

כְּתִיב: "וּכְכֹלֹתָם הֵבִיאוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיְהוּדָע אֶת-שְׂאֵר הַכֶּסֶף, וַיַּעֲשֶׂהוּ כָלִים לְבַיִת-יְהוָה כְּלֵי שֵׁרֵת, וְהַעֲלוֹת וּכְפֹת וְהָב וְכֶסֶף, וַיְהִיו מַעֲלִים עֹלוֹת בַּבַּיִת-יְהוָה תַּמִּיד כֹּל יְמֵי יְהוּדָע" (דברי הימים ב, כד, יד).

מימרא פתענית **רבי שמעון בר נחמן בשם רבי יונתן אמר:** שְׁתֵּי נְדָבוֹת עָשָׂה.

י,ט א תני רבי רבי ישמעאל:

"נדבה אחת, דכתיב: ויאמר המלך ויעשו ארון אחד. ויתנהו בהיכל בית ה' ויקב חר בדלתו⁵³ (על פי הפסוק במלכים ב, יב, י).

וקא דכתיב: **"ויאמר המלך ויעשו ארון אחד ויתנהו בשער בית ה' חוצה"** (דברי הימים ב, כד, ח).

תחץ **אמר רב חונא:** מפני הטמאים.

מימרא פסיקתית **רבי חונא בשם רבי יוסף:** על שם **"אף לא יעשה בית ה' ספות כסף מומרות וכו'"** (דברי הימים ב, כד, יד-טו).

הדרן עלך פרק שלשה עשר שופרות

⁵³ ויקח יהודע הנהו ארון אחד ויקב חר בדלתו ויתן אתו אצל המזבח בימין (מגמין) בבוא איש בית ה' ונתנו-שמה הכהנים שמרי הסף את-כל-הכסף המוכא בית-ה'.